

ORD. PROF. DR. İHSAN HİLMİ ALANTAR

“Kadri Raşit Paşa Türkiye'de çocuk hastalıklarının müjdecisi,
Alantar ise kurucusudur...” Prof. Dr. Cihat Tahsin Gürson

Cumhuriyetimizin 100. Yılı Özel

Aile Arşivi: **Oya Banu Yurdabak**

Derleyen: **Rengigül Ural**

ORD. PROF. DR. İHSAN HİLMİ ALANTAR

Aile Arşivi
Oya Banu Yurdabak

Derleyen:
Rengigül Ural

Kapak Dizaynı
RE Books Arts Yayınevi

Fotoğraf Reprodüksiyon
Ersin Ural

ISBN: 978-605-69055-4-4

22 Ekim 2023

Bu eserin tüm telif, basım ve yayın hakları
Oya Banu Yurdabak'ın izniyle RE Books Arts Yayınevi'ne aittir.

Kaynak gösterilerek kısa alıntılar yapılabilir.
Yayıncının ve yazar ile arşiv sahibinin yazılı izni alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çerçevesince
tüm hakları saklıdır.

Kitaplarla ilgili yazışma adresi: rebooksarts@hotmail.com

“Bazı insanlar dünyaya yapıcı ve kurucu bir karakterle gelirler ve devamlı başarı gösterirler. Profesör İhsan Hilmi Alantar’da da böyle bir mazhariyet görülmektedir.”
Dr. Sezai Bedrettin Tümay

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’ın şahsında kendisine, öncesi ve sonrasındaki tüm değerli meslektaşlarına saygı ile...

İÇİNDEKİLER

Derleyen Yazarın Duyguları	6
Aile Arşivi Sahibi Oya Banu Yurdabak'ın Kaleminden	8
Meral Bahçetepe'nin Anılarıyla Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar	11
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar kimdi?	13
1948 Yılına Gitmeden Önce Sürpriz İki Konuk	15
Çocuk Kliniğinde Çalışma – Tarihçe – Durum – Özellik – İstatistik – Görüşler	19
Baştabip Opr. Ömer Vasfi Aybar'ın Kaleminden	
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı İstanbul Çocuk Hastanesi Tarihine Dair	22
Çocuk Hekimliğinin Bizdeki Gelişimi	29
Eski Devirlere Bir Bakış	30
Pediatrinin Bizdeki Gelişimi	43
Eski Devirlerdeki Çocuk Hekimliği	43
Meşrutiyet Dönemi	50
Cumhuriyet Dönemi	52
Çocuk Hastalıkları Muayenehanesi	53
Çocuk Kliniğinde Çalışma	59
Hastanenin Eski ve Yeni Kadrosu	67
Çocuk Kliniği Kadrosu	68
Kliniğin Özellikleri	69
Klinik Yayınlar	76
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın İstanbul Çocuk Hastanesi'ne Tayininin 25'inci Yıl	
Dönümü Münasebeti ile Yapılan Tören	77
Osmanlı'dan Bugüne Karahisar Maden Suyu	91
İstiklâl Savaşı'nın Malî Kahramanı Hasan Fehmi Ataç Kitabından	99
Prof. Dr. Olcay Neyzi'den	102
Çocukluğumun Geride Kalan Güzellikleri	106
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar: Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Alanında	
Öncü Bir İsim	110
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –1	113
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –2	115
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –3	120
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –4	125
Kurtuluş'a – Cumhuriyet'e Doğru	130
İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Tarihine Kısa Bir Bakış	135
Lâleli'de Foto Üniversal ve İstanbul Tıp Fakültesi	136
Türk Mûsikîsi ve Tıp	141
Şişli Etfal Hastanesi ve Dr. Cihat Tahsin Gürson'un Bir Çocuğun Hayatındaki Önemi	141
Bilime ve İnsanlığa Adanmış Hayatlar	144
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Fotoğraf Arşivi - L'Adieu	145
Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar Arşivinden Bazı Belgeler	182
Kaybettiğimiz Değerler – 15 Mart 1962, Perşembe, Cumhuriyet Gazetesi	185
Kaynakça	194

Derleyen Yazarın Duyguları

Yayınlanan ve yayına hazırlanmakta olan e/pdf kitaplarımız, makalelerim, sosyal sorumluluk çalışmalarımı, çizimlerimin yanı sıra köşe yazılarımdan birinde dile getirdiğim Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün baba soy ağacında yer alan büyük dayımız Vefik Vassaf'tı. Köşe yazımın başlığı ise: "Marka Olma Yolunda Sürdürülebilir Başarıya Ülkemden Örnekler: Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız: Prof. Dr. Vefik Vassaf – 19 Mayıs 1919'un 100. Yılı Onuruna" idi.

Boğaziçi Üniversitesi'nden okuldaşım, bir dönem Koç Grubu'ndan iş arkadaşım Sevgili Oya Banu Yurdabak'ın, makalemi okuduktan sonra "Benim de büyük amcam Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'dır Sevgili Rengigül Hanım." diyerek başlayan atalarımıza dair ulvî söyleşi ve yazışmalarımız neticesinde; yoğun işlerimiz ve vazifelerimiz arasında bir fırsat yakalayıp buluşmaya karar verdik. 2018 yılında Oya Hanım, her zamanki zarafetiyle iki kez ziyaretime geldi. Duygu yüklü sohbetlerimiz arasında aile yadigârı çok kıymetli belgeleri ve fotoğraf arşivini teslim etti. Ben de eşim Ersin Ural'a emanet ettim. Ersin, fotografik deneyim ve bilgi birikimi ile "Hilâl-i Ahmer" adını verdiği dosyayı açarak tüm fotoğrafları elden geçirerek, elektronik ortama güvenle taşıdı. Bu iş zaten Ersin'in uzmanlık konusuydu ve deneyimleri ise kıymetli kişilerin şahsi arşivleriydi: Dr. Nüsret Arsel'in kitapları; "Ana Duası", "Çizgilerimdeki, çizgilerim", Divan Grubu sanat envanterleri, tarihi kıymeti ile aile kitabımız; "Rengigül" ve diğer geleceğe aktarılan çalışmaları gibi. Fotoğraflar belge niteliğiyle yazılarla bütünleştiğinde daha da önem taşıyor inancımızla Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ı bir pdf-kitap ile yaşatmak ve geniş kitlelere ulaşmasını istedik. Ayrıca "Tıp Tarihi içinde Çocuk" gibi önemli bir konuya bir katkımız olursa da mutlu olacağımızı düşünerek gönülden çalışmalarımıza başladık. "Yazmak bir serüven" der ya derslerde hocamız Prof. Dr. Murat Gülsoy. İşte öyle oldu. İşin içine girdikçe heyecanlandık, bilgilendik.

Konu çocuk olunca akan sular durur. Geleceğimizi emanet ettiğimiz varlıklarımızın sağlıklı yaşaması, olumsuzluklardan etkilenmemesi, iyi eğitim alması, faydalı birer birey olması için çırpırırız. Çocuklukta geçirilen olumsuzlukların iz bıraktığının bilinciyle bu konu daha da önem taşıyor bence. Savaş ve sürgünlerden etkilenen çocuklar ve o çocukların çocukları gibi... Çocuklukta geçirilen ve iz bırakan hastalıkların, yaşanan olumsuzlukların hayat boyu bilinçaltından silinemediğini, pedagoji bilinciyle, sağlıklı nesiller nasıl yetiştirebileceğimizi yaşanan gerçeklerden bilim desteğiyle ders çıkartıp, sanat ve kıyaslamalı kültür bilgi ve deneyimlerimle aktarma çabasımdayım. Hukukçu dünürüm Aliye van het Hof, çizimlerimle "Büyükada'dan Büyüklere Masallar: Nisan Prens" e-kitabımı okuduktan sonra şöyle yazmıştı: "Rengigül Hanım, "bana masal anlatma" şeklinde bir deyiş vardır ya, hep masalarda gerçek dışılık, çocukların hayatın hiçbir yerine oturtamayacakları öyküler anlatıldığı için çoklukla. Dünyayı çocukların kurtaracaklarına inanarak, "çocuklara değerler eğitimi"ni böyle masalsı bir biçimde vermek bir harika. Doğan bütün çocukların bu masal ile büyümesi dileğiyle. Sizi kutluyorum, sevgi ve saygılarımla."

Bu bağlamda Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar çalışmamızın ulvî boyutu: Şayet tüm hayatım boyunca okuyup, çalışıp, üreterek ve düzenli vergi vererek aileme, ülkeme bir fayda sağlayabilmişsem ve bu satırları yazabiliyorsam Şişli Etfal Hastanesi'nin kurucu ve doktorlarının, hemşirelerinin, sağlık çalışanlarının varlığı yadsınamaz olduğu içindir. Bebeklik doktorum Prof. Dr. İhsan Doğramacı'dan "Kadri Raşit Paşa Türkiye'de çocuk hastalıklarının müjdecisi, Alantar ise kurucusudur..." diyen Prof. Dr. Cihat Tahsin Gürson'a... Cihat Tahsin Gürson Hocamız da doğduğum VKV Amerikan Hastanesi'nde, o dönemki adı ile Amiral Bristol'de benim çocukluk doktorum olmuş ve Edinburgh'taki Rose Hospital ile yazışmışlar. Detaylarını kitabın sonlarında aktarmaktayım.

Bu eserimizi Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar simgesi ile tüm değerli çocuk doktorlarımıza bir vefa borcumuz olarak da görüyorum. Çalışmalarımız beş yıl içinde olgunlaştı. Bu süreçte Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile ilgili arşiv taraması gerçekleştirdik. Kaynak kitap olabilecek eserleri taradık. Bazen de sürprizlerle karşılaştık. İlk sürprizimi Alantar Hoca'nın yaşayan iki hastasını bulduğumda yaşadım. Değerli Attila Atlı Bey ve Sevgili Nazan Sirman Hanım. Kendileriyle telefonda ve yazılı sohbetler yaptım. Kayda aldım. Her ikisi de eski Nişantaşılı idi ve aynı ilkokula, Şakayık Caddesi'ndeki 52. ilkokul'a gitmişlerdi. Attila Bey'in anlatımı ile "İlkokula başladığımız o günlerde 10 Kasım 1938'de büyük kurtarıcının aramızdan ayrılışını yaşamamızın ilk büyük acısı olarak ailelerimizle birlikte yaşadık. O kara günü hiç unutmadık." Çocuk doktoru olarak ne kadar sevildiğini anlamak beni çok mutlu etti. Diğer bir sürprizim ise röportaj yaptığım kıymetli Prof. Dr. Mahmut Nedim Doral Hoca idi. Halası piyanist Sevinç Doral ile Alantar Hoca'nın yeğeni Erdal Alantar ile evlenmiş olduğunu öğrendim. Erdal Alantar'a ailesi Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar gibi tıp doktoru olmasını tavsiye etseler de Erdal Alantar resim sanatını seçmiş. Alantar ailesi bütününe baktığımda; kıymetli ve kendi konularında çalışıp, üreterek topluma faydalı olmuş fertlerden oluştuğu için çok mutlu oldum. 2023 yılına vardığımızda "Katman Katman Suadiye" araştırma yazım için okuduğum Hıfzı Topuz Bey'in "Bir Zamanlar Nişantaş'ında" kitabında Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın adına rastlayınca ne kadar sevindiğimi anlatamam. Suadiye ile Nişantaş'ının ne alakası var diye düşünülebilir. Salah Birsal eşi Jale Hanım ve Jale Hanım'ın ablası Feriha Sanerhanım Suadiye'deki apartmanımızda oturduğu ve Salah Birsal Bey Nişantaş Erkek Ortaokulu'nda hocalık yaptığı için Hıfzı Topuz Bey'in kitabını okumak istedim. "Üstün Üstündağ Valikonağı'nı Anlatıyor" başlığı altındaki bölümde, 113. sayfada "Ünlü kemancı Ayla Erduran'ın babası Prof. Dr. Behçet Sabit Erduran ve Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar da orada otururlardı" diye geçiyor.

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın ailesini, okullarını, mesleğini ve bir bütün olarak çağını, çağdaşlarını imkânlarımız elverdiğince anmaktan haz aldık Oya Hanım ile birlikte. Umarım kadirşinas, ulvî duygularımız kıymetli genç meslektaşlarına, değerli okurlara da geçer. 22 Ekim 1888 yılında doğan Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın bu ay 135. doğum günü. Cumhuriyetimizin 100. yılında kıymetli Alantar Hoca'dan yansıyanları gelecek kuşaklara aktarmaya gayret ettik. Ruhları şad olsun. Hakları ödenmez bir haktır.

Saygılarımla,
Rengigül Ural, Ekim 2023, Suadiye

Aile Arşivi Sahibesi Oya Banu Yurdabak'ın kaleminden...

Değerli Okurlar,

Çin'in Wuhan kentinden başlayarak Türkiye'ye ulaşan Corona virüsü, en çok sağlık çalışanlarımızı etkiledi. Hayatlarını ortaya koyarak canla başla çalışan sağlıkçılarımız, yurdun dört bir yanından düşüncelerini paylaşarak, huzursuz yorgun hissetmelerine rağmen "Mesleğimiz her şeyden önce gelir." dediler.

Geçmişte maddi ve manevî her türlü olanaksızlığa, engele ve baskıya rağmen araştıran, sorgulayan, yüreği insanlığa hizmet için atan büyüklerimizin geride bıraktıkları; anıları, eserleri ve fotoğrafları geleceğe ışık tutabilmemiz adına sahip olduğumuz en güzel değerlerimiz ve hazinemizdir. Vefa borcumuzu çoktan unuttuğumuz bu değerlerin bizlere emanet ettiği hazinelerinin birer birer gün ışığına çıkarılabilmesi belki de bugünlerde en çok ihtiyacımız olan husustur. Yokluktan varlığa, umutsuzluktan umuda uzanış! Her şey bizim elimizdedir...

Dünya, bugünlerde sık sık bilim insanlarımız Prof. Uğur Şahin ve eşi Özlem Türeci'yi konuşurken, sağlık alanında iz bırakarak sonsuzluğa uğurlanan sağlık savaşçılarımızdan bir tanesinin, tıp tarihimize kazandırdığı önemli çalışmaları unutmamak ve gelecek nesillere anımsatmak adına, geçmişte aile büyüğümüz sevgili Meral Bahçetepe tarafından koruma altına alınan bugün ise bizden sonraki kuşaklara devredebilmemiz için bana emanet edilen bu çok değerli manevî mirası sizlerle paylaşmaktan büyük bir onur ve gurur duyuyorum.

Aile soy ağacımızda önemli bir yer tutan büyük amcamızın gayeleri, hedefleri ve bu hedeflere ulaşmakta kullandığı strateji ve yöntemler gelecek kuşaklara özellikle tıp öğrencilerimize kuşkusuz ışık tutacak, yeni bir aydınlanma çağının yolunu açacaktır.

Kitabımızın kahramanı babamın amcası Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın geçmişten - bugüne zaman yolculuğu yapan fotoğraflarının derlenmesi ve bilgi sahibi olabildiğimiz geçmişinin oya işler gibi olağanüstü gayret, özen ve dikkatle kaleme alınmasını gerçekleştiren değerli büyüğüm Rengigül Ural Hanımefendi'ye, fotoğrafların taranması, dizimi, gruplanması ve arşivlenmesi için kıymetli zamanını ayırması büyük bir lütuf olan değerli eşi Ersin Ural Beyefendi'ye üstün gayret, katkı ve destekleri için minnet ve şükranlarımı iletiyorum.

Geçmişin Özverili İzlerinden Bugüne...

Türkiye'nin en eski tıp derneklerinden biri olan Türkiye Tıp Akademisi, 3 Mart 1867 yılında Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye adıyla tıp eğitimi için gerekli olan önemli kitapları Türkçeye çevirmek ve halk sağlığı açısından önemli bilgileri içeren dergiler yayınlamak amacıyla Sultan Abdülaziz'in iradesi ile kurulmuştu.

Kurum, Meşrutiyetin ilanı ile yeniden yapılanmış; Cumhuriyetin ilanı ile ismi Türkiye Tıp Encümeni adını almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük Tıp Cemiyeti olarak yaptığı Millî Kongreler ile Sağlık Bakanlığı'nın sağlık politikasına yön vermiş, 1974 yılında Türkiye Tıp Akademisi adı Bakanlar Kurulu kararı ve Cumhurbaşkanı onayı ile resmîleşmiştir. 1974-2000 yılları arasında ulusal kongreler; 2003-2013 yılları arasında da bilimsel toplantılar düzenlemeye devam etmiştir.

Türkiye Tıp Akademisi'nin büyük bir titizlik ve sorumlulukla ile yapmakta olduğu çalışmalara ve araştırmalara ara verdiği 2013 yılı sonlarına doğru, babamın amcası Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın aziz hatırasına hürmetle, bu kıymetli akademiye yeniden canlandırmak adına değerli Hocamız Prof. Dr. Hüsrev Hatemi ile yollarımız yeniden kesişmişti.

Türkiye Tıp Akademisi'nin genç doktorlarımızın ve tıp öğrencilerimizin sürdürülebilir eğitimine verdiği öncelik ve önem nedeni ile 2014 yılında her branş için ayrı ayrı bilimsel toplantılar düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. Titizlikle seçilen Türkiye Tıp Akademisi üyesi duayen doktorlarımızın zengin mesleki birikim ve deneyimlerinin paylaşılacağı bilgi ve görüş alışverişlerinin yapılacağı bu toplantılar tıp alanında kendini geliştirmek ve geniş vizyon sahibi olmak isteyen tüm doktorlara ve sağlık çalışanlarına açık olacaktı.

Küresel boyutta insanlığı tehdit eden, dünya tıp literatüründe bugüne değin eşi ve benzeri bulunmayan Covid-19 pandemisi nedeniyle, yeni bilgi, bulgu, araştırma, deneyim ve uygulamalara gebe bu zor dönemde; adı ve unvanı 1926 yılı Türkiye Tıp Akademisi kayıtlarında, Prof. Dr. Adnan Adivar, Prof. Dr. Suphi Artunkal, Dr. Mehmet Kamil Berk, Prof. Dr. Kenan Tükel, Ord. Prof. Dr. Fahri Arel, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver ve birçok değerli tıp doktorumuz ile birlikte geçen; Dârülfünûn Tıp Fakültesi'ni birincilikle bitiren, Türkiye'de ilk çağdaş çocuk hastalıkları dispanserini kuran ve nadir görülen çocuk hastalıkları üzerinde yorulmak bilmeden çalışan, babamın büyük amcası Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ı, çağımızın genç doktorları, sağlık çalışanları, akademisyenleri, kontrol edilen/edilemeyen şartlar karşısında iş hayatlarında gerçek hedefini, motivasyonunu kaybetmeye yüz tutmuş tüm iş insanları ile tanıştırmaya; meslek hayatında karşılaştığı her türlü zorluğa ve engele rağmen attığı emin adımlarını yakınlarının dilinden anlatmaya; alçakgönüllülüğü, dinginliği ve derinliğiyle perdelediği cesaretini; insanlık adına yararlı işler ortaya koyma amaç ve hedefine sahip olan herkesle paylaşmaya hazırız.

Yenilikçi, araştırmacı ve hastalarının yaşam kalitesini yükseltmeye odaklı kişiliğinin yanı sıra bir o kadar da içine kapanık, mütevazı ve yorulmak bilmeyen sağlık savaşçısı, yaşamının en verimli döneminde Nişantaşı'ndaki evinde kısa bir süre birlikte yaşadığı kız kardeşi Mualla Aytül ve kızı Meral Aytül Bahçetepe'nin de rol modeli olmuştur.

Değerli muallime Mualla Aytül, İstanbul'da ve Anadolu'da hizmet verdiği okullarda yaydığı tatlı sert disiplini, engin deneyimi ve bilgisi ile meslektaşlarının hayranlığını, içinde dolup taşan çocuk sevgisini, yaratıcılığı ve güler yüzü ile öğrencilerinin kalplerini kazanmıştı. Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasının en büyük savunucularından biri olan Mualla Öğretmen, biricik kızı Meral'in İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girmesine ön ayak olarak, ideallerinin en büyük destekçilerinden biri olmuştu.

Anne ve baba soy ağacımıza baktığımda; "En sık rastlanan meslek dalları acaba neden hukuk, tıp ve öğretmenlik?" diye sorguladığımda yadsınamaz bir gerçeğin farkına vardım. **"İdealistler ile savundukları idealleri ile yetiştirdikleri insanlar, yaşamları boyunca sergiledikleri davranışlarla hep yaşamışlar hiç ölmemişler, yalnızca aramızdan ayrılmışlardır."**

Yaşadığım bu güzel şehirde, aynı havayı soluma şansına sahip olduğum babamın kuzeni sevgili Meral Bahçetepe, fakülteyi başarı ile bitirdikten sonra ölkemiz bankacılık ve yatırım sektörünün lokomotif kuruluşlarından birinde hukuk müşaviri olarak görev alarak, proje finansmanı konusundaki deneyimini, analitik düşünme kabiliyeti, ikna ve müzakere becerisi ile birleştirerek, sektörde uzun yıllar başarı ile hizmet vermiştir.

Fotoğrafları ve anılarıyla babamın amcası Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar ile ilgili bu eşsiz manevi mirası onur ve gururla taşıyacağımı düşünerek bana aktaran diğer bir deyişle 'emanet eden' Meral Bahçetepe'ye sonsuz minnet ve şükranlarımla...

Meral Bahçetepe'nin Anılarıyla Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar

Ben, doktor dayımlarda dokuz-on, on beş yaşlarım arasında kaldım ama yazları beraberdim. Babam Kore'ye görevle gidince daha çok beraber olduk çünkü kendi evimizi kapatmıştık.

İhsan Hilmi Alanlar'ın babası, büyükbabamız Halil Hilmi Bey, emniyet mensubu imiş. Amir pozisyonunda sanıyorum. Böyle bir fotoğraf var: Etrafında görevliler, kendisi oturuyor ama eski görev tanımlarını bilemiyorum. Üç hanımı olmuş Halil Hilmi Bey'in. Hanımlar aynı zamanda birlikte olmamışlar. İhsan Hilmi ve Sadi Alantar'ın anneleri ilk eşi. Vefat etmiş. İkinci hanımdan hatırladığım kadarıyla Saadet Hanım olmuş. Üçüncü hanımdan Turgut Yurdabak ve annem Mualla Yurdabak dünyaya gelmişler.

Babamın Kore'deki görevi sürecinde; dayım (İhsan Hilmi Alantar) kız kardeşinin (Mualla) benimle tek başına kalmasına gönlü razı gelmedi. Anneme ve bana sahip çıkarak kendi evlerinde İlse yengem ile birlikte ağırladılar. İlse yengem ile Almanya'da tanışmışlar. Yengemin psikiyatri eğitimi olduğunu hatırlıyorum.

Dayım İhsan Hilmi Alantar'ın, benim bildiğim ve gördüğüm iki evi vardı biri Nişantaşı Emlak Caddesi girişinde. Köşedeki Yayla apartmanı yanındaki üç katlı bir ev idi. En alt kat; cadde ile hemzemin kalorifer dairesi, çamaşırılık ve çalışanların kaldığı kat idi. Yoldan mermer merdivenlerle çıkılan birinci kat muayenehaneye girişli büyük bir hol, muayenehane ve bekleme odası idi. Holden başka bir kapıyla koridora geçilir ev bölümüne girilirdi. Burada yemek salonu ve misafir salonu ve mutfak vardı. En üstte 3 yatak odası, şömineli bir büyükçe oturma odası ve çalışanların dinlenme odası bulunurdu.

Evde vakit genellikle üst kattaki oturma odasında geçirdi. Orada şömine ve iki berjer koltuğu hatırlıyorum. Dayım ve yengem devamlı kitap veya yabancı gazeteleri ve mecmuaları okurlardı. Çok konuşmazlardı ama ikisi aralarında mutlaka Almanca konuşurlardı.

Odada biz var isek ve bizi ilgilendiren konular varsa o zaman Türkçe konuşurlardı. Bazen İlse yenge Türkçe karşılığını bulamaz dayım tercüme ederdi.

İki çalışanları vardı. Karı koca Hasan ve Leyla, devamlı evde ikâmet ederlerdi. Leyla hem temizlik hem yemek işlerine bakarken, Hasan servis yapar, dış işlerini görürdü. Alt kattaki yemek salonunda oval büyük ceviz bir masa ve yemek odası takımı, masanın üzerinde de görkemli bir avize vardı. Misafir salonunda klasik ince koltuk takımı ve büyük bir kuyruklu piyano hatırlıyorum.

Dayımların evindeki hayat ile ilgili olarak müzik konusunda pek anım olmasa da pikap ve yabancı plaklar vardı. Ancak sanatçılarını kimdi bilmiyorum. Yemeklerden nefis şnitzel yediğimizi hatırlıyorum. Çok severdim ve sık yapılırdı. Sofrada mutlaka salata olurdu. Önce salata servis edilirdi daha sonra ana yemekler gelirdi. Tencere yemekleri ise hatırlamıyorum.

Oturma odası ve üst kat koridorunun alt bölümünde kitaplıklar vardı hemen hepsi yabancı dilde yazılmış ciltli kitaplardı. Yalnızca birkaç raf “National Geographic” dergilerine ayrılmıştı. Sarı renkleri ve renkli resimleri ilgimi çektiği için onları hatırlıyor olmalıyım.

Evin havası sakin ve sessizdi hattâ son zamanlarda!.. Çünkü dayım gırtlak kanserine yakalanmıştı bu nedenle hiç konuşamıyordu ve sadece yazı ile iletişim kuruyordu.

- **Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar Kimdi?**
- **Hangi Yıllarda Yaşamıştı?**
- **Bu Yıllarda Neler Yaşanmıştı?**

Gibi nice soruyu sorarak “tıp tarihinde çocuk” içinde yol alırken; araştırmalarımın hangi gözle, hangi perspektiften baktığımla başlamak istiyorum:

Boğaziçi Üniversitesi’ni bitirdikten sonra ilk işim İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Halkla İlişkiler ve Dokümantasyon Müdür Yardımcılığı, İ.Ü. Bülteni Yazı İşleri Müdürlüğü idi. Rektörümüz de Prof. Dr. Cem’i Demiroğlu idi. Florence Nightingale Hastanesi’nin de kurucusu. Sonuçta; tıp, hemşirelik, sağlık bilimleri ile yakından ilişkim ve belli düzeyde bilgim vardı.

Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık’tan dolayı da zaten İstanbul Üniversitesi’nin içine doğmuştum. Çok kıymetli hocaların kimine Amca, kimine Teyze diyordum tâ ki göreve başlayana kadar. İşte bu atmosferde doğal olarak var olan; arşivcilik, inceleme, araştırma yıllar geçtikçe ilginiz de varsa ve farkında iseniz form alıyorsunuz. Bu süreçte form aldıkça; okuduğunuz belgeler ile fotoğrafları birleştiriyorsunuz. Ve inanılmaz haz duyuyorsunuz. Yeni hayata geçirdiğimiz “Avrupa Seyahat Notlarım - 1951” e-kitabı ile örnek vermek isterim: “Türkiye’de botanik biliminin duayenlerinden biri olarak kabul edilen Prof. Dr. Faik Yaltırık, 1951 yılında, henüz 21 yaşında üniversite 3. sınıf öğrencisiyken, sınıf arkadaşlarıyla birlikte Almanya’da yapılacak bir eğitim gezisine çıkar. Günümüzün ulaşım ve iletişim araçları ile kıyaslandığında hayli sınırlı bir dönemde çıktığı bu yolculukta sırasıyla Yunanistan, İtalya, İsviçre, Almanya, Belçika, Fransa’yı gezer ve 86 sayfalık bir günlük tutar, çeşitli fotoğraflar çeker. Günlüğünde II. Dünya Savaşı’ndan henüz çıkmış yaralı bir Avrupa’da karşılaştığı gündelik hayatı kıyaslamalı ve kişisel yorumlarıyla âhenkli bir dille tanımlarken, meslekî kazanımlarını ise akademik bir yaklaşım ile not eder. Her kesimden okuyucunun geçmiş ve günümüze dair kesitler bulabileceği bu günlük, özellikle botanik alanında bilim insanı olmak isteyen genç akademisyenlere ilham olacağı düşüncesiyle kızı Rengigül Ural tarafından, günlük metninde herhangi bir yazım müdahalesi yapılmadan, yazılışından 70 yıl sonra okuyucularla buluşturuluyor.”

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar hocamıza ait değerli belgeler ve fotoğrafları bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, yukarıda bahsedildiği gibi her kesimden okuyucunun geçmiş ve günümüze dair kesitler bulabileceği bu çalışma, özellikle tıp alanında bilim insanı olmak isteyen genç akademisyenlere de ilham olacağı düşüncesiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu konuya “Rengigül” e-kitabımın içinde yer alan Atatürk ile Bandırma Vapuru’nda olan Korgeneral Kemal Doğan Paşa’mızın kızı Ayfer Neyzi ile bir parantez açmak istiyorum: Ayfer Hanım, Mustafa Kemal’e saygısından ve zarafetinden ofisimde beni ziyaret ederek babası Kemal Doğan Paşa’mızın anılarını anlatmış ve fotoğraflarını kitaba konmak üzere iletmiş, beni de çalışmalarımın dolaylı yüreklendirmişti.

Daha sonra yine ziyaretime gelerek eşi Nezih Neyzi Bey'in "Kızıltoprak Hatıraları" kitabını imzalayarak hediye etmişti. Kayıtları süregelen RE Books Arts Yayınevi'min kitaplığına kayıt etmişim. Bu kitap hem veriliş şekli ile hem içinde tanıdıklarımla kıymetli ve üzerinde çalıştığımız "Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar" kitabımızın da kaynak kitaplarından biri oldu birçok perspektiften. Hekim İsmail Paşa'dan Sırrı Paşa'ya, Leyla Hanım'dan (Saz) Yusuf Razi Bey'e, Vedat Nedim Tek'e...

Şâir Leyla Hanım, babası Hekim İsmail Paşa'nın saraylıları muayene ederken yaşadığı gülünç zorluklardan başlıyor, meşk arkadaşı hanende İbrahim'le doldurduğu plaktan bahisle söze devam ediyor... "Ercüment Ekrem'in kaleminden Yusuf Razi Bel"de "bey diye yazdım..." diyor ve gerçek beyefendilerin gittikçe azaldığından bahsediyor.

Leyla Hanım'ın söylediği bestesi gibi:

"Mâni oluyor hâlimi takrime hicabım..."

Ailenin bir üyesi olan Prof. Dr. Olcay Neyzi'nin, "İlk Çocuk Hastanesi"nden ve Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'dan da bahsettiği "Türkiye'de Pediatri Tarihine Kısa Bir Bakış" ile devam edeceğiz ileriki sayfalarda.

1948 Yılına Gitmeden Önce Sürpriz İki Konuk

Attila Atlı Anısı

“Sevgili Rengigül Hanım,

İhsan Hilmi Bey, kız kardeşim ve benim doğumumuzdan itibaren devamlı doktorumuz oldu. Nişantaşı’ndaki villayı, Alman hanımını dün gibi hatırlıyorum. Ailece dostlukları da vardı. Hatırlayabildiklerimi memnuniyetle sizinle paylaşırım. O zamanın kıymetli çocuk doktorlarından biri de İzmirli Dr. Viktor Galimidi’ydi. Amiral Dr. Galimidi’nin oğluydu. Aile dostumuzdu.

Nişantaşı Vali Konağı Caddesi’nde Uğur Apartmanı’nın en alt katında ikâmet ederlerdi Madame Galimidi ile. İçeriye girdiğiniz an kendinizi Versay Sarayı’nda hissederdiniz. Piyano ve kitaplığına hayran olurdum. Çok etkileyici idi. Madame Galimidi bir kahvaltı masası hazırlardı kristal ve gümüş ikrâmlıklar ile görülmeye değer. Dr. Abravaya Marmaralı’ya Amca diyecek kadar yakındım. Mısırlı Apartmanı’nda otururdu. Büyükbabam ile Fransızca konuşurlardı. Büyükbabam İsmail Hakkı Bey, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) mezunudur. Tefik Fikret’in Galatasaray Lisesi’nde müdür olduğu yıllarda Tefik Fikret’in yönlendirmesiyle Jön Türkler akımından, Namık Kemal’den etkilenmiş. Mektebi bitirdikten sonra Mülkiye tahsili için Fransa’ya gönderilmiş. Memlekete döndüğünde saygın bir bürokrat olmuş ve Maliye Başmüfettişi olarak ülkesine hizmet etmişti. Mim Kemal Öke yakın arkadaşlarındandı. Çocukluk yıllarımda daha çok dedem ile birlikte vakit geçirdiğim için dedemin dostlarının konuşmaları da hafızamda kayıtlı ve etkin oldu. Aralarında Fransızca konuşurlardı.

Teşvikiye’de iki katlı büyük bir evde otururduk. Anneannem, dedem, annem Nevin Hanım, babam Kemal Bey ve benden üç yaş küçük kız kardeşim Aşula ile birlikte. Aşula adını Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü bir kitaptan koymuş. “Pastoral şiir” demek olan “asula”; “aşula” biçimiyle “melodi, ahenk” demek diye biliyorum. Asyatik kökenli (Tacik, Uygur, Türk) somut olmayan kültür mirasının yansıması. Muvazzaf subay, savaş malulü olan ve Merkez Bankası’nda çalışan babamı 1941 yılında tekrar askere aldılar. O yıllarda kızıl ve kızamık çocuk hastalıkları çok yaygındı. Kız kardeşim kızıl, ben ise kızamık olmuştuk.

İhsan Hilmi Alantar Bey “Derhal çocukları ayırın” dedi. Ben dedemle yukarıdaki katta, anneannem, annem ve kız kardeşim alt katta yaşamaya başladık. İhsan Hilmi Bey her gün bizi kontrole gelirdi. Aşula o dönemde bir sokak kedisi sahiplenmiş adını da Cemile koymuştu. Anneannem çok disiplinli, annem de hayli evhamlı bir kadındı. Kediye bir kafes yuva yapılmasına rağmen bizim kata bir gün kaçtı ve benden kız kardeşime kızamık taşıdı. Bizi sahiplenen İhsan Hilmi Bey, “Derhal evi terk edin ve ilaçlatın” diye tavsiyede bulundu. Anneannem de otoriter bir kadındı. Tepebaşı’ndaki Bristol Oteli’nin bir katı kiralandı. O koskoca otelde bir hafta geçirdik. Ev badana boya oldu, baştan aşağı ilaçlandı. 1941 yılında bana ve kız kardeşime İhsan Hilmi Bey babalık yaptı. Hiç para bile almadı. Tedavi ücretinin konusu bile olmadı. O yıllarda ilaç çok mahduttu. İki ilaç vardı. Biri Uzara idi. 15 yaşımıza kadar İhsan Hilmi Alantar bizim doktorumuz oldu. Muayenehanesi bugünkü CRR Konser Salonu’nun olduğu yerde üç katlı bir villa idi. Orası kırılık, bostanlık bir yerdi. Evin içi de Alman tarzında döşenmişti. Alman olan hanımı da sanırım doktordu ve ilk katta bir masada otururdu. Sürekli kitap okurdu. Biz üst kata çıkardık. Beyaz gömleği ile İhsan Hilmi Bey’i dün gibi hatırlıyorum. Vakur, babacan, cüsseli bir doktordu.

Babamın babası Büyük Çerkes Sürgünü ile Osmanlı topraklarına varıyor. Aileden bir tek dedem hayatta kalabiliyor. Küçücük yaşında ordu için yetiştirilmek üzere askerî okulda okutuluyor. 1871 yılında Plevne’de Gazi Osman Paşa esir düştüğünde, o da esir düşüyor tabii. 1899 Yunan, Balkan harplerine katılıyor. Denizli’de eşkıya takibine tayin ediliyor. 1919’da Aydın Savaşı’nda şehit düşüyor. Babam ile üç kız kardeşi yetim kalıyor. Amcam ise 22 yaşında Filistin’de şehit düşüyor. Babam varlıklı İzmirli bir aileye damat oluyor. Ben İzmir doğumluyum. Çocukluğumdan itibaren kışları Nişantaşı, yazları Emirgan’da yaşadım. Babanız gibi Kabataş Erkek Lisesi’ni bitirdim. Evet, Aziz Taner hocamız, değerli bir tarih hocamızdı. Kabataş Sultanisi’nde Ömer Seyfettin de Edebiyat hocasıymış. Babanızın İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi’nden hocası, Orman Bakanlığı da yapmış olan Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu da Çerkesdir ve akrabamızdır. Fikret Amca’nın ağabeyi Viyana diplomalı Veteriner Doktor General Şevket Saatçioğlu’nun oğludur. Şevket Paşa, halazâdem İsmet Hanım’la evliydi. Çocukken ben Sarıyer’deki Orman Fakültesi’ne çok gittim. Giriş kapısında dolgu bir kurt vardı. Pazar günleri Fikret Amca bizi fakültenin bahçesinde ağırlardı. Ben Kabataş’tan sonra İTÜ Elektrik’te okudum ve petrol şirketinde çalıştım. Eşim Esen ile Topağacı’nda oturmaya devam ediyoruz.

Ülkemizde eksik olan arşivcilik, arşivi sahiplenmek, yazmak ve fotoğraflarla birleştirmek gibi çok önemli bir vazife yapıyorsunuz. Sizi ve eşiniz beyefendiyi takdir ediyorum. Bu çalışmalarınızın örnek alınmasını dilerim.” Attila Atlı, 5 Temmuz 2020

Esen Atlı Hanım, Oya (Oktav) Bekiroğlu halamın İstanbul Kız Lisesi’nden arkadaşı olduğunu öğrendiğimde mutlu oldum. Esen Hanım, İKL fotoğraflarıyla birlikte şöyle bir bilgi verdi: “Eşim Attila da Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmeni teyzesi Melahat Mansuroğlu ve annesi Nevin Atlı’nın İzmir Kız Lisesi’nden arkadaşları olan ve Vaniköy’de oturan Avukat Fahamet Hanım’ın yeğeni olarak Oya’yı tanıyor.”

Nazan Sirman Anısı

“Günaydın sevgili Rengigül Hanım.

Beni en çok heyecanlandıran, artık pek az kişinin hatırladığı çok kıymetli büyüklerimiz oldu.

Bugün de çocukluğumun ve kardeşimin doktoru, Sayın İhsan Hilmi doktor amcamı hatırladım. Nişantaşı'nda idi muayenehanesi, sonraları Bağdat caddesinde yazlık villası oldu. Biz çocuklara sağlık açısından yaptığı hizmetleri hiç unutmadım.

Sadece eşinin Alman olduğunu duymuştum ama emin değilim. Ne yazık ki elimde hiçbir belge yok. Sadece tonton, gözlüklü bir doktor amca hatırlıyorum. Asıl kardeşimin doktoru idi. Kardeşim 1938 doğumlu. Demek ki o yıllarda daha çok görmüştüm sevgili doktorumuzu.

Aileme gelince; baba ailem Kırım Yalta Dereköy kökenli Bekiroff ailesi. Büyük babam ünlü ve sevilen bir tüccar. 1916 yıllarında İstanbul'a geliyorlar. Önce Sultanahmet'te, sonra Ayaspaşa'da Uşakizadelerin köşkünde oturuyorlar. Tam bilemediğim bir sebepten büyük babam İstanbul'dan İsviçre'ye göçmek istiyor. İstanbul'dan ayrıldıktan sonra İsviçre, oturma izini çıkarmakta güçlük çıkartıyor ve izin çıkana kadar İtalya'da Rapallo diye çok güzel bir kıyı şehrinde bekleyip, izin çıkınca Zürih'e yerleşiyorlar.

Hikâyenin burasında anne ailem devreye giriyor. İki büyük babalar çok iyi dostlar. Annemin babası Beybam Nail Bey, Selanikli bir tüccar. Almanya'dan mal alıp İstanbul'daki ortaklarına yolluyor. Çok iyi yaşıyor, 6 çocukları var. Kızı annem Selma 14 yaşında. Tam bu sırada İsviçre'deki büyük babam Almanya'daki arkadaşına bir mektup gönderiyor, sebebi de o sıralar 15 yaşında olan oğlu babam Almanya'da okumak istiyor. Büyük babam arkadaşına durumu yazıyor, "Eğer uygun görürsen Server'i yollayayım sana, gözüm arkada kalmaz" diyor. Böylece babam Almanya'ya gidiyor. Yaz tatili ve herkes çiftlikte. Babamın anlattığına göre kapıdan girer girmez annemi görmüş ve o dakika âşık olmuş. Aşk karşılıksız kalmamış ama gençler kardeş gibi göründükleri için açılmamışlar.

Yıllar içinde babam kışın okulda, bazen Dresden'deki kışlık evde, ama yazın tüm aile ve babamın ailesi de misafir olarak çiftlikte. Yıllar geçmiş. İstanbul'daki ortakları Beybam'a muhteşem bir kazık atmışlar ve Beybam her şeyi bırakarak İstanbul'a dönmüş.

İsviçre'deki ailem de umdukları gibi olmadığı için onlar da İstanbul'a dönmüşler. Bu arada annemi isteyen bir genç çıkmış ortaya, annem "istemiyorum" diyor, ama sebep gösteremiyor. Sonunda iş ortaya çıkmış ve herkes çok memnun tabii, evlenmişler. Kısaca size aile hikâyemizi anlattım. Ailede babamlar 6 kardeş, annemler de 6 kardeş. Çocuklar beraber büyüdüğü için iki aile tek aile gibi mutlu, huzurlu saygılı bir ortamda büyüdüm. Çok şanslıyım.

Size çok çok teşekkür ederim. Sevgili doktorumuzu özlem, minnet, saygı ve rahmetle anıyorum. Size de sevgilerimle teşekkür ediyorum.”, Nazan Sirman, 15.09.2022

Nazan Sirman Hanım, baba dostu, ölene kadar görüştüğüm, beni kızı gibi sevdiğini defalarca söyleyen Halide Edip'in asistanı, okulum Boğaziçi Üniversitesi ve öncesinde Robert College'de 50 yıl hocalık yapmış Dr. Ercüment Atabay amcamın akrabası. Bu detayı öğrendiğimde çok mutlu olmuştum. Sanki Ercüment amcadan bir yadigâr gibi. Kendisi Avusturya Lisesi, eşi rahmetli Rüçhan Beyefendi Galatasaray Lisesi (1943) mezunu.

Şimdi 1948 Yılındayız

Aslında Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar hocanın 1948 yılında 60. doğum günü anısına bir kitap olduğu da düşünülürse 1888'e gideceğiz. Tıp tarihi anlatımlarıyla da daha da gerilere varacağız.

T.C. İstanbul Üniversitesi – Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği – İstanbul Çocuk Hastanesi - Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar – **“Çocuk Kliniğinde Çalışma – Tarihçe – Durum – Özellik – İstatistik – Görüşler”** kitabı.

“Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’ın İstanbul Çocuk Hastanesi’nde bulunuşunun 25 inci yılı münasebetiyle.” İsmail Akgün Matbaası’nda 1948 yılında basılmış.

Bu değerli, kadirşinas kitaptan aile arşivindeki fotoğraflarla örtüşen bölümleri orijinal hâliyle aktarmak istedim. Ben kitabı okurken anlatılan yıllara gittim, fotoğraflarla birleştirdim. Duygulandım. “Yazar ağlayınca okur da ağlar, yazar gülünce okur da güler” hissimin yansıyacağını düşünüyorum ve kitabın **“Önsöz”**ü ile başlıyorum aktarmaya:

“1948 yılı Kliniğimize üç yıl dönümü getiriyor. Bu yıl dönümlerinden biri Hocamızın 25 yıl önce İstanbul Çocuk Hastanesi Çocuk Kliniği’ne getirilmesi (18.IV.1923) ve halen orada bu ödevini görmesi, ikincisi 15 yıl önce Üniversitenin kuruluşu ile Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniğinin, başında Hocamız olarak, adı geçen hastanede teessüs etmesi (17. VIII. 1933) ve halen orada bulunması, üçüncüsü ise Hocamızın 60’uncu yaş dönümünün yine bu yıla rastlamasıdır (22. X. 1888). Yıl dönümümüz olan 1948 in Cumhuriyetimizin yirmi beşinci yılına da rastlayışını ve hele bu senenin çocuk yılı olarak anılmasını da mes’ut bir tesadüf olarak saymaktayız.

Bu üç yıl dönümünden faydalanarak Kliniğimizin çalışmasının önem ve özelliklerini meydana koymak üzere şu küçük kitabı yayınlıyoruz: Kitap on bir bölüme ayrılmış olup önce Kliniğimizin bulunduğu Şişli Çocuk Hastanesi’nin tarihçesi konmuş, sonra pediatrinin dünyada ve bizdeki gelişimi gözden geçirilmiş, daha sonra hastalıklar karşısında kliniğin durumu memleketimizde çocuk bakımına ait yapılan anketler, bu 25 yıl içinde klinikte rastlanan seyrek vak’alar hakkında birkaç sahife ayrılmış, bu arada Hocamızın yazmış olduğu kitaplar, risaleler, makaleler, verdiği konferanslar ve tebliğlerin özetleri, Kliniğin çalışmaları eklenmiş, daha sonra bu yıl dönümleri münasebetiyle Klinikte yetişmiş olan arkadaşların hazırladıkları yazılar konulmuş, hastane ve kliniğin hatırası olan birkaç fotoğrafla broşüre nihayet verilmiştir.

Umalım ki bu eser, Çocuk Kliniğinin düşüncelerini meydana koymasına ve memleketimizde pediatri alanındaki bir boşluğun doldurulmasına noktasından bir değer taşıyacaktır.” Şişli, Nisan 1948

Dr. Sezai Bedrettin Tümay “Giriş” Bölümünde O Günkü Bilgileri Şöyle Aktarıyor:

“İstanbul Üniversitesi Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği bugün 15’inci yılını tamamlamış oluyor. Çocuk hekimliği gibi memleket nüfus ve siyasetiyle yakından ilgili olan bir şubenin yurttaki yayımı ve gelişimi ile ödevli bir klinik için şubenin gelişimini idrak ettiren böyle bir günün anılışı çok kıvançlı bir iştir.

Çocuk davasının yurttaki gelişimini, dünü tanımayanlar kolayca kavrayamazlar. Bundan pek az zaman evvel yurdumuzda çocuk hekimi diye bir ihtisas şubesi düşünülemezdi. Çocuklara ait müesseseler de yoktu. Bunun için süt çocukları doğum ve kadın hekimleri tarafından, büyücek çocuklar da dahiliye kliniklerinde tedavi edilirdiler. İlk açılan çocuk müesseselerinden, Şişli Çocuk Hastanesi ve Darülâceze Çocuk Yuvası’nda ödevlenen hekimler de ilk zamanlar bu işin bu ehli değildiler, fakat hürmete lâayık olan bu çalışkan meslektaşlarımız, zekâ ve kavrayışları ile bir yandan kendi noksanlarını tamamladıkları gibi diğer taraftan da yanlarında çalışın genç arkadaşlarını yetiştirdiler. Böylece çocuk hekimliği temelini atmış oluyordu.

Bu bakımdan, istibdat devrinin nadir iyi hareketlerinden biri olan Şişli Çocuk Hastanesinin kuruluşu (1899), o zamana kadar bir şahsiyet alamamış olan çocuk hekimliği tarihimizde bir dönüm sayılır.

Çocuk kliniğinin yurdumuzda tutunması, diğer Avrupa şehirlerinde olduğu gibi kolay olmamıştır. Bir taraftan o zamana kadar çocuk hekiminin ismini duymamış olan halk ilk zamanlar bu şube ile hiç ilgilenmez görünerek yine işini kendi hekimi ile başarmağa çalıştı, diğer taraftan birçok meslektaşlar da bunu teşvik eder gibi durum aldılar, anatomi ve fizyolojisi kendine has özellikler gösteren bu büyüme ve gelişme çağının normal gelişim ve hastalıklarındaki hususiyetleri fark etmez görünerek çocuk hekimlerine üvey evlât muamelesi yaptılar. Fakat bu iş uzun zaman devam edemezdi ve devam edemedi. Günden güne genişleyen tıp bilgisinin bir insan kafasınca kavranamayacağı anlaşılıp ihtisas işi ilerledikçe çocuk hekimliği de biraz zor dahi olsa, kendi yerini aldı. Bugün hemen her aile, çocuğunun normal gelişim ve hastalıklarında bir çocuk hekiminin fikrini almayı üstün tutar.

Şişli Çocuk Hastanesi’nin kuruluşu ile başlayan çocuk hekimliği hareketi, ilk Dünya Harbi’nin mütareke yıllarında Tıp Fakültesinde çocuk hastalıkları kürsüsünün kuruluşu ile bir şahsiyet kazanmaya başlamış gibidir. Fakat çocuk davasının memleket çapında kıymetlenmesi ve böylece çocuk siyasetinin bir memleket siyasetine inkılâp ederek önemli bir durum alması Cumhuriyetimizin kuruluşu ile başlar. Bu sebeple çocuk hekimliğimizin tarihi Cumhuriyetimizin tarihiyle yakından ilgilidir.

Gerçekten Cumhuriyetimizin kuruluşundan sonra çocuk hekimliğimizde büyük bir gelişme vukua gelmiştir. “Mektepler olmasaydı Maarifin idaresi çok kolay olurdu” diyecek kadar işin benimsenmediği dönemdeki çocuk davası ile bugünkü görüş ve anlayışın mukayesesini bunu açıkça meydana koyar. Bugün çocuk bakım ve korunması artık sadece birkaç kişinin tek tek çalışmasına kısıtlı kalmaktan çıkmış ve geniş teşkilatlı bir memleket siyaseti halini almıştır.

Nitekim eskiden sadece bir çocuk hastanemiz varken bugün İstanbul, Ankara ve İzmir’de birer tane daha yapılmış, ayrıca yurdun her tarafında doğum ve çocuk bakım evleri kurulmuş, çocuk bakım ve müşavere dispanserleri açılmıştır. Özel kurumların, hayır kurumlarının; Çocuk Esirgeme Kurumunun, verimli mesaisi de devlet teşkilatını tamamlamaktadır.

Üniversite teşkilatı da burada üzerine düşen ödevi başarmağa çalışmış, bir yandan genç hekimin çocuk hastalıkları üzerindeki bilgisini kuvvetlendirmeye çalışırken diğer taraftan memleketin muhtaç bulunduğu çocuk hekimleri yetiştirmiştir.

Yurttaki ihtisas yerlerinin artması çocuk hekimliğini teşvikten geri kalmamış böylece çocuk hekimleri günden güne ziyadeleşmiş ve bu suretle yakın bir mazide çocuğunun sağlığı üzerinde danışacak bir yer bulamayan anneler bugün birçok bakımdan kendilerini tatmin edecek yuvaya sahip olmuşlardır. Bu Cumhuriyet devrinin büyük başarılarından biridir.

Fakat bu kadarla çocuk davamızı başarmış sayılabilir miyiz? Elbet ki hayır. Gerçi, söylediğimiz gibi yapanlar oldukça önemlidir. Bununla beraber henüz gayeye varmış olmaktan çok uzağız. Zira on sekiz milyonluk nüfusumuzun üçte biri, 6 milyonu, çocuk çağına ait iken memleketteki çocuk yatağı sayısı henüz 500’ü bulmamaktadır. Buna göre ortalama olarak en çok 12 bin çocuğa bir yatak isabet etmektedir. Çocukların hastalanma nispetleri büyüklerden fazla olduğu da göz önüne alınınca bu nispetin yetersizliği büsbütün meydana çıkar. Doğum evlerinin de yurdun her tarafına kadar dağılamamış olması, ambulansın henüz her yerde yapılamaması velûd olan Türk anasını doğum sıralarında birçok zorlukta bulundurmakta ve böylece doğan çocuklar hayatlarının ilk günlerinde gereken şekilde bakılamamaktadır. Bu yüzden doğum sayısı üstün durumda olan memleketimizde ne yazık ki çocuk ölümü de ziyade bir tutarda bulunmaktadır. Bu gediğin sadece yüksek doğumla kapatılması nüfus siyasetimizi olduğu kadar millî sermayemizi de sarsıntıya uğratacak bir keyfiyettir.

Bu noktayı yakından takip eden sorumlu makamlar, 10 senelik sağlık programında çocuk davasına da gereken yeri vermiş ve 7 bölgede 300’erden 7 çocuk hastanesi, yani 2100 çocuk yatağı yapılmasını tasarlamış, ayrıca sağlık teşkilatının köylere kadar ulaştıracak tertibatın, sağlık merkezlerinin, kurulmasını plânlamıştır. Oldukça yüksek bir para meselesi olan bu işlerin 10 sene içerisinde başarılabilmesi memleketimiz için büyük bir kazanç olacaktır. Üniversite çocuk kliniğinin bu büyük savaştaki ödevi de küçümsenemez. Çocuk davasında vazife alacak organların hemen büyük bir kısmı kliniğimiz ve Ankara çocuk kliniğinden geçerek yetişmektedirler. Dâvanın başarılabilmesi için bu kliniklerin verim kabiliyetlerinin artırılması gereklidir. Gerçi kliniğimiz bu kısa hayatında elinden geldiği kadar öğretim ile uğraşırken diğer taraftan halen yurdun her tarafında ödev almış birçok mütehassis yetiştirmiştir.

Sağlık programının tatbiki uzman ihtiyacını artıracak ve bu suretle klinik çalışmasını da hızlandırmış olacaktır. Fakat bütün bu işler elân Şişli Çocuk Hastanesi’nin pavyonlarına sığınmış ve önceleri 40, halen ise ancak 60 yataklık kliniğimizde başarılmakta ve başarılmaya çalışılmaktadır.

Memleketin en eski çocuk kliniği olan kliniğimizin yeter bir genişliğe ve bina istiklâline sahip olamayışının çocuk davamızın gelişimi üzerinde yapacağı tepkileri de burada hatırlatmak isteriz.

Çocuk davasının kazanılması güç olduğu gibi bunda ödev alan herkesin vazifesi de ağır ve sorumludur, başarı ancak her ferdin birlikte ve titizce çalışması ile kazanılır. Bu davada başarıdan sonuna kadar ödev almış ve bu işi kurmuş olan insanlar bize bu yolda birer örnek olmalıdır. Bu işe bütün ömrünü vermiş ve sürekli çalışması ile üstün bir başarı göstermiş insanlardan biri de Hocamız İhsan Hilmi Alantar'dır. Biyografisinin gözden geçirilmesi bu hakikati daha iyi meydana koyacaktır.

Bazı insanlar dünyaya yapıcı ve kurucu bir karakterle gelirler ve devamlı başarılar gösterirler. Profesör İhsan Hilmi Alantar'da da böyle bir mazhariyet görölmektedir. Anadolu'daki çalışmaları sırasında kurduğu müesseselerden başka Şişli Çocuk Hastanesi'nde Türkiye'nin ilk hasta süt çocuğu pavyonunu sonra Üniversite çocuk hastalıkları ve bakımı kliniğini kuruşu, bunlardan birincisini 25 senedir, ikincisini de 15 senedir idare edişi bu mazhariyetin bir delili değil midir? Aynı seneye rastlayan 25 senelik hastane ve 15 senelik klinik hayatının bu dönüm yılını çocuk hekimliği tarihine geçecek başarılarla idrak etmek ne mutlu?"

Baştabip Opr. Ömer Vasfi Aybar'ın Kaleminden "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı İstanbul Çocuk Hastanesi Tarihine Dair"

İkinci Abdülhamid'in eseri olan bu hastanenin eski adı Hamidiye Etfal Hastanesi Âlisi'dir. Şimdiki İstanbul Çocuk Hastanesi ismi içtimaî inkılâbımıza ve dil tekâmülümüze uyularak verilen yeni bir isimdir. Birçok seneler geçtiği halde eski adın başındaki Hamidiye kelimesi kısmen unutulmuş ise de bütün halk hastanemizi Etfal Hastanesi adı ile tanımakta ısrar etmektedir. Hattâ Etfal Hastanesi adını bir kısım devlet daireleri bile kullanmakta ve bu adresle resmî tahrirat göndermektedirler.

Sihhi müesseseler tarihimizde mühim bir rolü olan ve şüphesiz umumî efkârca iyi tanınmış bulunan Hastanemizin eski ismi resmen değiştirilmiş ise de halk arasında bu yeni isim rağbet görmemiştir. Yeni ismi ayrı ve küçük bir sıhî müessese zannedenler de pek çoktur. Hastanenin sarih bir adresini vermek icap ettiği zaman çok kereler Etfal Hastanesi ve hattâ bazılarına Hamidiye Etfal Hastanesi demek mecburiyetinde kalmaktayız; Çocuk Hastanesi demek kâfi gelmiyor.

Abdülhamid'e hastanenin inşası fikrini veren şu hadisedir: İkinci Abdülhamid'in küçük kızı Hatice Sultan difteriye tutularak vefat etmişti. Bundan pek müteessir olan Hünkâr bir Etfal Hastanesi tesisini düşünmüş ve mevkiî tatbika koymuştur.

İstanbul Şehir Tiyatrosu artistlerinden Sayın Vasfi Zobu'nun pederi merhum Hasan Rıza Bey, hastanenin inşaat eminliğini yapmıştır. Bu hususta sevimli artistimizin lûtfettikleri yüksek tarihî kıymeti haiz notları dercediyoruz:

“İmalâtı Harbiye Meclisi âzası ve Tophane Divanıharbi Örfi reisi, miralaylıktan mütekait 24 Mart 1949'da vefat eden, babam Hasan Rıza Zobu'nun vefatından birkaç sene evvel bana anlattıklarını not halinde zapt etmiştim. Hastanenin tarihine kıymetli bir vesika olur düşüncesiyle bu notları takdim ediyorum:

“Abdülhamid'in kızı Hatice Sultan, kuşpalazı olmuştu. Padişah, mütehasıs bir doktor arattı... Avrupa'da bu hastalık üstünde çalışmış olan bahriye doktorlarından Kolağası İbrahim Efendi'yi tavsiye ettiler... Derler ki: İbrahim Efendi saraya gelip sultanı muayene ettikten sonra, on beş dakikalık bir ömrü kaldığını söylemiş ve hakikaten on beş dakika sonra da sultan vefat etmiş... Sultanı Ortaköy'deki Yahya Efendi türbesi mezarlığına defnetmişler.

İbrahim Efendi, bu hazakatine binaen kolağalığından binbaşılığa terfi ettirilmiştir... Çok sevdiği kızının böyle küçük yaşta, bir çocuk hastalığıyla ölmesi Abdülhamid'i müteessir etmiş, yalnız çocuklara ve çocuk hastalıklarına bakılmak üzere bir hastane yapılmasına irade çıkmıştır... Bu yapılacak hastane idaresinin Binbaşı Doktor İbrahim Bey'e verilmesini de yine irade etmiştir... Hastanenin arsası emlâki hümayundandı...

Bu yeri, Selim Melhame Paşa'nın riyasetindeki İnşaat Komisyonu seçmiştir... Bu arsanın bir kısmı Arnavut bir bahçıvan tarafından kullanılmakta idi... Adam ferman dinlemedi. Tahliye emrine karşı koydu. Nihayet kendisine emlâki hümayundan başka bir yer verilerek razı edildi. Fakat Arnavut'un hiddeti durmamış, söve saya arsayı terk eylemiştir...

21 Mayıs 1314'te ebniyei seniyye inşaat mühendisi Nâzım Paşa, “Çocuk hastanesi yapılacak, kendisi inşaat eminliğine tayin edilmiştir. Gelsin beni görsün.” diye bana haber yollamış. Çocuk hastanesi'nin ne demek olduğunu bilen yok! Haberi getiren adam: “Bu olsa olsa çocuk mektebi olacak.” demiş Nâzım Paşa, ismini: Nâzır Paşa'ya çevirerek: “Çocuk mektebi yapılacakmış. Siz de inşaat emini olmuşsunuz. Gidip Nâzır Paşa'yı görün.” diye emir tebliğ etti. Mektepler Nâzır'ın makamı, Harbiye Mektebi'nde idi. Kalktım, gittim. “Emriniz üzerine geldim.” Dedim. “Ne emri?” dedi. Anlattım. “Benim böyle şeyden haberim yok.” dedi. Yanından çıktım... Ertesi günü Yıldız Sarayı'nda açılan sergiyi ziyarete gittiğim zaman Nâzım Paşa'ya tesadüf ettim. Telâşla: “Nerdesin Rıza Bey? Sana haber gönderdim. Görünmedin. İradei seniyye var. Hastane yapılacak. Bina emini tayin edildin.” dedi. Ben de bunun üzerine hemen o gün vazifeyi üstüme alıp işe başladım...

Ben bu vazifeye, Nâzım Paşa'nın tavsiyesi ve inşaat komisyonunun arzı ve İradei Seniyye ile tayin edilmişim...

Hastanenin mimarı, Alman milletinden Frans'dı. Abdülhamid bu adamın ismini Fransua diye telâfuz ettiğinden herkes de böyle derdi...

Bu Fransua, inşaat mimarı olmadığı gibi bir yapı kalfası dahi değildi... Marangozdu ve sarayda idi... Onun hizmeti padişah tarafından pek beğenilirdi. Kendisine de emniyeti vardı. Bu işe onun için bu adamı memur etmişti... Adamın inşaat hakkında malûmatı pek kıt olduğundan hastanenin keşfini ve malzeme miktarını: İsmi meçhul bir Alman mimarını getirip yaptırdı ve keşifnameyi de bu adama yazdırdı. Keşifname Almanca yazılmıştı. Sonra Fransua bunu Türkçeye tercüme etti. Ben tebyiz ettim, kendi götürüp saraya takdim etti...

Hastanenin plânlarında Nâzım Paşa'nın da çok emeği vardır...

İbrahim Bey, sonradan İbrahim Paşa oldu. Hastanenin de sertabibi idi... Her gün inşaat yerine gelir, teftiş eder ve her gelişinde yevmiye olarak bir mecdiye alırdı. Hastane altı pavyon olarak yapıldı. Her pavyonun, hastasına göre âlât ve edevatı tıbbiye Almanya'dan getirildi.

Ameliyat pavyonu plânda pek küçüktü. Ben buna itiraz ettim. Fikrimi kabul ettiler. Daha genişletip büyüttüm...

Hastane: Firdevsi Aşiyân Hatice Sultan namına yapıldı. Bina üstüne konan levhanın yazısını meşhur hattat Sami Efendi yazdı. (Bu kitabe meydanda yoktur.)

Hastanenin bütün inşaat masrafı 13 bin liradır... Çift tuğla ve 25 santimlik putrellerle yapılmıştır...

Bahçesini tanzim için Ticaret ve Ziraat Nezareti'nden Hacı Ali Efendi ve bir de Alman mütehasıs getirildi... Bahçedeki çamlar inşaat esnasında dikilmiştir. Masraf: Hazinei Hassa'dan haftadan haftaya alınırdı. Sakız Ohannes Efendi (sonradan Paşa olmuştur) Hazine Hassa Nâzırı idi. Sühulet gösterir, her müracaatimde paranın verilmesini geciktirmemeleri için maiyetine emirler verirdi...

Tuğla ve kum, Beşiktaş iskelesinden merkepler ve arabalarla gelirdi... Bunlar paralarını doğrudan doğruya Hazinei Hassa'dan alırlardı... Bir ara arabacılar ve merkepçiler kum ve tuğla getirmez oldular... Haber yolladım. Bir haber çıkmadı; kızdım. Hastanenin küşad merasimi için tayin edilen gün yaklaşıyordu... Şikâyet için Beşiktaş Muhafızı Hasan Paşa'ya gittim. Karakolun önünde bir çınar vardı. Onun altında otururdu... Merkepçi ve arabacılar şikâyet ettim. "Siz de heriflerin parasını verin." diye bana çıkıştı... Sonra arabacıların başını çağırıp emir verdi... Bana da: "Git, bu adamların paralarını muntazam vermeleri için kime söyleyeceksen söyle." dedi.

Ben o hızla Hazinei Hassa yolunu tuttum. Nâzıra şikâyete gidiyordum. Şaka değil, resmîküşad günü pek yaklaşmıştı... Yokuştan bir saray arabası geliyordu. İçinde sakalı ile Ohannes Paşa oturuyordu. Arabacının yanında uşak olmadığına farkına varmayarak (Nâzır paşaların arabacıları yanında muhakkak bir uşak olurdu) arabayı durdurdum. Şiddetli şiddetli başladım Hazinei Hassa memurlarını şikâyete... Dinledi dinledi, "Affedersiniz, ben Nâzır Paşa değilim. Ben Doktor Horasancıyan'ım." dedi... Çok mahcup olmuştum... Ama o kadar da birbirlerine benziyorlardı ki; yanılmamaya imkân yok...

1315 senesi Teşrinievvelinde resmî küşadı yapılması için irade çıktı... Resmî küşadı Hatap ambarı müdürü yapmıştı. (Burada bir yanlışlık var. Resmî küşad aynı senenin Mayıs'ındadır.) Şimdiki Saraylar Müdürü Sezai Bey bu zatın kâtibiydi. İsmi ondan öğrenmek kabildir... Resmî küşad, muazzam bir sünnet düğünü ile oldu... Sezai Bey, Hazinei Hassa muhasebesinde kâtip olarak da bulundu. Bu sünnet düğünü masrafı da kendisinden öğrenilebilir...

Padişah, inşaat tamam mıdır diye, Arab İzzet Paşayı teftişe göndermişti... Paşa bütün pavyonları gezdi. Bilhassa ameliyat pavyonunu pek beğendi...

İnşaatın başlangıcından, sonuna kadar Padişah çok alâka gösterdi... Ahmet Ağa isminde bir bahriye yüzbaşısı vardı. Kendi, adamı, huzura kabul edilen mahremlerinden bir hafiye idi. Bu adam vaktiyle bahriyede marangozmuş. Darağacı yaparmış. Bundan dolayı kendisine "Kazıkçı Ahmed Ağa" derlermiş... Sonra saraya alınmış. Padişahın emniyetini kazanmış... Lütfü Ağa isminde biriyle, Beyoğlu gazinolarını dolaşır, etrafı kolaçan ederlermiş... Aslında fena adam değildi... İşte bu Ahmed Ağa'yı, inşaatın bidayetinden itibaren benim maiyetime memur etti... Binanın temellerinden çatısına kadar; hemen hemen her tuğla konan, her çivi çakılan yeri muayene eder, bodrumları dolaşır, bomba konmamasına nezaret ederdi... Sonra akşam evine gider, jurnalini karısına yazdırır, ertesi gün de Hünkar'a takdim ederdi...

Padişah sık sık beni sorarmış: Nasıl adam? Mutekid mi? Dinine karşı lâkayt mı? Namaz kılıyor mu? Fazla para harcediyor mu? Ahmed Ağa da o gün gelir, bana bunları anlatırdı.

Kaloriferi isimle cereyan eder tarzda yapıldı. Bin liraya mâl oldu... Tophane Müşiri Zeki Paşa bir gün Mecliste: "Etfal Hastanesi, şimdiye kadar inşa edilen binaların en namusluca yapılmıştır." demiştir...

Malzemedden hiçbir şeyi zayi olmamıştır. Yalnız, inşaattan sonra arta kalan beş on kalas, Ebniyei Seniyye'ye iade edilirken, İbrahim Paşa'nın ricası ile, bacanağı ve hastanenin de ilk müdürü olan İstihkâm Binbaşısı Çanta Faik Bey'e hediye edilmiştir."

Etfal Hastanesinin (İstatistik Mecmuai Tıbbiyesi'ndeki) tarihi malumata göre:

"1315 senesi hicriyesi Ramazan'ı Şerifi'nin yirmi beşinci ve bin üç yüz on üç senesi maliyesi Şubat'ının dördüncü Çarşamba günü masdarı tecelliyatı İlahiye olan karihai ilham sabihai Hazreti ilafetpenahîlerinden bir (Etfal Hastanesi) tesisini ve bunun terakkiyatı ahîrei fenniye bir enmuzeci bimisal olacak mertebede mükemmelen inşasını etibbayı şehriyariden İbrahim kullarına ferman ve havale buyurmuşlardır." Demek ki şimdiki takvim senemizle 1897'de hastanenin yapılma iradesi çıkmıştır.

“Memaliki mütemeddinede mevcut ve Etfal’e ait yeni Hastaneler hakkında tetkikatı amîka ve tahkikatı muşikâfâne icrasından sonra bu Hastanei âlinin Almanya’da kâin ve (İmparator, İmparatoriçe Fredrik) namlarına müesses olup meşahiri muallimini tibbiyeden yetmiş iki zatın re’yi ve Alman mühendisîni meşhuresinden elli zatın münferiden yaptıkları projelerden birinin intihabile yapılmış olan Etfal Hastanesi’nin numune ittihazile bu tarzda inşası nezdî mekârim-vefdî Hazreti tacidarı-âzamîde rehini-tasvibi âlî buyurulmuş, Şişli’de Tramvay Merkezi kurbunda Balmumcu çiftliği-Hümayunu üzerinde, yalnız Payitahtı Saltanatı Seniyyenin değil belki dünyanın en lâtif, en nazarruba ve bir hastane için elzem şeraiti tamamen havi bir mahalli ferahfezasında inşasına iptidar kılınmış”tır.

Hastanenin resmî küşadı ise 1317 senei hicriyesi Muharreminin yirmi beşinci ve 1315 senei Mayıs’ının yirmi dördüncü Pazartesi günü şimdiki takvim yılımızla 1899’da yapılmıştır. Şu hâlde inşaat iki sene kadar sürmüştür. Küşad resmî parlak bir sünnet düğünü ile yapılmıştır. “671 nevzadın bir hafta devam eden süri-hitani-behçeti iktirani ile resmî küşadı icra edildi.”

Hasan Rıza Zobu’nun notlarında ismi geçen Millî Saraylar Müdürü muhterem Sezai Beyin lûtfen gönderdikleri mektuptan:

“... O zaman bildiğiniz gibi Hazinei Hassada bulunduğum cihetle bu düğünü için müracaat eden çocuklara günlerini tayin eden biletleri tevzi etmek ve muayyen günlerinde gelenlere elbiselerini, yemeklerini ve atiyelerini vermek üzere memur bulunmuştum. O vakit hastane müdürü Doktor İbrahim Bey idi. Sünnet ameliyatı yapan heyetin başında da Hakkı Şinasi Paşa merhum bulunuyordu.”

Açılışında hastane dokuz parça binadan ibaretti. (Hasan Rıza Zobu pavyon adedini sehven altı göstermiş olsa gerek). O zaman Şişli cihetinde şosadan girilince tesadüf eden üç binadan biri merkez memurin dairesi (Şimdiki röntgen dairesi) ki içinde Mescidi Şerif, kütüphane, eczane, müdür, kâtip ve diğer memurine mahsus odalar vardı. Merkezin sağındaki bina bakteriyolojihane ve fukarayı etfale mahsus muayenehane (poliklinik), şimdiki 1 numaralı dahiliye pavyonu idi. Diğer altı pavyondan biri emrazı hariciye ve cerrahiye (şimdiki 2 numaralı pavyon) diğerleri de kızıl, kızamuk, çiçek ve kuş palazı hastalarına tahsis edilmişti.

Bu ilk tesisattan sonra hastane çabuk ve muntazam bir inkişafa mazhar olmuştur. Şimdiki 1 No.lı dahiliye pavyonunda bulunan poliklinik yerinin hastane pavyonları haricinde ve bunlarla ihtilât mümkün olmayacak bir mahalde inşası düşünülerek 1316’da yani küşattan bir sene sonra hâlen mevcut olan poliklinik binası yaptırılmıştır. Bunun alt katında eczane ve ecza lâboratuvarı yerleştirilmişti. Fakat binanın o zamanki şekli muhafaza edilmemiş ve üst kata çıkmak için yapılan ayrı merdiven sonraları yıkılarak ikinci katın iştiraki içeriden bir merdivenle temin edilmiştir. Poliklinikte muayenet bilâ tefriki cinsi mezhep meccanen yapıldığı gibi yine meccanen ilâç verilmekte idi. Poliklinikten sonra aynı sene içinde “on yataklık aceze ve fukarayı nisvana mahsus bir dairei cedide” inşa edilmiştir. Bu pavyon her hastaya 42 metre mikâbı hava isabet etmek üzere sekiz yataklık bir koğuş ile iki yataklık hususî bir oda, bir banyo ve hademe odasını ihtiva ediyordu.

Resmî küşadı takip eden üçüncü sene zarfında ameliyatı cerrahiye pavyonu yani şimdiki nisaiye pavyonu yapılmıştır. Dördüncü senede her türlü vesaiti ile “Etfalin jimnastik ile takviye vücut ameliyesine mahsus meceddeden bir mal” inşa edilmiş, polikliniğin arkasına doğru uzanan sathı mailed Ebniye Seniye ustaları tarafından dört pavyon daha yapılmıştır. Bunlar hâlen mevcut olup Baraka şeklinde görünüyor iseler de kırk seneden beri hizmet görmüşler ve görmektedirler. Bunlardan bir tanesi bilâhare baştabip ikametgâhı olarak tâdil ve tevsî edilmiştir. Yine bir sene içinde hastanenin (hadîkai dilârası ortasında bir çeşmei lâtif) inşa olunarak buraya Kâgithane membalarından (Hamidiye suyu) isale edilmiştir. Keza bu devrede kuş palazı, çiçek ve kızıl hastalıklarına mahsus serumlar için bir “Darül’istihzar” yapılmıştır ki biri serum hayvanlarına, diğeri maddei mülâkkaha ile tecrübe hayvanlarının bulundurulmasına tahsis edilen ve her türlü levazımı ihtiva eden iki daireden ibaretti. Bu bina da mevcuttur. Dördüncü sene tenviratın havagazından elektriğe tahviline başlanmış ve bu maksatla Siemens fabrikasından muktazi motor ve akümülatörler sipariş edilmiştir.

Karahisar Sahip Maden Suyu’nun imtiyazı da Abdülhamid tarafından (6 Kânunisani 1318) Hastaneye verilmiştir.

Açılışının beşinci senesi memleketimizin ilk çocuk sanatoryumu Etfal Hastanesi’nde açılmıştır. Bina 24 yataklı ve iki kısımdan ibaret olup biri “dahili” diğeri “harici” tüberküloza mahsus idi. Bu pavyon hâlen hastabakıcı, hemşirelerin ikametgâhı bulunuyor. Mevki itibarıyla sanatoryum olmaya müsait bir mahaldir. Cenuba nâzır ve şimal rüzgârlarından mahfuzdur. Bakanlığın yeniden yaptıracığı verem pavyonu da bu pavyona göre lokalize edilmiştir.

Pavyonların kalorifer tesisatı da inşaat ameliyesi birlikte yürütülmüş ve her tarafa merkezi tashin temin edilmiştir. Şimdiki röntgen pavyonu önündeki “fevvarali havza lâtif” de bu sıralarda yapılmıştır. Hastaneden tramvay yoluna kadar ayrı ve muntazam bir yol açılarak hastaların müracaatları, gelip gitmeleri teshil edilmiştir.

Altıncı ve yedinci seneler zarfında emrazi nisaiye pavyonu namı altında şimdiki 9’uncu hariciye koğuşu yaptırılmıştır. Kimyahane ve “Hastanei âlî hadikai dilâra arasında Camii Şerif ile saat kulesi de” bu devrin mahsulüdür. Birkaç sene evvel belediyenin yıktığı ve tramvay caddesinde birleşen hastane yolunu gösteren iki sütun da bu zamanda yapılmıştı.

Şu ufak hülâsadan anlaşılıyor ki hastanemiz tesisine başlanılan tarihten itibaren yedi sekiz sene gibi az bir müddet zarfında zamana göre bütün tıbbi şuaabat ve teşhizat ile tekemmülünü bulmuştur ve halihazır maddi vaziyeti de hemen hemen o zamanki varlığının aynıdır. Poliklinik ve dördüncü pavyona yapılan ilave ile karakol binasını tevsiden tesis edilen şimdiki Baştababet dairesi, barakadan bozma ev (şimdiki Ebe Yurdu) ve evvelki sene yaptırılan Hastabakıcı – Hemşire ve Laborant Okulu binasını ayırırsak hastanemiz 40-50 sene evvelki “Hamidiye Etfal Hastanesi”nden başka bir şey değildir.

Hastanemizin hayatını üç devreye tefrik ederek mütalâa mümkündür. Biri ilânı meşrutiyete kadar devam eden ve hastanenin her hususça en kuvvetli ve şaşaalı olan devresidir ki tamamıyla Abdülhamidi Sanî devri saltanatındadır. Buna “Altın devre” diyebiliriz.

Filhakika Abdühamid bu hastaneye çok ehemmiyet vermişti. Zamanın kıymettar hekimlerinin kâffesini buraya toplamış, ilim ve fen babında ne isterlerse parasını “Kişisel Hümayundan” vererek yaptırmış, iaşesini Hazinei Hassaya bağlayarak idare ve idame sıkıntısı göstermemiştir. Sekizinci senesinde hastane memurin kadrosu Sertabip ve Tabibi saniden başka 8 muazzaf, 11 fahrî tabip, 6 eczacı, 6 ecnebi hemşire, 15 idare memuru, 2 cerrahthan ibaretti. Poliklinik mütehasıs hekimleri bu memurinden hariçtir. 1319 senesinde hastane 13 Fransızca, 8 Almanca tıbbî gazeteye abone idi. Bu devrenin hekimleri de cidden çalışarak memleket içinde ve dışında varlık göstermişlerdir. Hastane Türk hekimliğine devrin terakkiyatını gösteren ve öğreten bir ilim merkezi halini almıştır. Neşrettikleri “İstatistik Mecmuai Tıbbiyesi”nin bir eşi hâlâ mevcut değildir. İkinci devre Meşrutiyet devresidir ki bu zamanlarda güzide hekimler hastaneden ayrılmış, tahsisat muvazenesi bozulmuş ve müessese ihmaller içinde çalkalanmıştır. Üçüncü devre hastanenin Cumhuriyet inkılâbından sonra yeni bir hayat göstermeye başladığı devredir. Çocuk davasını ele alan Cumhuriyet Hükûmeti birçok ilâve, tamir ve tâdillerle, keza sıhhî tesisat ve fennî teçhizat cihetinden hastaneyi ihya ve takviye etmiştir. Meşrutiyet devresinde kapanan tıbbî şubeler yeniden açılarak daha yenileri ilâve edilmiş ve etıbbâ kadrosu kuvvetlendirilerek eski Etfal Hastanesi an’anesi yine kendini göstermiştir. Bu suretle birinci devrede olduğu gibi, hastanemize karşı umumun rağbeti ve itimadı da artmıştır.

Hastanemizin çocuk hastanesi olmasına rağmen muhtelif servislerde yetmiş kadar da büyüklere mahsus yatak vardır. Beyoğlu mıntıkasında tam teşekküllü başka bir hastane olmadığından büyük yaştaki hastaları kabul etmek zarureti de bu suretle temin edilmek istenilmiştir. Hastanemizin tahsisatı umumî muvazenedendir ve geniştir. İdareten doğruca Bakanlığa merbut olup kendi işini çabukça görmek mazhariyetine maliktir. Hastanede 13 ihtisas şubesi vardır, yani tam teşekküllüdür. Muavin ve asistan kadrosu boldur. Hemşire ve müsdahdemîn kâfi derecededir.

Hastanede bir hemşire ve laborant okulu açılmıştır. Önümüzdeki sene ilk mezunlarını verecektir. Bakanlık Yatılı Ebe Öğrenci Yurdu da hastane dahilinde ve idaresindedir. Gözlükçülük Mektebi ve Kursu da buradadır.

Hastanemizin ilk malî fırsatta zamanın icaplarına göre ve yeni pavyonlar ilâvesi ile tevsi ve tecdidi hususundaki plânlar hazırdır. Bu plâna uyularak bu sene üroloji ve ortopedi pavyonu yapılacaktır.

Hastanenin tıbbî ve ilmî mesaisi yüksektir. Neşredilen mesaî istatistikleri göğüslerimizi gururla kabartacak derecededir. Bu müessesenin deruhte ettiği sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin gün geçtikçe daha ziyade inkişaf göstereceğine şüphe yoktur.

“Çocuk Hekimliğinin Bizdeki Gelişimi” - Dr. Sezai Bedrettin Tümay

Dünya kuruluşundan beri çocuk ve çocukluk dönemleri bulunduğu göre çocuk hekimliği tarihinin de o kadar eski olması gerekir gibidir. Fakat eski devir insanların bu konudaki düşünceleri bizimkilerden çok başka olduğu, daha ziyade geleneklerin tesiri altında buldukları için o devirlerde çocuk işi diye bir şey düşünülemez. Bütün dünyaca çocuğa verilen önem oldukça yeni, son asra aittir. Bu suretle bugün çocuk meselesi sadece bir sağlık işi olmaktan çıkmış ve bir memleket davası ve siyaseti haline gelmiştir.

Biz bu yazımızda Türk çocuk hekimliğinin gelişimini gözden geçirmek istiyoruz. Fakat tababet anlamının bir kül olduğu ve bütün dünyadaki ilim hareketlerinin daima birbirinin tesiri altında bulunduğu cihetle değişik dönemlerde çocuk hekimliğine ait konsepsiyonları kısaca belirtmenin, bizim durumumuzu aydınlatması bakımından, daha faydalı olacağını düşündük. Bunun için önce değişik çağlardaki çocuk hekimliği gelişimini gözden geçirecek ve bu suretle bizimkileri onlarla mukayeseye çalışacağız.

Bir branştaki gelişimin incelenmesi, bir makaleye sığacak kadar kısa dahi olsa, tarihe dayanması bakımından, oldukça güç bir iş olduğu meydandadır. Hele insanın elinde yetecek kadar dokümanları bulunmazsa. Bu sebeple sadece elde edebileceğimiz kaynaklara dayanan bu yazımızda birçok eksiklerin bulunması çok tabidir.

Sayın meslektaşlarımızın kıymetli ikazları ile bunu tamamlamaları bizi müteşekkir bırakacağı gibi, şimdiki kadar karanlıkta kalan ve bu sebepten garp âleminde de bir akis bırakmayan pediatri tarihimizi de aydınlatmış olacağız. (Bu yazının hazırlanmasında değerli yardımlarını esirgemeyen sayın Prof. Dr. Süheyl Ünver'e teşekkürü bir borç biliriz.)

Eski Devirlere Bir Bakış

Tarihten önceki devirlerde çocukluğa kıymet vermek şöyle dursun, belki kabilenin üremesini sosyal ve ekonomik şartlara göre ayarlayacak bir vasıta olarak çocuklar öldürüldü; fakir düşen kabilelerde buna daha çok başvuruldu. Kız çocukları erkeklerden ziyade bu fena usulün kurbanı idiler. Erkek çocuklar ise daha çok nezir olarak öldürülmekte idi. Çocuk öldürülmesi o kadar yayılmıştı ki ikiz çocuklar, gayri meşru doğanlar, meş'um günde doğanlar hep ölüme mahkûmdular. Bunlardan başka cılız ve eksik doğanlar, anormal olanlar da yaşatılmaz, bu suretle âdeta bir nevi seleksiyon yapılmak istenirdi. Çocuk ölümü yanında çocuk düşürme veya canlı olarak terk etme de âdet hükmünde idi.

Eski devirlerdeki bu fena âdetler bir bölgeye kısıtlı kalmayıp âdeta salgın halinde her yere yayılmıştı. Nitekim eski İranlılar, Kartacalılar, Araplar, Fenikelilerde bu bir itiyat haline gelmişti. Eski Mısırların bu âdete pek taraftar olmadıkları söylenir. Fakat bunun yerine orada da başka bir fena itiyat; ölen baba ve anasının yanında, güya bunların öbür dünyada kendilerine bakacak bir kimseye ihtiyaçları varmış gibi, çocuklardan birinin diri diri gömülmesi; yer almıştı.

Bugün bile geri kalmış bazı bölgelerde, Çin’de, Afrika ve Güney Amerika ve Japonya’nın bazı kabileleri arasında, bilhassa kız çocuklarını öldürme devam edegelmektedir. Çin’de her sene doğan kız çocuklarının %30-40’ının suda boğulduğu veya diğer şekilde öldürüldüğü bildirilmektedir. Afrika yerlileri arasında süt dişlerini ters çıkartan yani alt yerine üst dişi çıkan çocuklar; bu hâlin başkalarının ölümüne sebep olacağı sanılarak suda boğulurlardı. Eğer anne bu işi gizlerse, birçok insanın ölümüne yol açmış olmakla cezalandırılmakta idi.

Eski devirlerde sağ bırakılan çocuklara ve onu doğuran analarına bakım işi de iyi değildi. Çocuğu doğuran ana yerine babası loğusa yatağına yatar, bu suretle güya yavrusu ile arasındaki samimi ilgi belirtilmek istenirdi.

Eski devrin halk doktorluğunda yeni doğanın ilk banyosuna çok önem verilirdi. Bu ilk yıkamışta, bölgelere göre, soğuk su, sıcak su, zeytinyağı, şarap veya tuzlu su kullanılırdı. Tuzlu su daha kökleşmiş gibi. Zira bu Tevrat, Soranus, Calinus ve İbn Sînâ taraflarından da tavsiye edilmektedir.

Eski devirlerde hekimlik bir okula değil, belki fertlere bağlı idi. Hekimlik öğrenmek isteyen bir kimse, kendinden evvelkilerden birinin yanına girer ve ondan icazet alırdı. Bu suretle âdeta her hekimin bir okulu bulunmakta idi.

Hekimlik bilgilerinin gelişimi o bölgenin medeniyet derecesi ile ilgili olduğundan eski milletlerden her birinin sosyal durumlarına göre değişik sağlık düşünceleri görülmektedir. Tarihten önceki devrin en eski medeniyeti Mezopotamya bölgesinde yaşamış olan Sümerlere ait olduğuna göre hekimlik tarihinin başlangıcının da buradan başlayacağı tabiidir.

Milâttan 30 – 40 asır önce Orta Asya’dan hicret ederek buraya yerleşen ve Milât öncesi 2500 senesine kadar bu bölgede yaşayan Sümerlerin hayat bilgileri üzerinde çok orijinal görüşleri vardı. İnsan hayatını bitkilere benzeten, tabiat şartlarındaki değişikliklerin bitkilerde olduğu gibi insan vücudu üzerinde de bozukluklar yapabileceğini göz önüne alan Sümerler bu suretle daha o devirlerde hastalık mefhumunu ortaya koymuşlardır. Çoban oldukları için güneş ve suya çok bağlanan Sümerler bütün tedavilerinde bunlardan faydalanmışlar ve hastalıklarda soğuk, sıcak banyolar ve kompresler kullanmışlardır. Hastalıklar hakkında yaptıkları alçıdan mülâjlar ve toprak tabletler üzerine çivi şeklinde yazılarla yazılmış hastalık bilgileri incelenince Sümer hekimliğinin asrının medeniyetine uygun bir tekâmülde bulunduğu anlaşılır.

Elimize geçen kitaplarda Sümerlerin çocuk hekimliği üzerindeki düşüncelerini meydana koyacak bir vesikaya rastlanılmamış ise de suya ve güneşe tapan ve onu tedavi vasıtası olarak kullanan bu milletin hijyenik bilgilerinin, devrine göre uygun bulunduğu, çocuk hijyeninin de bununla ahenkli bir gidiş göstereceği inkâr olunamaz. Arkeolojik araştırmaların bu kanaatleri daha tebellür ettireceği aşikârdır.

Sümer medeniyeti bir yandan Fırat ve Dicle vadilerinden Nil vadisine doğru yayılırken diğer taraftan Ege bölgesine doğru genişleyerek Eti medeniyetine ve bu yolla Yunan medeniyetine yol açmıştır.

Sümerlerden sonra en eski millet olan Mısırlıların hekimlik ve çocuk bakımı üzerinde dikkate değer görüşleri vardır. Bu konu ile ilgili Ebers papirüsünün 50 fasıladan bir tanesi çocuk hekimliğinden bahseder ki buna “ana ve çocuğun papirüsü” ismi de verilir. O devirde hastalıkların şeytanın müdahalesi ile doğduğu düşünülür ve doktor şeytan ile müstevli bir dünya ile çarpışan yüksek kudrete malik bir kimse addolunurdu. Yunan tıp görüşünün doğuşuna kadar bütün şarka yayılan bu teolojik görüş hekimliği; efsunculuk ve tılsımcılıkla birleştirir. Bu sebeple papirüste çocuklardaki bağırsak kurtları, idrar bozuklukları, uyuz, vücut parazitleri, deri hastalıkları ve çocukların ağlama sebepleri, ana ve çocuğun münasebetleri gibi tıbbî konular yanında çocuğa ve anaya okunacak efsunlarla birçok mistik ve bâtil itikatlara dayanan büyü hikâyeleri de bulunmaktadır. Yeni doğanların kötü ruhlardan hastalık kapmaya çok müsait olduklarına inanılır ve onları korumak için büyüler ve reçeteler tertip edilirdi. Bu iş için hasta bakıcıların, ebelerin ve büyücü kadınların kullandıkları efsun ve sihirlerle bu mealdeki ninnilerin döküntüleri bugüne kadar devam edegelmiştir.

Vücuda girmiş bu gibi fena ruhların kovulması için Mısırlılar, Hint yağı gibi müshilleri de kullanırlardı. Eski hekimlerin herhangi bir hastalıkta müshil vermeleri belki de bu devrin yadigârıdır.

Eski Mısırlılar, koruyucu hekimliğe de yer vermekte idiler. Meme sütünden kesilen çocuklara birdenbire yemek verilmez, önce inek sütü içirilir, sonraları sebzelere alıştırlırdı. Süt çocukları, soğuktan ve mikroptan korunmak için büyük ve yumuşak örtülere sarılarak taşınırlardı. Büyücek çocuklar günlerini daha ziyade açık havada oyunla geçirirlerdi. Okullardaki tahsil, günde ancak 3-4 saat sürer, ders aralarında jimnastik, oyun ve yüzme talimleri yapılırdı.

Sümer ve ondan sonra gelen Akkad medeniyetine tevarüs etmiş bulunan Asur ve Babililer zamanında hekimlik bilgisinin daha tekâmül ettiğini görüyoruz. Bilhassa bu devrin en büyük hükümdarı olan ve kendinden evvelki ve mevcut bütün âdet ve nizamları bir araya toplayarak kendi ismi ile anılan kanunu meydana koyan Hamurabi zamanında sosyal gelişme en yüksek devrini bulmuş ve bu arada hekimlik ve çocuk hekimliği de büyük bir pay almıştır.

Asur ve Babil hekimliği de Sümer ve Mısır tababeti gibi efsunculuğa dayanır. Rahipler burada da hekimlik sahasında büyük imtiyazlar kazanmışlardır. Hamurabi kanununda efsunculukla iş gören iç hekimliği yanında cerrahların da yer aldığı görülmektedir. Bunlardan başka her tarafta barbarlık hüküm sürdüğü bir dönemde Babillerde sosyal yardım çok ileri bir durum almış bulunuyor. Babiller çocuk yetiştirmeye çok büyük bir önem vermişler, bunu sağlamak için gebe kadınları himaye etmişler, annelere maaş bağlamışlar, büyüyen çocukların her bakımdan iyi yetişmelerini sağlamışlardır.

Kudüs çevresinde yaşayan Musa evlâtlarının hekimlik görgüleri de oldukça mütekâmildi. Bir yandan Mısır, diğer taraftan Babiller ve Asurîler arasında yer alan Musevi hekimliğinin gelişiminde bu iki eski devletin hekimlik ve medeniyetinin çok önemli tesiri olmuştur.

Musevilerce, Allah'ın bir inayeti gibi sayılan çocuk çok sevilirdi. Dinî esaslara dayanan bu his bugün de bakîdir. Oğlanlar kız çocuklara tercih olunur, kısırlık meş'um sayılırdı. Sağlam vücutlu erkeklerin evlenerek yuva kurması istenir ve bunlara, evlenmeleri için yemin ettirilirdi. Hastalıklı ve malûl olanlar bu yeminden muaf tutulurdu.

Gebe kadın ile doğurduğu çocuk ileri derecede himaye edilir ve bu iş için elden gelen esirgenmezdi. Yahudilerde emzirme bir kaide halinde idi. Anne eğer süt vermeye imkân bulamazsa süt nine tutulurdu. Aile bu süt ninelere elden geldiği kadar iyi bakar ve hürmet ederdi. Süt nine bulamayan çocuklar sun'î şekilde beslenirdi.

Musevî hekimliği hahamların elinde idi. Nitekim bir din kitabı olan Tevrat'ta birçok hastalıkların tedavilerinden bahsolunur; bu arada çocuk hastalıkları, yeni doğan çocuğun beslenişi, çocukluk hijyenine ait düşünceler de vardı.

Milât öncesi 1500 senesine kadar uzanan eski Hint medeniyetlerindeki hekimlik de sihir ve efsun ile ilgili geleneklere dayanır. Brahmanlar devrinde bu sanat en yüksek derecesine varmıştı. Hintlilerin iki büyük tıp kitabı vardır: Rig Veda, Yacur Veda. Bunlardan birincisinde bâtil itikatlar da hâkimdir. 8 ana bölüme ayrılmış olan Yacur Veda'nın 5'inci bölümü pediatri tarihinde önemli bir yer alır, bu kitapta çocukların doğumundan itibaren bakımları annelerdeki emzirme düzensizlikleri, puerperal bozukluklar ve bunların tedavisi incelenmiştir. Ana sütü olmayan çocuğa süt nine tutulursa bunun sağlam, iyi aileden ve iyi ahlâklı bulunması lâzımdı. Doğumdan itibaren 4 gün meme verilmezdi.

Yacur Veda'da çocuk hastalıklarına ait bahisler de vardır; idrar tutukluğu, kabız, devamlı ağlama, dalak büyüklüğü, bağırsak kurtları vesaire. Göz, diş, kulak, baş ve kalp hastalıkları çok zaman kurtlara bağlanırdı. Patoloji bilgisi noksan olduğundan hastanın muayenesi tam yapılamaz, teşhis, belirtilerin incelenmesi, nabız ve ifrağatın muayenesine dayanırdı.

Bulaşıcı hastalıklar sırasında çocukların tecridi tavsiye olunurdu. O zamanlar çok ağır salgınlar yapan çiçek hastalığına Hintliler hususî bir aşı tatbik ederlerdi.

Kusturucu ilaçlar yasaktı. Müleyyin ve müşhiller az kullanılırdı. Sülük ise çok yapılırdı.

Hipokrat'tan önceki eski Yunanistan'da çocuk bakımı üzerine önemli bir hareket görülemez. Burada da çocuklar nezir veya kurban edilmek suretiyle öldürülmekte idiler. "Yaşa veya mahvol" düsturu ile hareket eden Ispartalılar cılız veya suişekilli çocuklara kıymet vermezler, bunların yaşama hakkı olmadığını düşünürlerdi. Yeni doğan çocuklar buzlu suya daldırılır, eğer yavru bu sırada ölmezse yaşamak hakkını kazanır, bir Isparta vatandaşı olabilirdi.

Küçük çocuklar anne memesi ile beslenirdi. Çocuğunu besleyen anne hürmet görürdü. Kız ve oğlan bütün çocuklar Ispartalı yetişmek düşüncesi altında sıkı bir beden terbiyesi görürlerdi.

Yunan hekimliği, Hipokrat'ın şahsında büyük bir değer kazanmıştır. Milât öncesi “370-460” arasında yaşayan Hipokrat'ın aforizmalarında 200 kadar hasta çocuk müşahedesini yazılıdır. Bunlar arasında aft, kusmalar, öksürük, uykusuzluk, gece korkuları, orta kulak iltihapları, astma, skrofül vardır. Epidemik hastalıklar bölümünde noma olması muhtemel bir nevi ağız gangreninden bahsetmektedir. Kabakulak ta orşit ihtilâtı ile birlikte tarif edilmiştir. Bunlardan başka epilepsi, belkemiği hastalıkları ve bunun neticesi meydana geldiği düşünölen bel gevşekliği, idrar tutamamaktan da bahsedilmektedir.

Süt çocuğu ve hastalıklarına ait yazılar da vardır. Yeni doğanlardaki suiteşekküller, kalça çıkıkları ve topallık gözden geçirilmiş, doğumdan evvelki dönemdeki hastalıklara ve fetüsün yaşamak kabiliyeti, yeni doğan çocuk hastalıklarından sefalhematom, kordon iltihaplarına dair bilgiler vardır. Ana sütü çocuğun tabii bir gıdası telâkki olunmakta, sunî beslemeye ait hiçbir şey yazılmamaktadır.

Hipokrat; bademcikler üzerinde örümcek ağı şeklinde eksüda yapan, zorla kaldırılırsa tekrarlayan bir hastalıktan da bahsetmekte ve bunun arkasından yutma bozukluklarının göröldüğünü söylemektedir ki bu tarif edilen hastalık difteriden başka bir şey değildir. Dişin ishal ve havale yapacağını söyleyen Hipokrat'tır. Bu yanlış düşünöcenin bugün bile eski hekimler ve halk arasında yer almış olması bu müellifin doktrinlerinin ne kadar kuvvetle benimsendiğine bir örnek sayılır. Hipokrat'tan sonra İskenderiye'nin Yunan idaresine geçişi ile bu şehir, Hristiyanlık çağının başlangıcına kadar, bir tıp merkezi halinde gelişmiş ve eski devrin birçok büyük hekimleri burada yerleşmiştir. Mısır'ın Roma İmparatorluğu idaresine geçişinden sonra Yunan tıbbının tesiri bu suretle Roma'ya doğru akın etmiştir.

Eski devrin çocuk hekimliği tarihinde yer almış hekimlerden birisi de Soranus'tur (Milât sonrası 98-138). Küçük Asya'da doğan, İskenderiye'de yetişen sonra Roma'ya giden Soranus doğum ve kadın hastalıkları ve bu arada çocuk hastalıkları üzerine incelemelerde bulunmuştur.

Soranus'un pediatriye dair; yeni doğanın şarapla yıkanmasının uygun olmayışi, çocuk odasının sıcak ve havalandırılmış tutulması, süt anne seşimindeki titizlik, diş güç çıktığı zaman diş etlerinin çizilmesinin doğru olmadığı, çabuk yürütölen çocukların bacakları eğri olacağı gibi bugün bile küçömsenmeyecek fikirleri vardır.

İskenderiye okulunun yetiştirdiği büyük hekimlerden biri de Calinus'dur (Milât sonrası 130-200). Bergama'da doğan ve ilk tahsilini bu bölgede yapan Calinus evvelâ Korent'e ve sonra İskenderiye'ye gitmiş ve tıp tahsilini burada tamamlamıştır. Daha sonra Roma'ya giden Calinus orada tutunmuş, imparatorun hekimi olmuş ve tıp bilgilerini uzun zaman yaymıştır.

Calinus'un tıp bilgilerinin esasını Hipokrat'a dayanır. Hastalıkları tefsir ve tedavideki düşünöşleri de esassız olduğu söylenir. Fakat bunlara rağmen zekâ ve belâgatı sayesinde kendine bir devir yaratmış ve kendine kadar kökleşmiş olan eski Yunan ve Hipokrat klâsik hekimliği böylece sona ermiştir. Polifarmasiye dayanan ve Galenik müstahzarat ismini alan tertipleri zamanımıza kadar gelmiştir.

Calinus'un hijyen üzerine esaslı fikirleri vardır. Çocuk hijyeni ve beslenmesine ait fikirleri Soranus'un tesiri altındadır. Rahitis'i yazması kendisine pediatri tarihinde bir yer ayırmıştır.

Mısır, İran medeniyetleri arasında yaşayan ve bunların her birinden hisse alan Arap medeniyetinin tıp tarihi ve dolayısıyla çocuk hekimliği üzerinde esaslı tesirleri olmuştur. Eski klâsik hekimliği çok iyi inceleyen Arap İmparatorluğu hekimleri, küçük Asya, şimal Afrika'sı yolu ile İspanya'ya varan fütühatları sırasında bütün bu bilgileri gittikleri her yere götürmüşler ve böylece klâsik Yunan hekimliğinin temelleşmesine hizmet etmişlerdir.

Arap hekimlerinin birçokları, o devirlerde ileri bir durumda bulunan İran'dan etkilenmişlerdir. Nitekim Peygamberimizin muasırı olan Hâris İbni Kelde devrinin bir ilim kaynağı olan, İran, Arap ve Hint hekimlerinin toplandığı Cudi Sabur tıp medresesinde okumuştur. İran'ın Araplar tarafından istilâsından sonra Arap hekimliği daha çok gelişmiştir. Abbasiler zamanında birçok Türk ve İran âlimleri Bağdat'ta toplanmış, bu suretle Bağdat şehri devrinin ilim merkezi haline gelmiştir. Bu devrin üstatlarından olan ve fakat eserlerini Arapça yayınlayan Türk hekimi Ebubekir Razi'ye (852-983) ait bilgileri Türk hekimliği tarihi arasında göreceğiz.

Orta Çağ devrinin Rönesans'a kadar olan ilk bölümünde tıp âleminde bir varlık görülemez. Bu devirdeki tıp tahsili Hipokrat ve Calinus'un kitapları ve tercümelerine kısıtlı kalmıştır. Şark medeniyetinin tesirleri henüz garpta kendini hissedilir derecede gösterememişti. Bu bölgede türlü entrikalar dönüyor, her tarafta barbarlık hüküm sürüyordu. Dine olduğu kadar dünya işlerine de karışan kilise, hekimliği de eline almış hariçte tıp tahsili yasak edilmişti.

Gerçi kilisenin çocuk düşürme ve öldürmeyi önleyici çalışmaları yok değildi. Fakat barbarlığın hüküm sürdüğü bu dönemde insan hayatı asla emniyet altında sayılmazdı. Bunun için bu fena âdetlerin devamından başka insan ve çocuk ticareti de yapılmakta, zengin aile çocukları bile kaçırılmakta esir gibi satılmakta idiler.

Çocuk bakım ve korunması bakımından bu devirdeki başarı; terkedilen çocuklar için açılan şefkat evleridir. 787 tarihinde Milânolu Lethens tarafından açılan bu yuvalar şimdiki puponiyerlerin başlangıcıdır.

14'üncü asırda İtalya'da başlayarak batı Avrupa'ya yayılan, günden güne kuvvetlenerek sonunda kiliseyi dünya işlerinden ayıran uyanış hareketi "Renaissance"ın Avrupa ilim ve sanat hayatı üzerinde canlandırıcı bir tesiri olmuştur. 1453'de İstanbul'un zaptından sonra inkıraz bulan Bizans İmparatorluğu'nun ilim adamlarının batı memleketlerine hicret edişi de buna yardım etmiştir. 1454'de matbaanın keşfi, kâğıdın yapılışı, dinî reform ilim hareketlerini kolaylaştırmış. Kristof Kolomb tarafından Amerika'nın keşfi "1492" her tarafta başlayan yenilik heveslerini hızlandırmıştır.

Bu yeniliklerin filizleri kendini tıp âleminde de göstermiştir; böylece Fiyomali Bagellerdo esasî Râzi'nin 9'uncu kitabına dayanan ve ilk olarak matbaada basılan kitabını yazmış.

Bundan sonraki senelerde Bartholomäus Metlinger, çocuk hastalıkları ve bakımına dair monografisinde emzirme usulleri, süt anne intihabı, kundaklama, temizleme, uyku saatlerinin düzenlenmesi, masaj, egzersiz, ağlayan çocukların idaresi, çocuk terbiyesi, göbek bakımı, sarılık, yılanlık, kızamuk, çiçek gibi bahisler üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Hipokrat, Calinus ve Razi'nin bilgilerine dayanan Meltinger'in kitabı, kendi görüşlerini de eklediği için zamanının pediatri üzerine yazılmış en iyi kitaplarından biri sayılır.

Yine bu devreye ait çalışmalar arasında Cornelius Roelants'ın çocuk hastalıkları üzerine yazdığı 233 sayfalık tretesi vardır ki bunun sonunda müellifin mehzazlarını gösteren bir bibliyografi de bulunmaktadır.

Bu suretle başlayan gelişme 16'ncı asırda daha ilerlemiş ve değişik memleketlerde pediatri üzerinde çalışmalar başlamıştır. Böylece Thomas Phaire, 1545'de ilk İngilizce pediatri kitabını yazmış ve bunun için (İngiliz çocuk hekimlerinin babası) ismini almıştır. "Book of Children" ismini verdiği kitabında birçok hastalıklardan bahseden bu müellifin orijinal bir keşfi yoktur. Fakat o zamana kadar ihmale uğramış olan konuları İngiliz okuyucularına toplu olarak vermesi ve İngiliz pediatriğine ön ayak olması bakımından eseri önem kazanmıştır.

On altıncı asrın şöhret almış diğer bir çocukçusu "Hieronymus Mercurialis" olup Padua, Bolonya ve Pisa'da profesörlük etmiştir. Ruhi tababet, göz ve kulak hastalıkları, jinekoloji, tıbbi jimnastik, deri hastalıkları üzerindeki eserlerinden başka biri küçük, diğeri büyük çocuklardaki hastalıklara ait iki cilt kitabı vardır. Bu kitaplarda da orijinal bir kıymet yoktur. Sadece çocuk hastalıklarına ait oluşları bakımından zikre değer.

Yine bu devir hekimlerinden Bal, pratik hekimlik hocası Felix Platter, nefes darlığı ile birdenbire ölen 5 aylık çocuğa yaptığı otopsi ile ölümün timüs büyüklüğü ile meydana geldiğini göstermiştir.

Guillaume de Baillou, boğmaca öksürüğünü dikkatle tarif etmiş, jinekoloji, nekris, taşlar üzerine yaptığı etütlerden başka epidemiler üzerinde, ölümden sonraki araştırmaları muhtevi iki kitap yazmış, atmosfer, iklim ve diğer haricî sebeplerin hastalıklar üzerindeki tesirini münakaşa etmiştir. Romatizma tâbirini hekimliğe sokan budur.

Simon de Vallambert, çocukların doğumlarından itibaren beslenme ve büyütmeleri üzerinde, evvelce Gabriel Miron'un değişik müelliflerden toplanarak 1544'de Lâtince basılan eserini, daha genişleterek ve kendi düşüncelerini de ekleyerek Fransızca yazmıştır. Müellifin fikirlerinden başka bu eser Fransızca yazılmış ilk çocuk kitabı olması bakımından önemlidir (1565).

On altıncı asırda başlayan çalışmalar 17nci asırda daha gelişmiştir. Bu asırda fikir hareketleri üzerinde büyük bir inkılâb görülmektedir. 1628'de Harvey'in kan dolaşımını keşfi, daha sonra Boyel'in kimyaya yeni bir cephe verişi İsaac Newton'un cazibe kanununu formüle edişi ile başlayan bu dönem Bacon ve Descartes'ın felsefe üzerindeki araştırmaları kemâlini bulmuştur.

Eski telâkkilere uymayan bu araştırmalar, hekimliğe yeni bir cereyan vermeye başladı. Asrın ortalarında yapılan basit mikroskoplar anatomik ve patolojik incelemelere yol aadı. Bu basit âletlerle Marcello-Malpighi kapilleri buldu, Leeuwenhoek bu ince damarlardaki kan cereyanını inceledi. Sanctorius vücut derecesini, nabzı yoklamak üzere bir âlet yaptı. Terleme ve vücudun ağırlığından kaybettiğini meydana çıkardı ki bu suretle metabolizma denemelerine yol açılmış bulunuyordu.

Tababetin gelişimi yanında pediatriinin de hisseleneceğı tabiidir. Nitekim bu asırda çocuk hastalıkları üzerinde birçok incelemeler yapılmıştır. James Primrose, 1659'da on yedinci asır pediatri bilgilerinin bir hülâsası olan kitabını neşretti.

Geronimo Soriano, İspanya'daki çocuk hastalıklarına dair bir kitap hazırladı ve bu ancak ölümünden 15 sene sonra, 1690'da neşronuldu. Ludovico-Lobera de Avila, Fransisco Peres ismindeki müellifler de birer çocuk kitabı yazdılar. Philipp Gerhard Grueling, tıp pratiğine dair 40 fasıllık kitabında çocuk hastalıkları hakkında, tedaviye ait referansları bulunan bir broşür neşretti. Yine bu devir doktorlarından Cambridge hocalarından Francis Glisson'un raşitizm üzerinde 1650'de neşrettiğı etüt zikre değer. Bu eserde rahitis'in sistematik tarifi, ilk ve müteakip belirtileri, el ve ayak bilekleri, kaburga kemiklerindeki deformasyonları (gemi omurgası veya tavuk göğsü) dikkatle incelenmiş ve fakat etiyolojisinde zamanın hâkim fikirlerine uyarak gayesine varamamıştır.

Pratik tıbbın ilerleyişinde çok büyük emeğı olan Thomas Sydenham'in (1624-1689) chore üzerindeki incelemeleri ve kızıl, kızamuk, bronkopnömoniye dair klinik görüşleri çocuk hekimleri tarafından hususî bir alâka taşır. Bunun talebelerinden Walter Harris (De Morbis acutis in infantum) adından zamanının kıymetli kitaplarından birini yazmış ve burada çocuklukta bazı hastalıkların asit-alkali düzensizliklerinden ileri geldiğini belirtmişti. Tatni konvülsiyonlarını kireç tozu (calcium) ile tedaviye kalkışan Harris'in görüşlerinin bugünkü konsepsiyonlara ne derede uygun olduğı meydandadır.

Amerika'daki çocuk hareketi 1678'de cenup kilisesi baş papazı Thomas Thatcher'in (Yeni İngiltere halkının çiçek ve kızamuktan korunmalarına rehberlik edecek kısa öğütler) isimli sirküler ile başlar.

Cerrah ve doğum hekimi olan ve asrının güzide muharrirlerinden bulunan Jean Astruc'un (1684 – 1766) çocuklarda doğumlarından 25 yaşına kadar görülen hastalıklara dair yazdığı, içinde anneler, mürebbiye, müdür, ebe ve hastabakıcılar için hususî talimatı bulunan, eseri (1746) de bu devrin çalışmaları arasında yer almıştır.

Bu devrin üzerinde durulacak incelemelerinden biri John Balitiste Morganie'in (hastalığın yerleri ve sebepleri) isimli eseri olup burada çocuklar üzerindeki otopsilerle bulunmuş doğuştan kalp hastalıkları şekilleri bulunmaktadır.

Halle’de tıp, fizik ve kimya profesörü olan Frederich Hoffmann’ın “Fraxis clinica Morborum infantum” ismindeki çocuk hastalıklarına dair 1715’te Lâtince yazdığı iki ciltlik eseri bu asrın çalışmaları arasında zikre değer. Bu kitaplar sonradan 1741’de Almancaya tercüme edilmiştir. Bundan başka 1747’de bebeklerin hastalıklarına dair bir risale de yazmıştır. Müellif bu eserlerinde çocuk felçleri, kloroz, boğmaca öksürüğü, bağırsak kurtları ve fötüsün entra üterin hastalıkları üzerinde orijinal tetkiklerde bulunmuştur.

Yukarıda kısaca bahsettiğimiz çalışmalar 17’nci asrın tıp ve fen âlemimdeki gelişmeler üzerinde önemli bir yer aldığını meydana koymaktadır. Tıbbın yanında matematik, fizik ve kimyanın kuruluşu tecrübe ve görüşlerde doğruluğu sağlanmış ve bu suretle tıp düşünceleri üzerinde yeni bir çığır açmıştır. Bu devrin çalışmalarında İngiltere, İtalya ve Hollanda ön safta yer almaktadır.

On sekizinci asırda hekimliğin daha verimli bulunduğu, koruyucu tedbirlerin ve artık münakaşa konusu olduğu görülür.

Bu asır içinde veba, kızıl, kızamuk, boğmaca, çiçek gibi birçok salgınlar görmüş ve bu yüzden yüzlerce insan kaybedilmiştir.

Vebadan Doğu Prusya’da 300.000 kişi, İsveç’te 1749-1764 seneleri arasındaki epidemide boğmacadan 43.000 kişi, çiçekten 144.194 çocuk, Saksonya’da 1795-1805 arasında kızıl salgınından da 40.000 çocuk ölmüştü. Çiçeğe karşı mücadele ilk zamanlarda İngiltere’nin Türkiye sefirinin karısı Lady Montaque’nın (Lady Mary Wortley Montagu) bildirdiği Türkiye’de yapılagelmekte olan variolisation’un tatbik edilmesiyle başlamış, bunun tatbikine memur edilen Doktor Jenner’in köylerde rastladığı hâdiselerden aldığı ilham bize bugünkü çiçek aşısını kazandırmıştır.

Bu asırda hastalıkların klinik ve etiyolojik görüşlerinde en eski devre göre gelişmeler olmuş, bu suretle klinik hocaları bir şahsiyet kazanmaya başlamışlardır. Aynı zamanda etüt zevki ilerlemiş birçok kitapların değişik baskıları yapılmıştır.

İyi bir klinikçi olduğu kadar orijinal fikirleriyle tanınan İsveç hekimlerinden Nils Rosen von Rosenstein 1753’de yayınladığı büyük eseri bu asrın çocuk kitaplarının en iyilerinden sayılır. Nitekim bu eser bütün Avrupa dillerine tercüme edilmiş, Almancası altı defa basılmıştır. Bu kitaptaki özellikler arasında bilhassa fazla beslenmenin zararları, ishalin dış çıkartması ile ilgisi bulunmadığı, frenilum’un kesilmesinin doğru olmadığı belirtilmekte, çiçek hastalığı üzerinde durulmakta, ishallerin taksimi yapılmaktadır.

Devrin çocuk hekimi hareketlerinin önderi olan William Cadogan (1771-1797) çocuğun beslenmesi ve giydirilmesi üzerinde dikkatle durmuş, en iyi besinin anne memesi olacağını, fena bakım ve itiyatların küçük çocukların ölümüne yol açacağını belirtmiş, çok giydirmenin zararlı olacağını anlatmış ve çocukların bol ve gevşek giydirilmesini, kundak hususunda tedbirli bulunulmasını tavsiye etmiştir. Çocuk bakımı ve büyütülmesine ait yazdığı kitabı 20 sene içinde 9 defa basılmıştır.

İlk çocuk dispanseri kuran George Armstrong'dur (1767). Bu yer sonradan çocuk hastanesi haline sokulmuştur. Bu hekimin, süt çocuklarının tehlikeli hastalıklarına dair yazdığı eseri rağbet görmüş, 10 sene sonra "Doğumdan bülûga kadar görülen hastalıkların özellikleri" ismi altında daha genişleyen eseri sonradan iki defa daha basılmıştır.

Cadogan, Remel, Armstrong üzerinde durduğu konuların önemi bakımından, koruyucu pediatriyi kuran hekimlerden sayılırlar.

Eski devrin ampirik tababeti ile son asırların patolojik anatomi bilginlerine dayanan hekimliği arasında bir düğüm noktası telakki olunan Michael Underwood, devrinin en çok beğenilen hekimlerinden biridir. İlk baskısı 1784'de ve bir cilt olarak çıkan (çocuk hastalıkları) kitabı 1789'da iki cilt halinde, 1801'de ise üç cilt halinde tekrarlanmış, birçok lisanlara tercüme edilmiş ve 62 sene müddetle hekimlerin işine yaramıştır. Müellifin incelediği konular arasında kalp anomalileri, noma dikkate değer görülür. Poliomyelitin ilk ve esaslı tarifi Underwood'a aittir.

Edinburgh Üniversitesi tıp hocalarından Robert Whytt (1714-1766) "Observation on the Dropsy in Brain" ismi altında yayınladığı, menenjit tüberkülozun modern konsepsiyonuna başlangıç telâkki edilen yazıları ile bu hastalığın otoriter adamı gibi telâkki olunur. Müellif klinik belirtilerini çok dikkatle incelediği hastalığı üç safhaya ayırarak nabzın ağır ve düzensiz olduğunu, ateş ve susuzluk, çift görme, delir hali ve sonunda koma bulunacağını bildirmektedir. Hastalığın tedavisinin kabil olmadığını ve kendisinin böyle bir hastayı tedavi bahtiyarlığına eremediğini de ilave eder. Etiyolojisi hakkında bir fikir beyan etmemekle beraber hastalığın klinik gidişi bakımından görüşleri çok değerlidir.

Amerikan ihtilâlinin önderlerinden olan Benjamin Rush (1745 -1813), çocuk kolerası üzerindeki yazıları ile pediatri tarihinde de bir yer almıştır. Hastalığın sıcakla ilgisini, yazları görüldüğünü ve öldürücü bir seyir takip ettiğini ilk defa gösterenlerdendir.

İlk defa Weimer de pratisyen hekim iken sonra Jena ve daha sonra Berlin'de tıp profesörü olan Christoph Wilhelm Hufeland (1762-1836) keşiflerinden ziyade hocalık karakterleri bakımından kendinden sonrakiler tarafından da sevilmiş bir hekimdir. Çiçek aşısının Almanya'da tatbikine çalışan bir adamdır. Scrofuloz, adenit, tümör blanş, peritonit tüberküloz ve tabes incelediği konulardır. "Enchiridion Medicum" adındaki hastalıklar ve tedavileri, hekimin hastalıkları, halk ve meslektaşları ile münasebetlerine dair bahisler bulunan kitabı (1836) çok beğenilmiş ve birçok lisanlara çevrilmiş.

Prusya'nın Görlitzer şehrinde Christian August Struve'ın (1767-1807), çocuk hastalıkları ve bakımına dair yazdığı eser Alman beslenme tarzı bakımından dikkati çeker. Müellif bu kitapta Almanların hâlâ çok kullandıkları Malt çorbasından bahsetmektedir. Bundan başka meme almayan çocuklara sütün şişe ile verilmesini ve bunun için de ucuna sünger sarılmış delikli mantar konulmasını ve fakat bunların gayet temiz tutulmasını tavsiye etmek suretiyle ilk iptidai emziği icat etmiştir.

Hugh Downman (1740-1809), on sekizinci asrın şair pediatri diye tanınır. Süt çocuğu ve büyük çocukların bakımına ait manzum halinde yazılmış eseri birçok defalar basılmıştır.

Samuel Bard (1742-1821) koruyucu bir hekim olarak anılır. Edinburgh'ta tıp tahsili ikmalinden sonra memleketine dönen Bard, Kolombiya Üniversitesi'ne başlangıç olan tıp mektebini tesis ederek oraya fizik hocası olmuş, bunun arkasından da New York hastanesi diye anılan İngiliz kolonilerinin şimalî Amerika'daki ikinci hastanesini kurmuştur. Bretonneau'nun difteri kurubunu yazmasından çok evvel "Angine suffocante" adındaki kitapçığını yazmasından dolayı pediatri bakımından değer kazanmıştır.

On sekizinci asırda Londra'nın sayılı hekimlerinden olan, Londra'da bulunduğu sırada Bard'a arkadaşlık eden John Fothergill (1712-1780) difteri ve kızılın yaptığı vahim boğaz hastalıkları üzerindeki etütleri ile dikkati çekmiştir. John Huxham (1857) da difteri parazitlerini incelemiştir.

Edinburgh Üniversitesi materia medica profesörü Francis Home, kurubun sebep ve tedavisi üzerinde yaptığı incelemede yalancı ve hakiki kurupların birbirinden ayrılışlarını göstermesi, aynı zamanda kızamığı hastadan hastaya aşılama çalışması ile şöhret kazanmıştır.

Gaspar Casal (1680-1759), İspanya'da ilk defa pellegrayı yazan müellif olarak tanınır. Aynı hastalık 1755'te Francis Thierry tarafından yazılmıştır. Hangisinin daha önce yazdığı bilinmemektedir. Her iki müellif buna "Kel hastalığı" ismini vermişlerdi. 1771 senesinde Francisco Frapolli tarafından yapılan incelemede pellagra adı verilmiştir.

Robert Hamilton kendi müşahedelerine dayanarak kabakulak ihtilâti orşidi göstermiştir.

Christoph Jakob Mellin, boğmaca öksürüğü üzerindeki müşahedelerinden başka bilhassa 16 - 17'nci asrın en iyi tıp kitaplarını hülâsa ederek yayınlamış, bundan başka "Der Kinderartz"ı yazmıştır (1781), bu eser 1823'te tekrar gözden geçirilerek basılmıştır.

William Heberden (1710-1801) influenza üzerindeki incelemeleri ve tavuk çiçeği hakkındaki zatî müşahedeleri ile şöhret almış, halk tarafından çok sevilen bir hekimdir.

18. asır çalışmaları, görüldüğü üzere süt çocuğu, büyük çocukluk hijyeni ve hastalıkları üzerinde ilerlemeler göstermiş, bilhassa klinik müşahedenin değeri meydana konulmuştur. Fakat etiyoloji henüz aydınlanamadığından tedavi yine ampirik bir şekilde devam etmiştir.

Bundan başka, bu asırda pediatri, gelişmelere rağmen, henüz bir istiklâl kazanamamış ve dahiliyecilerle doğum hekimleri arasında bir düğüm noktası halinde bulunmuştur.

On yedinci asırda başlayan ve on sekizinci asrın sonlarında hızlaşan araştırmalar, on dokuzuncu asrın başlarında Fransa revolüsyonu tesiri ile önceleri biraz duraklar gibi olmuş ise de bu hâl uzun sürmemiş ve yeniden başlayan keşif ve araştırmalar eskileri tamamlamıştır.

On dokuzuncu asır içinde tıp gelişimi bir karakter almağa başlamış görünür. Bunda daha evvelki dönemlerdeki araştırmalar ve incelemelerin de büyük bir payı vardır. Morgagni'nin patolojik anatomi üzerindeki incelemeleri, Albrecht von Haller'in fizyoloji bulguları Herman Boerhave'in kurduğu kimya esasları bu meyandadır. On dokuzuncu asır tıp hayatında bir merhale teşkil eder. Vurma ve dinleme gibi teşhis vasıtalarının kliniğe sokuluşu, mikrobun keşfi hastalıkların doğuşu ve gelişimi hakkındaki eski düşünceleri kökünden değiştirmiş ve bundan sonra, Bichat tarafından ortaya konulan "anatomik olmadan hastalık doğmaz" fikri her yerde yerleşmeye başlamıştır.

Tıp bilgileri genişleyince hekimlik artık bir dimağın yalnız başına kavrayabileceği bir meslek olmaktan çıkmış ve bunun sonucunda şubeler ayrılmaya başlamıştır. Böylece ilk defa cerrahi ve doğum şubeleri meydana gelmiş ve diğerleri de bunu takip etmiştir.

Pediatrinin 19'uncu asırda daha taazzuv ettiği görülür. Bu asır içinde çocuk hastaneleri açılmış, çocuk hekimleri cemiyetleri kurulmuş, çocuk hastalıkları ve bakımı için özel gazeteler yayınlanmaya başlanmıştır. Bu asır gelişiminden bilhassa, üç memleket; Fransa, Almanya ve İngiltere ön plânda yer almaktadırlar.

İlk çocuk hastanesi 1802'de Fransa'da açılmıştır. İlk defa Hôpital du Jésus ismiyle açılan Paris'teki bu hastane şimdi Paris Çocuk Kliniği'nin bulunduğu "Hôpital des enfants malades"dir. Kimsesiz çocuklar için bu hastanede ayrılan koğuşlar 1814'te buradan ayrılarak şimdiki "Hospice des Enfants-assistés"nin bulunduğu binaya naklolmuş, bu suretle ikincisi bir çocuk hastanesi kurmaya başlanmıştır. Bundan sonra, 1845'te "Saint Eugene" Çocuk Hastanesi kurulmuş, sonradan bunun adı "Trousseau" hastanesi olmuştur.

İngiltere'de ilk çocuk müessesesi 1816'da Londra'da kurulmuş, "St Andrew's Hill" dispanseri ismini alan bu bina John Bunnell Davis tarafından idare edilmekte ve leydiler bu müessesede ziyaretçi hasta bakıcı ödevinde çalışmakta idiler. Great Ormond Street Hospital for Children ismiyle Great Ormond Street'te, 1852'de 10 yataklı çocuk kliniği olarak açılmış, güzel bir evden yapılan bu sağlık müessesesinin yanında, daha sonra, 1870'te hakiki klinik tesis olunmuş ve başına Charles West getirilmiştir.

Almanya'da ilk çocuk kliniği 1830'da Berlin'de kurulmuştur. Başında Barez'in bulunduğu bu klinik 30 yataklı idi ve lüzumunda 15 yatak ilâve olunuyordu. Bunun arkasında 1837'de Breslau'da "Wilhelm Augusta" Çocuk Hastanesi, 1842'de Stuttgart'da "Olga-Heilanstalt" çocuk servisi, 1844'te ise Berlin'deki Elisabeth Çocuk Kliniği kurulmuştur. Fakülteye bağlı olan ve modern tesisatı bulunan esaslı klinik ancak 1890'da Berlin'de yapılmıştır.

İsviçre'de ilk çocuk kliniği 1861'de Lozan'da açılmıştır.

Birleşik Amerika'da ilk çocuk kliniği 1854'te kurulmuş (New York Nursery and Child's Hospital) ismini taşıyan bu müessese ilk zamanlar doğum kısmını da ihtiva etmekte idi. Sonradan bu kaldırılarak başlı başına çocuk hastalıklarına tahsis olunmuştur. Bundan az sonra 1855'te Philadelphia'da ilk hasta çocuk kliniği açılmıştır.

Bu şekilde yer yer kurulan çocuk hastaneleri gün geçtikçe bir yandan sayıları, diğer taraftan yatakları artarak bugünkü duruma gelmişlerdir.

19'ncü asrın başlarında çocuk ihtisası henüz bir benlik kazanmış değildi. Fakat buna doğru büyük bir cereyan başlamış, her memlekette buna alemdar olanların etrafında gruplar meydana gelmişlerdir.

19'uncu asrın başlarında çocuk ihtisası henüz bir benlik kazanmış değildi. Fakat buna doğru büyük bir cereyan başlamış, her memlekette buna alemdar olanların etrafında gruplar meydana gelmiştir. Çocuk hastanelerinin kuruluşu bu hastane hekimlerini harekete getirmiş ve fakülte kliniği açılmasından çok evvel hasta başı dersleri başlamıştı.

Böylece Fransa'da Jadelot, Blanche, L. B. Guersant, Rilliet, Barthez, Trousseau, Barrier, Legendre, Bouchut, Bergeron, Cadet de Gassicourt; Almanya'da Barez, Henoeh, A. Steffen; İngiltere'de John Bunnell Davis, Charles West, Amerika'da George Logan, William Potts Dewees, James Stewart, Abraham Jacobi ve arkadaşları pediatriinin ilk kurucuları arasında yer almışlardır.

Bir yandan hasta başı dersleri devam ederken diğer taraftan çocuk hastalıkları üzerinde kitap ve makaleler yazılmaya başlanmıştır. Bunlardan Underwood'un çocuk tretesi ile Berthez, Rillet'in 1843'te yayınladıkları trete içindeki klâsik bilgilerin kıymeti bakımından bugün bile değerli bir yer almaktadır.

Çocuk hastalıkları ile uğraşan hekimler çoğaldıkça ihtisası her tarafta genişlemeye başlamış ve yer yer çocuk cemiyetleri kurulmuş ve çocuk hastalıkları için özel gazeteler yayınlamaya başlanmış. İlk pediatri cemiyeti 1868'de Dresden'de kurulmuş olup 1883'te, A. Steffen'in reisliği sırasında, çalışması büyük hız kazanmıştır.

İlk çocuk tıp gazetesi "Analekten Über Kinderkrankheiten" ismi ile 1835-36 senelerinde yayınlamağa başlamış. 1863'ten itibaren Jenner Çocuk hastanesi her sene birer anal neşretmeğe başlamış. 1870 senesinde Archiv für Kinderheilkunde, 1883'te "Revue Mensuelle des Maladies de l'enfance" mecmuaları kurulmuştur.

Çocuk hastalıkları ihtisasının kuruluşu kolay olmamış ve uzun mücadelelere yol açmıştır. Nitekim çocuk hastalıkları ve bakımı derslerinin fakültelerde okutulduğu oldukça geç, 19'uncu asrın sonlarına doğrudur. Bu konuda ilk adımı atanlardan Fransa'da dersler 1862'de açılarak önceleri öğretim görevlisi Henri Roger tarafından verilmiş, ilk resmî profesör olan Parrot, 1879'da seçilmiştir. Çocuk kliniği İngiltere'de 1870'te kurularak başına Charles West getirilmiştir. Amerika'da 1888'de Thomas Morgan Rotch ilk hoca olmuş, Almanya'da kurulan kliniğe Honech tayin edilmiştir.

Pediatrinin bütün bu gelişmelerine rağmen klinik sonuçlar ilk zamanlar pek yüz güldürücü değildi. Hasta bakım ve korunması henüz yeter derecede bilinmediğinden hastaneye yatırılan hastalar, kendi hastalıklarından ziyade orada kazandıkları diğer hastalıklarla ölürlendi. Bu bakımdan Fransız çocuk hekimliğinin kurucularından olan Profesör Marfan; pediatriye başlamadan evvel hocası Lasegue'in fikrini sorduğu zaman bu âlimin "çocuk kliniğine ancak otopsi öğrenmek için gidebilirsin" dediğini hikâye eyler.

20'nci asır, çocuk hekimliğinin tam gelişme dönemidir. Çocuk davası artık bir zümre işi değil, bir memleket siyaseti haline geldikten sonra çocuk ihtisasına verilen önem de artmıştır. Bu süreçte çocuk hekimliği hakiki yerini ancak son asırda, Birinci Dünya Harbinden sonra alabilmiştir. 20'nci asır içinde çocuk hastalıkları ve bakımı üzerinde yayınlanan sayılamayacak kadar çoktur. Bu konu üzerinde her lisanda birçok trete, kitap ve mecmualar çıkarılmakta ve böylece karanlık noktalar aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

Bu son asrın pediatri bakımından önemi; koruyucu hekimliğin bu dönemde kuruluşudur. Çocuğu hasta etmemenin, hastalığı tedavi etmekten daha ehemmiyetli olduğu ve bunun ilgi ile başarılaacağı anlaşıldıktan sonra, bir yandan fakültelerdeki öğretimin buna göre ayarlanarak, ilk çocuk hijyeni kürsüleri kurulmuş, diğer taraftan ana ve babanın irşatları için bakım ve müşavere evleri açılmış, sosyal hijyen teşkilâtı meydana getirilmiştir.

Kısaca 20'nci asırda dünyanın her tarafında çocuk hekimliği büyük bir hayatiyet göstermektedir. Bu uğurda pek çok emek harcanmıştır. Bize bu varlığı temin edenler arasında bilhassa Fransa'da Grancher, Colby, V. Hutinel, Marfan, Nobecourt, Ribadeau-Dumas, Babonneix; Almanya'da Heubner, Czerny, Schlossmann, Pfaundler; İngiltere'de Atwood, Chirchill, William Little; Avusturya'da Escherich, Moro, Pirquet, Hamburger; İsviçre'de Feer, Fanconi, Hoquet, Goutier ve arkadaşları ön plânda yer alırlar. Bu verimli çalışmalar sonucu pediatri artık tıbbın esaslı kolu ve memleket siyasetinin temeli haline gelmiştir. İnsanlar arasında kin ve ihtiras devam ettikçe bu mevkiini ilelebet muhafaza edecektir.

Pediatrinin Bizdeki Gelişimi **Eski Devirlerdeki Çocuk Hekimliği**

Pediatrinin genel tıp ile ilgili olan dünya yüzündeki gelişimini gözden geçirdikten sonra Türk tıp hayatıyla ilgili bulunan gelişimini inceleyebiliriz.

Hekimlik Türklerde çok eski zamandan beri vardı. Orta Asya'dan hicret eden Türklerin Mezopotamya'da kurdukları, dünya gelişiminin beşiği sayılan, medeniyet devrindeki tıp bilgileri asrın görüşlerinden çok ilerde idi. Sümerlerin insanı bir vücut ve ruhtan telâkki eden, hayatın merkezini kanda bulan görüşleri bugün bile kuvvetlidir. Sümerliler karaciğere çok önem vermişler, bu uzvu hayatın merkezi saymışlar, kuzuların karaciğerlerine bakarak insan hastalıklarını tanımaya çalışmışlardır.

Sümerler kadın ve doğum hastalıklarına da önem vermişler; “kadın hasta olduğu zaman” diye başlayan 25 tabletlik bir doğum kitabı yazmışlardır. Buna bakılınca gebe kadının doğuracağı çocuk hakkında da düşünceleri olmalı idi. Arkeolojik araştırmalarla meydana çıkacak hakikatlerin bu noktaları da aydınlayacağı şüphesizdir.

Yine milâttan 700 yıl önce Anadolu’ya hicret ederek yerleşen, milâttan 3000 yıl öncelerine doğru medeniyetçe çok yükselen ve hattâ milâttan 14. asır kadar önce Mısır krallarından Ramses’in ordusunu mağlup edecek kudrette bulunan Eti Türklerinin kurdukları medeniyetin Mezopotamya ve Mısır medeniyetleri kadar eski olacağı aşîkârdır.

Etilerin hekimlikleri hakkında tıp tarihlerinde bir yazıya rastlanamamıştır. Fakat arkeolojik araştırmalar ilerledikçe bu husustaki bilgilerin artacağı şüphesizdir. Nitekim bunlarda da karaciğerin önemi vardı. Burada da Sümerlerde olduğu gibi, hastalık ve büyük hareketlerin başlangıcında karaciğere bakarak tefe’ül yapılması âdet haline gelmiş olduğu görülür.

Etilerde dinî merasime başlanmasından önce temizlik yapılırdı. Etiler doğuma çok ehemmiyet vermişlerdir. Doğum, şimdiki yataklarına benzeyen hususî sandalyelerde yapılırdı. Doğum halindeki kadın temiz telâkki edilmez ve yine hususî şekilde temizlenirdi. Bu işlerde dinî akideler hâkim olsa bile bu haller bu milletin hijyen kaidelerine verdiği önemi meydana koymaktadır.

Sümerlerle Etilerin birçok âdetleri birbirinin eşi olduğu gibi eserleri de birbirine benzemekte idi. Sanat her iki memlekette ilerlemişti. Bunların kurduğu saraylar Kalde ve Girit saraylarına çok benzemektedir. Buna göre bu iki medeniyetin yekdiğerinin devamı olduğu ve buradan yapılan hicretler yolu ile Adalar, Trakya, Makedonya ve İtalya’ya doğru yayıldığı anlaşılır.

Bu yayılıştta aynı devrede yaşayan Türk kabilelerinden Lidya ve Frigya ve Etrüsk Türklerinin de rolü vardır. Bundan başka milâttan yarım asır kadar evvel Anadolu sahilinde İstanköy adasında doğan ve tahsilini burada yapan Hipokrat ile milâttan sonra 130 senesinde Bergama’da doğan ve ilk tahsilini de burada tamamlayan Calinus’un bu eski Türk medeniyetinin ve hekimliğinin tesiri altında buldukları da düşünülür.

Mezopotamya medeniyeti bir yandan garba doğru giderken diğerk taraftan Kudüs ve Arabistan’a doğru yayılmıştır. Böylece milâttan 2000 sene evvel kurulmaya başlayan Arap medeniyeti Sümer ve onların yerini alan Asur medeniyetine tevarüs etmiştir. Milâdın 570’inci yılında Mekke’de doğan Peygamberimiz İslâmlığı böyle bir medeniyetin içinde yaymıştır.

Arap medeniyeti yayılırken lisanın belâgati birçok âlimleri bu bölgeye çekmiştir. Nitekim Harun Reşit zamanı ve bunu takip eden yıllar Bağdat şehri aynı zamanda bir ilim merkezi olmuştu. İşte bu devrede Bağdat’a yerleşen âlimlerden biri de Horasan’ın Rey kasabasında doğan Ebubekir Razi’dir (923-850).

Önce ulûmu akliye ile sonra edebiyat, kimya ve nücûm ile uğraşan Razî sonradan doktorluğa başlamış ve ilim hayatını çok sevdiği için bilgilerini artırmak için Irak, Şam, Mısır ve Endülüs'e seyahat etmiş, sonra Bağdat'a yerleşmiş ve çalışmalarına başlamıştır.

Çok çalışkan ve zeki bir adam olan Razî, yazmayı çok severdi, yayınlarını asrının en belîğ lisanı olan Arapça ile yapmıştır. Devrinin ve asrının en yüksek bir hekimi olmuş, birçok eser vermiş, doktrinleri garp âlemi tarafından yıllarca benimsenerek kitapları Lâtince ve Yunancaya tercüme edilmiştir. Çiçek ve kızamık hakkında ilk etütler Razî'ye ait olup bu eseri Fransızcaya da tercüme edilmiştir.

Razî'den sonra büyük Türk hekimi ve hakîmi İbn Sînâ devri başlar (890-1037).

İbn Sînâ, Buhara'nın Kharmisen kasabasında doğmuştur. Anası Buharalı, babası ise Belkli olduğuna göre İbn Sînâ'nın Türk olacağı tabîdir. Buhara'da ilk tahsilini yapan İbn Sînâ'nın, zekâ ve kavrayışı daha o zamandan hocalarının dikkatini çekmiştir. Hocalarından önce fıkıh, mantık, hendese, kozmoğrafya, isagoci tahsil eden İbn Sînâ, tabiat ve ilâhiyata ait bilgi ve şerhleri bizzat kendi kendine öğrenmiştir. Tıp tahsiline en son başlayan hekim bunu güç bulmamış ve az zamanda başarmıştır. Hekimliğin hem bir ilim hem de bir sanat olduğunu söyleyen İbn Sînâ bilgilerini bir yandan talebesine öğretirken diğer taraftan hastalarını tedavi etmekte idi. Bunlardan başka tetkik ve tettebbü ile de meşgul olmuş ve bütün medeniyet âleminde hâlâ anılan eserlerini vermiştir. Fakat bu da Razî gibi bunları Arapça, pek az bir kısmını da Farsça yazmıştır. Zira bu lisanlar o zamanlar çok ileri bir durumda idiler.

İbn Sînâ'nın hekimlik hakkında çok esaslı fikirleri ve görüşleri vardı. Her hastalığın bir kurt tarafından meydana geldiği, fakat onu görmeye muvaffak olunamadığını söyleyen âlim daha o zamandan mikrop nazariyesini ortaya atmıştır. Hastalıkların ayırıcı teşhislerinde, dokuz asır evvelki vasıtasızlık içinde, vardığı neticeler akıllara hayret verir. Asabî hastalıklar üzerindeki incelemeleri hâlâ kıymetini muhafaza edecek kadar kuvvetlidir. Kızıl, kızamık, çiçek hakkında derin etütleri vardır.

Menenjitler, teneffüs cihazı hastalıkları ve hummaları pek iyi anlatmıştır. "el-Kânûn fi't Tıb"ı eski hekimliğin büyük bir kaynağı olmuş ve Orta Çağ'da Arap memleketlerinde tedris edilmiştir (1766). Şifası felsefe ve mantık bakımından klâsik eserlerden sayılır. Bu iki büyük eserinden başka değişik hastalık ve konular üzerinde birçok risaleleri vardır. Bütün bu eserler garp dillerine ve Lâtinceye tercüme edilmiştir. Tokatlı hekim Mustafa Efendi tarafından "el-Kânûn fi't Tıb"ı Türkçeye çevirmiştir (1766).

İbn Sînâ ömrünün son senelerinde siyasetle de uğraşmış, Kazvin (Qazvin) ve Hamedan'a gitmiş, bu son şehirde hükümdarın kuluncunu iyi etmiş, sonra onun veziri olmuş, bu sırada gazaba uğrayarak iki defa hapse girmiştir. Hamedan'dan Buhara'ya dönerken yolda hastalanarak vefat etmiştir. Mezarı Hamedan'ın güney tarafında, kale altındadır.

1040 tarihinde Horasan’da kurulmuş olan Selçuk devletinden Alp Arslan, ordusu ile birlikte Anadolu’ya akın ederek Bizanslıları mağlûp etmiş ve Anadolu’yu bunlardan temizledikten sonra bu bölgede Selçuk İmparatorluğu’nu kurmuştu (1080). Bu suretle başlayan Selçuk medeniyeti günden güne ilerlemiş ve Anadolu bir ilim ve sanat diyarı haline gelmişti. Cengiz’in Orta Asya’daki mezaliminden kaçan birçok Türk âlimleri de bu bölgeye hicret etmişlerdi; Mevlâna Celâlettin Rumî de bunlardan biridir.

Selçukîlerin tababeti hakkında tarih kitaplarında büyük bir şey görülemese de ilim ve sanat bakımından bu kadar ilerlemiş olan insanların sağlıklarını koruyacakları şüphesiz ve bunu sağlayacak hekimliğin de diğer terakkilere uygun bir ilerleyişte olacağı tabiidir. Amasya’da kıymettar enkazı hâlâ duran Amasya Darüşşifası ve Sivas’taki müessese-i tıbbiye bunun birer canlı delilidir.

Selçukîlerin son devirlerine doğru, 1299’da kurulan Osmanlı devleti, ilk zamanlar kendi hâl ve istikbalini emniyete alacak tedbirlerle uğraşmak zorunda idi. Devletin çevresinin emniyet altında olmamasından bu dönem epey uzadı ve hemen hemen bir asır kadar sürdü. İşte ancak bundan sonra ilim ve sanat hareketleri üzerinde durulmaya başlandı. Tıp âlemi de bu gidişe kendini uydurmuştu. Yıldırım Beyazıt devrinde Bursa Darüşşifası açılmış (12 Mayıs 1400), Amasya Darüşşifası canlandırılmış ve o zaman hekimlerinden İshak bin Murat ilk tıp kitaplarından olan “Havas-ül Edviye”yi yayınlamıştır.

Fatih’in İstanbul’u zaptından sonra ilim hayatımız daha gelişmiştir. Fatih camisini çevreleyen sekiz medrese (Sahan-ı Semân medreseleri) o zamanın üniversitesi mesabesinde idiler. Bu civarda bir de Darüşşifa yapılmış, bu suretle talebenin nazarî bilgilerine tatbik sahası açılmıştır. Bayezîdi Velî’nin Edirne’de yaptırdığı Darüşşifa (28 Nisan 1485) devrin en müttekâmil bir eseri halinde idi. Nitekim Greenwich, Stuttgart ve Anvers askerî hastanelerinin ve Bradford çocuk hastanesinin plânlarının bu Türk eserlerinden iktibas edilmesi bunu ispat eder.

Süleymaniye medreselerinin açılması ilim hayatımızda yeni bir tekâmül gösterir (1257). Bundan sonra ihtisas işi daha derinleştirilmiş ve tababet, tabiiyat ve riyaziyat gibi fen işleri bu çevreye alınmış, edebiyat, fıkıh, kelâm gibileri de Fatih medreselerine bırakılmıştı.

Bu suretle kökleşen ilim hayatımız günden güne daha verimli olmuştur. İlk zamanlar iktibas ve tercüme ile başlayan ve fakat efsunculukla vakit geçirmeyip esas noktaları arayan Türk hekimliği bir müddet sonra telif eserler vermeye başlamıştır. Bu devirlerdeki hekimliğimiz eski devrin tekâmülü ile meydana gelmiş Hipokrat ve Galenus’un akidelerine yakın bir görüşte bulunuyordu. Fakat hekimliğimiz o zaman bile hiçbir milletin ilmüne esir olmamış ancak faydeli bulduğu tıp düsturları üzerinde durulmuş ve bunlar Türk bünye ve iklimine göre tatbik edilmiştir; aynı zamanda müşahede ve denemelere dayanarak buna tamamıyla millî bir veçhe verilmiştir. Bu suretle ilerleyen Türk hekimliği daha velûd bir safhaya girmiş ve birçok eserler vermiştir.

Garp memleketlerinde olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da uzun zaman çocuk hastalıkları ayrı bir şube halini alamamış ve ancak son asırlarda bununla ilgilenenler çoğalmıştır. Bunlardan bilhassa devrinin alemdarı sayılan birkaçı zikre değer.

Bunlardan biri 17'nci asır hekimlerinden Ayaşlı Şaban Şifaî'dir. 17'nci asrın ortalarında Ayaş'ta doğan ve genç yaşında İstanbul'a gelerek tıp tahsil eden Şaban Şifaî, 1671'de saray tabipleri arasına girmiş, birçok vazifelerde çalıştıktan sonra 1687'de Galatasaray müderrisi olmuştur. Bundan sonra diğer birçok medreselerde ve o arada Süleymaniye medresesi ile Darüşşifa'da hocalık ve başhekimlik etmiştir. Kendisi hekim olduğu kadar şair ve mütebahhirdi. Tıp eserleri arasında "Tedbirü'l mevlûd" ve "Şifaiye"si meşhurdur. Bundan başka edebî ve felsefî eser ve risaleleri vardır.

Konumuzu ilgilendiren eseri 1700 senesinde yazılmış olan "Tedbirü'l mevlûd" isminde doğum ve çocuk hastalıklarından bahsedenidir. Her biri birkaç kısımlara ayrılmış 8 ana bölümlü olan bu kitap el yazısı ile yazılmış 536 sahifedir. İlk bölümde çocuk doğurmanın menfaatlerinden ve bunu kolaylaştıracak ilâçlardan bahsedilmekte, ikinci bölümde gebelik belirtileri yazılmakta, üçüncü bölümde ceninin teşekkülü, erken doğum sebepleri, kız veya erkek oluşu, ikizlik sebepleri incelenmekte, dördüncü bölümde gebelerin alacakları tedbirler, kolay doğum çareleri, doğuran hatunlara yapılacak ihtimam gösterilmektedir. Nevzada ayırdığı 5'nci bölümde, doğum sırasındaki tedbirler; göbeğin kesilmesi, kundağa sarılış, çocuğu anasının emzirmesindeki faydalar, süt ninenin sıhhat, mizaç, temizliği, yaş ve ahlâkı, doğurduğu çocuğun karakteri bakımından aranılması gereken noktalar belirtilmekte, verilecek sütün evsafı yazılmakta, süt veren anne ve süt anneye gereken tedbirler belirtilmekte, anne sütü azlığına çareler aranmaktadır. Bundan sonra süt çocuğu terbiyesine geçilmekte, memeden kesmek ve gıdalara alıştırmakta tedrici hareket olunması tavsiye olunmaktadır, yürüme istidadının kamçılanma yolu gösterilmekte, bundan başka memelere âriz olan hastalıklar ve bunların ilâçlarından bahsolunmaktadır. 6'nci bölümde çocuklara âriz olan hastalıklar incelenmekte, bilhassa o zamanlarda fazla rastlanan çiçek ve kızamık üzerinde durulmaktadır. 7'nci bölümde kolera ve vebadan bahsolunmakta, 8'inci bölümde ise çocukların gerek püberteden evvel ve gerek püberteden sonraki terbiyeleri ve bu sırada alınması gereken tedbirler belirtilmektedir.

Matbaanın henüz memlekete girmediği bir devirde yazılan ve incelenen konuları birçok bakımdan bugünkü telâkkilere uygun bulunan bu eser zamanının bir doğum ve çocuk bakımı tretesi mahiyetinde sayılacak bir kudrettedir.

Çocuk hastalıkları üzerinde inceleme yapan ikinci hekim, Üçüncü Sultan Selim zamanında hekimbaşılık eden Gevrekzade Hafız Hasan Efendi'dir. "Netîcetü'l-Fikriyye Fî Tedbîri Vilâdeti'l-Bikriyye" (Çocuk Sağlığı Ve Gelişimi) ismini taşıyan 1794 senesinde yazılmış kitabı matbaanın memlekete girmiş (1728) olmasına rağmen yine el yazısı ile yazılmıştır.

23 x 18.5 genişliğinde 288 sayfa olan ve her biri 11 kısma ayrılmış iki büyük bölüm halinde bulunan kitabın ilk kısmında hamil devreleri incelemekte, ikinci bölümde doğum tedbirleri, doğum sırasında ve doğumdan sonra alınacak tedbirlerden, süt verme usulünden, süt anne karakterlerinden, fazla süt vermenin zararlarından, emzik verme usul ve âletlerinden, çocuk hastalıklarından ve ilaçlardan bahs olunmaktadır. Çocuk terbiyesine de temas eden bu bölümde mûsikinin terbiyedeki rolü üzerinde durulmuş, birçok yüksek Türk mûsiki üstatlarının fikir ve düşünceleri yazılmıştır. Birçok noktaları Şaban Şifaî'ye dayanan eser, müellifin şahsî görüş ve düşünceleri her kısmın altına ayrı bir bent halinde yazılmasından dolayı, tam bir telif karakteri taşımakta olup, devrinin en iyi çocuk eserlerinden biridir.

Çocuk hekimliği tarihinde ismi anılmaya değer hekimlerden biri de hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi'dir. Zamanın tıp bilgisine tamamıyla vâkıf bulunan bu zat Dördüncü Mustafa devrinde bir defa ve İkinci Mahmut zamanında iki defa hekimbaşı olmuş ve bu vazifede iken (1834'de) ölmüştür. Üsküdar'da Nasuhî Dergâhı'nda meftundur.

Mustafa Behçet Efendi'nin eserleri arasında "Etfali radia illetine dair" 15 sayfalık el yazısı olan küçük kitabı çocuklarda rastlanan ruhiyenin etyolojisi üzerinde bugün bile değeri bulunan incelemeleri ihtiva etmektedir.

Eski devrin anılmaya değer simalarından biri de Üçüncü Sultan Mustafa zamanında yaşayan ve yüksek zekâ ve çalışmasıyla devrinin yerli ve ecnebi bütün hekimleri arasında şerefli bir mevki kazanmış olan, bu suretle Türk hekimlik tarihinde olduğu kadar çocuk hekimliği tarihinde de kendisine esaslı bir yer yapan 18'inci asrın büyük hekimlerinden Vesim Abbas Efendi'dir. Tıbbi Bursa'da tahsil eden Vesim Abbas Efendi, aynı zamanda hikmet ve lisan da öğrenmiştir. Yazıda birçok eserler arasında "Kitâb-ı Düstûru'l-Vesim Fi't Tıbb'ü Cedîd Ve'l Kadîm" adındaki 1600 sayfalık bir tıp tretesi olup bunun 100 sayfalık bir kısmı çocuk hastalıkları ve bakımına aittir. Mikroskobun henüz vücudu yok iken veremin bulaşıcı olduğunu söyleyişi mumaileyhin iyi görüş ve kavrayışının bir delilidir. Vesim Abbas Efendi, 1671'de (1175 Rumî) vefat etmiş olup Edirnekapı dışarısında meftundur.

Zaman ilerledikçe memlekette tıp tahsili tekâmül etmiş, eski medrese tahsili yerine yeni sistem ikame olunmuş ve hattâ İkinci Sultan Mahmut zamanında Galatasaray'da açılan "Tıbbiye-i Adliye-i Şahane"de öğretim bir müddet (1237-1255 arası) Fransızca olarak devam etmiştir. İlk zamanlar Fransızca başlayan tedaris zamanın kuvvetli Türk hekimleri ve bilginlerinin himmetiyle tekrar Türkçeye çevrilerek millî bir kılığa bürünmüş ve bu suretle terakkî safhasına giren Türk hekimliği, garp âlemiyle hemahenk bir gidiş göstererek bugünkü durumunu almıştır.

Nizamı Cedid ile Meşrutiyet arasına sığan bu devredeki çocuk hekimliğimiz yine tam bir hüviyet alamamış ve bir yandan dahiliyeciler diğer taraftan doğum ve kadın hekimleri elinde kalmıştır. Bu devrede çocuk mevzuu üzerinde çalışan ve yazan bilhassa iki Türk hekimi anılmaya değer.

Bunlardan biri eski tıbbiye-i askeriye ve mülkiye-i şahane hocalarından Nafiz Paşa, diğeri Besim Ömer Paşa hocamızdır.

Nafiz Paşa'nın çocuk hekimliğine yaptığı en mühim yardım, garp âleminde zamanın en iyi eserlerinden olan Despina ve Picoltte ismindeki bilgilerin “Maladie des enfants” ismindeki kitabını Türkçeye tercüme etmesidir. Mütercim, kitabın mukaddemesinde “hasta çocuk hastalığının gizli bulunduğunu, hastanın derdinden şikâyet edemediğini ve böylece teşhise yardım edecek noktaların aydınlanmadığını bildirmekte, tababetin ayrıldığı şubelerin çokluğu ve genişliği karşısında bunların hepsinin ne kadar hâzik olursa olsun, bir adam tarafından kavranmasının müşkül olduğu belirtilmekte, bu kâbilden olan çocuk hastalıklarının muayene ve teşhis yollarının hususî bir fen haline geldiğini ve bundan dolayı kitabın tercümesini yaptığını” bildirmektedir. Zamanına göre açık bir ifade ile yazılarak 1884 (1306) tarihinde matbaai askeriyede basılan bu kitap Meşrutiyet'ten önceki devrin esaslı bir boşluğunu doldurmuş bulunmaktadır.

İstibdat devrinin sonlarından Cumhuriyet devrine kadar çocuk hastalıkları ve bakımı üzerine devamlı bir çalışma gösteren hekim Besim Ömer Paşa hocamızdır. Kendisinin gerek eski Dârülfünun Tıp Fakültesi'ndeki Vilâdiye (doğum kliniği) hocalığını yaparken ve gerek bunun dışındaki hayatında çocuk bakım ve büyütülmesi üzerinde değişik konularda değerli incelemeleri vardır. Tarih sırası ile isimlerini aşağıya yazdığımız eserleri bunun canlı birer delilidir.

Sihhatnumai etfal (1303) 1887, Sihhatnumai aile (1304) 1888, Sihhatnumai nevzat (1313) 1896, Küçük çocuklara dair (Seririyatı vilâdiye) (1312) 1895, Zayıf vakitsiz doğan çocuklara takayyüdat (1314) 1898, Çocuk sıhhati (Veraset, meme verme, emzirme, çocuklarda sirayeti emraz, sıracı, çiçek, kızıl ve saire) (1309) 1893, Çocuklara aş (1313) 1897, Tabibi etfal (1314) 1898, Yeni doğan çocuklara bakmak (Doğururken ve doğurduktan sonra) (1320) 1904, İrzahane (1319) 1903, Memedeki çocuklarda vefiyat (1322) 1906, Nevzat (Fenni vilâde) (1316-1339) 1923, Çocuklara dair sıhâ ve içtimaî teşkilât ve tesisat (1925), Nüfus siyaseti: Küçük çocuklarda vefiyat (1339) 1923, Fenni izdivaç (1340) 1924, Gebelik (1318-1340) 1924, Çocuk büyütme (1925).

Bu eserlerin konularına dikkat olunursa Besim Ömer Paşa hocamızın çocuk davası ile ne kadar yakından ilgilendiğini, bu işle ne kadar candan uğraştığı ve bu suretle memleket tıp tarihinde olduğu kadar çocuk hekimliği tarihinde de kurucu olarak şerefli bir yer kazandığı anlaşılır.

Meşrutiyet'ten evvelki ve Meşrutiyet devrinin çocuk hekimliği tarihinde yer alacak ikinci hekim, Profesör Kadri Raşit Anday'dır. (Oya Banu Yurdabak notu: “Melih Cevdet Anday'ın büyük amcasıdır”.)

Tıbbiyenin 3'üncü sınıfına kadar tahsilini İstanbul'da yapan hocamız Kadri Raşit Paşa, 1894 senesinde Paris'e kaçmış ve orada 7 sene çalıştıktan sonra 1901'de Paris Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur.

Tahsili sırasında fizyoloji ve çocuk hastalıklarına yakından ilgi gösteren hocamız 1901'de İstanbul'a döndükten biraz sonra Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahâne'nin fizyoloji hocalığına tayin edilmiş ve bu vazifeyi 1909 senesine kadar yapmıştır. Aynı zamanda o zamanın en mühim çocuk müessesesi olan Darülâceze "Etfali Metruke" servisine de fahri olarak devam etmiş ve bu çalışmasına mükâfaten kendisine Mirîmiranlık (Paşa) rütbesi verilmiştir. Fizyoloji hocalığı sırasında poliklinik şeklinde çocuk hastalıkları üzerinde ders vermekte idi. Meşrutiyetten sonra fizyoloji hocalığından ayrılan Kadri Raşit Paşa, Etfal hastanesi dahiliye mütehassıslığına tayin olunarak çocuk hastalıkları ile daha yakından meşgul olmaya başlamıştır.

Meşrutiyet'ten evvelki dönemlerde Türkiye çocuk hekimliği tarihinde en büyük bir dönemin başladığını görüyoruz. Bu da Etfal hastanesi ile Darülâceze çocuk yuvasının kuruluşlarıdır.

Kızı Hatice Sultan'ın difteriden ölümünden sonra memlekette çocuk hastalıkları için bir çocuk hastanesi kurulmasını lüzumlu gören Abdülhamid, Etfal hastanesini yaptırmış ve (1315) 1899 tarihinde açılarak hasta kabulüne başlamıştır.

Gerçekten o zamanki Etfal hastanesi çok iyi bir kadro ile işe başlayarak üzerine aldığı ödevi hakkıyla başarmaya çalışmıştır. Fakat o devirde sadece çocuk hastalıkları ile uğraşan hekim bulunmadığı için bu mevkiler zamanın kıymetli dahiliyecilerine tevdi olmuştu. Bu sebeple ilk hekimleri olan İbrahim Bey (Paşa), Ömer Fuat Bey (Paşa) zamanında hastaneye büyük çocuklar kabul edilmekte, süt çocukları ise sadece poliklinik şeklinde tedavi olunmakta idiler.

1909 tarihinde fakülteden ayrıldıktan sonra bu hastane mütehassıslığına tayin olunan Kadri Raşit Paşa hocamız da süt çocuğu kabulünün zorlukları karşısında aynı yoldan yürüyerek sadece büyük çocuk hastaları yatırarak tedavi eylemiştir.

Darülâceze çocuk yuvası Türk çocuk hekimliğinde ilk süt çocuğu servisi olarak ön plânda yer almaktadır. 1895 senesinde kurulan Darülâceze, kimsesiz ve düşkünlere büyük sığınak halini aldıktan sonra kimsesiz ve sokağa bırakılan zavallı yavruların acıklı durumları göz önüne alınmış ve o zamanın başhekimisi Ali Derviş Bey'in himmetiyle çocuk yuvası açmıştır (1902). Küçük bir kadro ile işe başlayan bu yuva ilk zamanlar çok sıkıntılı günler geçirmiş ise de yavaş yavaş tekâmül ederek genişlemiş ve bugünkü durumunu almıştır.

Meşrutiyet Dönemi

Meşrutiyet devrinde çocuk hekimliği büyük bir başarı kazanamamıştır. Meşrutiyet'in ilânı ile büyük bir inkılâp yoluna atılmış bulunan Türk milleti bir yandan iç politika düzensizlikleri diğer taraftan Balkan Harbi, arkasından umumî harp gibi varlığını sarsan hayatî meselelerle uğraşmak zorunda kalmış ancak İstiklâl Muharebesi'nden sonra tarihteki sarsılmaz yerine kavuşmuştur. Fakat bu 15 küsur senelik mütemadî harp ve ıstırap yılları çocuk davası gibi önemli bir konu ile meşguliyet imkânı verememiştir. Bu dönemde çocuk hekimliğini ilgilendiren hâdiseler yok değildir.

Başlangıçta askerî fakat güzide bir kadro ile işe başlayan Etfal hastanesi, Meşrutiyet'ten sonra hastaneleri idaresine devredilerek sivil hekimlere tevdi edilmiştir. Kadri Raşit Paşa hocamızın zamanı işte bu sıralara rastlar (1909-1917).

Çocuk hekimliğinin Meşrutiyet devrindeki en mühim olaylarından biri Gureba hastanesinde açılan, Türkiye'de ilk modern çocuk kliniği sayılabilecek boks tertibatlı 20 yataklı çocuk servisidir. Kadri Raşit Paşa'nın asistanlarından olan Dr. Raif Yesarî'nin şahsî teşebbüsü ve akrabasından bulunan Evkaf Nâzırı Hayri Bey'in himayesi altında (22 Nisan 1330) tarihinde açılan bu servis ne yazık ki uzun zaman yaşayamamış ve fakültenin İstanbul'a ilk nakli sırasında (1924'te) yer darlığından kapatılmıştır.

Günden güne kuvvetlenen çocuk davasının yetkili bir ele tevdi edilmesini düşünen Tıp Fakültesi müderrisin meclisi, bu iş için hoca yetiştirmek üzere bir müsabaka imtihanı açmış (1913), buna giren üç hekim arasında muvaffak olan dahiliye asistanı Dr. İhsan Hilmi, Paris'e gönderilmiştir.

Cihan Harbi dolayısıyla bir sene sonra vatana geri dönen hocamız, bir müddet askerlik ödevini gördükten sonra tekrar Almanya'ya gönderilmiş, 4.5 yıl Profesör Czerny'nin kliniğinde kalarak çocuk ihtisasını tamamlamıştır.

Çocuk davası mütareke yıllarında daha canlanır gibi görülmektedir. Nitekim, Tıp Fakültesi meclisi bir yandan Avrupa'da hoca yetiştirirken diğer taraftan harbin yakıcı tesirleri altında önemi büsbütün artan bu kürsünün bir an evvel açılmasını isteyerek 1917 senesinde bu yere eski fizyoloji hocası ve Etfal hastanesi dahiliye mütehassısı Kadri Raşit Paşa'yı getirmiştir. İlk defa ücretle, öğretim görevlisi olarak, işe başlayan hocamız bir sene sonra da asil olarak müderris tayin olunmuştur (1918 -1919).

Emrazi eftal “Çocuk hastalıkları” kürsüsü ilk zamanlar sadece nazari şekilde tedrisata devam etmiş, çocuk kliniği ancak Cumhuriyet ilanından sonra, 1924-1925 ders yılında açılabilmiştir.

Kadri Raşit Paşa, hocalıkta üniversite inkılâbına “1933 senesine” kadar kalmış, inkılâptan sonra tekaüde sevk olunmuştur. Henüz çalışmak kudretini yerinde gören hocamız hasta başından uzaklaşmak istemeyerek Beyoğlu hastanesi çocuk polikliniği şefliğini kabul etmiş ve son zamanlara kadar bu yerde vazife görmüştür. Kadri Raşit Paşa'nın hocalığı sırasında birçok enteresan travay ve tetkikleri vardır. Dörtte üçü Fransızca olarak yayınlanan bu travaylar gözden geçirilirse hocamızın daha çok tüberküloz ve çocuk romatizması üzerinde durduğu görülür.

Himaye-i Etfal'in “Çocuk Esirgeme Kurumu” kuruluşu çocuk tarihimizde yeni bir devrin açılışı demektir. İlk defa 15 Ağustos 1920 senesinde Besim Ömer Paşa, Tefik Âmir, Ahmet Muhtar Beyler ve arkadaşlarının teşebbüsleriyle İstanbul'da kurulan bu cemiyet, bizdeki sosyal çocuk korumasının başlangıcı sayılır. Nitekim bu cemiyet çalışmaya başlayınca ilk iş olarak Beyazıt'taki şimdiki süt damlasını açmış, böylece fakir ve himayeye muhtaç aile çocuklarının normal yolda büyüme ve beslenmesine büyük yardımda bulunmuştur.

30 Haziran 1921’de Ankara’ya nakledilen kurum, Kurtuluş savaşının en buhranlı günlerinde çalışmalarına devam etmiş ve bilhassa İstiklâl uğrunda dövüşen kadın ve erkek Anadolu evlâtlarının arkada bıraktıkları yavruların bakımı ve büyümesinde önemli yardımlarda bulunmuştur.

Cumhuriyet Dönemi

Çocuk hekimliğinin en feyizli gelişimi Cumhuriyet dönemine rastlar. Cumhuriyet’e kadar olan devredeki çocuk hekimliğinin tam bir benlik alabildiği söylenemez. Zira o sıralarda çocuklarla uğraşacak ayrı bir hekim düşünülemez ve süt çocukları ile doğum hekimleri, büyücek çocuklarla da dahiliyeciler meşgul olurlardı. Besim Ömer Paşa’nın bu konudaki değişik ve kıymetli yayınları doğum hekimlerinin bu işi ne kadar benimsediklerinin canlı misalidir. Çocuk hekimliğinin doğum ve dahiliyeciler arasındaki bölümünün sebepleri arasında bu işten anlayanların bulunmamasından doğan bir ızdırar da vardır. Gerçekten o devrede Kadri Raşit Paşa hocamız ile çocuk hekimliğini kendi kendine şube ittihaz etmiş bir iki pratisyen ekalliyet hekiminden başka bu işle uğraşan kimse yoktu. Çocuk davası henüz benimsenmemiş olduğundan, bakım ve tedavi bilgisiz ellerde kalmış ve yer yer gelenekler türemişti. İstanbul bu halde bulununca Anadolu bölgesinin durumunun ne kadar acıklı olduğu kendi kendine meydana çıkar. Yuvasına büyük bir şefkatle bağlı bulunan Türk kadınının velûdluğu karşısında doğurduğu yavrular bilgisizlik ve bakımsızlık yüzünden birer birer kaybolmakta ve bu suretle nüfus artacağına azalmakta ve millî sermaye günden güne mahvolmakta idi.

Vakıa Kadri Raşit Paşa’nın Etfal Hastanesi’nde kurduğu okuldan yetişen Ali Vahit, Ali Rifat, Raif Yesari gibi meslektaşları ve sırf kendi çalışması ile yetişen Ali Şükrü’nün bu uğurdaki çalışmaları unutulmaz. Fakat yara o kadar büyüktü ki böyle bir iki kişinin geçici merhemleri ile şifa bulacak kudreti gösteremiyordu. Zira asıl hastalık tanınmıyor ve çare aranmıyor yani adam yetiştirilmiyordu.

Çocuk hekimi yetiştirilmesini temin edecek tertibat da yoktu. Zira hastanelerimizde çocuklar için ayrı servisler şöyle dursun genel yatak sayısı ihtiyaca yetecek tutardan çok azdı. Çocuk işi ile uğraşacak hekim, gelişmesine bir saha bulamayınca ister istemez talihini başka yollarda aramak zorunda kalıyordu. İşte Cumhuriyet devrine kadar olan çocuk hekimliği böyle bir durumda idi. Çocuk davasının memleket siyasetiyle yakından ilgisini gören inkılâp hükûmeti bu işe gereken önemi vermeyi unutmamış ve İstiklâl savaşının en çetin devirlerinde Ankara’da açtığı “Türkiye’nin ilk çocuk dispanseri” ile bunu belirtmişti. 12 Mart 1337 (1921) senesinde Ankara’da Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde çıkan ve aşağıya aynen aldığımız ilân çocuk ihtisasına değer vermesi dolayısıyla çocuk hekimliği tarihimizde bir dönemi göstermesi bakımından bir önem kazanır.

Çocuk Hastalıkları Muayenehanesi

“Sihhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinden:

“Memleketin terakkisi insanların sıhhatte ve zinde olmasına merbut olduğunu bilmeyen yoktur. Bir milletin zinde olabilmesi için efradının çocukluk hengâmında iyi bakılmış bulunması, hıfzıssıhhaya muvafık bir surette beslenmiş bulunması şarttır. Malûmdur ki bir milletin taalisine beşikten başlanır. Eğri bacaklı, koca kafalı, kurbağa karınlı çocukları olmayan milletler en yüksek saadete namzettirler. Bu içtimai ve fenni hakikati nazarı itibara alan Sihhiye Vekaleti bir “çocuk hastalıkları muayenehanesi” açmıştır. Burada her müracaat eden meccanen muayene olunacak ve icap edenlere keza meccanen ilaç verilecektir. Hariçten mektup ile vuku bulacak her türlü sıhhî suallere derhal cevap ita edilecektir. Muayenehanenin tabibi, uzun seneler Fransa ve Almanya’da çocuk hastalıklarını tetebbu ederek bu kere Ankara’ya gelmiş olan Dr. İhsan Hilmi Bey’dir. Münasip bir daire bulununcaya kadar şimdilik belediye eczanesinde, her gün öğleden sonra alaturka saat 8-10’a kadar müracaat edenleri kabul edecektir. Halkımızın bu fırsattan istifade ile nevzatlarının sıhhatlerini temine rağbet etmeleri tavsiye olunur.

Sihhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâleti’nin bu ilânından pek az zaman sonra, 29 Nisan 1337 (1921’de) Maarif Vekâleti’nin Ankara Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde çıkan aşağıdaki ilânı, çocuk davasının memleket siyasetiyle hemahenk bir şekilde geliştireceğini vadetmekte idi.

Umuru Maarif Vekâleti’nden varid olmuştur.

Darümuallimatlarda tedris edilmekte olan “Hıfzıssıhha” derslerine ilâveten okutturulması tahtı karara alınan “Hıfzıssıhhayı etfal” dersleri için âtideki program dahilinde, tertip olunacak eser, bugünden itibaren üç ay müddetle, müsabakaya vaz’olunmuştur. Eserin muhteviyatı tamamiyle programa muvafık tedrisî bir tarzda olacaktır. İfadesinin gayet sade ve sehlülfehim olması cümlei şeraittedir. Telif olunacak kitaplar nihayet gelecek Temmuz’un on beşinde telif ve tercüme encümenine getirilecektir. Encümençe intihap olunacak esere 300 lira ikramiye verilecektir. Kitabın havi olacağı mehabis şunlardır:...”

Bunlarla başlayan çocuk korunması pek az sonra Kayseri’de kendini göstermiş bulunuyor. O sıralarda Kayseri memleket hastanesi dahiliye mütehassıslığına tayin olunan Dr. İhsan Hilmi Bey’in teşebbüsü ve Kayseri mutasarrıfı Muammer Bey’in himmetiyle Türkiye’nin ilk doğum ve çocuk bakım evi açılmıştır. 25 yataklı olan bu müessesenin bir özelliği de mamulâtının çoğunun yerli olmasıdır; meselâ çocukların yatırılmasına mahsus yataklar, civar bataklıklarda yetişen, Berdi denilen, sazlarla yapılmıştı. Bu mütevazı çerçeve içinde işe başlayan bu sağlık müessesesi İstiklâl Savaşı’nın en buhranlı devrelerinde çevresine kıymetli yardımlarda bulunmuştur.

İstiklâl Savaşı'ndan sonra çocuk davası daha gelişmeye başlamıştır. İstanbul'un istirdadından sonra Şişli Çocuk Hastanesi kadrosunu kuvvetlendirmeyi düşünen Sıhhat Vekâleti burada ayrıca bir etfal mütehassıslığı ihdas ederek buraya Dr. İhsan Hilmi Alantar'ı getirmiştir (19 Ağustos 1340 -1924).

Yine bu senelerde Darülâceze çocuk yuvası genişletilerek şimdiki müdüriyet dairesi olan binadan halen bulunduğu pavyona naklolmuştur. Bu gelişmede, Almanya'da uzun müddet çalışarak o sıralarda vazifesinin başına dönen Dr. Ali Şükrü Şavlı'nın büyük himmeti bulunmuştur. Bundan başka Gureba hastanesindeki çocuk servisi, fakültenin birinci defa İstanbul'a naklinden sonra darlık dolayısıyla buradan kaldırılarak Haseki Kadın Hastanesi'ne naklolunmuş ve buraya Darülâceze çocuk yuvası çocuk hekimi Dr. Ali Şükrü ilâve memuriyet olarak tayin olunmuştur. Önceleri haftada üç gün ve poliklinik şeklinde işe başlanan bu yerde sonraları on yataklık bir servis de ilâve olunmuş, bu suretle İstanbul ve Türkiye'nin ikinci çocuk kliniği, mütevazı bir şekilde kurulmuştur.

İstanbul hastane ve tıp fakültesindeki bu hayırlı gelişmelerin arkasından (1341 -1925) senesinde Ankara'da, 1926 senesinde Konya'da doğum ve çocuk bakım evleri açılmış, daha sonra Çorum, Erzurum, Kars, Adana, Malatya, Van, Bursa, Samsun, Balıkesir'dekiler kurulmuş, aynı zamanda çocuk bakım ve müşavere dispanserleri tesis olunmuştur. Günden güne sayıları artan sağlık müesseseleri bugün yurdun her tarafına serpilmiş bulunmaktadır.

Çocuk hekimliği gelişmesi yalnız bunlara kısıtlı kalmamış, Cumhuriyet devri ile ilim hayatında da bir gelişme başlamıştır.

Bu devrin ilk çocuk bakım kitabı hocamız İhsan Hilmi Alantar'ın orta okullar ve kız muallim mektepleri için hazırlanan ve Maarif Vekâleti tarafından beğenilerek basılan "Çocuk bakım" kitabıdır (1339).

Yine bu tarihlerde Ankara çocuk bakım ve doğum evi başhekimisi olan Dr. Hamid Osman tarafından 535 sayfalık "çocuk hastalıkları" isminde bir kitap yayınlanmıştır (1924 – Kader Matbaası).

Yine bu sıralarda Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Kleinschmidt'ten tercüme ettiği "Çocuk hastalıkları tedavisi" kitabının birinci tabı Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır (1926 – Hilâliahmer Matbaası).

Bundan sonraki senelerde yine Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar tarafından "tek tek ve toplu çocuk bakımı – Püerikültür" ismi altında daha geniş bilgi veren bir eser çıkartıldı (Üçüncü baskı 1944, Kenan Matbaası). Böylece genç hekimler çocuk bakım ve tedavisi hakkında başvuracakları mehazlara sahip oldular.

1925 senesinde çocuk hastalıkları kürsüsü için klinik açılınca nazârî olan dersler daha verimli bir şekil aldığı gibi aynı zamanda mütehassis yetiştirmek imkânları da ziyadeleşmiş oldu. Bu suretle bir yandan Şişli Çocuk Hastanesi diğer taraftan çocuk kliniği birer mütehassis hekim mektebi haline geldiler ve birçok genç arkadaşların yetiştirilmesinde önemli rol oynadılar.

Daha sonraları Ankara’da yeniden yapılan Numune hastanesinde açılan, başına Prof. Eckstein’in getirildiği, çocuk servisi de bunlara katılınca yurttaki çocuk yatağı ile birlikte mütehassis yetiştirme imkânları da artmış oldu.

Çocuk mütehassisları ziyadeleştikçe bu konudaki ilim hareketlerinin de artacağı tabii idi. Buna imkân sağlamak üzere o zamanki çocuk hekimi arkadaşlar tarafından “İstanbul Çocuk Hekimleri Encümeni” ismi altında bir cemiyet kuruldu (1930). Önceleri Prof. Dr. Kadri Raşit Anday’ın sonraları Prof. Dr. İ. Hilmi Alantar’ın başkanlığında, daha sonraları Dr. Ali Şükrü Şavlı ve diğer genç arkadaşların idaresi altında çalışan, lisan inkılâbından sonra “İstanbul Pediatri Kurumu” ismini alan bu cemiyetin çalışmaları son harp senelerine kadar çok verimli olmuş, zaman zaman memleket davaları ile ilgili konular üzerinde, ilgili şubeler mütehassislara ile birlikte, incelemeler ve münakaşalarda bulunmuştur.

Üniversite inkılâbından sonra Kadri Raşit Paşa hocamız tekaüde sevk edilince çocuk kürsüsü “Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği” ismi altında Prof. Dr. İ. Hilmi Alantar’a tevdi edilmiş (1933) ve bu tarihten sonra Şişli Çocuk Hastanesi Çocuk Kliniği, üniversitenin bir organı olarak çalışmaya başlamıştır.

Elde ana lisanı ile yazılmış bir çocuk kitabının bulunmamasından dolayı çok dar bir durumda bulunan talebe ve genç hekimlerin bu ihtiyaçlarını göz önünde tutan hocamız çocuk kliniği profesörlüğünü deruhte eyledikten sonra bu işle de ilgilenmiş ve “çocuk hastalıkları bilgisi” ismi altında bir kitap daha neşretmiştir. Halen dördüncü defa basılan bu kitap yapılan ilâvelerle, daha genişlemiş ve tekemmül etmiştir (1947 Kenan Matbaası).

Memleket siyaseti ile ilgili olan bu şubede günden güne büyük gelişme istidadı başlamış, yer yer kurulan doğum ve çocuk bakım evlerinden maada Haydarpaşa eski Tıp Fakültesi hastaneleri yerine açılan “Haydarpaşa Numune” hastanesine 25 yataklı bir çocuk servisi eklenmiş, Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Keçiören’deki yuvası “Umay pavyonu” ismi verilen büyük bir süt çocuğu pavyonu yapılması suretiyle genişletilmiş, son senelerde sağlık bakanı bulunan meslektaşımız Dr. Behçet Uz’un İzmir Belediye reisliği sıralarındaki büyük himmetleri arasında kurulan 150 yataklı İzmir “Behçet Uz Hastanesi” açılmış, Haseki Kadın Hastanesi’ndeki Çocuk servisi evvelâ 40 yatağa çıkarılmış, son zamanlarda ise 80 yataklı yeni bir pavyon yaptırılmıştır. Ankara Hastanesi’nin ve bu suretle Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları Kliniği’nin kuruluşu (1946) çocuk hekimliğimizde yeni inkişafalara yol açmış ve yurdumuza birçok yeni elemanlar kazandırmıştır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın on senelik programında daha birçok çocuk hastaneleri bulunduğu gibi sıhhat merkezleri teşkilâtında da çocuk bakımına ayrı bir önem verilmiştir. Yakın bir devrede tahakkuk edecek gibi görünen bu gelişmelerin çocuk ölüm ve dolayısıyla memleket nüfusu üzerinde başarılı sonuçlar vereceği aşikârdır.

Gerçi bugün çocuk davasında henüz hâl olunmuş göz ile bakılmaz. Zira şimdilik memleketteki çocuk yatağı sayısı ihtiyacı kapatmaktan çok uzak olup hemen ortalama 60.000 nüfusa bir çocuk yatağı isabet etmektedir. Türkiye'de 0-12 yaş arasında bulunanlar; 2,956,113'ü kız ve 2,240,192'si erkek olmak üzere, 6,197,305 kişi, yani genel nüfusun üçte birinden fazladır. Halbuki bu kadar nüfus için eldeki çocuk yatağı sayısı ancak 500 çevresinde bulunmaktadır. Çocukların harici şedaitten daha çok müteessir oldukları ve daha çabuk hastalandıkları göz önüne alınırsa bu kadar yatağın yetersizliği büsbütün meydana çıkar. Çocuk hastalıklarında korunmanın tedaviden önce geleceği düşünülürse koruyucu ve önleyici kurulların hastane teşkilatından daha üstün bulunması da gerekir. Bütün bu noksanlara rağmen çocuk davasının artık yurdun her tarafında benimsendiği inkâr olunamaz. Zira devlet teşkilatının ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi hayır müesseselerinin dışında, belediyeler, hususi kurullar ve teşekküllerin de bu savaşa katıldıkları ve elden geldiği kadar çocuklara yardıma çalıştıkları apaçık görülmektedir. Nitekim hemen her vilâyetimizde değişik kurullara ait kreşler, çocuk yuvaları, süt damlaları ve doğum evleri bulunmaktadır. Devlet Demiryolları idaresinin Ankara ve Eskişehir hastanelerindeki çocuk servisleri de bu ilginin canlı birer örnekleridir.

Çocuk Davası

Çocuk davası gibi nüfus ve memleket siyasetiyle ilgili bir işle uğraşmak çok zor ve mesuliyetli ise de bu yoldaki başarı da o kadar büyük bir zevk kaynağıdır.

Bu davaya daha başından katılanlar, yani bize önder olanlar için bugünün varlığını görmek yarından ümit beslemek demek olur. Son elli sene içinde bu uğurda ödev almış olanlar arasında Besim Ömer ve Kadri Raşit paşalardan sonra gelen isim İhsan Hilmi Alantar'ın ismi olacaktır. Hocamızın biyografisini gözden geçirirsek onun bu uğurda daimî bir hayatiyet gösterdiğine şahit oluruz.

Prof. İhsan Hilmi Alantar, 22 birinciteşrin 1304'de (1888) İstanbul'da doğmuştur. Babası Halil Hilmi Bey'dir. İlk tahsilini Tophane'de Feyziye rüştiyesinde, orta tahsilini Vefa idadisinde tamamladıktan sonra Tıp Fakültesine 1293 numara ile yazılmış, devamlı bir çalışmadan sonra 1327 senesinde Fakülteyi birincilikle bitirmiştir.

Doktor çıktıktan sonra, evvelâ 1 Mayıs 1327'de uzvî kimya asistanlığına, 1 kânunisani 1327'de Fevzi Paşa'nın kliniğine asistan olarak girmiştir. Burada çalışmakta iken Balkan Harbi başlayınca arkadaşları ile birlikte 15 birinciteşrin 1328 tarihinde gönüllü olarak harbe katılmış ve Çerkes köyü menzil tabipliği ile Hadımköy hastanesinde vazife görmüştür.

19 Mayıs 1329'a kadar burada çalışan hocamız tifüse yakalanarak Fakülteye dönmüş ve oldukça sıkıntılı günler geçirmiştir. İyi olduktan sonra yine Fakülte'deki çalışmasına devam etmekte iken Avrupa'da çocuk tahsili için Maarif nezaretinin açtığı müsabakaya girerek kazanmış ve 16 birincikânun 1329'da asistanlıktan ayrılarak Paris'e hareket etmiştir.

Paris'te Prof. V. Hutinel'in yanında çalışmakta iken Birinci Dünya Harbi başlayınca, 1330 senesi Eylül'ünün başında memlekete dönmüş ve yine yüzbaşı olarak askere gitmiştir. 2 Eylül 1330 tarihinden 18 Şubat 1331 tarihine kadar Ayastefanos askerî hastanesinde çalışmış ve bu tarihte altıncı kolordu başhekimliği emriyle Hilâliahmer hizmetine geçmiş ve bu tarihten itibaren 30 Nisan 1332 tarihine kadar Hilâliahmer'in Konya lekeli tifo hastanesinde, sonra Beyoğlu, Gelibolu, Tekirdağ hastaneleriyle Süveyş sıhî imdat heyetlerinde çalışmıştır. Bu tarihten sonra askerî hizmetten alınarak yarı kalan tahsilini tamamlamak üzere Berlin'e gönderilmiştir (1916 senesi yazı). Burada dört buçuk sene kadar Prof. Czerny'nin yanında çalışan hocamız harp dolayısıyla oldukça sıkıntılı günler geçirmiş, grip (İspanyol hastalığı), pnömoni, sonra ampiyem olmuş, ancak ameliyat ve uzun ihtimam ile kendine gelmiştir. Mütareke senelerinde 1336'da vatana dönünce yine Hilâliahmer'de vazife alarak Millî mücadeleye katılmış ve Karamürsel Hilâliahmer İmradı sıhî heyeti reisi olarak Anadolu'ya geçerek 8 ikinciteşrin 1336'dan, 5 Şubat 1337'ye kadar 16 ay bu çevrede çalışmıştır. Bundan sonra Dahiliye Vekâleti'nden aldığı emir üzerine hastane malzemesini arabalara yükleyerek kara yolu ile evvelâ Eskişehir'e ve sonra Ankara'ya gelerek, orada hastane malzemesini Hilâliahmer deposuna teslim etmiştir. Bundan sonra Ankara Mülkiye hastanesi dahiliye mütehasıslığına 2000 kuruş maaşla tayin olunarak çalışmaya başlamıştır.

Bir yandan hastane vazifesi görürken diğer taraftan çocuk davası ile uğraşmaktan hali kalmayarak Sağlık Bakanlığı'nın 21 Mart 1337 tarihinde Ankara Belediye eczanesinde açtığı ilk çocuk dispenseri idare etmiştir.

Hasta bakım ve tedavisi yanında anaların irşadını da ihmal etmeyen hocamız Ankara Hâkimiye Millîye ve Yenigün gazetelerinde “Çocuk nedir?”, “Çocuklarda vefiyatı azaltmaya çareler”, “Çocuğu nasıl beslemeli?”, “Çocuk nasihat ocakları nelerdir?” ayrıca İstanbul'daki İleri gazetesinde “Çocuğun neşvünemayı bedeni ve ruhîsi”, “Ebeveyn ile hasbihal”, “Veremli çocuklar hastanesi” gibi günün davaları üzerinde ana ve babalarla hasbihalde bulunmuştur.

Bir yandan bu yoldaki mücadelesinde devam ederken yarınki anaların bilgi içinde yetiştirilmesini gözden uzak tutmayan Dr. İhsan Hilmi, Maarif Vekâleti nezdinde teşebbüste bulunmuş ve İsmail Safa Bey'in Maarif Bakanlığı zamanında Samih Rifat ve Hakkı Suha Beylerle birlikte teşekkül eden komisyonda bulunarak tezini kabul ettirmiş ve bu suretle Kız Muallim mektepleri ve kız orta mektepleri, Ebe ve Sıhhat memuru mekteplerine çocuk bakımı dersi konulmuştur. Bu iş için açılan kitap müsabakasına da katılarak hazırladığı kitabı seçilmiş ve kendisi 300 lira mükafatla taltif olunmuştur. Ankara'da çalıştığı sırada sıhî teftiş için Sağlık Bakanlığı'nca 7 Haziran 1337 tarihinde Harput'a kadar gönderilmiş ve iki ay kadar bu havalide vazife görmüştür.

17 Ağustos 1337 tarihinde Giresun memleket hastanesi dahiliye mütehassıslığına tayin olununca vazifesine gitmek üzere Ankara'dan ayrılmış ve fakat Kayseri'ye geldiği sıralarda bu yerin münhal olmadığı öğrenilerek Vekâlet emrine intizaren Kayseri'de kalmıştır. 15 birinciteşrin 1337'de Kayseri memleket hastanesi mütehassıslığına tayin olununca orada vazifeye başlamıştır. Kayseri'de bulunduğu sıralarda da çocuk davasından uzak kalmamış ve o zamanki mutasarrıf Muammer Bey'in büyük yardımı ile Türkiye'nin ilk doğum ve çocuk bakım evi olan 25 yataklı Kayseri irzahanesini tesis ederek buranın fahrî doktorluğunu yapmıştır. Bir yandan hastane ve irzahane vazife gören hocamız anaların ve babaların irşadları ile de meşguliyeti ihmal etmemiş ve Kayseri'de çıkan Misakı Millî gazetesinde “Çocuk beslenme”, “Vilâdethane – İrzahane”, “Çocuğa nasıl meme vermelidir?”, “Himayei Etfal meselesi”, “Süt çocuklarını ölümden nasıl kurtarabiliriz?”, “Kayseri'de verem”, “Veremin kabiliyeti şifaiyesi var mıdır?”, “Çocuklar ve çocukluk” gibi konular üzerinde bir seri yazılar yazmıştır.

10 Nisan 1339 tarihinde Prof. İ. Hilmi'nin hayatında yeni bir çığır açılmış ve bundan böyle kendi şubesi dahilinde daha verimli olarak çalışma imkanları husule gelmiştir.

Kayseri memleket hastanesi emrazi dahiliye tabibi

İhsan Hilmi beye,

İhtisas ve ehliyetinize mebni 2500 kuruş maaşla Şişli Etfal hastanesi etfal mütehassıslığına tayin kılınmış olduğunuz cihetle hareketinizin tesrii Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekaletinden mevрут 2Nisan 1339 tarihli telgrafname iş'ar olunmakla tebliğ ve yevmi hareketinizin inbası rica olunur efendim.

10 Nisan 1339 , Mutasarrıf Muammer

Bu tayin üzerine İstanbul'a hareket eden hocamız 18 Nisan 1339'da Şişli Çocuk Hastanesi'ndeki ödevine başlamış ve bugüne kadar orada faaliyette bulunmuştur.

Etfal hastanesinde vazifeye başladıktan 16 ay sonra Tıp Fakültesi riyasetinden aldığı aşağıdaki tahrirat ile hayatında yeni bir yol açılmış ve bu suretle hakikî yerini bulmuştur.

Tıp Fakültesi püerikültür muallimi İhsan Hilmi beyefendiye,

Münhal bulunan Tıp Fakültesi püerikültür muallimliğine intihabınızın tasdiki âliye iktiran eylediği Dârülfünun emaneti âliyesinin 13 Ağustos 1340 tarihli ve 685/796 numaralı tezkeresile tebliğ edilmiş olmakla vazifenize mübaşeret eylemeleri ve bir kıt'a müseccel ahval varakası ve maaş beyannamesi tanzimile ita ve adresinizin de bildirilmesini rica ve bilvesile arzı tebrikât ve hüsnü muvaffakiyetleri temenni olunur efendim.

15 Ağustos 1340, Tıp Fakültesi reisi Nurettin Ali

Bu suretle Tıp Fakültesi püerikültür muallimliğine tayin olunan hocamız 1933 senesine kadar bu vazifeyi ifa etmiş, Üniversite inkılâbından sonra çocuk kliniği ile püerikültür dersi “Çocuk hastalıkları ve bakımı kliniği” ismi altında birleştirilerek bunun başına getirilmiş ve bugüne kadar o vazifede çalışmakta bulunmuştur.

Yeniliği ve okumayı çok seven hocamız her yeni konu ile ilgilenmiş ve bu hususta birer makale yazmıştır. Tıp Fakültesi mecmualarının hemen her birinde birer yazısı var gibidir.

Bunlardan başka memleketini ve başında bulunduğu kliniği Avrupa memleketlerinde tanıtmayı da ihmal etmeyerek enteresan mevzuları Paris ve Berlin tıp gazetelerinde neşretmekte bulunmuştur. İncelemeleri arasında Koplik belirtisinin diathèse exsudative ile ilgisi hakkında klâsik kitaplarda kendi ismi ile geçirilmiştir.

Son senelerde Budapeşte’de çıkan “Paediatrica Danubiana” çocuk tıp gazetesinin neşir heyeti arasına seçilmiştir.

Resmî hayatında vazifede ihmali affetmeyen ve bu suretle çok sert tanılan hocamızın hususî hayatında çok müşfik ve mültefit bulunduğunu çok kimse tahmin edemez. Daha ileri giderek diyebiliriz ki bütün sertliğine rağmen son senelerde evinde olduğu kadar klinikte de müşfik bir baba durumunu almış ve kliniği aynı şefkatle idareye başlamıştır. İşte bu sebeple, uzaktan görülenin aksine olarak, klinik hayatına girenler kendilerini samimî bir muhitin sardığını hissederler. Günden güne artan bu samimiyet halkası yurdun her tarafına dağıldıkça klinik havasının tedricen bütün memleketi sardığını ve çocuk davasının aynı iman ile başarılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Hemen bütün meslekî ömrünü bu işe vermiş ve Şişli Çocuk Hastanesi’nde on senelik çocuk mütehassıslığı ve püerikültür hocalığı ve on beş senelik çocuk hastalıkları ve bakımı direktörlüğü sırasında yurda birçok mütehassıs ve hekim yetiştirmiş bir insan için uğrunda çalıştığı konunun memlekette benimsenmiş ve kökleşmiş olduğunu görmekten daha büyük bir mükafat tasavvur olunabilir mi?

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’ın, İstanbul Çocuk Hastanesi’nde bulunuşunun 25’inci yılı münasebetiyle basılan bu değerli kitap Dr. Cihad Tahsin Gürson’un “**Çocuk Kliniğinde Çalışma**” 28 sayfalık tebliği şemaları ile devam ediyor.

Günümüz ve gelecek ile kıyaslanması açısından çarpıcı paragrafları aşağıda belirtilmiştir:

Yatak sayısı 60’dır. Tıp Fakültesi Çocuk Kliniği, İstanbul Çocuk Hastanesi’nin 3, 4 ve 5 numaralı pavyonlarından üçüncü pavyon süt çocuğu pavyonudur. Bu, hastanenin ilk yapıldığı zamanki durumunda olan tek katlı bir binadır; bulaşıcı olmayan süt çocuğu hastalıklarına mahsustur, aynı pavyonda iki yaşına geldiği halde büyümesi geri kalmış ve hâlâ yürüyemeyen çocuklar da yatırılır; 15 yataklıdır. Bunlardan 10’u koridor halindeki salonda olup yarım açık boksludur; geri kalan 5’i ayrı bölümde ve kapalı yarı camlı boks tipindedir; salona ayrıca iki gezen kuvöz konulabilir.

Süt mutfağı bu pavyonun bodrum katına yerleştirilmiştir; süt mutfağında klinikte yatan süt çocukları ile henüz mama yiyen, oyun çocuklarının besileri hazırlanır. Hasta çocuk beslenmesinde önemli olan besiler iptidaî madde halinde (inek sütü, pirinç, sebzeler vesaire) bulundurulur.

Hekim, çocuğun yaşına ve hastalığına uygun besiyi mama kartı üzerine kullanılacak maddelerin de gramını belirtmek üzere öğün öğün yazar; mama saatlerinden önce kartlar süt mutfağına götürülerek orada bir asistan hekimin gözü önünde mutfak hemşiresi tarafından hazırlanır.

Klinik direktörünün çalışma odası 3'üncü pavyondadır. Bunun karşısında eskiden süt mutfağı olarak kullanılan yer mutfağın aşağı alınmasından sonra yazı odası haline getirilmiştir; hastalar yazın hava cereyanından korunmuş olan verandaya çıkarılarak açık havada yatırılmaktadır.

4'üncü pavyon: Enfeksiyon hastalıklarının yatırıldığı iki katlı bir binadır; 30 yataklıdır. İkinci kat 1940 yılında yapılmıştır. Üst kata 6 oda ve üstü açık 5 cam boks bulunmaktadır. Alt kata bir oda ve 4 üstü açık cam boks bir de 5-6 yatak alabilen genişçe bir oda bulunmaktadır; 1939 yılı Erzincan yer depreminde gönderilen yaralılar bu odada yatırıldığı için konuşma arasında "Erzincan Odası" diye anılır ve tanılır. Kapısı koridora açılan odada nöbetçi hekimi muayene yapmakta, eğer buraya hasta yatırılmış olursa muayenelere bodrum katındaki aralıkta devam olunmaktadır.

Her kata ayrı ayrı mutfak, banyo, helâ ile birlikte (bütün tatbikatın yapıldığı) muayene odası bulunmaktadır. Üst katın doğuya bakan odalarında ışık bol olduğu için difteri ve döküntülü hastalıklı çocuklar, batı tarafındaki loş odalara ise tetanoz ve menenjit gibi ışıktan rahatsızlık duyan hastalar yatırılmaktadır; camlı bokslar diğer odalardan tecrit edilmekte ve buraya kızamık veya kızıl gibi aynı cins salgın hastalıklar yatırılmaktadır.

Alt kata az bulaşıcı enfeksiyon hastalıkları ile üst kata iyileşmeğe yüz tutmuş nekahetteki hastalar yatırılmaktadır.

4'ncü pavyonun alt katında arşiv odası olarak ta kullanılan kitap odası ve laboratuvar bulunmaktadır. Birincisi cam boksların açıldığı koridorun sonunda, ikincisi ise pavyonla içerden bir birleşmesi olmaksızın kitap odasının yanındadır; laboratuvara, taraçaya açılan kapısından girilir.

Kitaplıkta daha ziyade çocuk hastalıklarını ilgilendiren kitaplar bulunmaktadır.

Kliniğin kırtasiye malzemesi ve fazla ilaçları da bu pavyonun alt katındaki depoda saklanmaktadır; 4'üncü pavyonun bodrum katında otoklav bulunmaktadır.

5'inci pavyon; 2-13 yaşındaki çocukların bulaşıcı olmayan hastalıklarına mahsustur; 15 yataklıdır. Hastanenin yapıldığı zamanki durumunu muhafaza etmektedir, sadece binanın batı cenup köşesindeki odalar bozularak buraya bir duş eklenmiştir. Pavyonda 4 hasta odası ve bir de koridor halinde salon vardır. Hastalar burada yan yana yatırılır. Ayrıca mutfak, banyo, helâ ile bir de muayene odası vardır.

Poliklinik: Hastane poliklinik binasına ek ayrı bölüm halindedir; poliklinik cümle kapısından giren hastalar, koridordaki yazılma yerinde yazıldıktan sonra bekleme yerine alınır; bekleme odası birbirine açılan iki odadan ibaret olup oturacak yerler tahta bölmelerle birbirinden ayrılmıştır; buradan iç bekleme yerine geçilir.

Fiş odasında poliklinik fişleri dolapları, telefon ve tez müdahale gereken hastalar için lüzumlu ilaç ve malzeme bulunur.

Poliklinikte kapılar iç bekleme yerine açılan iki helâ vardır. Şimdiye kadar saydığımız binalar kaloriferler ısıtılmaktadır ve birbirlerine iç telefonla bağlıdır.

Klinikte Kullanılan Basılı Kâğıtlar ve Defterler

Poliklinik fişi: Her yıl için ayrı ayrı, kız ve oğlanlara başka başka renklerde ve her ikisinde de numaralar birden başlamak üzere bastırılmış karton fişlerdir.

Çocuğun adı, yaşı, geldiği yer gibi bilgiler yazıldıktan başka tartı ve boy ölçülerini, zorunu, geçmişini ve muayene bulgularını, verilen ilaçları kısaca yazacak yerler ayrılmıştır; sonradan gelişlerinde yeni bulgular aynı fişe muayene tarihi ile kaydedilir. Tekrar gelişlerde fişin kolayca bulunmasını sağlamak için hastaya, fiş numarası bir kart üzerine yazılarak verilir.

Röntgen filmleri, laboratuvar ve diğer kliniklerin bulguları ve sonuçları da bu fişe eklenir; fişte yazılacak yer kalmayınca yeni bir fiş numara, konarak oraya eklenir.

Kliniğe yatırılan hastaların fişleri çocuk klinikte kaldığı müddetçe müşahedesini arasında saklanır. Hasta çıkarken aynı fiş üzerine klinikteki durumu da kaydedilerek yerine konur.

Her yılın fişleri kız ve oğlanlarınkı ayrı ayrı olarak numara sırasına göre poliklinikteki fiş dolaplarına yerleştirilir. Yeni yıl fişlerine yer açmak için sahipleri 15 yaşını geçmiş olanların fişleri depoya indirilir. Bu usul 1924'den beri kullanılmaktadır.

“Hasta kabul kâğıdı, müşahede kâğıdı, ilaç ve yemek tabelası, derece kâğıdı, mevcut defteri, mama kartı, çıkış karnesi, ölü dosyası, çıkan hastaların müşahede dosyası, otopsi defteri, laboratuvara gönderilenler defteri, klinik protokol defteri, poliklinik protokol defteri, poliklinik günlük hasta sayısı cetveli, laboratuvar protokol defteri, bulaşıcı hastalıkları haber verme kâğıdı, eczane defteri, ısmarlama defteri, talep kâğıdı” kısaca açıklandıktan sonra “Günlük İşler” bölümüne geçilmiş.

Günlük İşler

Poliklinik: Haftada iki gün (Pazartesi, Perşembe) 8-12 arasında yapılır. Bu günlerde hoca veya onun yerine bakan profesör veya doçentin nezareti altında yapılır. Kliniğin servislerinde kalan birkaçı dışında bütün asistanlar polikliniğe çıkar; ders yılında stajyerler de sıra ile polikliniğe katılır. Haftanın öteki günlerinde aynı yerde polikliniğe ayrılmış 3 asistan, hastaları muayene ve tedavi eder. Bu günlerde tedavisi hemen gereken ağır vak'alarda yeniden kontrole getirilenlere bakılır. Karışık vak'alar ve yatırılması gerekli olup da o gün için zarurî olmayanlar büyük poliklinik gününe çağrılır.

Günün diğer saatlerinde ve tatil zamanları tez ve ağır vak'alarla klinik nöbetçi asistanı meşgul olur.

İstanbul'un hatta Türkiye'nin biricik çocuk sağlık kurulu olarak kalan İstanbul Çocuk Hastanesi'nin, 24 yıllık çocuk polikliniğine başvurma sayılarına bir bakış bu ödevi ne kadar büyük bir gelişme ile başardığını açık bir şekilde ortaya koymuştur.

- Kitabın 60. sayfasındaki şekil 10'da, sayı ve yıllar grafiği: 1923 yılında 640 iken her yıl artarak 1947 yılında sayı 11.800'e ulaşmış olduğu görülmektedir. Toplam sayı: 109.853'tür. -

Halk hastaneye çocuklarını getirmek için en çok tramvaylardan faydalanmaktadır, durak hastane sokağının başındadır. Son zamanlarda şirket veya şahıs teşebbüsü ile işletilen otobüsler hastaneye getirme işini oldukça kolaylaştırmıştır; son harp yıllarının şehrimizde doğurduğu zorlukların başında taşıt vasıtalarının azlığı gelmekte idi. Poliklinik hasta sayısının bu güçlüklerle rağmen yükselmesi, halkta çocuğun sağlığına verilen önemin artması ve İstanbul Çocuk Hastanesi'ne gösterilen güven ile aydınlatılabilir. Bunda şüphesiz harp yıllarının sebep olduğu mahrumiyetin, hastalıkların artırımının da çok büyük rolü vardır. Fakat başvurma sayısının artması sadece bu sebebe bağlanamaz; çünkü şartların oldukça düzelmiş olduğu son yıllarda da sayı artması durmadan ilerlemektedir.

1945-1946 ve 1947 yıllarında polikliniğe başvuran hastalar muhtelif bakımdan gözden geçirildi; bu üç yıl içinde polikliniğe gelen hasta sayısı 32397'dir.

İlk yaş içindekiler (5741 kız ve 7290 oğlan olmak üzere) 13031 olup başvuran çocukların aşağı yukarı 1/3'den daha fazlasını teşkil etmektedir.

Oyun ve okul çağını içine alan yaşlarda polikliniğe 9.318'i erkek ve 10.048'i kız çocuk getirilmiştir.

İlk yaşta başvurmanın çok olması bu yaşlardaki çocukların daha kolay ve daha çok hasta olmaları ile izah olunabilir, kızlar erkek çocukların 73,5%'sini teşkil etmektedirler. Bu hâl cinsiyete bağlı biyolojik bir özellik olmakla beraber belki de ailelerde erkek çocuklara verilen önemle ilgilidir.

Şehir içinden gelen hastalarda Haliç esas tutularak bunun iki yakasından gelenler olmak üzere ikiye bölünebilir. Haliç'in doğusunda kalan yerlerden (Nişantaşı, Mecidiyeköy, Kurtuluş, Kasımpaşa, Ortaköy, Galata vesaire gibi) getirilenlerin sayısı 18.472 (59 %), batı yakasından (Edirnekapı, Topkapı, Kumkapı, Beyazıt, Aksaray vesaire gibi) başvuranların sayısı ise 8.099 (25%)'dir.

Banliyölerden (Yeşilköy, Adalar, Pendik vesaire) de 4.127 hasta çocuk (12%) gelmiştir.

Bunlardan başka yurdumuzun değişik bölgelerinden (Daha ziyade Marmara sahilleri ve Karadeniz kıyıları olmak üzere) getirilen kronik hastalıklara tutulmuş 1.799 çocuğa (4%) bakılmıştır. Bu hastalar ekseriya İstanbul'da akrabaları bulunan veya tedavi edildikleri bölgeden hekimin tavsiyesiyle hastanemize gönderilenlerdir. Sırası gelmişken şunu da belirtmek isteriz ki hasta çocuk ve Çocuk Hastanesi birbirini tamamlayan birer anlam olmuştur. Mesela Cerrahpaşa civarında düşüp yaralanan veya yanan bir çocuk tedavisi için çok defa İstanbul Çocuk Hastanesi'ne gönderilmektedir.

Polikliniğimize getirilen çocukları ikiye ayırabiliriz:

1. Hasta çocuklar
2. Sağlam sayılıp mama için getirilen süt çocukları

Ağır vak'alar dışında çocukları ile ailenin şikâyetleri arasında çok zaman aykırılıklar hatta bazen uçurum denebilecek paradoks bulunur. Halk arasında eskiden beri yer etmiş ve köklerinin sarsılması güç, derinliklere salmış bazı "a priori" hükümler vardır. Bunlara örnek olarak mesela diş çıkartırken ishal olacağı düşüncesi gösterilebilir. Gerçekten ishali bir hastanın bu durumu çıkmakta olan dişe bağlanarak iştahsızlık zoru ile getirilmesi çok sık rastlanan bir olaydır. Bazı belirtiler halk arasında hekime koşmayı icap ettirecek korkular yaratır; mesela birçok aileler çocuklarında solucan bulunduğunu bildiği halde fazla endişe etmezler. Fakat parazitin ağızdan gelmesi bunları hemen hekime sevk eder.

İstanbul Çocuk Hastanesi'nin 25 yıl önceki yatak sayısı, bunlardan çocuk servisine ait olanlar ve bu yataklara yatırılan hastaların 1947 yılındakilerle karşılaştırılmasını ilgiye değer bulduk.

İstanbul Çocuk Hastanesi'nin son 25 yıl içinde yatak sayısı 25% artmış, aynı müddet içinde bütün hastaneye yatırılan hasta sayısında ise 19,48% artış görülmektedir. 1923 ve 1947 yıllarında çocuk kliniğine yatan hastaların durumu gözden geçirilirse 1923 yılında bu miktarın 1947'dekinin 16,4%'si olduğu anlaşılır.

Halbuki 1947 yılında çocuk kliniğine yatan hasta sayısı bütün hastaneye yatanların 31,2%'i olmuştur. Bu sayının karşılaştırılması bize hastaneye yatan hasta sayısındaki artmanın, büyük ölçüde çocuk kliniğine ait olduğunu gösterir.

Hastaneye yatırılan çocuklardan küçük yaşta olanların sayısının çoğalması, halkta çocuk hekimliği düşüncesinin geliştiğine ve hastaneye inanın arttığına bir delildir. Bu durum çocuk hekimliğinin son dörtte bir yüz yılda elde ettiği başarının bir mihengi olarak kabul olunabilir. Harbin doğurduğu yoksulluklar hastalıkların artmasına sebep olmuştur. Gerçekten 1939 ile 1946 yılları arasındaki devamlı artış aşikârdır. Çocuk kliniği 60 yatağına her gün ortalama 4 yeni hasta yatırmak suretiyle ihtiyacı başarılı bir şekilde karşılamaktadır.

Meme veren anneler kliniğe çocukları ile beraber parasız olarak yatırılmaktadır. İlk zamanlarda bunlara yiyecek verilmemekte ve çocuğu ile yatan anneler gıda maddelerini dışarıdan getirmek zorunda idiler. 1938 yılından beri annelere erzak çıkması temin edilmiştir. Bu durum hemen hiçbir yabancı memlekette rastlanmayan önemli bir üstünlük olarak belirtilmektedir.

Gerçekten ilk bakışta hastanemizde sütnine bulunmaması âdeta bir noksanlık gibi görünse de meme veren anneyi hasta çocuk yanından ayırmamakla yavru için en değerli besi yolu bozulmamakta hem de çocuk aile atmosferi içinde tıbbın yardımından faydalanmaktadır. Bu durum sütnine noksanlığı ile mukayese olunamayacak kadar büyük bir üstünlüktür.

Klinikte yer darlığı nedeniyle ne yazık ki annelere ayrıca yatak verilmesini mümkün kılmamaktadır. Anneler gündüzleri çocuklarının yanında sandalyede oturmakta ve geceleri ise şezlonglar üzerindeki şiltelerde yatmaktadırlar. Bakım, yemek ve yatak hususunda paralı ve parasız arasında fark yoktur.

Koğuş şefleri olarak ayrılmış profesör veya doçent her gün kendi koğuşlarındaki bütün hastaları asistanlarla birlikte görür ve hastalar hakkında gerekli işleri konuşurlar. Stajyerlerin klinikte bulunduğu ders aylarında bu vizitler saat 9.00'dan 12.00'ye kadar sürer ve her hasta üzerinde talebelerle konuşma ve tartışma yapılır.

Salı ve Cuma büyük visit günleridir; bu günlerde hoca, profesör, doçent, asistan ve stajyerlerle birlikte bütün pavyonları dolaşarak hastaları toptan gözden geçirir, diğer günlerde asistanlarla pavyona bakan şef (profesör veya doçent) yapar; hoca sadece lüzum gördüğü yeni hastalarla kendisini ilgilendiren vakaları görür.

Ölen hastaların müşahedesini hasta çıkarılırken olduğu gibi hazırlanır; otopsi lüzum görülen vakalarda ve ailenin rızasıyla yapılmaktadır. Otopsi ekseriya Tıp Fakültesi Patolojik Anatomi Enstitüsü elemanları ile hastanede yapılmaktadır. Otopside asistan daima önemli vakalarda pavyon şefleri ve stajyerler bulunur; böylece klinik bulguların anatomik karşılığı kontrol edilmiş olur.

Üniversite ile İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 2252 No.lu Kanun 4'üncü maddesi mucibince ve Dahiliye, Maarif, Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâletleri tarafından tertip edilen talimatnameye uyacak şekilde S. ve S.Y. Bakanlığı İstanbul Çocuk Hastanesi'ndeki Çocuk Kliniği'nin mesai ve masraflarına iştirak etmektedir.

Yatak başına günde 30 (son üç yıl bu miktar 50 kr. çıkarılmıştır) verilerek yapılan yardımın "tedrisat ve ilmî mesaiyi" güçlendirmemesi ve "tediye şeklinde formalitede müşkülât, firmaların teslimatta tereddüdünü ve daha pahalı fiyat talep etmelerini intaç etmekte olduğundan" ve "bundan başka arada hiçbir suiniyet mevcut olmadığı halde" sırf hastane bütçelerinin darlığı dolayısıyla Baştabibin bu parayı çok defa "mutat ilâç ve iaşeye sarf etmelerine" bundan doğacak arızaları önlemek için 5'inci maddenin ikinci bendi bir komisyon eli ile tâdil edilmiş ve teferruata ait bir çizerge hazırlanmıştır.

Ders ve Öğrenciler

İstanbul Çocuk Hastanesi 1933 Üniversite Reformu'ndan sonra talebelerin faydalandığı bir kurul halini almıştır.

Stajyer talebeler, on beş gün içinde çocuk hastalıkları ve bakımına dair pratik ve onların hekimlik hayatlarında kendilerine önderlik edecek bilgiler verilmeye çalışılır; bu hususta ders malzemesi büyük faydalar sağlamaktadır.

Öğretme hususunda sinema makinesi de kullanılmaktadır. Klinikte sinema gösterici âletinden başka bir de alıcı makine vardır. Her zaman talebeye gösterilmesi kabil olmayan fakat çocuk hastalıkları bilgisi bakımından çok önemli olan vakalar (tetanoz, kore, kovülsiyon, bronchopneunie, tifo, menengit gibi hastalıkların durum v.s.) filme alınmakta ve sırası gelince bunlar gösterilmektedir.

Fotoğraflar da demonstrasyon bakımından kıymetli birer vesika işini görmektedir; bunlardan bir kısmı arşiv odasındaki hususî çerçeveler içinde teşhir edilmekte ve böylelikle talebenin görmedikleri vakalar hususunda da görgü edinmelerine çalışılmaktadır.

Projeksiyon ders verilirken faydalanılan değerli bir vasıta; bilhassa çocuk bakımını ilgilendiren diyapozitiflerden istifade edilmektedir.

Son zamanlarda hasta çocukların öksürük, inleme gibi patolojik ve ağlama gibi fizyolojik sesleri plâğa alınmakta ve gerektiği zaman sınıfta bu plâklar talebeye dinletilmektedir.

Çocuk kliniğinde bulunan asistan sayısı ilk başta yatak adedine göre biraz çok gibi görünmektedir; gerçekten bugün için altmış yataklı olan kliniğimizde – kadronun mümkün kıldığı en yüksek miktar – yani 20 asistan doktorumuz var. Genel olarak çocuk klinikleri ve hele kliniğimizin özelliği göz önüne alınırsa, bu sayının ancak yettiği sonucuna varılır.

Hasta bakıcıların hem az hem de işlere alışık olmayışı birçok ödevlerin asistanlar tarafından görülmesine yol açmaktadır. Ayrıca laboratuvar poliklinik ve arşiv işlemlerinde yetecek kadar personel bulunmaması, buralarda, çalışma yazı ve kayıt işlerinin de asistanlar tarafından görülmesi gerekmektedir.

Yeni gelen asistan bir müddet klinik ve poliklinikte ödev almadan müşahit olarak kalır ve kliniğe alıştıktan sonra kendisine iş verilir.

Asistanların bir kısmı Üniversiteye ve diğer bir kısmı da (paralı, parasız) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na aittir; bunlar arasında hiç fark gözetilmez. Yalnız hastanede asistanların hepsini yatıracak yer bulunmadığı için bir kısmı işlerini bitirdikten sonra akşam geç vakit evlerine dönmekte ve sabahları yine çok erken kliniğe gelmektedirler; bu iş klinik yönünden işleri aksatmamakta fakat kendilerine birçok güçlüğü mal olmaktadır.

İki yıl çalışan asistan sinyor rütbesi alır; bunlar buldukları pavyondaki daha yeni asistanlara işlerinde önderlik ederler. Asistanların gerek klinik içinde gerekse klinik dışında birbirlerine karşı davranışları tamamen sevgi ve saygıya dayanır. Bu sevgi ve saygıyı, hasta anneleri ve hasta çocuklara karşı da gösterirler; onların acılarını paylaşırlar ve sevinçlerine katılırlar.

Esasen kliniğimizde bu saygı ve sevgi duyguları bir aile ocağındaki gibidir. Vazife sırasında hâkim olan tam titizlik ve iyi bir disiplindir. Herkesin kendisine itiyat haline getirdiği bu olay zora değil ancak içten gelen bir isteğe dayanır.

Sömestrelere sırasında ve tatil zamanlarında yapılan gezintiler ve verilen ziyafetler sırasında bu disiplin biraz gevşer; bu zamanlarda hâkim olan vazifeden ziyade samimiyettir.

Asistanlar ihtisas imtihanına girmeden önce bir tez hazırlarlar. S. ve S.Y. Bakanlığına bağlı olanlar için bu travay mecburîdir. Üniversite asistanları da aynı şekilde bir tez yaparlar. İhtisas süresi üç yıldır.

Hastanenin Eski ve Yeni Kadrosu

İstanbul Çocuk Hastanesi ihtisas işinde özel bir yere sahiptir. Gerçekten “Hamidiye Etfal Hastanesi” kurulduktan sonra her yıl muntazaman çıkarılan İstatistik Mecmuası’nın 19 Ağustos 1904 tarihli beşinci yaşında aynen şu satırlar mevcuttur:

“İlmi celili tıbbın şubası malûmesinde ayrı ayrı sahibi ihtisas etibbayı hâzika yetiştirecek kadar kemalâtı ilmiye, vesaiti fenniye, levazımı sıhhiye ile dahi baliğın mabelâğ maliki intizamı ki “senini âhîre zarfında Mektebi Fünunu Tıbbiye-i Şahane’den doktor olarak neşet eden efendilerden dört kişinin Hamidiye Etfal Hastanesi âlisinin kemalâtı ilmiye ve fennesinden müstefiz ve burada ameliyat ve tatbikat görerek ilmi tıbbın insilâk eyledikleri şubelerinde dahili mertebeye ihtisas olmaları” için “mektebce emrazı nisaiye ve fenni vilâdeye müntesip doktor yüzbaşı fütüvvetli Mahmut Ata ve emrazı hariciye müntesibîninden doktor yüzbaşı fütüvvetli Raif ve emrazı dahiliye ile teşrihi marazî müntesibininden yüzbaşı fütüvvetli Şevket ve emrazı dahiliye müntesibininden yüzbaşı Zühtü efendiler ve böylelikle “Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’den doktor sıfatı ile neşet edecek efendiler “ihtisas için Avrupa’ya gönderilmelerinden”, “istiğna hasıl” olacağı belirtilmektedir.

O zaman tahsillerini Almanya ve Fransa üniversitelerinde tamamlayarak “Hamidiye Hastanesi”nin başına getirilen ve memleket tıp hayatında yeni çığırar açan büyük hekimlerimizin isimlerini aşağıda sıralıyoruz:

Başhekim: İbrahim Paşa

İkinci hekim: Süleyman Nuri

Bakteriyolog: Ömer Fuat

Kimyager: Vasil Naum, Fehmi Rıza

Kulak - Boğaz – Burun mütehassısı: Ziya Nuri

Kadın ve Doğum Hastalıkları: Asaf Derviş

İç Hastalıkları: Fehmi İsmail, Abdullah, Şevket Celâl

Operatör: Raif, Salih Bekir, Rasih Emin (ve Röntgen)

Göz Hastalıkları: Şakir Ahmet

Fahrî olanlar:

İç Hastalıkları: Hacı Nâfiz Paşa

Operatör: Cemil Paşa

Operatör: Kamburoğlu Alexander Paşa

Göz Hastalıkları: Esat Paşa

Sinir Hastalıkları: Raşit Paşa

Son yirmi beş yıl içinde İstanbul Çocuk Hastanesi'nde bulunan hekimlerimiz şunlardır:

Başhekim: Mehmet Kâmil Berk, Şefik Hidayet, Rifat Hamdi, Ömer Vasfi Aybar
İç Hastalıkları: Mehmet Kâmil Berk, Ahmet Rasim Onat, Kemal Saraçoğlu
Dış Hastalıkları: Rasih, Rasim Ferid, M. Kemal, Şefik Hidayet, Rifat, Hamdi, Ömer Vasfi Aybar
Kulak – Boğaz ve Burun mütehassısı: Haydar İbrahim Aydar, Ekrem Behçet Tezel, İhya Salih İsanç, Süleyman İhsan Duyal, Ziya Naki Yaltırım
Deri Hastalıkları mütehassısı: Nakiddin, Ali Rıza Atasoy, Talât Çamlı, Fahri İzgi
Göz Hastalıkları mütehassısı: Şakir Ahmet Ediz, Rifat Ahmet Gözberg, Raşit Sunay
Laboratuvar: Cevat, Ragıp Refik Güran
Röntgen: İsmail Süleyman, Ekrem Baltacı, Halit Ziya Konuralp, Kamil Gören, Nazmi Sezer
Kadın ve doğum mütehassısı: Fuat Fehim Caculi, Rauf Fehmi Barerman, Niyazi Müştak Berker
Ortopedi: Âkif Şakir Şakar, Sadri Onaran
Üroloji: Behçet Sabit Erduran, Feyzi Taner
Sinir Hastalıkları: Cevat Zekâi, İsmail Ziya Tirekol, Rüştü Recep Duyar
Çocuk Hastalıkları: İhsan Hilmi Alantar
Çene Cerrahisi: Ziya Cemal Aksoy
Diş: Affan Unan
Anat. Pat.: Halis Sarıkadıoğlu
Ecz.: Cemal, Lûtfi Töser, Hulki Köknar, Şadi Garan, Fatine İncesel

25 yıl içinde vefat eden mütehasssılarımızın adları şunlardır: Şefik Hidayet, Rifat Hamdi, Nakiddin, Cevat, İsmail Süleyman, Süleyman İhsan Duyal ve Ecz. Cemal.

Çocuk Kliniği Kadrosu:

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar
Prof. Dr. Şevket Salih Soysal
Doçent Sezai Bedrettin Tümay
Eylemsiz Doçent Metine Bilger
Başasistan Cihad Tahsin Gürson

Asistan Sesil Anti, Asistan Âdil Zeytinoğlu
Asistan Manol Çakiris, Asistan Simon Sarfati
Asistan Hayrünnisa Yazıcıoğlu, Asistan Sıtkı Özferendeci
Asistan Penelopi Emirze, Asistan Ziya Akbay
Asistan Güzin Onukar, Asistan İlhan Yalçinkaya
Asistan Nedime İskefyeli, Asistan Mukaddes Kiper
Asistan Ahmet Özeş, Asistan Hikmet Otansel
Asistan Muallâ Umur, Asistan İbrahim Kayabaşı
Asistan Cavit Başar, Asistan Adnan İzgi, Asistan Güzin Eğmezoğlu

Kliniğin Özellikleri (Muayene, teşhis ve tedavi), Dr. Metine Bilger

Şişli’de bulunan Çocuk Hastanesi’nin önemli bir kısmını teşkil eden kliniğimiz, 25 yıldan beri Prof. İhsan Hilmi Alantar’ın direktörlüğü altında gerek İstanbul içinden ve gerekse Anadolu’nun en uzak köşelerinden gelen hasta çocuklara daima kapılarını açık tutmakta ve gerek nitelik gerekse nicelik bakımından en yüksek verimi sağlamaya uğraşmaktadır.

15 seneden beri aynı zamanda üniversite kliniği ödevini de yüklenmiş bulunan kliniğimiz, şimdi hem tıp talebelerinin görmesi gereken hastalıkları toplamak hem de şehir hastanesi ödevini görmektedir. Bunlardan dolayı, hasta kabulüne triage – seçme yapmamakta ve sosyal yardımı da daima göz önünde tutmalıyız. Bu iki ödevi gereği üzere başarabilmek amacı ile hastane tedavisine ihtiyacı olan her hasta kabul edilmekte ve ders materyali de bunlardan seçilerek, program ona göre ayarlanmaktadır. Şöyle ki baharda sık rastlanan rahitis ve tetani dersleri o mevsimlerde verilmekte, boğmaca, kızamık gibi infection’ların dersleri ise bu hastalıkların şehirde çoğaldıkları zamana rastlatılmaktadır. Bununla beraber klinik dersi vak’alara göre verildiği için mevsime ve çağa göre ders materyali bulmakta zorluk çekilmemektedir.

Tecrübeye dayanarak kliniğimiz için klasikleşmiş bazı metotlar kurulmuştur. Bu metotlar ise, yalnız buraya kısıtlı kalmayıp, kliniğimizin birer evladı sayılan bu ocakta yetişmiş çocuk hekimleri vasıtasıyla da memlekete dağılarak her gün biraz daha genelleşmektedir.

Dr. Metine Bilger, 86. Sayfadan 157. Sayfaya Kadar “Klinik Özellikleri”Nin Detaylarını Aktarmış:

Muayenede özellikler
Teşhiste özellik
Tedavide özellik

Klinik istatistikleri (Hastalık ve ölüm)

Hasta sayısı 1-5 yaşlar arasında olup, bu infection hastalıklarının bu yaşlarda fazla olmasından ve bu bölüme büyük bir önem verilmesinden ileri gelmektedir.

Her ay yatırılan hasta sayısı 80-120 arasında oynamakta ve en çok hasta sayısı yaz aylarında toplanmaktadır. Bunun da sebebi, kış aylarında hastayı sokağa çıkartmak korkusundan hastaneye getirilmemesi, yaz aylarında ise, şehirden gelen hastalara, yurdun her tarafından gelen hastaların da katılmasıdır.

Kliniğimize başvuran hastalıkların en çok hangileri olduğu incelenmiş ve aşağıdaki oranlar bulunmuştur:

Difteri ve complication'ları	8.2%
Meningite meningococcique	4.5%
Kızamuk*	4.6%
Kızıl	1.7%
Tifo	7.0%
Pertusis	4.7%
Grippe	2.3%
Charbon	0.1%
Erysipele	0.1%
Kabakulak	0.09%
Sepsis	0.3 %
Tuberculose'un başka formları	9.8%
Beslenme bozuklukları ve toxicoses	19.7%
Diathese exudative	1.9%
Rahitis	7.1%
Bronchopneumonie	13.8%
Pneumonie	6.1%
Bronchite asthmatiforme	0.5%
Bronchite	1.3%
Empyeme	1.3%
Noma	0.5%
Başka hastalıklar	5.41%

*Bazı yerlerde “kızamuk” olarak yazılmış. Bizden önceki nesiller kızamuk derlerdi.

Kliniğimize kabul edilen hastaların birçoklarında birkaç hastalık birden bulunmuştur. Mesela bir yıl içerisinde bir hastada 6, iki hastada 5, beş hastada 4, otuz hastada 3, iki yüz yirmi dokuz hastada 2 hastalık birden vardır. Bu hastalıklar, ya infection sınıfından (infection associés) veyahut da bunlarla beraber esasen çocuğun bünyesinde olan rahitis anemie, diathese exudative, vesaire gibi kronik bozukluklardır.

Klinikte ölüm:

10 yıl içinde yatmış olan 10.360 hastanın 1948'i yani 18.7%'si ölüm ile sonuçlanmıştır. İlk gün içinde ölümün bu kadar yüksek olması, klinikte ölümün neden ziyade olduğunu da meydana koyar; gerçekte hastaneye getirilen çocukların büyük bir kısmı, daha evvel ya hiç veya noksan ve metotsuz olarak tedavi edilerek artık iyileşmesinden ümit kesilen vak'alardır. Genel olarak ölüm courbe'u, mevsimle ilgili olarak yaz ve kış tepeleri çizmektedir; ölüm en az Mayıs ve Haziran ayları ile Aralık aylarında, en çok yaz ayları ile kış sonlarında rastlanmaktadır.

Ölüme yol açan hastalıkların husulünde şehrimizin meteorologique durumunun da önemli bir rolü vardır.

Kliniğimizde ölümün yaş ile ilgisi incelenirse, en çok süt çağında (8-18 aylar arasında) olduğu belirir.

Ölüme en çok sebep olan hastalık grubu, infection'lardır; bunların başında diphterie ve bilhassa bunun croup şekli ve buna katılmak üzere meningite meningococcique, tetanus neonatorum, boğmaca ve kızamığın compliqué formları gelir. Bundan sonra en çok ölüme sonuçlanan hastalık grubu, bronchopneumonie'dir.

Sayfa 101-157 arasında detaylı olarak bahsedilen:

Kliniğimizde çok rastladığımız hastalıklar hakkında görüşler:

Tuberculose

Diphterie

Kızamuk

Megalerytheme (5'inci hastalık)

Çiçek

Boğmaca

Tifo

Kabakulak

Heine-Medin

Meningite'ler

Kala-Azar

Hâd Beslenme Bozuklukları ve Toxicose

Bronchopneumonie

Rahitis

Vitaminsizlikler

Noma

Diathese Exudative

Dystrophie Musculaire Progressive

Sayfa 158-167 arasında detaylı olarak bahsedilen konu başlıkları:

Kliniğimizin Hastalık Konusu Dışındaki Faaliyetleri:

Memlekette çocuk ölümü
Süt çocuğu giyimi
Süt çocuğu beslenmesi
Ölçüler
Oturma yüksekliği
Mongol lekesi denilen mavi lekeler

Dr. Metine Bilger, konu başlıklarında ve detaylarında hocası Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'a "Hocamız" ifadeleriyle atıfta bulunmuştur:

"Difterili hastaların yakın geçmişini sıkça inceleyen Hocamız, bunun patojenisinde, bakteriyel faktör yanında başka bir faktörün – locus minoris resistencia'nın – de önemli bir yer tuttuğunu meydana koymuştur."

"Çocuk hastalıkları arasında gerek çok rastlanması ve gerekse yol açtığı complication'lar sonucu ölüme sebep olması dolayısıyla kızamuk, daima üzerinde önemle durulan bir konudur. Bundan dolayı Hocamız, yıllardan beri bu hastalığı başka başka yönlerden incelemiş ve bu konuda daima göze çarpmayan bazı hakikatleri aydınlığa çıkarmaya muvaffak olmuştur. İlk yazısı 1938 senesinde "Anadolu Tıp Mecmuası"nın 18nci sayısında "Bir kızamuk salgını münasebetiyle" başlığı altında çıkmıştır. Hocam, Kayseri'ye bağlı Zincirdere Darüleytami'nda meydana çıkan oldukça önemli bir kızamuk salgınını epidemiyoloji bakımından incelemiş ve elde ettiği sonuçları yazısında yayınlamıştır."

"Koplik lekelerini ilgilendiren ve ilk defa Prof. İhsan Hilmi Alantar tarafından "Montaschrift für Kinderheilkunde" mecmuasının B.73, 1938 sayısındaki yazısı ile ortaya atılan bir özellik üzerinde durmak istiyoruz: Hocamız Koplik lekelerinin bazı çocuklarda az, diğerlerinde ise çok miktarda bulunduğunu müşahede etmiş ve bunun sebebini araştırmıştır."

"Özel döküntüleri ile kendi kendine bir hastalık olan megalerytheme genel duruma hiçbir tesir yapmaması dolayısıyla, kliniğe çok seyrek başvurmakta ve ancak poliklinikte tesadüfen rastlanmaktadır. Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Monatschrift f. Kinderheilkunde Mecmuası'nın Band 50. H. %. 1931 sayısında yayımlandığı üzere ara sıra salgın denebilecek şekilde sıklaştığı da görülür; bunlardan memleketimizde 1930 yılının Ocak başlangıcından Şubat sonlarına kadar süren bir salgın, ilk defa olarak Prof. İhsan Hilmi Alantar tarafından meydana çıkarılmış ve 60 hastanın incelenmesine fırsat vermiştir. "

"Çiçek hastalığı, memleketimizde geniş mikyasta yapılan aşı sayesinde, çok seyrek rastlanan bir hastalıktır.

Bununla beraber, 1942 yılı sonunda başlayıp 1943 yılı ortasına kadar süren salgında bu hastalığı çocuklarda yakından incelemek fırsatı bulduk. Bu salgında elde edilen ve 8'inci Millî Tıp Kongresi'ne Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ve Doç. Dr. Sezai Bedrettin Tümay tarafından bildirilen sonuçlar"a kısaca değinilmiş.

"Hocamız, "Dirim" mecmuasının Tome XVI, s. 1-2, 1941 sayısında "Küçük Tifolularda Deri" isimli makalesinde incelemiş ve şu sonuca varmıştır: "Tifoda görülen deri belirtileri yalnız genius epidemicus, tifonun ağır veya uzun sürmesi ile ilgili olmayıp bununla beraber hastanın, hastalıktan evvelki genel durumuna, bünyesine, besî durumu ve bundan sonra da hastalık esnasındaki bakımına, besisine bağlı olduğu daima göz önünde tutulmalıdır. Buna uzun süren her infection'da olduğu gibi derinin de resistance'ının kaybolmasının eklenmesi, herhangi küçük bir traumada geniş deri belirtilerinin meydana gelmesine yol açar."

"Hocamız Prof. İhsan Hilmi Alantar'ın oldukça karışık bir hastalık grubu olan meningite'lerin taksimi hakkında teklif ettiği planı takdim edelim. Hocamızın "Tıp Fakültesi Mecmuası" yıl 4, sayı 17/1941 sayısında yayınlandığı gibi meningite'lerin taksimi deneyleri çoktan beri birçok yazarları meşgul etmiş, fakat hiçbirisi gerek klinik ve gerekse anatomopatolojik bakımdan tatminkâr olmamıştır; şöyle ki bazıları sınıflandırmada liquor'un karakterini criterium olarak almakta, bazıları ön planda agent patogene'i tutmakta, diğer bazıları ise hastalığın gidişine, yani akut veya kronik olmasına göre ayırmaktadırlar. Görüldüğü üzere bu taksimlerin çoğu, kliniğe dayanmamakta ve bütün formları içine almamaktadır. Hocamızın taksimi bu eksikliği kapatmak amacı ile doğrudan doğruya kliniği ilgilendirmektedir; menenj hastalıkları origine noktasından 4 gruba ayrılmıştır: Meningisme, Complication meningite'leri, Metastase meningite'leri, başlı başına hastalık diye alınan meningite'ler.

"Ara sıra salgınlar yaptığı görülen meningite sereuse, 1935 yılında İstanbul'u da yoklamıştır. Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Motanschrift f. Kinderheilkunde B.61, 1935 sayısında incelediği bu salgın oldukça önemli olmuştur."

"1937 yılı içinde kliniğimize ateş ve hepatosplenomégalie şikâyeti ile başvuran hastaların üçünde Kala-azar tespit edilmiş ve bunlar Hocamız tarafından "Archives de Medecine des Enfants" cilt 41, no. 5/1938 sayısında yayınlanmıştır. Bunlara 1938 senesinde 4 vak'a daha eklenmiş ve aynı mecmuanın cilt 42, no. 1/1939 sayısında çıkmıştır.

Alınan sonuçlara göre bu son 10 yıl içinde Kala-azar, İstanbul ve civarında yayılmaktan başka, Marmara çevresini kuşatarak Trakya ve Karadeniz'e kol salmış bulunuyor.

İstanbul'dan gelen vak'alar daha yakından incelenirse, hastaların Kadıköy'den başlayıp, Çengelköy, Anadoluhisarı, Ortaköy-Dereboyu, Fındıklı, Beyoğlu üzerinden Kasımpaşa'ya, Eyüp'e ve oradan Bakırköy'üne atlayarak sahilden ayrılmadığı, en çok sulak, az çok bataklık yerleri tercih ettiği göze çarpmaktadır. Kala-azar'ın yerleşmesi için daima sahil veya sulak yerleri seçmesi, yayılmasında su sineklerinin rolü olduğu teorisini desteklemektedir; gerçekten bilindiği gibi yazarların çoğuna göre Kala-azar taşıyıcısı, Phlebotomus Major adında bir su sineğidir. "

“Hocamızın Anadolu Kliniği Mecmuası yıl 5, sayı 4, 1937 “Bronchopneumonie – rahitis” isimli yazıda açıklandığı gibi göğüs deformasyonlarına yol açarak solunum işinin yetmezliği ve bundan başka da bu gibi çocukların çoğunun yatalak olmasından akciğer stase’ını davet etmesi ile aydınlatılmaktadır; son beş yıl içinde rahitis sayısının azalması ile genel olarak bronchopneumonia vakalarının da seyrekleşmesi, yine rahitis ile bronchopneumonia arasındaki yakın ilgiyi belirlemektedir.”

“Hocamız, ilk olarak 1932 senesinde Ankara’da toplanan Dördüncü Millî Tıp Kongresi’ne sunduğu raporda, 8 senelik bir rahitis istatistiğinin münakaşasını yapmıştır. Yabancı memleketlerde de büyük bir âlaka uyandıran ve özeti Lancet Mecmuası’nın o sıralarda çıkan sayısına alınan bu rapor, memleketimizdeki rahitis durumu hakkında çok önemli bilgi vermektedir.”

“1932 senesindeki raporunda Hocamız, rahitisin memleketimiz çocuklarında bu kadar çok görülmesinin sebebini araştırmış ve bunları açık havaya çıkartmama, fena giyim veya fazla ve uzun zaman meme ve sütlerle beslenme diye üç noktada toplamıştır.”

“Rahitis 12 yıl içinde memleketimiz çocuklarında 37%’den 23%’e inmiştir. Bu, Hükûmetimizin de halkın da çocuk davasına verdikleri önemi gösterdiğinden ötürü büyük bir başarı sayılmalıdır.”

“Bu sevindirici sonucun etkilerini Prof. İhsan Hilmi Alantar 1946’da Ankara’da toplanmış olan Dokuzuncu Millî Tıp Kongresi’ne verdiği (Vitaminler patolojisi ve yurdumuzda avitaminoz hastalıkları “çocuk kısmı”) adlı raporunda takdim etmiş ve Amerika’da Eylül 1947’de toplanan Beşinci Uluslararası Pediatri Kongresi için hazırladığı **“Türkiye’de çocuk beslenmesi ile ilgili bozukluklar”** adlı travayında incelemiştir.

Bu etkinleri kaba hatlarla gözden geçirdiğimiz zaman, şu noktalarda toplandığı görülür:

1. Ana-babanın çocuk bakımındaki bilgilerinin artması,
2. Çocuk dispanserlerinin ve polikliniklerinin her büyük semtte var denecek kadar artması,
3. Halkın sağlam sanılsa bile ilk yaştaki çocuklarını hekime götürme isteğinin artması,
4. Çocukların meyve suyu ve sebze ezmesi gibi vitaminli mamalardan daha çok faydalanması,
5. Çocuk hastanelerine hasta çocuklarla beraber annelerinin de yatırılmasından ötürü annelerin burada çocuk bakımı konusunda yeni bilgiler edinmeleri,
6. Koruma için D vitamini verilme metodunun çok yayılması.

Yukarıda sayılan bu faktörler yıllar geçtikçe daha da fennileştiklerinden, memleketimiz çocuklarının gerek morbidite ve gerekse sosyal bakımdan baltalayan bu derdin kısa bir istikbalde daha çok azalacağını kuvvetle ümit etmekte hakkımız vardır.”

“Çocuklardaki avitaminose hastalıklarının özelliklerini Hocamız Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar, Ankara’da 1946 yılında toplanmış olan Dokuzuncu Millî Türk Tıp Kongresi’ne uzun bir rapor halinde sunmuştur. “

“Chorée tedavisinde kullandığımız metot, ilk olarak De Rudder tarafından ileri sürülen nirvanol tedavisidir. Bu metodun özellikleri ve alınan sonuçlar Hocamızın Monatschrift f. Kinderheilkunde B. 58, H. 3, 1933’de “Ein Beitrag zur Nirvanoltherapie der Chorea Minor” ismi altında yayınlandığı gibi şu noktalarda toplanabilir:”

Dr. Metine Bilger, 6 noktada topladıktan sonra bildirisine “Dystrophie Musculaire progressive” ile devam etmiş ve “Kliniğimizizin Hastalık Konusu Dışındaki Faaliyetleri” başlığındaki bildirisiyle bitirmiştir.

Dr. Metine Bilger’den sonra Dr. Simon Sarfati’nin görüşleri, bilgileri Alantar’a armağan kitabında şu başlıklarla yer almış:

Rastladığımız seyrek hastalıklara ait vakalar:

Malformation (Doğuştan)

Bir bölgesel devlik vak’ası

Bir “myatonie congénitale” vak’asına dair

Morquio hastalığı

Myositis ossificans progressiva

Hypophysaire cücelik

Puberté précoce vak’ası

Dysplasie périostale

Hand – Schüller – Christian vak’ası

Böbrek tümörü

Habis Sürrenal uru

Larynx’de tüberkülozun "Primo-Complex"i

Granulie Froide (Burnand) vak’ası

Raynaud Hastalığı – Erythromelalgie – Engélure (Erytheme de Pernio)

Trauma neticesinde Claude Bernard–Horner tipinde bir felç vak’ası

Avellis sendromu – Granulie

Çiçek aşısına bağlı bir orchitis vak’ası

Larynx’de yabancı cisim

Türkiye’de bir “Strongyloides Intestinalis” vak’asına dair

Çayır dermatitisi

Klinik Yayınlar:

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Kitapları:

Çocuk Bakımı

Çocuk Hastalıkları Tedavisi

Püerikültür (Ferdî ve İctimai Çocuk Hıfzıssıhhası)

Üç Tebliğ (Rahitis, Kuşpalazı ve süt çocuklarında yeni ölçüler – 4.üncü Millî Tıp Kongresi)

Çocuk Hastalıkları Bilgisi

Çocuklarda Biyolojik Bilgiler (Prof. Dr. Şevket Salih Soysal ile – Almanca'dan çevirme)

Çocuk Büyütme Yolu

Çocuk Hastalıklarında Reçete Kitabı (Dr. Metine Bilger ile)

Çocuklarda Avitaminose (Dokuzuncu Millî Tıp Kong. Raporu)

Çocuk Eğitiminde Hekim (Dr. Cihat Tahsin Gürson ile)

Türkçe Makaleleri:

Emzik ile beslenen çocuklarda tarzı tagaddi mahzurları (Tıp Fak. Mec. Cilt 3, No. 2, 1336)

Nethali bünye nedir? (Anadolu Tıp Mec. S.1, No. 4-5, 1338)

Bir kızamuk salgını münasebetiyle (Anadolu Tıp Mec. S.1, No. 8, 1338)

Bir ihmirarı uktevi ve onu takip eden iltihabı sahayı derenî (Tıp Fak. Mec. Cilt 8, s. 5, 1926)

Kabakulakta hâd pancreas iltihabı (Tıp Fak. Mec. Cilt 8, s. 6, 1926)

Anafilaksi (Tıp Fak. Mec. Cilt 8, s. 8, 1927)

Dördüncü hastalık (Tıp Fak. Mec. Cilt 9, 1927)

Kızıl hastalığının halihazır tarifi (Tıp Fak. Mec. Cilt 9, S. 9, 1937)

Vilâdet raddiyatı (Tıp Fak. Mec. Cilt 10, S. 1-2, 1928)

Az mı, çok mu, nasıl difteri serumu zerkedilecek? (Tıp Fak. Mec. Cilt 10, S. 5-6, 1928)

Cerhi Kızıl (Tıp Fak. Mec. Cilt 10, 1928)

Süt çocuklarında mide fizyolojisi (Tıp Fak. Mec. Cilt 11, S. 1-6, 1928)

Nethali bünye (Tıp Dünyası. C. 3, No. 6, 1930)

Rahiste Vigantol (Tıp Fak. Mec. C. 12, S. 1-2, 1930)

Beşinci hastalığa dair (Tıp Fak. Mec. C. 12, S. 1-2, 1930)

Strongiloide (Tıp Fak. Mec. C. 12, S. 7-8, 1930)

Ceybi kehfi insidadı (Tıp Fak. Mec. C. 12, S. 9-10, 1930)

Dicrocelium Lanceolatum (Tıp Fak. Mec. C. 12, S. 9-10, 1930)

Kızamuk – tederrün (Tıp Fak. Mec. C. 13, S. 1-2, 1931)

Straphulus, Allergie (Tıp Fak. Mec. C. 13, S. 7-8, 1931)

Müzmin Arachoidite değil, dahamevi dystrophie (Tıp Fak. Mec. C. 13, S. 7-8, 1931)

Süt çocuklarında teğgadi tarzı (Tıp Fak. Mec. C. 13, S. 11-12, 1931)

Asabî kaykar (Tıp Dünyası. C. 4, No. 6, 1931)

Chorea minor'un nirvanol ile tedavisi (Tıp Dünyası. C. 14, No. 4, 1931)

Craniotabes (Tıp Dünyası. C. 14, No. 7-8, 1932)

Çocuk ishallerinde çiğ elma tedavisi (Anadolu Kliniği Y. I, Sayı. 1, 1933)

Nethali bünye (Anadolu Kliniği Y. I, Sayı. 2, 1933)

Çocuk korumasının ehemmiyeti (Anadolu Kliniği Y. I, Sayı. 4, 1933)
Süt çocuklarında tagaddi tarzı (İstanbul Seririyatı, Y. 15, No.5, 1933)
Çocuklarda profilaksinin ehemmiyeti (İstanbul Seririyatı, Y. 15, No.5, 1933)
Memeden kesme zamanı (Anadolu Kliniği Y. 2, Sayı. 2, 1934)
Aynı zamanda kızıl ve kızamuk geçiren iki vak'a (Çocuk Kliniği Y. 2, Sayı. 2, 1934)
Asrî çocuk hastanesinin vazifesi (Anadolu Kliniği Y. 3, Sayı. 1, 1935)
Üniversite Çocuk Kl. nasıl olmalıdır? (Tıp Dünyası. C. 8, No. 2, 1935)
Çocuk hastalıkları (Üniversite açılış ders kitabı, 1935)
"Karında ur" diye alınan iki vak'a (Anadolu Kliniği Y. 3, Sayı. 4, 1936)
Pediatriye başlarken (Anadolu Kliniği Y. 3, Sayı. 4, 1936)
Sy. Konjenital tedavisi (Çocuk Kliniği Y. 6, Sayı. 4, 1936)
Bronchopneumonie – rahitis (Anadolu Kliniği Y. 6, C. 4, 1936)
İstanbul'da gördüğümüz otokton Kala-Azarlı çocuklar (Anadolu Kliniği Y. 6, 1938)
Pediatri köşesinden öjenik (Tıp Dünyası. C. 7, 1939)
Çocuk uzviyetinde yağların ehemmiyeti (Tıp Fak. Mec. Y. 2, No. 7, 1939)
Üniversite Çocuk Kl. 1936-1937 istatistiği (Tıp Fak. Mec. Y. 2, No. 8, 1939)
Difteri tedavisinde modern usuller (Üniversite konferans kitabı, 1940)
Çocuklarda ileus teşhisine dair (Anadolu Kliniği Y. 8, S. 12, 1940)
Kızıl problemi (Tıp Fak. Mec. Y. 3, S. 13, 1940)
Mektep hekimliği bahsi (Tıp Fak. Mec. Y. 3, S. 11, 1940)
Lymphogranulomatose – adenite tuberculeuse (Anadolu Kliniği Y. 8, 1940)
Tifoda deri (Dirim Mec. Tome 6, S. 1-2, 1941)
Çocuklarda menenjitlerin taksimi deneyi (Tıp Fak. Mec. Y. 4, S. 17, 1941)
Mongol lekesi (Tıp Dünyası. No. 8, 1941)
Çocukların sağlığını korumada beslenmenin önemi (Tıp Fak. Mec. Y. 4, S. 19, 1942)
Çocuklarda semiolojiye bakış (Pratik Doktor, No.8-9, 1942)
Yeni oksiür ilacı ... lübisian (Dirim, S. 1-2, 1942)
Katki örgüsü gevşekliği (Tıp Fak. Mec. Y. 5, S. 1, 1943)
Toprak yeme anemisi hakkında (Tıp Dünyası. No. 1, 1943)
Süt çocuklarında serbest meme verme (Anadolu Kliniği Y. 10, 1943)
Kızamukta ateş kurbu (Tıp Fak. Mec. Y. 7, S. 2, 1944)
Büyümesi geri kalmış çocuklar (Tıp Fak. Mec. Y. 7, S. 2, 1944)
Çocuk tüberkülozunda önemli nokta (Tıp Fak. Mec. Y. 7, S. 4, 1944)
Çocuklarda çiçek hastalığı (8'inci Millî Tıp Kongresi, 1945)
Sağlam okul çocuğu (Üniversite konferansı kitabı, 1945)
Çocuklarda yürüme (Tıp Fak. Mec. C. 8, S. 1-2, 1945)
Çocuklarda anamnez almanın güçlüğü (İzmir Kl. Y. 1, S.2, 1946)
Karşı koyma güçlüğü azalmış yer (Tıp Fak. Mec. C. 9, S. 1, 1946)
Çocuk kliniğinde Penicillin (Tıp Fak. Mec. C. 9, S. 3, 1946)
Myositis ossificans progressiva (Tıp Fak. Mec. C. 9, S. 2, 1946)
Infiltration epitüberculeuse ve benzeri hastalıkların birbirinden ayırt edilmesi
Kızamukta döküntü (İzmir Klinik Dergisi, Y.10, S.2, 1947)
Rhesus faktörünün çocuk patolojisindeki önemi (Tıp Fak. Mec. C. 10, 1947)

Almanca makaleleri:

- Partiellen Riesenbuch (Monatschr. f. Kinderheilk. B. 50, 1931)
Megalerytheme (Monatschr. f. Kinderheilk. B. 50, 1932)
Brust u. Bauchmessungen (Monatschr. f. Kinderheilk. B. 53, 1932)
Strongiloides intestinalis (Wiener Med. Wochenschr. No. 10, 1932)
Ein Beitrag zur Nirvanol therapie der Chorea Minor (Monatschr. f. Kinderheilk B. 58, 1933)
Über Gleichzeitiges Auftreten von Masern u. Scharlach (Monatschr. f. Kinderheilk B. 59, 1934)
Sereuse Meningitis (Monatschr. f. Kinderheilk. B. 61, 1935)
Spontan pneumothorax (Monatschr. f. Kinderheilk. B. 65, 1936)
Paediatische Verhältnisse in der Türkei (Kinderaerzliche Praxis, B. 36, 1936)
Ein Fall traumatischbedingter Lähmung von Claude – Bernard – Horner'schen Typ (Monatschr. f. Kinderheilk B. 70, 1937)
Kopliksche Flöcke bei Kindern mit exadativer diathese (Prof. Czerny'nin 75'inci yıl dönümü münasebetiyle neşredilen kitap için, 1938)
Orchitis infolge eine Pockenimpfung (Monatschr. f. Kinderheilk 1930)
Beobachtungen bei freier Ernährung der Säuglinge an der Brust (Swcheiz. Med. Wochenschr. No. 8, 1943)
Ein Fall von Myositis Ossificans Progressiva (Helvetica Ped. Acta, vol.I, Fasc. 6, 1949)
Krupp und seine Beziehungen zu anderen Infectionen (Paediatrica Danubina, vol. I, No.3, 1947)
Besonderheiten der Avitaminosen bei Kindern (Paediatrica Danubina)

Fransızca makaleleri:

- Au sujet du traitement de la diphtérie (Arch. de Med. des Enf. Vol 3, No.2, 1935)
Un cas d'infiltration epituberculeuse récidivante (Arch. de Med. des Enf. vol. 39, No. 3, 1936)
Anjine agranulocytaire (4'üncü Balkan Tıp Haftası kitabı, 1936)
Acrocephalosyndactylie (Arch. de Med. des Enf. vol. 40, No. 3, 1937)
Des cas de Kala-Azar Autochtones à İstanbul (Arch. de Med. des Enf. vol. 41, No. 5, 1938)
Un cas de myotonie congenitale (Arch. de Med. des Enf. vol. 41, No. 7, 1938)
Formation du Personnel Medico-legal (Congrès Balkanique kitabı, 1938)
Nouveaux cas de Kala-Azar (Arch. de Med. des Enf. vol. 42, No. 4, 1939)
Statistique de la Clinique infantile (Archiv. Balkaniques, Ann. 1, No.4, 1939)
Anorexie psychonerveuse (Arch. Balkaniques, Ann. 1, No.2, 1939)
Taches Mongoliques – chez les enfants turcs (Antropoloji Kongresi kitabı, 1941)
Quelques remarques sur la fièvre dans la rougeole (Arch. de Med. des Enf. 1941)

İngilizce makaleleri:

- Statistics on Rickets (The Journal of the Am. Med. Ass. Vol 98, No. 5, 1931)

Kongre rapor ve tebliğleri:

Çocuklarda vefiyat (Birinci Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1925)
İçtimaî köşeden rahitis (3'üncü Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1929)
Çocuk bakımının ehemmiyeti (3'üncü Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1929)
Süt çocuklarında yeni ölçüler (4'üncü Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1931)
Rahitis istatistiği (4'üncü Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1931)
Difteri serumunun zerkinde esaslar (4'üncü Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1931)
Türk çocuklarında barsak parazitleri (5'inci Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1933)
Amipli dizanteri teşhisi hakkında (5'inci Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1933)
Le Satut actuel et les nécessités de la pédiatrie dans la formation professionnelle des médecins (XI Session de l'association internationale pour la Protection de l'enfance, Bruxelles 18-21 juillet 1935)
Anjin agranulocytaire (Dördüncü Balkan Tıp Haftası, 1939)
Formation du Personnel Medico-legal (Balkan Tıp Kongresi, 1939)
Pediatri köşesinden öjenik (Birinci Pediatri Kongresi, Ankara, 1938)
Türk çocuklarında antropometrik ölçüler (Birinci Pediatri Kongresi, Ankara, 1938)
Türk çocuklarında Mongol lekesi (Antropoloji Kongresi, Ankara, 1941)
Çocuklarda çiçek hastalığı (Sekizinci Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1945)
Vitaminler patolojisi ve yurdumuzda avitaminoz hastalıkları, çocuk kısmı (Dokuzuncu Millî Tıp Kongresi, Ankara, 1946)

Hastane toplantılarında ve Çocuk Encümeninde tebliğleri:

Türk Tıp Encümeninde tebliğleri:

Chorée de Nirvanol tedavisi, 1932
Epitüberculeuse irtişahlar, 1934

Çocuk Hekimleri Encümeninde tebliğleri:

Hummai tifoidi seyrinde hararet münhanisinin ehemmiyeti (Tıp Dünyası 1933)
Pneumococcie (Tıp Dünyası 1933)
Kızıl ve kızamuk geçirmiş iki vak'a (Tıp Dünyası 1933)
Kızıl rechute'ü (Tıp Dünyası 1933)
Muheyh gliom'u (Tıp Dünyası 1933)
Antropie musculaire progressive (Tıp Dünyası 1933)
Kızamuk ihtilâti dizanteri şeklinde ishal (Tıp Dünyası 1933)
Difteri serumu zerki hakkında bilgiler (Tıp Dünyası 1933)
Mislî meninjit vak'ası (Tıp Dünyası 1934)
Vilâdî frengi tedavisi (Tıp Dünyası 1933)
Epitüberculeuse irtişah (Tıp Dünyası 1933)

Şişli Etfal Hastanesi toplantılarında takdim edilip zabıtlarda çıkanlar:

Chorée'nin Nirvanol ile tedavisi (S.2, no.3)
Katılma vak'ası (S.3, no.4)
Bir devai hat nefratik nefroz vak'ası (S.3, no.4)
Bir Hemikore vak'ası (S.3, no.4)
Paralysie pseudobulbaire (S.3, no.4)
Hemoglobinurie vak'ası (S.3, no.4)
Yayılmış kanda plasmodi çokluğu (S.3, no.4)
İltihabî sahayı kıyhıde frottis ve kültür (S.3, no.5)
Tederrün – habitus (S.3, no. 5)
Allgemeine starre vak'ası (S.3, no.5)
Guddei nuhamiye cüceliği (S.3, no.5)
Hummai tifoidide hararet ehemmiyeti (S.3, no.5)
Nefroz nefrotik vak'ası (S.3, no.5)
Bir hararet münhanisi ve hasta takdimi (S.4, no.6)
Pneumococcie vak'ası (S.4, no.6)
Kızıl ve kızamuk geçirmiş iki vak'a (S.4, no.6)
Kızıl rechute'ü (S.4, no.6)
Çocuk atrofileri (S.4, no.6)
Atrophie progressive vak'ası (S.4, no.6)
Bir kızıl vak'asından sonra erytheme c (S.4, no.7)
Muhtelif intanlarda uzviyetin müdafaası (S.4, no.7)
Atrophie musculaire hypertrophique (S.4, no.7)
Muheyhde glioma vak'ası (S. 4, no.7)
Kızamuk ihtilâtı dizanteri şeklinde ishal (S. 4, no.7)
Elma ile tedavi (S. 4, no.7)
Epitüberküloz irtişah (S. 4, no.9)
Çocuklarda felçler
Acrocephalosyndactilie
Metastaslı böbrek uru vak'ası

Şişli Etfal Hastanesi aylık istatistik mecmuasındakiler:

Muhtelif kilye âfatına temdit ve teksif (cilt I, no.1, 339)
Su çiçeği ile zona zoster arasındaki münasebet (C. I, no.4, 340)
Escamı proteiniye ile tedavi (C. I, no.4, 340)
Difteri serumuna dair (Muh. Dr. İb. Haydar'a cevap), (C. I, no.7, 340)
İfrazatı dahiliye guddeleri (C. I, no.9-10, 340)

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile yapılan bilimsel çalışmalar:

Çocuklarda biyolojik bilgiler, Prof. Dr. Şevket Salih Soysal (Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile), (Almancadan çevirme), (Cilt: I, Maarif Matbaası, 1941)

Çocuklarda çiçek hastalığı, Doç. Dr. Sezai Tumay (Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ve Dr. Muallâ Güldoğan ile), (Kader Basımevi, 1944)

Çocuk hastalıklarında reçete kitabı (Dr. Metine Bilger – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile) 1'inci basılış (Üniversite Kitabevi, 1942), 2'nci basılış (Mazlûm Kitapevi, 1945)

Çocuk eğitiminde hekim (Dr. Cihad Tahsin Gürson – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile), (Almancadan çevirme), (Millî Eğitim Bakanlığı Yay. - Millî Eğitim Basımevi, 1947)

Türk çocuklarında Mongol lekesi denilen mavi benekler, Dr. Metine Bilger – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile (Antropoloji Kongresi kitabı, 1941)

Çocuklarda yürüme: Dr. Cihad Tahsin Gürson – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile (Tıp. Fak. Mec. C. 8, S.1-2, 1945)

Karşıkoyma gücü azalmış yer: Dr. Metine Bilger – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile (Tıp. Fak. Mec. C. 9, S.1, 1946)

Çocuklarda çiçek hastalığı: Dr. Muallâ Güldoğan – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi – Doç. Dr. Sezai Tumay ile (Sekizinci Millî Tıp Kongresi, 1945)

Çocuk kliniğinde penicillin: Dr. Nermin Akkoyunlu – Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile (Tıp Fak. Mec. Y.9, S.3, 1946)

Rhesus faktörünün çocuk patolojisindeki önemi: Dr. Cihad Tahsin Gürsoy - Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile (Tıp Fak. Mec. C.10, S.3, 1947)

Kitap, Prof. Dr. Şevket Sahil Soysal'ın “Çocuklarda Apandist Teşhisinde Hataya Yol Açabilecek Önemli Noktalar”, Dr. İsmen Kâmil Güneş'in “Emzirme Zorlukları ve Önleme Çareleri”, Dr. Fahrettin Belen'in “Bir Spina - Bifida - Occulta - Dorsa - Lombo - Sarce Vak'ası”, Doç. Dr. Bahtiyar Demirağ'ın “Çocuk Yaşlarında Addison Vak'ası”, Dr. Atâ Özkal'ın “Stafilokoksik Ampiyem'de Penicilline” tebliğleri ile son bulurken tören yazısı başlıyor.

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın İstanbul Çocuk Hastanesi'ne Tayininin 25'inci Yıl Dönümü Münasebetiyle Yapılan Tören

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın İstanbul Çocuk Hastanesi'ne tayininin 25'inci yıldönümü, Profesörün Çocuk Hastanesi'ndeki çalışma arkadaşları, İstanbul'daki çocuk bakımı ile ilgili müesseselerin şefleri, yakın dostları ve profesörün yetiştirdikleri mütehassis hekimlerin iştiraki ile Çocuk Hastanesi'nde 18/4/948 Pazar günü samimî bir hava içerisinde kutlanmıştır.

Bu tören için Hemşire Okulu'nun salonları tahsis olunmuştu. 150 kişiye yakın seçkin bir davetli grubu 17.30'da holde yer aldıktan sonra merasime profesörün "40 yıllık arkadaşı ve Hastane başhekimi" Ömer Vasfi Aybar'ın söylevi ile başlandı. Bayan İhsan Hilmi Alantar, hitabet kürsüsünün karşısında bulunmakta idi. Davetliler arasında, en yaşlı hekim olarak Operatör Rasih, hususî kıyafeti ve beyaz sakalı ile dikkati çekmekte idi; rahatsız olmasına rağmen bu mutlu günden pay almak istemişti. En genç asistandan en yaşlı davetliye kadar geniş yıl farklarını birbiri ile birleştiren ve bütün kalplere bugün de aynı heyecanı veren atmosfer, ilim adamının değerini bir kat daha meydana çıkarıyordu.

İlk defa hastane başhekimi ve profesörün "40 yıllık arkadaşı" Ömer Vasfi Aybar söz alarak misafirlere "hoş geldiniz" dedikten sonra bugünün önemini belirten sözlerine şöyle devam etmiştir:

"Üniversitenin hastanemizdeki "Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği" Ord. Profesörü İhsan Hilmi Alantar'ın, müessesemizdeki verimli ve feyizli olarak devam eden 25 yıllık mesai hayatı, her kula kolayca nasip olmaz bir mazhariyettir. Bu, iyi talih kadar, onun intizamlı çalışmasının bir neticesidir.

İhsan Hilmi'yi herkes tanır, şahsî meziyetleri, ilmî varlığı tekrara lüzum görülmecek derecede yüksektir. Bundan dolayı ben burada kırk seneye yaklaşan samimi bir arkadaşlık dolayısıyla, İhsan'ın biyografisini yazmak değil, sadece muhtasar bir portresini resmetmek isterim:

İhsan Hilmi, 1888'in Ekim ayında doğduğuna nazaran, bugün tam altmış yaşını ikmal etmiş bulunuyor. Tıp Fakültesi'nden birincilikle çıkmıştır. Kendisini ilk defa Birinci Seririyat-ı Dahiliye Müderrisi Fevzi Paşa merhumun ve şefleri Profesör Neşet Ömer ve Adnan'ın asistanı olarak görüyoruz. Bu asistanlık devresi kısa sürmüştü; zira Balkan Harbi patlak vermiş ve İhsan da gönüllü olarak asker olmuştur. O zamanki askerî kıyafetiyle, o ince ve sevimli endamı ile Mükellef Tabib Yüzbaşı İhsan Hilmi'yi hatırlayanlar olsa gerek. İhsan bu harpte ağır bir tifüs geçirmiştir. Terhisten sonra 1913'te Tıp Fakültesi'nin Emrazı Etfal İhtisası için açtığı müsabakayı kazanarak Paris'te Profesör Hutinel'in yanına gönderilmiş ve bir sene kaldıktan sonra Birinci Cihan Harbi münasebetiyle memlekete dönmüştür.

O harpte evvelâ Ayastefanos Menzil Hastanesi'nde çalışmış ve bilâhare, tifüs geçirmiş bulunduğu Hilâliahmer'in teşkil ettiği bir sıhî heyet ile Konya'ya gönderilerek tifüs savaşını idare ile vazifelendirilmiştir. Dönüşte Çanakkale, Şarköy ve Tekirdağ'ında da hizmet gördükten sonra üstat Neşet Ömer'in başkanlığındaki Hilâliahmer heyetiyle Kudüs'e Dördüncü Ordu emrine girmiştir. Birinci Cihan Harbi'nin son senelerinde ihtisasını bitirmek için Berlin'e Profesör Czerny'nin yanına gönderilmiş ve Almanya'da dört buçuk sene kalmıştır. Mütarekeden sonra 1921'de İstanbul'a dönen İhsan Hilmi, Karamürsel ve civarında Hilâliahmer İmdadı Sıhî Heyeti Reisi ve Baştabibi sıfatı ile vazife alarak Millî Mücadele'ye iltihak ve Anadolu'ya geçmiştir. Birinci İnönü zaferinden sonra 50 yataklı bir Hilâliahmer hastanesi ile Ankara'ya gelmiş ve sonraları yapılan yeni teşkilat üzerine, Baştabibi bulunduğu Ankara Memleket Hastanesi Dahiliye Müttehassıslığına tayin edilmiştir. İhsan Hilmi'nin Ankara'da bilhassa çocuk hastalıklarının bakımı ve tedavisi üzerindeki mesaisi derhal nazarı dikkati çekmişti. Gerçekten İhsan Hilmi, şimdiye kadar çocuk hastalıkları müttehassısı görmeyen bir beldede, hekimlerin çocuk bakımı ve tedavisi tekâkkilerine büsbütün aykırı gelen metotlar meydana atmış, çocuklara karaciğer ezmesi ile ıspanak yemeğini ve havuç peltasını gıda diye tavsiye ettikçe bazen handelerle bile karşılaşmıştır. Fakat onun tezini tavsiye ve müdafaadaki kudreti ve müşahedelerin verdiği iyi sonuçlar evvelâ hekimleri ikna etmiş, sonra da halk bu tavsiyelere itaat göstermiştir. İlk Sağlık ve Sosyal Yardım Vekilimiz Sayın Hocamız Adnan Bey'in yardımları ile ve bir yandan Millî Cidal olan şiddeti ile devam ederken Ankara'nın Belediye Eczanesi'ndeki bir odasında ilk Çocuk Dispanserini açtırmaya muvaffak olan İhsan Hilmi'dir.

Bu sıralarda Maarif Vekâleti kız ve muallim mekteplerinde okutulmak üzere bir çocuk bakımı kitabı için müsabaka açtı. Genç müttehassıs İhsan Hilmi bu müsabakayı da kazanmış ve kitap Maarif hesabına bastırılmıştır. Bu devrede Ankara'da kâğıt bulmak da bir mesele idi. Hastanedeki yarısı kullanılmamış bir bakkal defterine kıymetli eserini yazmaya başladı. Üstadın çocuk bakımı usulü ve itiyatlarına dair, hattâ eserlerine isim koyarken kayınvalidemi isticvaben faydalandığını unutmadığını zannederim!

İhsan Hilmi'nin Büyük Sakarya Meydan Muharebesi'nde ve daha evvelki harpler esnasında zabitan hastanesi ittihaz olunan Ankara Memleket Hastanesi'ndeki mesaisi de kayda değer. Mumaileyh, alafransez hastane gömleğini giyerek ve hiç şaşırmayan muntazam devam ve faaliyetle, dert dinleme hususundaki toleransı ile, önemli hizmetler görmüştür. İhsan, İkinci İnönü zaferinden sonra vekâlet emriyle Malatya'ya kadar bir tetkik gezisi yaparak Vekâlete mühim bir rapor vermiştir.

Sakarya zaferinden sonra sayın Vekil Adnan Adıvar, bizi daha içerilerde birer vazifeye tayin ettiler; İhsan'ı Kayseri'ye, beni de Giresun'a naklederek hareket emrini verdiler. Lâkin vesait namına kağından başka bir şey yoktu. Ankara araba fabrikasında yaptıracağım gayet basit ve iptidâî bir brik sistemi araba ile yola çıkmaya mecbur olduk!.. İlk günkü konak yerimiz Kızılırmak'taki bir tren köprüsünün başı olmuştu. Her ne kadar yaz ise de sabaha karşı soğuk bir step havası vardı. Çare yok açıkta yatacaktık. İhsan Hilmi, Almanya'da geçirdiği hastalığından ve ameliyat yerinden az çok mustarıpti. Soğuktan haklı olarak korkuyordu.

Düşündük, orada bizim konak kuranların eşyası ile tüccar sandıklarının arasında üstada soğuktan muhafaza için bir oda hazırladık. Fakat Nasrettin Hoca'nın Türbesi gibi üstü açıldı... Lehülhamd bir şey olmadı, yolumuza devam edebildik. Kayseri hastanesinde dahiliye mütehasısı olarak çalışan İhsan Hilmi, orada da yeni çocuk bakımı metotlarını ortaya atmış ve ne yapıp, yapıp, ilk çocuk bakımevini açtırmaya muvaffak olan Sayın Adnan Adıvar'la İhsan Hilmi'nin bu tarihi rollerini unutmamak gerekir. İhsan Hilmi, 1923'e kadar Kayseri'de kaldı ve oradan Şişli Etfal Hastanesi Mütehasıslığına tayin edildi. O tarihten bugüne kadar hiç değişmemek şartı ile hastanemizde hizmet etmiştir.

Yirmi beş sene zarfında birçok mütehasıslarda değişiklik olmuş ise de İhsan Hilmi yerinde kalmıştır. Daha birçok seneler aynı mevkii muhafaza ederek hastanemizi yükseltme yönündeki mesaisine devamını samimiyetle temenni ederim.

1923'te hastanemize gelen İhsan Hilmi, 1921'de Tıp Fakültesi Püerikültür muallimliğine ve 1933'te Üniversite Reformu'nda, Çocuk Hastalıkları ve Bakım Kliniği muallimliğine, 1940'ta terfian lâyük olduğu ilim makamına, Ord. Profesörlüğüne yükselmiştir. İkinci Cihan Harbi'nde de Mükellef Tabib Yüzbaşılık yapan Hoca, bu millî ödevini de köylerde muvaffakiyetle başarmıştır.

İdari hayatımızda İhsan Hilmi kadar muntazam ve zamanında vazife başına gelen bir meslektaş görmedim. İlmine sahip, tok gözlü, dürüst ahlaklı, yüksek ve değişmez karakterli bir meslektaş olduğunda herkes müttefiktir. Kıymetli kitapları hariçte ve dahilde intişar eden birçok makaleleri ve orijinal etütleri vardır. Yetiştirdiği genç mütehasıslar memleketin her tarafında ödev alarak önemli hizmetler görmektedirler.

Hasılı, İhsan Hilmi birçok beynelmilel cemiyetlerin de âzası olup dünyaca tanınmış şayanı iftihar bir ilim adamımızdır. Hastanemizin tesisat bakımından umumî inkişafında da mühim bir rolü olan İhsan Hilmi'nin daima müessesemizde kalmasıyla bahtiyar olacağız.

Kendisini, 25 senelik bu başarılı çalışmalarından dolayı tekrar tebrik ederim.”

Doç. Dr. Sezai Bedrettin Tümay, önce Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı'nın Profesöre gönderdiği mektubu okudu. Bu mektupta Bakan şöyle demektedir:

Sayın Dr. İhsan Hilmi Alantar
Şişli Çocuk Hastanesi İstanbul Üniversitesi
Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları ve Püerikültür
Ordinaryüs Profesörü

18 Nisan 1923 tarihinde ilk defa Bakanlığım emrimdeki Şişli Çocuk Hastanesi Çocuk Hastalıkları Mütahassıslığına tayin olunan 17 Ağustos 1924 tarihinde Kültür Bakanlığınca Püerikültür Profesörlüğüne ve daha sonra da Ordinaryüs Profesörlüğüne seçildiğinizden bugüne kadar aralıksız hizmetinizin 25 seneyi doldurmuş olduğunuzu öğrenmiş bulunuyorum.

Bu vesile ile Üniversite inkılâbından evvel ve sonra aynı hastanede sebatlı hizmetiniz esnasında yurttan çocuk davasını en iyi belirten ve bugün muhtelif hastanelerimizde vazife almış bulunan birçok mütahassis yetiştirmek suretiyle yaptığınız mesaiyi iftihar ve şükranla hatırlatmaktayım.

Azim, sebat ve ciddiyetle takip eylediğiniz çocuk davasının yurttan yavaş yavaş anlaşılmağa başladığını ve birçok ailelerin çocuk bakım ve terbiyesinde edindiği bilgilerin güzel neticeler verdiğini sevinçle görmekteyiz.

Bu sonucun en büyük şeref payı size ait olduğundan şahsım ve Bakanlığım adına takdir ve teşekkürlerimi bildirir ve size daha çok parlak istikbal vâdeder çalışmalarınızda başarılar dileyerek sevgi ve saygılarımı sunarım.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı
Dr. Behçet Uz
Aslı gibidir, 9 Nisan 1948

Bundan sonra hatip, İhsan Hilmi Alantar'ın ilmî hayatını belirten bir konuşma yaptı. Ömer Vasfi Aybar'ın söylediği gibi İstiklâl Savaşı'nda kâğıt buhranından dolayı bir dolap köşesinde bulunduğu zaman büyük bir nimet telâkki edilen yarım bakkal defterinin “üzerine” yazılan eseri takip eden kitap ve makaleleri ele alarak bunların gerek yerli ve gerekse yabancı ilim çevrelerinde uyandırdığı ilgi ve yankılarına işaret etti. Profesörün bilhassa diyatez ve enfeksiyonlar üzerinde incelenmelerini hatip şu sözleri ile tebarüz ettirdi:

Sayın dinleyicilerim,

Bugün buraya, 25 yıllık verimli bir çalışmanın yıldönümünü anmak için toplanmış bulunuyoruz.

Fâni bir ömür içinde 25 yıl aynı hastane içinde çalışmak ve bu suretle çevresine faydalı olmak herkes için arzulanacak bir şeydir. Çocuk hekimlerince bu 25 yıllık çalışma çocuk hekimliği tarihimizde bir merhaleyi göstermesi bakımından başka bir kıymet kazanmaktadır. Bu feyizli senelerin çocuk hekimliğimiz için bir dönüm noktası olan yerde çocuk hastanesinde, geçirilmesi de bugüne ayrı bir değer vermektedir.

Türk hekimliği tarihin her devrinde dünya tıp âlemi ile âhenktar bir gidiş göstermiş ve üzerine aldığı ödevi büyük bir titizlikle başarmıştır. Bununla uygun olarak çocuk hekimliği konularının çok eski devirlerde de incelendiği muhakkaktır. Nitekim Ayaşlı hekim Şaban Şifaî'nin 1700 senesinde yazdığı 500 sayfalık “Kitabı Tedbiri Mevlût”ü, Gevrekzade Hafız Hasan Efendi'nin 1794 senesinde yazdığı 300 sayfalık “Neticetül fikriye fi tedbirül vilâdetülbikriye” isimli el yazması kitapları zamanın telâkkilerine uygun bir olgunlukta birer doğum ve çocuk hastalığı treteleridir. Yine 17'nci asırda yaşayan ve zamanın Türk ve ecnebi bütün hekimleri arasında şerefli bir yer kazanan Türk hekimi Besim Abbas'ın “Düsturül Abbas” ismiyle yazdığı 1600 sayfalık yine el yazılı tıp tretesinin 100 sayfasından ziyadesi çocuk hastalıklarına tahsis edilmiştir.

Bu feyizli çalışmaların tarih boyunca devam edegelmiş olduğunu görmekteyiz, fakat bütün bu devrelerde çocuk bakımı ve hastalıkları konusu bir yandan doğum ve kadın hekimleri, diğer taraftan dahiliye mütehassısları arasında paylaşılmış ve bu suretle bir şahsiyet kazanamamıştır. Nitekim Tıbbeyi Askeriye ve Mülkiye hocalarından Nafiz Paşa'nın bu konu ile ilgilenerek 1884 senesinde tercüme ettiği “Emrazı Etfal” kitabı Meşrutiyet'ten önceki devrin büyük boşluğunu doldurmuştur. Aynı şekilde hocamız merhum Besim Ömer Paşa bir yandan şubelerini ilgilendiren öğretim yanında yeni doğan çocukların bakım ve beslenmesiyle uğraşmaktan geri kalmamış ve bu konuda 20'ye yakın risale yayınlamıştır. Bütün bu değerli çalışmaları minnetle anmak borcumuzdur.

Çocuk hekimliğimizin bir şahsiyet kazanması Şişli Çocuk Hastanesi'nin kurulması ile başlar. 1898 senesinde bu hastaneyi kuran ve gelişmesine çalışan Dr. İbrahim Bey “Paşa” ve çalışma arkadaşlarının bu uğurdaki mesailerini şükranla anılmaya değer. Tıp Fakültesinin ilk çocuk kliniği profesörü olup hâlen hasta bulunan sayın hocamız General Kadri Raşit Anday'ın memleketimizdeki klinik hayatı da bu hastanedeki vazifesiyle başlar. Çocuk hekimliğine yaptığı hizmetlerden dolayı burada kendisini şükranla anar, sağlık ve saadetler dileriz.

Hocamız İhsan Hilmi Alantar'ın çocuk hekimliği konusunda en verimli zamanı da yine burada Çocuk Hastanesi'nde geçmiştir. Bu sebeplerden dolayı, kuruluşundan beri bina bakımından büyük bir gelişme göstermemekle beraber birçok değerli varlıklara mevki olmuş bu hastanenin çocuk hekimliği tarihimizde önemli bir yeri vardır. Şişli Çocuk Hastanesi'nin kuruluşu ile başlayan çocuk hekimliği hareketini ilk Dünya Harbi'nin mütareke yıllarında, 1917 senesinde, eski Tıp Fakültesinde açılan çocuk hastalıkları kürsüsünde bir şahsiyet kazanmaya başladığı görülür. Fakat çocuk davasının memleket çapında kıymetlenmesi ve böylece bu davanın memleket siyaseti haline inkılâp ederek önemli bir durum alması Cumhuriyet devrine aittir. Bu sebeple çocuk hekimliğimizin tarihi Cumhuriyetimizin tarihi ile yakından ilgilidir.

Cumhuriyet devrinin çocuk davasına verdiği önem daha evvele, İstiklâl Harbi'ne uzanmaktadır. Bu sıralarda Ankara'da bulunan hocamız İhsan Hilmi Alantar'ın bu işlerde önemli rolü olmuştur. Uzun yıllar Fransa ve Almanya çocuk kliniklerinde çalışarak bu vadede olgunlaştıktan sonra yurda dönen hocamız Kızılay teşkilâtı arasında İstiklâl Mücadelesine karışmış ve Karamürsel çevresinde uzun zaman çalıştıktan sonra Ankara'ya giderek orada harp sıkıntıları arasında bile bu dava ile ilgisini bırakmamış, bir yandan günlük gazetelerde ana-babanın irşatlarına çalışırken diğer taraftan çocukların bakım ve beslenmesi ile de yakından ilgilenerak 21 Mart 1921'de Ankara'da Türkiye'nin ilk çocuk dispanserini açmıştır. Ayrıca çocuk davasının başarılmasında yarının annelerinin aydınlanmasının büyük faydalar sağlayacağını gözden uzak tutmayarak Maarif Bakanlığı nezdinde teşebbüste bulunmuş ve bu suretle çocuk bakımı dersinin orta okul, sağlık okulları ve kız öğretmen okullarına kabulü sağlanmıştır. Maarif Bakanlığı'nın bu okullar için açtığı kitap müsabakasını kazanarak 1924'te basılan "Çocuk Bakımı" eseri yurdumuzdaki derin bir boşluğu doldurmuştur.

1922 senesinde Kayseri hastanesi dahiliye mütehassıslığına tayin olunan hocamız Alantar burada da boş durmamış ve Kayseri Mutasarrıfı Muammer Bey'in yardımı ile Türkiye'nin ilk doğum ve çocuk bakımevini kurmuşlardır. İhsan Hilmi Alantar'ın Kayseri'den İstanbul'a tayini ilmî hayatında olduğu kadar Türk çocuğu hekimliği hayatında da bir merhale teşkil etmektedir. Çocuk hastanesine tayin olunan hekimler dahi o zamana kadar dahiliye mütehassısı olarak vasıflandırılırken ilk defa hocamız Şişli Etfal Hastanesi'ne çocuk hastalıkları mütehassısı olarak tayin olunmuş ve bu suretle Sağlık Bakanlığı artık çocuk ihtisasına yer verdiğini açıkça belirtmiştir.

Kurucu bir talihe mazhar olan hocamız bu hastanede o zamana kadar nedense üzerinde durulmamış bulunan süt çocuğu servisini kurmak talihini kazanmış ve bu suretle süt çocuğu hastalıkları doğum klinikleri ile ilgisini keserek hakiki yerini bulmuştur. Hastaneye tayininden 16 ay sonra Tıp Fakültesi Püerikültür muallimliğine de tayin olunmuştur.

Bu suretle kariyerini yapan hocamız bir yandan Etfal Hastanesi mütehassıslığı, diğer yandan Fakülte Profesörlüğü ödevlerinde çalışırken ilmî travayları da ihmal etmemiş ve değerli mahsuller vermeye başlamıştır. Böylece 1926'da "Kleinschmidt"ın çocuk hastalıkları tedavisi kitabını tercüme ederek bastırılmış, sonra Tıp Fakültesi talebeleri ve doktorlar için Püerikültür kitabını yazmıştır. 3'üncü baskısı tükenmek üzere bulunan bu kitaplar memleketimizde esaslı bir boşluğu doldurmuştur.

1933 Üniversite inkılâbı sırasında hocamız Alantar “Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği” ismi ile kurulan kliniğimizin başına getirilmiştir. Klinik direktörü olduktan sonra hocamızın çalışmalarında daha verimli gelişmeler başlamıştır. Çocuk davasının memlekette yerleşebilmesi için ana dilinde yazılmış eserlerin şart olduğunu bir an gözden uzak tutmayan Profesör, hocalığının ilk yılında “Çocuk hastalıkları bilgisi” kitabını yayınlamıştır. 1947 senesinde 4’üncü baskısı tamamlanan bu kitap memlekette önemli bir boşluk doldurmuş oluyor.

Profesör İhsan Hilmi Alantar’ın bu ana kitaplardan başka değişik konuda yayınları da vardır. Profesör Şevket Salih Soysal ile birlikte “Çocuklarda Biyolojik Bilgiler” adında iki ciltlik kitabı tercüme etmiş, Metine Bilger ile “Çocuk Hastalıklarında Reçete” kitabını yazmıştır. Bunlardan başka “Sosyal Hijyen” konuları ile ilgilenerek “Sağlam Okul Gençliği”, “Çocuk Büyütme Yolu” kitaplarını ve Cihad Tahsin Gürson ile birlikte “Çocuk Eğitiminde Hekim” kitabını da yayınlamıştır.

Bunlardan başka hocamızın ilgilendiği değişik konular da yayınlara bulunarak yurt irfanının bu yolda tanınmasına çalışmıştır. Yabancı dilde yazılan 26 makalenin 13’ü Alman, 13’ü Fransız ve bir de Amerikan Tıp gazetelerinde basılmıştır.

Memleket içi ve dışı birçok kongrelere iştirak eden hocamız değişik konularda raporlar yazmış ve tebliğlerde bulunmuştur. Bunlardan 10’u Millî Tıp Kongresi’ne, 1’i Birinci Türk Pediatri Kongresi’ne, biri Milletlerarası Çocuk Esirgeme Kurumu Brüksel Kongresi’ne, ikisi Balkan Tıp Kongresi’ne ve birisi de Antropoloji Kongresi’ne yazılmıştır.

Yabancı memleketlerde yaptığı yayınlarla ilmini ve yurdunu bu bölgelerde tanıtan hocamız son senelerde Macar Çocuk Kliniği’nin neşrettiği “Pediatria Danubiana” tıp mecmuasının neşir heyeti arasına seçilmiştir. Cemiyet işleri ile de uğraşmayı ihmal etmeyen hocamız İstanbul Pediatri Kurulu’nun uzun seneler reisliğini yapmış ve bu sıralarda kurumu çalışmasında en verimli bir safhaya yükseltmiştir.

Bütün bu çalışmalar dışında hocamız memleketin en büyük ihtiyacını, mütehassis çocuk hekimi yetiştirmeyi ihmal etmemiş ve yetiştirdiği yüze yakın mütehassısın yurdun değişik bölgelerinde ödev alması ve başarılı çalışmaları sayesinde çocuk davamız daha verimli bir yol almıştır.

25 senelik hastane hayatının yukarıda arz edilen kısa muhasebesi Profesör İhsan Hilmi Alantar’ın Türk çocuk hekimliğine yaptığı hizmetleri açıkça belirtmektedir. Bu 25 yılın içinde ilk önce talebe, sonra asistan, çocuk hekimi ve en sonra klinik müntesibi olarak yaşamış ve bu davaya yakından katılmış bir insan sıfatıyla bu çok önemli memleket işinin halli uğrunda kendisine çok şeyler borçlu olduğumuzu huzurunuzda açıklamayı bir vazife bilirim.

Resmî hayatında vazifede ihmali affetmeyen ve bu suretle haşin gibi tanınan hocamızın hususî hayatında müşfik ve mültefit olduğunu çok kimse tahmin edemez. Klinik hayatına girenler buna yakından şahit olmakta ve yavaş yavaş kendilerini samimi bir muhitin sardığını hissetmektedirler. Daha ileri giderek diyeceğiz ki klinikten yetişenlerin yardımı ile bu halka bütün memleketi sarmaya başlamış ve çocuk davası bu suretle aynı iman ile yurdun her tarafında başarılmaya çalışılmıştır. Gün geçtikçe bunun daha kuvvetleneceği de muhakkaktır. 1948 yılının bu dönümden başka özellikleri de vardır. Kliniğimizin tamamlanmak üzere bulunan 15'inci ders yılı hocamızın 60'uncu yaşını bitirishi, refikalarıyla nişanlanmalarının 30'uncu yıldönümünün de bu seneye rastlaması günün kıymetini artırmaktadır. İdrâk ettikleri bütün bu yıldönümlerinden dolayı kendilerini tebrik eder, aile ve kliniğin başında uzun müddet verimli ve mes'ut yaşamasını dileriz.

Bu sevinçli günümüzde aramıza katılarak bizi şereflendiren sayın hocalarımıza, arkadaşlarımıza ve misafirlerimize bu büyük lûtuflarından dolayı derin minnet ve şükranlarımızı sunmayı da bir borç biliriz.

Doç. Dr. Sezai Bedreddin, Tümay'ın söylevinden sonra heyecanlı bir konuşma yaparak kendisini bu işe sevk eden duyguları şöyle belirtti:

“Aziz arkadaşlarım,

Bugün buraya Doktor Profesör İhsan Hilmi Alantar'ın İstanbul Çocuk Hastanesi'nde görev alışının rubu asırlık yıldönümünü kutlamak, yaptığı hizmetleri anmak maksadıyla toplandık. Biraz evvel iki seçkin arkadaşım bu değerli ilim adamı hakkında takdîrkâr, sitayişkâr, hürmetkâr sözler söylediler, onlardan sonra benim bu hususta konuşmam belki biraz lüzumsuz telâkki olunabilir, fakat İstanbul Çocuk Hastanesi'nde görev alma sırası ile Profesör İhsan Hilmi Alantar'dan sonra en kıdemli hekim ben olduğum için birkaç söz söylemek hevesine kapıldım, hoş görmenizi rica ederim. Ben buraya hazırlanarak gelmedim, bugünün heyecanı ile konuşuyorum.

Biraz evvel söz söyleyen iki arkadaşım İlhan Hilmi Alantar'ın hizmetlerini ne güzel ve ne belîğ ifadelerle belirttiler. Bu yirmi beşinci yıldönümü münasebetiyle neşrolunacak broşür onun yaptığı hizmetleri tespit edecek güzel birer vesika olacaktır. Zaten her gün hastanemizin bu şefkat yuvasının kapısı önünde toplanan kıvılcıklı erkekli, irili ufaklı yavrular onun hizmetlerini gösteren canlı birer misaldir. Fakat aziz arkadaşlar.

Ben İhsan Hilmi Alantar'ın asıl hizmetini ne baktığı binlerce yavruya ne de neşrettiği birçok kitaplarda buluyorum. Onun en büyük hizmeti merkezi İstanbul Çocuk Hastanesi Alantar Kliniği olmak üzere bu merkezden güneş ışığı gibi yurdun dört köşesine yayılmış hepsi birbirinden kıymetli birçok çocuk mütehassısları vardır. İhsan Hilmi, bunlarla ne kadar iftihar etse yeridir. Ben eminim ki o Alantar evlâtlarının muvaffakiyetlerini işittikçe en mes'ut anılarını yaşamaktadır.

Arkadaşlar, biraz evvel çok güzel konuşan iki arkadaşım bir noktayı eksik söylediler. Türkçede bir atasözü vardır: “Dişi kuştur yuvayı yapan” denir. Bize İhsan Hilmi Alantar’ı, bu değerli bilim adamını kazandırmakta Bayan Alantar’ın hekim tâbiriyle “Müheyyi” bir sebep olduğu inkâr edebilir miyiz? Ben bugün kalbimin bütün samimiyetiyle İhsan Hilmi’yi kutlarken aynı derecede Bayan Alantar’ı da kutlamayı kendime bir borç bilirim.

Arkadaşlar, bu yurdun İhsan Hilmi’den beklediği daha çok, İhsan Hilmi’nin bu yurda verecekleri daha çok şeyler var: Ben sözümü bitirirken İhsan Hilmi’ye, bütün Alantar ailesi ile ve tâbir caizse bütün çömezleriyle beraber uzun ve mes’ut ömürler dilerim. “

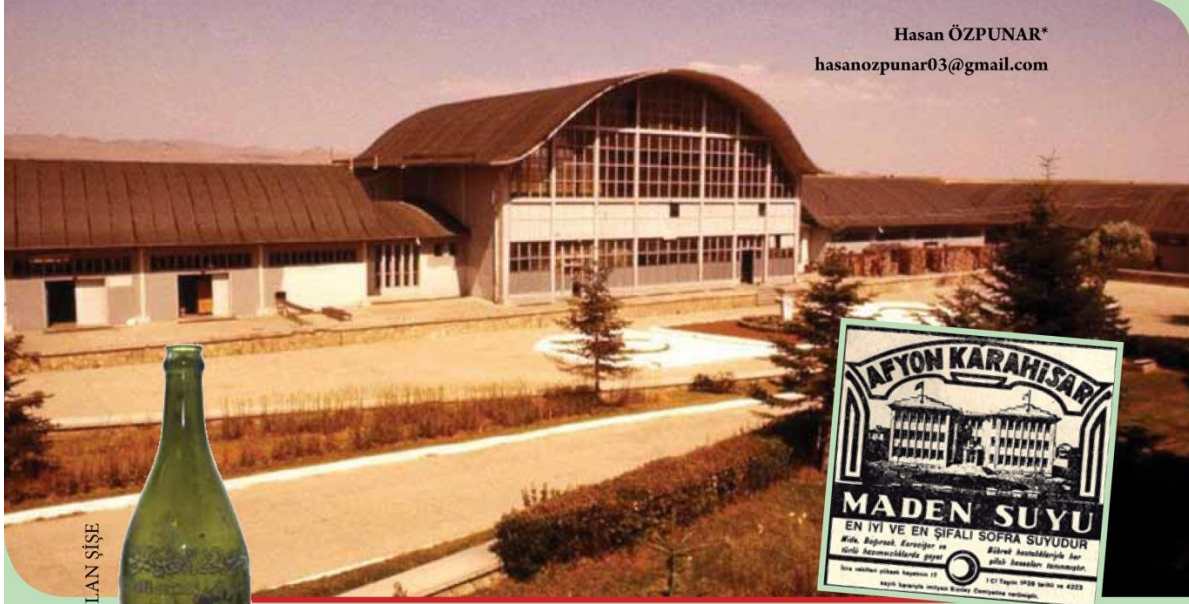
Hatiplerin sözlerinden sonra hazır bulunanlar Profesörü ve eşlerini tebrik ettiler; bundan sonra davetliler büfede ağırlandılar ve toplantı akşamın geç saatlerine kadar samimi bir hava içerisinde devam etti.

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’dan yadigâr tıp fakültesi mezuniyet dergilerinden seçtiğimiz tıp tarihi ile ilgili görselleri, aile yadigârı fotoğraflar bölümünde takdim ediyoruz.

Ayrıca kendisine armağan kitapta adı geçen: “Karahisar Sahip Maden Suyu’nun imtiyazı da Abdülhamid tarafından (6 Kânunisani 1318) Hastaneye verilmiştir.” ifadelerini “Osmanlı’dan Bugüne Karahisar Maden Suyu” belgeleriyle irdeleyelim istedik. Bu değerli belgelerin kullanımına izin veren değerli tarihçimiz Hasan Özpınar’a teşekkür ederim.

OSMANLI'DAN BUGÜNE KARAHİSAR MADEN SUYU

Hasan ÖZPUNAR*
hasanozpunar03@gmail.com

İLK DOLUM YAPILAN ŞİŞE

Her yemekten sonra aradığımız, olmazsa olmazlarımızdan Maden Suyu hakkında ne biliyoruz? Ya da Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sanayi teşebbüslerinden ve İstanbul'daki Hamidiye Suyu'ndan sonra ülkemizin ikinci su işletmesi olduğunu biliyor muydunuz?

Afyonkarahisar Maden Suyu'nun eski devirlerde de bilindiğine dair bir vesika olmamasına rağmen kaynağında yapılan çalışmalarda 30 metre derinlikte kalmıtlara ve vadiye doğru giden birkaç yüz metre uzunluğunda tahta su yatağı bulunmuştur. Yakınındaki Ablak ve Karaoğlan Höyüklerinden çıkan eserlere bakıldığında da bu bölgenin geçmişinin Eski Tunç Dönemi'ne kadar uzandığı söylenebilir.

1926 yılı ilk bina açılışı

Maden Suyu ile ilgili Osmanlı Arşivlerinde ilk kaynaklara 1877 yılında rastlamaktayız. Bu belgede Karahisar yakınındaki ekşi su madeninin Maarif'e bırakılması gerektiği belirtilmektedir.¹

O dönemde "Ekşi su" adıyla bilinen maden suyunun kaderi Belçikalı bir hekimin Sultan 2. Abdülhamit'e bu suyu tavsiye etmesiyle değişmiştir. Böbrek rahatsızlığı ve sindirim problemi olan Padişah'ın maden suyunu kullanmasıyla birlikte rahatsızlığının geçmesi, O'nun bu kaynak ile özel olarak ilgilenmesine yol açar. Geçtiğimiz yıllarda Osmanlı Arşivleri'nde yaptığım bir araştırma sırasında Sultan 2. Abdülhamit'in bu kaynağı gösteren pek çok fotoğraf çektiğini tesbit etmiştim. (Bu fotoğraflar daha sonra yaptırılarak İşletmeye hediye edilmiştir)

*Taşpınar Dergisi Editörü-Sultan Divanı Mevlevihanesi
¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Tarih: 8 /Ra/1293 Dosya No: 1293 Gömlek No: 4

H.1310 M. 1894 tarihinde Hamidiye Etfal Hastanesi Doktorları Sultan 2. Abdülhamit'in emriyle kaynağa gelerek inceleme yaparlar.²

H. 1312 M. 1896 tarihinde Afyonkarahisar'da bulunan kaplıcalarla birlikte Ekşisu Kaynağı'nın da işletilmesi Maarif'e bırakılır.³ Maarif bugünkü deyimle Milli Eğitim Müdürlüğü buradan elde edeceği geliri yine eğitim işlerinde kullanacaktır.

Maden suyu kaynağı Maarif tarafından işletildiği yıllarda bu kaynağın geleceğini gören bazı kimseler işletme hakkını almak için girişimlerde bulunmuşlardır. Anadolu-Bağdat Demiryolu Başkomiseri Hayrettin Efendi ve Ziraat Bankası Muhasebe Kalemî çalışanlarından Mehmet Reşad Efendi'de bunlardan bazılarıdır.⁴ Ne var ki isteklerine olumlu cevap alamamışlardır. Bu kişilerin haricinde daha başka istekte bulunanlar olmuşsa da Maden Suyu gelirleri Maarif'e aktarılmaya devam etmiştir.

H.1316/m.1898 tarihli Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi'nde "Gazlıgöl Hamamı'na 15 dakika mesafede Çitli Suyuna benzer Ekşisu tabir edilen bir maden suyu çıkmaktadır" denilmektedir.

Böylesine kıymetli bir suyun tahlili ise ilk kez 1903 yılında

Kimyager Ali Rıza Bey 1867-1906

Padişahın emriyle Tıbbiye Mektebi Öğretmenlerinden Kimyager Ali Rıza Bey tarafından yapılmıştır. Tahlil sonuçları Tıbbiye Mektebi Öğretmeni Tevfik Vâcid Bey tarafından yazılan ve H.1324 M. 1909 tarihinde basılan "Umumi Telhisi Fenni Tedavi" isimli kitapta ilk kez yayınlanmıştır.

Bu rapor aşağıdaki gibidir.

Tahlili yapan: Kimyager Ali Rıza

Tahlil tarihi: 20/12/1318

Bir litre suda

Natrium Bikarbonat	3,30711
Lityum Bikarbonat	0,02613
Kalsiyum Karbonat	0,93040
Strontium Karbonat	0,00602
Magnesium Karbonat	0,09180
Natrium Klorid	0,12253
Kalsiyum Klorid	0,13860
Humzu sadisihadit	0,01100
Hamızı silisyum	0,03200
Hamızı karbon serbest	2,22400
Hamızı bor	eser
Toplam	6,88959
Hamızı karbon mecmuu	3,50000
İzafi siklet	1,003
Sıcaklık	16 C.

² BOA Tarih: 29/Z /1310 (Hicri) Dosya No:4 Gömlek No:28

³ BOA. Tarih:1312 Dosya:223

⁴ BOA. Tarih: 1315 Dosya: 1108 Gömlek :83031

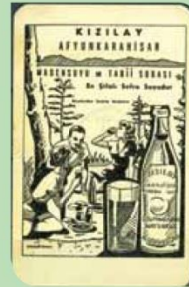
Maden suyu ilk dolun yeri

Karahisar Maden Suyu'nun 1902'de aldığı madalya ve berat

Karahisar-ı Sahip Maden Suyu-
Büyük Şişe 100 Para-Küçük Şişe 60 Para

CUMHURBAŞKANI CEVDET SUNAY-
BAŞBAKAN FERİT MELEN 1972

Diyebiliriz ki Kimyager Ali Rıza Bey Afyonkarahisar Maden Suyu'nun bilimsel olarak ilk tahlini yapan ve hijyenik olarak kurallara uygun bir biçimde şişelenmesini sağlayan kişidir.

Bu tahlilin yanı sıra H.1321/ M.1905 yılında da Hamidiye Etfal Hastanesi sağlık kurulunun da Karahisar Maden Suyu ile ilgili rapor hazırladığı bilinmektedir.

Maden Suyunun yabancı ülkelerde yapılan ilk tahlili ise 1906 yılında Fransa Paris'te, Laboratoire des Recherches Medicales'de adli kurumda yapılmış ve yıllarca bu tahlil esas alınmıştır. Bu tahlilin sonuçları da hemen hemen Türkiye'de yapılan ilk tahlil sonuçlarıyla aynıdır.

İlerleyen yıllarda Fransa Bordo Üniversitesi öğretim görevlisi Prof. Valter Nice ile birlikte bazı Alman ve İngiliz uzmanlarda tahlil yapmış ve bu tahlil sonuçlarını yayınlamışlardır.

Maden Suyu kaynağının hemen yanından İstanbul-Afyonkarahisar Demiryolu'nun geçmesi diğer şehirlere ve özellikle Başkent İstanbul'a ve Saraya nakliyesini kolaylaştırmıştır.

Sultan Abdülhamit tarafından geliri 1905 yılında Hamidiye Etfal Hastanesi'ne bırakılan Maden Suyu'nun dolumu ve nakliyesi için bir heyet oluşturularak çalışmalara başlanır. İstanbul'da özel şişeler yaptırılır. Boş şişelerin Afyonkarahisar'a, dolan şişelerin İstanbul'a nakliyesi için aynı yıl Anadolu Demiryolu Şirketiyle bir anlaşma yapılır. Bu anlaşmaya göre İstanbul'dan getirilecek boş maden suyu şişeleri için ücret ödenmeyecek, bunlar meccanen taşınacak, dolu şişelerin bulunduğu sandıklar için ise tarifeye göre ücret ödenecektir.⁵ Her ne kadar böyle bir anlaşma yapılsa da takip eden yılda nakledilecek maden

sularının ücretsiz de taşındığına rastlanmaktadır.⁶

İstanbul'a sevk edilen madensuyunun yabancı ülkelere ihracı için ilk defa 1906 yılında çalışmalar yapılmıştır. Daha önce 1900 yılında Paris'te yapılan madensuları yarışmasında Karahisar Maden Suyu'nun altın madalya kazandığını da burada belirtelim.⁷

1910 yılı Mayıs ayında bu bölgeden geçen İhtifalci Mehmet Ziya Bey seyahatnamesinde Madensuyu hakkında şunları söyler;

"Gazlıgöl Hamam'ına bir çeyrek mesafede Çitli Suyu'na benzeyen ve Ekşi Su adı verilen bir madeni su çıktığından, şişelenerek hem yurt içinde tüketilmekte hem de Avrupa'ya ihraç edilmektedir.

İlk ve sonbaharlarda bu kaplıcalara devam edenlere bir hizmet ve kolaylık olmak üzere Karahisar-İzmir Osmanlı Şimendifer Kumpanyası, düzenli seferler dışında, Gazlıgöl ve Hamam mevkilerine tren seferleri tahsis etmiştir. Şirket, burardan çıkan maden sularının dışarıya nakledilip sürümünü kolaylaştırmak ve arttırmak için, nakliye ücretlerini de düşürmek suretiyle memleket karşı iyilikseverliğini göstermişti.

Gazlıgöl'de çıkan maden sularının şifalı özellikleri tecrübe ile sabittir ve ünlüdür. Fakat bu suyun ne gibi kimyasal maddeler içerdiğini anlamak için, şimdiye kadar hiçbir taraftan bir teşebbüs gerçekleştirilmemiş olduğunu dikkate alarak suların faydasını yaygınlaştırmak ve rağbetini arttırmak, böylece Maarife hizmet etmek arzusuyla, bilimsel yöntem ve araçlar çerçevesinde tahlil ettirerek aldığım raporun bir suretini Komisyon Başkanı Ahmet Efendi'ye göndermiştim.

⁶ BOA. Tarih:23 /Ş/1323 Dosya No:14 Gömlek No: 1323/Ş-01

⁷ Aygen M. Saadettin Afyonkarahisar Kaplıcaları ve Madensuları Türkeli Yayınları 1979 Sh.183

ESKİ
KARAHISAR
MADEN SUYU
ŞİŞESİ

Gazlıgöl Maden Suyu'nun Raporu

Potasyum: Karbonit halinde vardır

Sodyum: Karbonit halinde vardır

Kükürt: Gayet az miktarda vardır

Kireçli ve magnezyumlu tuzlar: Yeterli miktarda vardır

Klor sodyum (basit tuz): Litrede 0,3 desigram

Netice: Tahlil edilen bu su, alkali karbonatlı bir maden suyudur.

Gazlıgöl Hamamı'nın içerdiği kimyasallar yukarıya yazılmıştır ve kullanılan şeklini doktorlara sorup ona göre hareket etmek ise hikmetin gereğidir.” (Bursa'dan Konya'ya Seyahat-Mehmet Ziya-Bursa İl Özel İdaresi Yayını s 269-270 Bursa 2008)

İlk yıllarda küçük bir barakada Mevlevi görevlilerce dolun yapılan madensuyuna 1909 yılında kaynağı muhafaza edecek kapalı bir yer ve yanına karakol yapılması kararlaştırılır.⁸

Uzun yıllar boyunca bu şekilde çalıştırılan Maden suyu kaynağı üzerine modern yapıların yapılabilmesi için 1920 yılını beklemek gerekir. Bu yılda İstanbul Belediyesi'nden mühendis Selahattin Bey buraya yapılacak binaların planlarını yapmak için görevlendirilir.⁹

Yıllarca Maarif tarafından işletilen Karahisar Maden suyu gelirleri, Sultan Abdülhamit'in ilgileneşmesiyle 1905 yılı başlarından itibaren Hamidiye Etfal Hastanesi'ne bırakılmıştır. Sultan Abdülhamid'in tahttan uzaklaştırılması ile birlikte Hastane'nin etkisi de azalmış ve kaynağın işletmesinin yeniden Karahisar-ı Sahip Maarif Müdürlüğü'ne verilmesi için girişimler başlamıştır. Bu arada Hamidiye Etfal Hastanesi'nin ismi de değişmiş Şişli Etfal veya Osmanlı Etfal Hastanesi olarak anılır olmuştur.

1913 yılında Karahisar'ı Sahip vilayetince yazılan bir yazıda "Karahisar mekatib-i ibtidaiyesine ait iken Hamidiye Etfal Hastanesi Sertabibi İbrahim Paşa tarafından zabt edi-

⁸ BOA. Tarih: 29/Z/1325

⁹ BOA. Tarih: 10/Z/1336 Dosya No:13 Gömlek No:53

len maden suyunun, maarif-i mahalliyeye namına istirdadiyla müzayedeye konulması” istenmektedir.¹⁰

İlerleyen günlerde Şişli Etfal Hastanesi'nin idaresinin İstanbul Şehremaneti'ne (Belediye) devredilmesi sebebiyle madensuyunda çalışan bekle, görevli gibi çalışanların maaşlarının ne şekilde ödeneceğinin belirsizliği nedeniyle idareye görüş sorulur.

1912 ve 1913 yıllarında Maarif Nezareti tarafından değişik yazılarla Karahisar Maden Suyu'nun eskiden olduğu gibi il genelindeki mekteplerin masraflarını karşılamak amacıyla tekrar Maarife bırakılması isteği dile getirilir. Uzun süre bu isteklere cevap vermeyen Afyonkarahisar'ın bağlı olduğu Hüdavendigar Vilayeti (Bursa) Valisi Azmi Ömer Bey sonunda bir rapor hazırlayarak Karahisar Maden Suyu'nun Şura-yı Devlet kararıyla Şişli Etfal Hastanesi'ne bırakıldığını ve yeniden Maarif'e tahsis edilmesinin mümkün olmayacağını belirtir.¹¹

Bu karara rağmen Maarif'in isteği devam eder. Hatta Meclis-i Mebusan'daki Afyonkarahisar Milletvekilleri de bu konuda talepte bulunurlar, fakat talepleri reddedilir. Baskının artması sonucu Dahiliye Vekaleti yeni bir karar verir. Bu kararla Maden suyu gelirleri "Mahalli masraflar" için harcanmak şartı ile İdare-i Hususiye'ye (Özel İdare) bırakılır.¹²

Bu yıllarda Maden Suyu koyu kahverengi renkli, kiloluk şişelere doldurulmakta ve ağızları porselen kapaklarla kapatılarak piyasaya sunulmaktadır. 24 şişe alan tahta kasalar at arabaları ile Afyonkarahisar'a getirilerek Uzunçarşı'daki Akosman Mağazası'nda şişesi 100 para ve kasası 60 kuruş olarak halka satılmaktadır.

Maden Suyu, Afyonkarahisar İdare-i Hususi (İl Özel İdaresi) uhdesinde olduğu 1913-1926 yılları arasında bazı

¹⁰ BOA. Tarih: 18/Ra/1327 Dosya No.1114 Gömlek No:22

¹¹ BOA. Tarih: 05/Ra/1328 Dosya No.52/2 Gömlek No:25

¹² BOA. Tarih: 12/N/1329 Dosya No.32 Gömlek No:1

KIZILAY İDARE BİNASI - 1936

İLAN-1937

Sıhhiye Vekili Dr. Refik Saydam

kişilere kiralanmıştır. 1920 yılında 5 yıl süreyle kiralanması için yapılan ihaleye katılanlardan birisi de eski adıyla Hilali Ahmer Cemiyeti yani Kızılay'dır. Milli Mücadele sonrası Ali Rıza adlı emekli bir subay ve sonrasında Hüseyin Molloağlu, maden suyu kaynağını işleten kişilerden bazılarıdır.¹³

Karahisar Maden Suyu için asıl dönüm noktasını, imtiyazının 17 Ekim 1926 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile 60 yıllığına Kızılay'a devredilmesi oluşturur. İlk etapta Fritz Schmiel yapılacak yeni tesislerin plan ve projelerini çizer. Bu tarihten sonra su kaynağının işletilmesinde daha profesyonel bir anlayış hakim olmuş, yeni yatırım ve reklam çalışmalarıyla hem üretimin artması sağlanmış hem de yurt çapında satış ve dağıtımı sağlanmıştır.

25 Eylül 1929 tarihinde dönemin Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili (Sağlık Bakanı) Refik Bey (Saydam) Gazlıgöl'ü özellikle ziyaret ederek burada yapılacak çalışmalar hakkında bilgi alır.¹⁴

İlerleyen yıllarda bir sohbet sırasında suyun özelliklerinden bahsederek kendisinin 12 yıldır bu suyu içerek sıhhat bulduğunu anlatır.¹⁵

Böbrek rahatsızlığı olan Atatürk Cumhuriyetin ilk yıllarında kendisine gönderilen bu sudan içerek şifa bulmuş ve 1934 yılında İran Şahu ile birlikte ilimizi ziyaretinde Eskişehir istikametinden trenle Afyonkarahisar'a gelirken Gazlıgöl

¹³ Aygen M.Saadettin Afyonkarahisar Kaplıcaları ve Madensuları Türkeli Yayınları 1979

¹⁴ Son Haber Gazetesi-26 Eylül 1929 s.806

¹⁵ Cumhuriyet Gazetesi-7 Eylül 1936

ifadelere göre,

- Türkiye Avrupa'nın bildiğinden çok daha zengin ve çeşitli maden sularına sahiptir.

- Bu kaynak daha itinalı bir şekilde değerlendirilmelidir.

1935 yılında Karahisar Maden Suyu'nun İstanbul Eminönü'ndeki satış büfesinde ayda 37.000 şişe civarında bir satış rakamı vardır. Şişelerin litrelik olduğu dikkate alınırsa satış rakamının ne derece büyük olduğu anlaşılabilir. Takip eden yıllarda da İstanbul'un muhtelif yerlerinde sadece Karahisar Maden Suyu'nun satıldığı büfeler açılmıştır. (Cumhuriyet Gazetesi 02/06/1936)

1941 yılında Fransa Paris'te basılan bir kitapta Karahisar Maden Suyu'nun Avrupa'nın en önemli maden suyu olan Vichy ile karşılaştırması yapılmış ve Karahisar Maden Suyu'nun daha üstün vasıfta olduğu burada da belirtilmiştir.¹⁷

¹⁶ Aygen M.Saadettin-Görktan Muzaffer Atatürk'ün Afyonkarahisar'a Gelişleri Türkeli Yay. 1980

¹⁷ Ernst Chaput- PHRYGIE Geologie et Geographie Physique

Çok uzun yıllar işletme doktorluğunu yapan Turgut Aktan

Maden suyu ve sodası bulunamıyor

Şişe kapsülü bulunmamasından dolayı piyasadaki maden suyu ve sodası dışarıya girtilmiştir. Aynı sebepten Kızılay, Afyon'dan maden suyu ve sodası sevkiyatı yapılmamaktadır. Kızılayın aybağına katılıp piyasaya mal veremeyeceği anlaşılmaktadır.

Bütün ürünler Londra'dan Kayseri gibi ile yola çıkarılan 10 milyon adet kapsüldedir. Bunların ay sonuna kadar limanımıza gelmesini müteakip Kızılay, tehrar piyasaya su ve soda arzedecektir.

Yaz mevsiminde Kızılayın aylık ortalaması maden suyu ve sodası satışları 500 bin şişe civarındadır.

Milliyet Gazetesi-20 Nisan 1956

1951 yılında Fransa'dan ithal edilen yeni su şişeleme makinelere montajı sebebi ile üretim bir süre durur. Yalnız hastaların ihtiyacı için stoklardan bir kısmı sadece eczanelerde satışa sunulur. Yeni gelen makinenin devreye girmesi ile daha önce yıllık 1 milyon şişe olan üretim 6 milyon adete çıkarılacak ve ihtiyaç olursa daha da artırılabilecektir. O yıllarda diğer Avrupa ülkelerine ihracat yapılırken Mısır, Filistin, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Kıbrıs'ın madensuyu talebi üretim yetersizliği sebebiyle karşılanamamaktadır. Yeni makine ile bu istekler karşılanmaya başlanır. Daha önce elle yapılan yapılan doldurma ve temizleme işlemleri nedeniyle halktan da şikayetler gelmektedir. Yeni makine ile hem bu işlemler otomatik yapılmaya başlanır hem de şikayetlerin önüne geçilmiş olur. Bunların yanı sıra kasalama işlemleri de tamamen otomatik hale getirilmiştir.

O yıllarda diğer bir sıkıntı da şişe fiyatlarının yüksekliği idi. Paşabahçe Cam Fabrikası'nda 40-45 kuruşa imal edilen şişelerin eğer gümrük muafiyeti sağlanırsa 7-8 kuruşa getirilebileceği gündeme gelir.¹⁸ Bunlara rağmen İstanbul Paşabahçe Şişe Cam Fabrikaları'ndan şişe alınmaya devam edilir. Esasen 1920 ve 1930'lu yıllarda Türkiye'de şişe sanayi gelişmediğinden fabrika şişe ihtiyacını Avrupa ülkelerinde bulunan Ehrenstein-Toledo, Glasfabrik Fischman Schöne AG. gibi fabrikalardan temin etmiştir. Yine bu yıllarda özellikle şişelerin geri dönüşümünün sağlanması için birçok kez Kızılay tarafından çeşitli basın duyuruları yapılır. 1960'lı yıllarda Türkeli Gazetesi sahibi Doktor M. Saadettin Aygen gazetedeki köşe yazılarında Maden Suyu Fabrikası yanına bir de şişe fabrikası kurulmasının üzerinde sıkça durmuşsa da bu konuda bir sonuç alınamamıştır.

1950'li yıllarda Karahisar Maden Suyu özellikle Ortadoğu'da Arap ülkelerinde tanınmaya başlar. Suriye, Ürdün, Lübnan ve Mısır hükümet temsilcileri Ankara'da yaptıkları çalışmalarla madensuyunun ülkelere ihraç edilmesi için gayret gösterirler ve başarılı olurlar. Fakat bu seferde yeni bir sıkıntı ortaya çıkar. Madensuyu ihraç edilen ülkelerin artması

Paris 1941 sh.91-97

¹⁸ Milliyet Gazetesi 04/01/1951

ile birlikte fabrika nerdeyse tamamen ihracata çalışmakta, iç piyasaya mal verilememektedir. Maden Suyu neredeyse karaborsaya düşer. Eczanelerde ilaç gibi satılmaya başlanır. Aylık 500-600 bin şişe civarında olan üretim, talebi karşılayamamaktadır. Yeri gelir sadece kapak sıkıntısı yüzünden üretime ara verilir. Gazeteler günlerce İngiltere'den ithal edilecek olan kapakların satın alındığını, yüklendiğini, yola çıktığını, gelmek üzere olduğunu haber yaparlar. (Mayıs 1956 tarihli gazeteler)

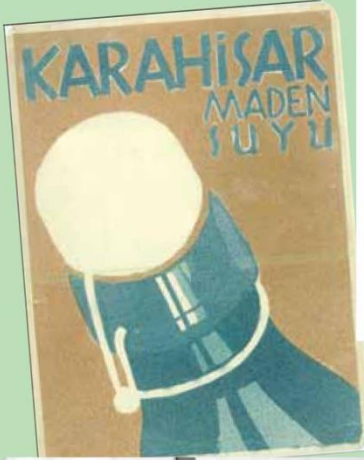
Karahisar Maden Suyu'nun bayilik sisteminde karşıladığımız dikkat çekici bir yönde özellikle İstanbul'da dağıtımını yapan başbayinin Afyonkarahisarlı olmasıdır. 1950'li yıllardan itibaren Maden Suyu'nun İstanbul başbayiliğini Afyonkarahisarlı Sarısoy, Helvacıoğlu ve Özpınar aileleri yapmaktadır. Eskişehir bayisi yine Afyonkarahisarlı bir aile olan Alpata'lardır.¹⁹

Maden Suyu kaynağının bulunduğu alan tesisleşmenin başladığı yıllardan itibaren ağaçlandırılmaya başlanmış ilk yıllarda teneke barakalarda kalan işçiler için 1940'lı yıllarda bu ağaçlık sahanın içine lojmanlar yaptırılmıştır. Bu lojmanlar 2000'li yıllara kadar kullanılmış, ulaşım imkanlarının artması ile birlikte personel lojmanları bırakarak fabrikaya şehirden gidip gelmeye başlamıştır. Uzun yıllar atıl kalan bu lojmanlar 2010 yılı içerisinde yıktırılmıştır. Fabrika işçileri için 1994 yılında bir cami inşa edilmiştir.

Özellikle 1946'dan 1964 yılına kadar burada çalışan ve tesisi ilk modern binalarına kavuşturan, yeni kaynaklar bulan Yüksek Su Mühendisi Memduh Ölçer'in bu çalışmalarını takdir etmek gerekir. Ölçer bu çalışmalarının yanısıra gerek Maden Suyu işletmesinde gerekse Gazlıgöl Kaplıcaları'nda yapılması gerekenleri rapor haline getirmiş ve kitap olarak bastırmıştır.

Yörede yaşayanların hafızalarında kalan bir olay da tesislerin ortasından geçen derenin 1958 yılı Temmuz ayında aşırı yağış sebebiyle dere taşması ve Maden Suyu bekçisinin eşi Azize Hanım ve 4 yaşındaki çocuğunun sele kapılarak bo-

¹⁹ Milliyet Gazetesi -22/06/1956 Milliyet

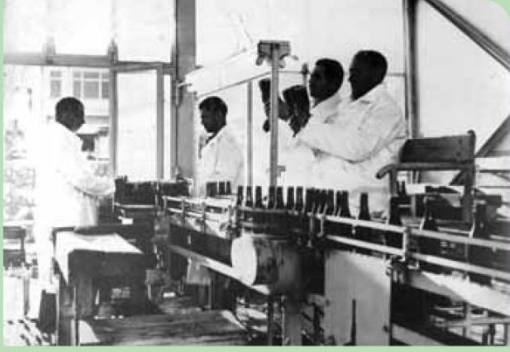

Karahisar maden suları çok rağbet görüyor.
Kızılay tarafından işletilmekte olan Afyonkarahisar maden suları için 22.5 milyon adet şişe sipariş edildiği haber verilmiştir. Maden sularının fiyatlarının artırılmış olmasına rağmen Afyonkarahisar suları çok rağbet görmektedir. Yenilenmiş olan tesisler sayesinde satışlarda yüzde 25 artış kaydedilmiştir.

25 Kasım 1951-Milliyet Gzt.

1965 yılında Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'nün ziyareti

ğulmasıdır. Bu dere yatağının ıslah edilmesi için 1977 yılında ihaleye çıkmış olsa da aradan geçen bunca yılda sadece Maden suyu içinden geçen kısmı ıslah edilmiştir. Gazlıgöl'ün önünden geçen kısmın ise ıslah çalışmaları devam etmektedir.

Maden Suyu'ndan bahsetmişken bir kişiyi anmakta yarar var. Dr. Turgut Aktan (namı diğer Deli Turgut) 1946 yılından itibaren 35 yıl boyunca bu işletmenin doktorluğunu yapmış ve tesiste çalışanların yanı sıra civar köylerde yaşayan insanların da tedavilerini yapmasından dolayı tanınan bir kişi olmuştur. Bu çalışmasının karşılığında da Kızılay Onursal Üyeliği ve Altın Madalya ile ödüllendirilmiştir.

Zaman zaman devlet adamlarının da ziyaret ettiği Karahisar Madensuyu Fabrikası'na 1965 yılında Başbakan Suat Hayri Ürgüplü, 1972 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakan Ferit Melen ve son olarak 1984 yılında dönemin Başbakanı Turgut Özal ziyarette bulunmuştur.

1980'li yılların başında Maden Suyu işletmesinin bulunduğu arazinin bir kısmında özel sektöre "yap-işlet-devret" modeli ile kaynak suyu üretim tesisleri kurma izni verilmiştir. Açılışı 1984'te Başbakan Turgut Özal tarafından yapılan bu tesisler ilk yıllarda istikrarlı bir şekilde çalıştırılmış olmasına rağmen ilerleyen yıllarda bu istikrar bozulmuş uzun süre kapalı kalmıştır. 2000'li yılların başında Kızılay'a devredilen tesislerde tekrar üretime başlanmış ve günümüzde büyüme çalışmaları sürmektedir.

1950'li yıllarda yıllık ortalama 5 milyon şişe üretime sahip olan Karahisar Maden Suyu günümüzde yıllık 600 milyon şişe üretim kapasitesiyle dünyanın önde gelen su işletmelerinden biri. Eskiden litrelik şişelerde soda ve maden suyu olarak satışa sunulurken bugün meyve aromalı çeşitlerle hem cam şişelerde hem de pet şişe olarak satışa sunuluyor.

Günümüzde büyük işletmelerin kuruldukları bölgeye sosyal alanda da yatırım yapması bir gelenektir. Geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren ve imtiyaz hakkı başka kurumlara devredildiği yıllarda bile bu işletmenin gelirlerinin yine ilimizin eğitim alanındaki kurumlarına harcanması gündeme gelmişken günümüzde böyle bir talebin olmaması dikkat çekicidir. Bunda tesisi işleten Türk Kızılayı'nın toplum yararına çalışan kurum olmasının payı vardır sanıyorum. Fakat 1926'dan bu yana tesisleri işleten Kızılay'ın (geçtiğimiz yıl yapılan ve henüz açılmayan İhsaniye Kızılay Hastanesi'ni saymazsak) bunca yıldır şehre ve

kaynaklarını kullandığı bölgeye herhangi bir sosyal-kültürel yatırım yapmaması büyük bir eksiklik. Yine yıllardır ilimiz vergi rekortmenleri sıralamasında en başta gelen Kızılây Madensuyu İşletmesi'nin 2013 yılından itibaren vergilerini Ankara merkezli olarak ödeyeceğinin gündeme gelmesi de ilimiz kamuoyunda tepki çeken konulardan birisi.²⁰ Bilindiği üzere illerden toplanan vergilerin belli bir kısmı o ile yatırım olarak aktarılmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda tartışma konusu olan olan bir diğer meselede kuruluşundan itibaren "Karahisar Maden Suyu" olarak bilinen işletmenin önce "Kızılây Maden Suyu"na dönüşmesi sonra şişelerdeki Afyonkarahisar yazısını görmeyecek derecede küçültmesidir. İlimiz kamuoyundan gelen tepkiler üzerine Türkiye ve dünyanın dörtbir tarafına gönderilen şişelere: "Afyonkarahisar" yazısı tekrar konulmuştur. Esasen 1960'lı yıllara kadar "Karahisar Maden Suyu" olarak anılırken isim değişikliğine neden ihtiyaç duyulduğu ve o dönemde neden tepki gösterilmediği ayrı bir merak konusudur.

Yeni üretim hatları ile her yıl kapasitesi artırılan Maden Suyu'nda yapılması gerekenlere gelince; çevresindeki ağaçlık alanla göz dolduran işletme sahasına insanların hem termal tedaviden yararlanabilecekleri hem de maden suyundan istifade edebilecekleri tesisler, oteller yapılabilir. Maden suyu İşletmesi'nin hemen yanbaşında yeralan Gazlıgöl Kaplıcaları'na gelen binlerce kişinin buradan da faydalanmasının sağlanması hem Kızılây'ın gelirlerini artıracak hem de reklamını yapacaktır. Bunların yanı sıra Afyonkarahisar'a da büyük katkı sağlayacaktır. Yine Kızılây'ın başka şehirlerde çok farklı alanlarda (Tıp Merkezleri, Çadır Üretimi, Dinlenme Tesisleri, Otel, Huzurevi) işletmeleri bulunmasına karşılık en büyük gelir kaynağı olan Maden Suyu Tesisleri'nin bulunduğu Afyonkarahisar'a da bu tarz bir yatırım yapması gerekmektedir.

Afyonkarahisar'ın Osmanlı'dan bugüne devam eden tek sanayi işletmesi olan tesisin tarihi seyrini gösterecek bir müze kurulduğu takdirde kısa zamanda bölgeye termal tatil için gelen binlerce kişinin ziyaret edebileceği alternatif mekânlar arasına girecektir.

Çocukluğu fabrika çevresindeki köylerde geçmiş birisi olarak bizim için Maden Suyu demek o çevrede açıkta akan çeşmelerden su içmek, şişelere doldurup evimize götürmekti. Açıkta akan diyorum zira 1980'li yılların ortalarına kadar halkın faydalanması için fabrika civarında açıkta akan birkaç çeşmenin yanı sıra Gazlıgöl Tren İstasyonu'nda ve merkezinde de Maden suyu akan çeşmeler vardı. Sonrası ne mi? Onlarda tarih oldu.

²⁰ <http://www.afyonzafer.net/afyonkarahisar/kizilay>

Madensuyu fabrikası girişinde şimşirlerde unutulmaya terk edilmiş tarihi bir çeşme

İstiklâl Savaşı'nın Malî Kahramanı Hasan Fehmi Ataç

“İstiklâl Savaşı'nın malî kahramanı, Atatürk'ün Maliye Bakanı Hasan Fehmi Ataç, Millî Ordu'nun kurulmasında büyük katkı ve çaba gösterir. Cumhuriyetin kurulması ve kurumlaşması sürecinde önemli görevler üstlenir. Savaş yıllarında Maliye'nin düzene girmesinde etkin olur. Maliye Bakanlığı döneminde devlet gelirlerinin azlığına rağmen ordunun tüm ihtiyacını karşılar. Orduya kaynak bulur. Doğu ve Batı cepheleri için iki ayrı ordu defterdarlığı kurarak, subay maaşlarının düzenli ödenmesini ve masraflarının belgelendirilmesini sağlar. Büyük Taarruz'un mali kaynaklarını bulup organize eder ve gerekli yerlere ulaştırır. Bu başarısından dolayı TBMM tarafından yeşil ve kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilir.

Gümüşhane'den sekiz dönem CHP milletvekili seçilen Hasan Fehmi Ataç, Mustafa Kemal'in aldığı bazı kararlarda danıştığı önemli isimdir. Torunu Uluhan Ataç, dedesi Hasan Fehmi Ataç ile ilgili aile içinde konuşulan şu sözleri aktarır: "Atatürk akşamları sofrasında maliyeyi ilgilendiren ya da başka konularda alınan kararlara ilgili, 'ben yarın bunu bir de Hasan Bey'e sorayım' dermiş. Dedemin yokluğunda sofrada konuşulan bazı kararları vermeden önce dedemin fikrini sorarmış. Aile içinde konuşulurdu. Ben o evde bunları duyarak büyüdüm.”

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar arşivinin sahibesi Oya Banu Yurdabak'ın anne tarafından akrabası olan Hasan Fehmi Ataç'ın (kitabının yazarı Sevim Dabağ'ın izniyle) kitabından bazı paragrafların Alantar Hoca'nın dönemiyle örtüştüğü ve aktarılanların da daha detaylı anlamlandırılabilmesi için kitabımızda yer vermenin (gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında) yerinde olacağına kanaat getirdik.

“Millî Mücadele'nin en başarılı Maliye Vekili'nin Hasan Fehmi Bey olduğu fikrinde herkes birleşir. 10 Aralık 1959'da kendisiyle evinde yapılan görüşmede şöyle anlattığı ifade edilir: “Osmanlı idaresinde memuriyet yapmış kimselerin ruhuna idarenin aczi ve zaafı sinmişti. Bunlar bizi çok uğraştırdılar.”

Hasan Fehmi Bey, memleketin hudutları henüz belli olmadığı halde, gelir sağlamak için mümkün olan yerlerde gümrük teşkilatı kurar. Güneydeki gümrük memuru “Burada evrak-ı nakdiye yok. Gümrük resmini nasıl alacağız?” diye sorar. Evrak-ı nakdiye ile altının aynı değerde tedavül edeceğine dair kanun yürürlüktedir. Maliye Vekili, gümrük memuruna şu cevabı verir: “Evrak-ı nakdiye bir altındır. Buna göre cibayet edin (alın).” Hasan Fehmi Bey'in tüm çalışmalarında aynı pratik davranışı görülür.

Mustafa Kemal'in maliyeci olmayan bir Maliye Vekili aramasındaki hikmet budur. Millî Mücadele devrinin son Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey, şöyle bir formül bulur: "Para, yağlı kurşun ve keskin süngüye!" onun için parayı yalnız orduya veriyorum. Ondan başka teşkilata ancak günlük zaruri ihtiyaçlarını karşılayacak kadar verirdim." der. Ordunun sarfiyatını da kontrol etmek ve disipline sokmak lâzımdır. Bunun için bir kanun çıkarılır. Ordu defterdarlıkları ve sorumlu saymanlıklar kurulur.

Ordu, maliye memurlarını başlangıçta yadırgar. Bazı kumandanlarla maliye arasında tatsız olaylar olur. Ali İhsan Paşa, bir gün ordu defterdarını hapseder. Maliye-ordu mücadelesi bir hayli sürer. Fakat sistem yerleşir. Hasan (Saka) Bey'in Maliye Vekilliği zamanında Osmanlı Bankası'nda hükümet komiseri olan Kızılay Başkanı Hamit Bey vasıtasıyla Osmanlı Bankası'na müracaat edilir ve meşhur "hesab-ı cari"den 1,5 milyon lira para istenir. Banka, Paris'e sorar ve aldığı talimat üzerine Ankara'ya şu cevabı verir: "Size 1,5 milyon vereceğiz. Yalnız İstanbul Hükümeti'ne vereceğimiz 500.000 liradan haberdar olduğuna dair bir yazı isteriz."

Bu cevap, Hasan Fehmi Ataç Bey'in zamanında gelir. Anlattığına göre, İstanbul Hükümeti'nin tanınması anlamına gelen bu şart kabul edilmediği için para da alınamaz. Büyük Taarruz'un hazırlıkları yapılırken çok para sıkıntısı çekilir. Mustafa Kemal Paşa'ya göre bu hazırlık için 15 milyon liraya ihtiyaç vardır. Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey, o dönemdeki para sıkıntısı için şöyle der:

"Millî Müdafaa Vekâleti mütemadiyen çarşaf gibi teklifler getiriyordu. Bir defasında 400 bin postal için para istedi. Ben parayı versem, 400 bin postalı nerede, kime, ne kadar zamanda yaptıracaksınız? Çarık istesenez aklım erer, dedim. Teklifi geri aldılar. Bir gün de ordu komutanları vesair araçları için 10 otomobil istedi. Para yerine, "İsteddiğiniz otomobilleri Yunanlılar İzmir'de hazırladılar. Orada duruyor. Gidin bedelsiz alın." dedim. Ruslardan gelen üç yüz bin altından on para harcamamıştım. Telgraf başında her tarafı sıkıştırarak tahsilat yaptırıyordum. Gelen parayı üzerine ekledim. Ordu defterdarlarından hesap istedim. Baktım ki bazı birliklerde 2 ay, bazılarında da 14 ay maaş almamış subaylar var. Üç milyon alıp Akşehir'e gittim. Maaşları aynı seviyeye getirecek şekilde dağıtmak üzere verdim. Sonra da üç milyon daha gönderdim. "Artarsa ikişer ayın birini, hiç olmazsa yarım aylığını dağıtın" dedim.

Akşehir dönüşünde M. Kemal Paşa'ya ne kadar subay olduğunu, maaş alacaklarının miktarını söyledim. Fevzi Paşa da orada idi. M. Kemal Paşa "bu rakamları nereden biliyorsun?" diye sorunca, Fevzi Paşa, ordu defterdarlarını kastederek "onun casusları var" dedi. Taarruz yaklaştı. Ordu durmadan para istiyor. Aşar vakti yakın. Fakat zamanı gelmedi. Vergiler hep tahsil edilmişti. Hiçbir yerde metelik bırakmamıştım.

Bir gün Osmanlı Bankası'nın Ankara Şubesi Müdürü Bojet'i'yi çağırttım. Dedim ki "Osmanlı Bankası, tarihi anını yaşıyor. Maliye'ye 1,5 milyon lira lazım. Bizim idaremizdeki bölgede 16 şubeniz var. İstedğim parayı vermezsen şubelerinizin 16'sına da vaziyet eder, kasalarındaki bütün parayı tutanak karşılığı alırım. Düşünmek için sana bir çeyrek saat zaman veriyorum, git düşün, cevabını ver." Böylece istediğimiz 1,5 milyon lirayı Osmanlı Bankası'ndan aldık."

"Millî Mücadele'nin ilerleyen aşamalarında Osmanlı Bankası'na karşı ılımlı bir siyaset izlenir. Maliye Bakanı Hasan Fehmi Bey, Osmanlı Bankası'nı devletin resmî bankası ve hazinedarı ilan eder. Memlekete ondan başka para nakil yapacak ayrıcalıklı banka olmadığını vurgulayarak Osmanlı Bankası'nın para politikasındaki vazgeçilmez yerinin altını çizerek. Silah altına alınan askerlerin geride bıraktığı ailesine 550 bin lira ayrılır. Maliye Bakanlığı'nın 6.413.629 lira olarak kabul edilen bütçesi, toplam kamu harcamalarının yaklaşık yüzde 10'u kadardır."

"Bakanlık bütçesinde Meclis'in gündeme aldığı ilk konu, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ruslara esir düşen Osmanlı askerlerinin iadesi olur. Osmanlı askerlerinin iadesi için 100 bin lira ödenek ayrılmasına rağmen, Kafkaslar dışındaki esir kamplarında bulunan askerlerin getirilmeleri maddi imkânsızlıklar sebebiyle mümkün değildir. Silah altına alınan askerlere iyi bakılmadığı ve kötü muamele gösterildiği eleştirileri, bir soru önergesiyle Meclis'e taşınır. Henüz düzenli orduya geçilmemişken, Kuva-yi Millîye'nin Millî Savunma Bakanlığı'na bağlanmasından sonra Batı Cephesi'nde bu şekilde emir komuta altına alınan askerlere Refet Paşa tarafından 130 bin lira dağıtıldığı iddia edilir. Millî Savunma Bakanlığı'na 27.576.036 lira bütçe ayrılır."

"Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922 yılının iktisadi durumuyla ilgili bir konuşma yapar. TBMM'nin üçüncü toplantı yıldönümü nedeniyle yaptığı konuşmada şunları söyler: "... memleketimizin gelir kaynakları millî davamızın emniyetle elde edilmesine yeterlidir. Mali kuvvetimiz bugüne kadar olduğu gibi hariçten borçlanma yapmaksızın dahi, fakirhane olmakla beraber, memleketi idare edecek ve gayesine ulaşacaktır." der.

Prof. Dr. Olcay Neyzi'den...

“Bu yazı İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı tarafından yayımlanan Çocuk dergisinin bu ilk sayısında Türkiye’de pediatrinin gelişim sürecini ve doğal olarak Anabilim Dalımızın gelişimini gözden geçirerek özellikle genç meslektaşlarımıza “nereden geldik, nasıl geldik, neredeyiz” konusunda bilgi aktarmak amacıyla kaleme alındı. Daha geniş bir amaç, genç kuşak çocuk hekimlerimizi, ülkemizin yakın tarihinde yaşanmış olan gelişmeleri ve erişilen noktayı olumlu ve olumsuz yönleriyle eleştirel olarak gözden geçirmeye ve bu bilgilerin ışığında “nereye ve nasıl gitmemiz gerekir” sorularının tartışıldığı forumlar düzenlemeye özendirilmiştir. Hemen akla gelen ve sorgulamaya, tartışılmaya ve yönlendirilmeye gereksinim olan bazı konular: “günümüzde tıp fakültelerinde gerek mezuniyet öncesinde, gerekse sonrasında verilen pediatri eğitimi, mezun olan hekimlere ve uzmanlara, ilk basamak pediatri hizmeti sunabilmek için yeterli bir donanım sağlıyor mu?”, “ülkemizde mezuniyet öncesi ve sonrasında pediatri eğitim programları ve bunların ürünleri, yeterince ve nesnel olarak değerlendiriliyor mu?”, “ülkemizde pediatri konusunda araştırmaların Türkiye’nin çocuk sağlığı ile ilgili sorunlarına daha fazla yönetilmesi gerekmez mi?”, “Türkiye’de değişik tıp fakültelerinde pediatri eğitiminde felsefeler ve düzeyler farklı mı?” olarak sıralanabilir.

Eski Yunan dilinde “çocuk“ anlamına gelen ”paidos” sözcüğünden üretilmiş olan “pediatri” teriminin bile ilk defa 1872 yılında tıp diline girmesinden de anlaşılacağı gibi “pediatri” iç hastalıkları, cerrahi, obstetri gibi alanlara kıyasla “genç” bir tıp dalıdır. İnsan yaşamının yaklaşık 1/4’lük bir dönemini kapsamaya ve bu dönemle ilgili çok yönlü fizyolojik, anatomik, biyokimyasal özellikler ve özgül patolojiler varlığına karşın pediatri, Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ancak 19. yüzyılın sonlarına doğru ayrı bir uzmanlık dalı olarak kabul edilmiş ve akademik ayrıcalığı kazanmıştır.

Türkiye’de başlangıçta bir veya birkaç sınırlı olmakla birlikte pediatrinin kurumsallaşması 20. yüzyılın ilk yıllarında başlamış, Cumhuriyet döneminde ivme kazanmış ve özellikle yüzyılın ikinci yarısında bu kurumsallaşma gerek çocuklara sağlık hizmeti sunan gerekse bu konuda eğitim veren kurumların sayısının artmasıyla, yaygınlaşmıştır. Sultan II. Abdülhamid’in kızı Hatice Sultan’ın difteriden ölmesinden sonra, bu vesile ile yaptırılarak 1901 yılında hizmete açılan, bugün Şişli Çocuk Hastanesi olarak bilinen, o zamanki adıyla “Hamidiye Etfal Hastane-i Âlisi” ülkemizdeki ilk çocuk hastanesidir. O yıllarda ülkede henüz pediatri alanında yetişmiş hekim yoktur. Çocuklar yenidoğan ve süt çocukluğu dönemlerinde kadın – doğum hekimleri, daha büyükler erişkin hekimlerince bakılmaktadır. Bu kapsamda uzmanlık dalları Kadın Hastalıkları ve Doğum olmakla birlikte, anne ve çocuk sağlığı hizmetleri ve eğitimi alanında önemli katkılar yapmış olan Besim Ömer Akalın (1862 – 1940) ve Asaf Derviş Paşa’yı (1868 – 1928) anmamız gerekir. Bir fizyolog olan Kadri Raşit Anday (1874 – 1949), aynı zamanda Paris’te çocuk hastanelerinde pediatri eğitimi görmüş ve yurda dönüşte Şişli Çocuk Hastanesinde görevlendirilmiş, 1915 yılında da Dârülfünun Tıp Fakültesinde ilk Çocuk Hastalıkları Kürsüsü kurularak başına getirilmiştir. İlk pediatri dersleri Cağaloğlu’nda hizmet veren poliklinikte verilmeye başlanmıştır.

Kadri Raşit Paşa, bu çalışmalarını ve yayınlarıyla ilk akademik Türk Pediatridir. Diğer bilim dallarında olduğu gibi, tıp dalında da üretkenliğin ve gelişimin değerlendirilmesinin, zaman ve politik ortam dahil tüm koşulların dikkate alınarak yapılması gerekir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin genel görünümü, tüm olanakları çok kısıtlı, nüfusu az, okur – yazar oranı çok düşük, sıtma, trahom, tüberküloz gibi yoksulluk hastalıklarının kol gezdiği, savaş yorgunu bir ülkedir. Bu yıllarda gerçekleştirilmiş büyük atılımlar sonucu İkinci Dünya savaşının izleyen yıllarda Türkiye artık mali kaynaklar, insan kaynakları, yaşam biçimi, genel eğitim düzeyi, sağlık ve eğitim hizmetleri ve daha birçok açılardan ilk döneme kıyasla çok farklı bir ülke haline girmiştir. Yeni üniversiteler kurulmakta ve bilim üretimini özendirerek ortam giderek oluşmaya başlamaktadır. 1960'lı yıllarda Türk pediatri si artık gerek ulusal gerekse uluslararası tıp dünyasında sesini duyuran bir tıp dalı konumuna girme yolundadır. Cumhuriyetimizin kuruluş yılları, ikinci Dünya Savaşı yılları ve bunu izleyerek 1950'li yılların ortalarına kadar uzanan dönem “Türkiye’de pediatri nin temel taşlarının yerleştirildiği dönem” olarak düşünölmelidir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türkiye’de çağdaş pediatri nin yerleşmesine önemli katkı yapmış bir hocamız Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’dır. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar (1888 – 1962) pediatri alanında uzmanlık eğitimini Almanya’da Profesör Czemy’nin kliniğinde tamamlayarak ülkeye dönmüş ve 1923 yılında “Püeriköltür” muallimliğine atanmış, 1933 yılında Üniversite reformu ile İstanbul Üniversitesi’nin yeni kadro düzenlenmesinde Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kürsüsü’nün Başkanlığına getirilmiştir. Alantar, disiplinli çalışma düzeni, düzgün kayıtları, standart tanı ve tedavi kuralları, yıllık istatistikleri, vaka tartışmaları ve yayınlarıyla dönemin Türkiye’sindeki güç koşullara karşın yine o dönemin Avrupa standartlarına oldukça yaklaşan bir üniversite Çocuk Kliniği kurmuş ve pediatri biliminin gelişebilmesi için önemli temel taşlarından birisi olan “kurumlaşma”yı yerine oturtmuş bir bilim adamıdır. Alantar, kalaazar, rahitis, döküntü hastalıklar, tüberküloz, noma gibi o yıllarda çocuklarda sıkça rastlanan pek çok hastalığın tanı ve tedavisine ilişkin deneyimlerini ulusal dergilerde ve 1930 – 1940 arası dönemde önde gelen Avrupa dergilerinde yazmış olduğu makalelerde yayımlanmıştır. JAMA’da da “Statistics on Rickets” başlıklı bir yayını vardır. Uluslararası Çocukları Koruma Birliği’nin (Association International pour la Protection de l’Enfance) Brüksel’de 1935 yılı toplantısına; “Hekim Formasyonunda Pediatri Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Gereksinimler” konusunda bir rapor sunmak üzere davet edilmiş olması ve Profesör Czemy onuruna 1938 yılında hazırlanan bir kitapta da “Eksüdatif diatezli çocuklarda Koplik lekeleri” başlıklı bir bölümle yazarlar arasında yer alması, Alantar’ın o dönemdeki Avrupa bilimsel topluluğu içinde ismi geçen bir bilim adamı olduğu gösteren kanıtlardır.

Cumhuriyetin bu ilk yıllarından sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kürsüsü bir süre daha Türkiye’de tek Üniversite pediatri birimi olma statüsünü korumuş, akademik toplulukta 1930’lu yıllarda Prof. Dr. Şevket Salih Soysal, Prof. Dr. Sezai Bedrettin Tümay, daha sonra da Prof. Dr. Metine Bilger ve daha genç öğretim üyeleri yer almaya başlamıştır.

Aynı yıllarda zamanın Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı), Ankara Numune Hastanesinin Pediatri bölümünü yürütmek üzere Prof. Dr. Albert Eckstein'ı Almanya'dan davet ederek bu göreve atanmış, ayrıca kendisini Anadolu şehir merkezleri ve köylerinde yaşayan çocukların sağlık durumu üzerinde yıllık incelemeler yapmak üzere görevlendirilmiştir. Daha sonra Prof. Dr. Eckstein, 1946 yılında yeni kurulan Ankara Tıp Fakültesinde Pediatri kürsüsünün direktörlüğüne atanmış, bu görevi (Almanya'ya geri dönünceye kadar) Prof. Dr. Bahtiyar Demirağ'a devrettiği 1949 yılına kadar sürdürmüştür. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, hattâ 1950'li yılların ortalarına kadar İstanbul'da pediatri alanındaki bilimsel faaliyetlerde bir durgunluk ve içe dönüklük dikkati çekmektedir. Bu durumun önemli bir nedeni tıp bilimi arenasında artık batı Avrupa ekolünün ağırlığını yitirmesi ve Anglosakson ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekollerinin ağırlık kazanmasıdır.

Birçok alanda olduğu gibi pediatri de bu kültürden yararlanma, ancak daha ileri yıllarda da bu ülkelere eğitim amacıyla giden genç bilim adamlarının yetişmesiyle gerçekleşebilmiştir. Diğer bir neden, İstanbul Üniversitesi Çocuk Kürsüsünün uzun yıllar, kısmen de çalışma yerinin birçok kez değişme zorunda kalmış olmasına bağlı olarak, çağdaş fiziksel olanaklardan ve özendirici bir çalışma ortamından yoksun kalmış olmasıdır. Dünya Savaşını izleyen yıllarda tüm dünyada tıp alanında ABD'nin önderliğinin kabullenilmesi, birçok genç Türk hekiminin ileri eğitimleri için ABD eğitim hastanelerine kolaylıkla kabul edilerek gidebilmeleri ve bu eğitimin ürünlerinin 1960'lı yıllardan başlayarak uluslararası pediatri literatüründe yer almaya başlaması, ayrıca başta Hacettepe grubunun özendirici etkisiyle, değişik fakültelerin pediatri toplulukları arasında olumlu bir yarışma ortamının gelişmesi Türkiye'de pediatri bilimsel düzeyinde bizi bugünlere getiren aşamanın başlangıcını oluşturmuştur.

Türkiye'de pediatri kurumsal gelişimi:

1915 * Dârülfünun Tıp Fakültesinde Çocuk Hastalıkları Kürsüsü kurulması ve derslerin başlatılması

1923 * Aynı Tıp Fakültesi bünyesinde Püerikültür Kürsüsü (Çocuk Bakımı Kürsüsü) kurulması

1933 * Üniversite Reformu – İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Çocuk Sağlığı Hastalıkları ve Bakım Kürsüsünün kurulması ve Şişli Çocuk Hastanesinde göreve başlaması.

1946 * Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin kurulması

1953 * İstanbul Üniversitesi Çocuk Hastalıkları ve Bakım Kürsüsünün geçici olarak Haseki Hastanesindeki pavyona taşınması

1957 * Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinin kurulması

1958 * Hacettepe Hastanesinde Çocuk Sağlığı Enstitüsünün hizmete başlaması

1962 * Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinin kurulması

1964 * İstanbul Üniversitesi iki tıp Fakültesi (Cerrahpaşa Tıp – İstanbul Tıp) kurulması ve Cerrahpaşa Hastanesinde ayrı ayrı faaliyet başlanması.

1972 * İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kürsüsünün Çapa'daki hastane binasına taşınması

1972 - 1982 * Yeni Tıp Fakültelerinin açılması (Erzurum, Trabzon, Bursa, Antalya, Edirne), İstanbul Tıp Fakültesi Eğitim yönetmeliğinde değişiklik ile pediatri eğitimin yenilenmesi.

1982 * YÖK Yasası – yeni tıp fakültelerinin kurulması, tüm üniversitelerde eğitim programlarında pediatri ağırlığının artması, pediatri yan dallarının kurulmaya başlanması, İ.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitüsünün kurulması ve İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı ile iş birliği içinde çalışmaya başlaması

1954 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde “Çocuk Sağlığı Enstitüsü”nün kurulmasıyla Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın Türk Pediatriğine katkılarının tohumu atıldı. 1957'de Ege Üniversitesi kurularak Prof. Dr. Sabiha Özgür başkanlığında yeni bir akademik topluluk İzmir'de pediatri çalışmaları başladı. Yine bu dönemde Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları ve Bakımı kürsüsü Prof. Dr. Bahtiyar Demirağ'ın yönetiminde önemli gelişmeler gösterdi. 1960'lı yıllar, aynı zamanda, Prof. Dr. İhsan Doğramacı liderliğinde, Hacettepe Üniversitesi pediatri grubunun hızla geliştiği ve bilimsel ürün vermeye başladığı dönemdir.

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin 1964 yılında “Cerrahpaşa” ve “İstanbul Tıp” olarak ikiye ayrılmak üzere reorganize olmasıyla bu yeni kürsülerin başkanlığına getirilen Prof. Dr. Şevket Salih Soysal ile Prof. Dr. Sezai Bedrettin Tümay ve başta Prof. Dr. Cihad Tahsin Gürson ile Prof. Dr. Metine Bilger olmak üzere yardımcıları, bu yeni oluşumları verimli kılmak için uğraş verdiler.

İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kürsüsünün 1972 yılında Çapa'daki yeni binasına taşınması peyderpey kadrolarını genişletebilmesi, pediatriğin çeşitli yan dallarında alt birimler kurulması, 1980'li yıllarda Çocuk Sağlığı Enstitüsünün kurulması ve işbirliği içinde çalışma ile olanaklarının gelişebilmesi, yurt dışı birçok ilişkiler kurulması sonucunda İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı hasta hizmeti, mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programları, makale ve kitap yayınları ile günümüzde Türkiye'nin önde gelen bir pediatri merkezi konumuna gelmiştir.”

Oya Banu Yurdabak'ın Kaleminden: Çocukluğumun Geride Kalan Güzellikleri

1962 yılının Mayıs ayında dünyaya gözlerimi açtığım için babamın amcası İhsan Hilmi Alantar'ı görme ve tanıma şansına ne yazık ki sahip olamadım. Çocukluk ve gençlik dönemlerimin koşturmacası ve hatta biraz da hercaılığı ile "Ailemize" ve ülkemiz Tıp Dünyası'na seçkin kişiliği ile ne(ler) ifade ettiğini derinlemesine anlamak ve hatırasını yad etmek mümkün olamadı. Oysa ki, yaşanmış gerçek hikâyelerden oluşan aile geçmişlerimizde ve soy ağaçlarımızda, küçük bir paragraf olduğumuzu fark etmek ve kocaman dallar arasında kendimiz için bir farkındalık yaratmak ne harika bir kişisel gelişim yolu imiş...

Aile büyüklerimin yaşam tarzlarını örnek alacak olursam; kim bilir belki de babamın amcası İhsan Hilmi Alantar ve çekirdek ailesinin 50'li, 60'lı yıllarda içinde bulunduğunu varsaydığım sosyokültürel atmosferini az da olsa yansıtabilirim.

"Anne ve Baba Soyağacı"ımızın iki kolunda da 'Ailelerin' üzerinde durup önem verdiği konular, içinde nezaket ve görgünün önemli yer tuttuğu "Eğitim ve Öğretim" idi. Ellerindeki olanakları seferber ederek kendilerinden sonraki kuşaklara verdikleri en güzel hediye, onları sağlam temeller üzerine atılmış, esnek, dinamik ve çok yönlü bir eğitim sistemine dahil etmelerinin yanı sıra; yaşadıkları deneyimler ve birikimlerle fiziksel, ruhsal ve zihinsel ve vicdanî açılardan sağlıklı gelişimlerine olanak sağlamalarıdır.

Büyüklerinin 'bir lisan bir insan demektir' mantığı ile dönemlerinin zor ekonomik şartlarında bile bıkmadan, yılmadan temin ettiği, batı dünyasının önde gelen yayınevlerinin dergilerini, kitaplarını ve ansiklopedilerini ansızın yanı başında bulan bir çocuğun veya gencin şaşkınlıkla karışık sevinci ve coşkusu kuşkusuz tarifsizdir...

Müziğin her rengi ile iç içe büyümüş; takipleri Zeki Müren'den, Müzeyyen Senar'a, Adnan Saygun'dan Ulvi Cemal Erkin'e, Mario Lanza'dan, Franco Corelli'ye Frank Sinatra'dan, Glen Campbell ve dönemdaşlarına uzanmış başta işitsel ve görsel sanatlar olmak üzere güzelliği ve estetiği yorumlayan tüm sanat dallarına bütünüyle sevdalanmış, sanat âşığı bir anne ve babanın karma ve uyumlu zevkleri ile aşılansak büyüyen çocuklar elbette geçmişlerine olduğu kadar geleceklerine de sahip çıkacaklardır.

Galiba en çok bayram gibi bayram günlerini ve sıcak yılbaşı akşamlarını özler olduk...

Büyükanneler, büyükbabalar, anneler, babalar, teyzeler, eniştelere, halalar, dayılar, amcalar, yengeler, kuzenler, çocuklar ve bebekler farklı semtlerdeki evlerinden o unutulmaz bayram günlerine yakışan güzel anılar ve izler bırakmak için bayrama özel giysileriyle çıkarak, daveti yapan aile büyüğünün evine ulaşır; çiçek kokulu, kolalı beyaz örtüler üzerine kurulan cömert sofralarda, lezzetini hâlâ hatırladığımız enfes yemeklerin, tatlıların tadını doyumsuz sohbetlerle çıkarırdı.

Büyüklerin ‘Her şey çok güzeldi. Ziyâde olsun hepinize’ demesiyle birlikte, evin küçük hanımları ve küçük beyleri gülüşerek sofradan kalkar, birlikte oynamayı ipe çektikleri eğlenceli oyunlara başlamak için adeta yarışırlardı. Rengarenk camdan bilyeler, ışıklı yoyolar, eski ve yeni model araba replikaları, küçük matchbox arabalar, zekâmızı ve el becerimizi küçüklüğümüzde sınavan mikadolar, al kırmızı/beyaz domino taşları, yaratıcılığımızı zorlayan tahta ve plastik legolar, sonsuzluğu işaret edencesine 8 rakamı biçimindeki raylar üzerinde salınan oyuncak trenler, çeşit çeşit kâğıt elbiselerin giydirilmesini bekleyen badem gözlü karton bebekler, akordeon gibi açıldığında içinden masal kahramanlarının fırladığı sürpriz kitaplar, Doğan Kardeş ve Tina dergilerinin onlarca kez tekrar tekrar okunan sayıları ve daha neler neler...

İmrenilesi aile sofraları, konuklara ikram edilen geleneksel Türk kahvesi, şerbetli tatlıları ve benim ‘büyüdüğüm zaman’ tadabilmek için can attığım Ahududu likörü ikrâmı ile son bulurdu. Gün hiç bitmeyecekmiş gibi kendimizi kaptırdığımız oyunlarının en güzel yerinde ‘Haydi bakalım, toparlanma zamanı geldi çocuklar’ cümlesiyle hafifçe irkilir, bu süreyi biraz olsun uzatabilmek adına türlü türlü sudan bahaneler yaratırdık.

Bayram buluşmalarının olmazsa olmazı olan kimi oyalı kimi resimli, kimi çiçekli süslü püslü mendiller, göz alıcı renkleriyle birbirinden güzel görünen şekerleme ve çikolatalar, hatta bazen de göz alıcı teneke kumbaralarımızda biriktirmemizi teşvik etmek için usulünce zarflara konulan harçlıklar, akranlarımızdan ayrılma zamanı gelip çattığında, bizi teselli etmenin en güzel yolu olarak şefkatle kucaklayıp yanağımıza güle güle öpücüğü kondurduklarında usulca ellerimize sıkıştırılırdı.

Yılbaşı gün ve gecelerinin bayram günlerinden en belirgin farkı ise, o günler olabildiğince telaş ve koşturmaca içinde olan büyüklerimizdi. Biz küçükler, etrafta koşturup duran büyükleri merakla seyreder, sabırsızlıkla bazen de küçük isyanlar eşliğinde evin en güzel odasının baş köşesine kurulacak olan yılbaşı ağacını beklemeye koyulurduk.

Çam ağacı süslemenin batı medeniyetlerinden alınmış bir adet olmayıp, Türklerin yeni yıl bayramı olan Nardugan’dan gelen Türk geleneği olduğunu, çam ağacının eskiden Türklerde kutsal ağaç sayıldığını öğrenene değin epey zamanın gelip geçmesi gerekliliği. Ağacın, kimin zevkiyle süsleneceği konusunda anlaşmaya varılamazsa yılbaşı gecesi heyecan ve keyifle oynanacak tombala torbasından tahta taşlar çekilir, en yüksek rakamı bulan büyükannemin ve büyük teyzemin renkli kutularında -özel kalıplarında özenle sakladıkları yumurta kabuğu inceliğindeki göz alıcı süsleri yapay çam ağacının naif dallarına takma onuruna sahip olurdu. (Ailemiz, gerçek bir çam ağacının yılbaşı ağacı olarak teşhir edilmek maksadıyla kesilmesini asla hoş görmez ve onaylamazdı, hepimiz bir parçası olduğumuz doğaya saygılı olmayı ve korumayı ailedeki büyüklerimizden öğrendik. Bir fidan veya tohumu toprakla buluşturmanın hazzını içimizde duyabilmeyi keşfettik).

“Hayat Bayram Olsa” şarkısıyla ünlünen Şenay’ın neşeli şarkıları eşliğinde kestaneli iç pilavla doldurulmuş yılbaşı hindisi veya tavuğu, aile üyelerinin el birliğiyle sevgiyle hazırladığı türlü çeşit mezeler ve buzdolabında günler öncesinden soğutulmuş içecekler eşliğinde sofraya konular, ahşap salıncağında bir aşağı bir yukarı salınan Bavyera şapkalı kırmızı yanaklı çocuğun baş aktörü olduğu guguklu saatin gece yarısını vurmasıyla, konfetiler, kotyonlar (renkli püsküllü konik şapkalar) maskeli balodaymışız hissi veren parlak kartondan gözlükler havada uçuşur, masadaki herkes yeni yıl dilekleriyle birbirine sımsıkı sarılır, kadehler tokuşturulur, neşeyle dans edilirdi.

Dikkatlice kalaylanmış büyük bakır tencerelerde ve tepsilerde pişen etler, iç pilavlar ve zeytinyağlıların bir kısmı evlerdeki kadim yardımcılarının ailelerine yollanır, birlik ve beraberlik içinde bir şeyler paylaşmanın mutluluğu yaşanır. Evlerdeki vefakâr yardımcılar çoğunlukla çocuklara göz kulak olmak adına onlarla beraber sofraya otururlar, sofranın bereketi ve bolluğu hep birlikte geçirilen saatler boyunca katlandıkça katlanırdı. Hediyeleri açmak için sabırsızlanan ve adeta mızımızlanan çocukları anne ve babalar kaş göz hareketleriyle uslu uslu beklemeye davet eder, güzel dileklerle özelleştirilmiş sürprizlerini önce kendi aralarında paylaşırlardı.

Şayet o yılbaşı gecesi dışarıda lapa lapa kar yağıyorsa soba üzerine dikkatlice dizilen kestanelerin enfes kokusuna, mutfakta ocağın üzerinde zıplaya zıplaya patlayan cin mısırın tadına hiç mi hiç doyum olmazdı.

Yıllar öncesinin İstanbul’u ve küçük bir çocuğun gözlerinden “Hayat’tan zevk alma sanatı ihlamur kokulu yaz günlerinde, kâh Fenerbahçe Hat Boyu’nda belinde ördekli simidi elinde kova ve küreği ile teyzesinin elinden tutarak Fenerbahçe’de denize girmek için dakikaları sayan bir cimcime; kâh anne ve babasından izni kopartıp, kuzeninin elinden tutarak Kalamış Açık Hava Sahil sinemasına film seyredip beyaz leblebili gazoz içmek için koşar adımlarla giden bir yumurcak olur, o güzel günlerin ve çocuk olmanın tadını doyusuya çıkarmayı gün ve gün öğrenirdim.

Sinema keyfimiz, iznimizin sınırları dahilinde olan Anadolu yakasının en eski pastanelerinden biri olan Soley Pastanesi’nde sonlanırdı. Buz gibi kaymaklı ve çikolatalı dondurmadan mı yesek yoksa Mehmet Amca’nın özenle hazırladığı eşsiz milföy pastayı mı tatsak? Sinema sandalyelerini konforlu kılmak için evden verilen minderlerimizi sıkıca kavrur, külâhta dondurmalarımızı alır o zamanlar sadece birkaç arabanın ve bisikletlinin seyir ettiği Kalamış Fener Caddesi’nden dikkatlice karşı kaldırıma geçerdik. Usulca kapının zilini çalar, anneannemizin özenle hazırladığı damla sakızı kokan yastık ve pikelerimize gömülür mışıl mışıl uyurduk.

İki katlı evimizin bahçesinde, yaz tatili için Ankara’dan gelen kuzenimin yaratıcılığına uyarak kurduğumuz Kızılderili çadırının içini minderlerle ve annemin hafta sonları keyifle pişirdiği cevizli ve elmalı kurabiyelerle doldurur mahalle arkadaşlarımıza âdeta ziyafet verirdik.

Tahta sandıklar, ahşap plaka ve tellerle özenerek yaptıkları sözde bateri ve gitarlarla verdikleri rock konserlerinin değişmez seyircisi olarak aldığım en anlamlı ödüller, içinden plastik oyuncaklar çıkan leblebi tozu paketleri veya yıldızlı ambalajlarıyla beni büyüleyen çikolatalı gofretler olurdu. Bazen de büyüklerimizi rol model alır, bahçede kuruyan ağaç yapraklarını ustalıkla süpürür; kokulu güllerin yapraklarını toplar, tadına bugün hiçbir yerde rastlamadığım enfes gül reçellerini yapan hamarat anneannemize götürürdük.

Sadece hafta sonları birlikte zaman geçirme fırsatı bulabildiğim anne ve babam harıl harıl işleriyle meşgulken bazı günler de babaannem ve dedemle kalırdım. Sinema ve konser izleme keyfini çok küçük yaşlarda bana aşıl原因 babaannem, tek torununun ısrarlarına dayanamaz, o yıllarda çocukların sevgilisi Alaska, frigo, koko ve gofreti istemeden yemek zorunda kalırdı. Babaanne ile çarşı ve alışveriş ritüellerimizin olmazsa olmazı olan dönerli ve tavuklu sandviçlerin en güzelini, güzel havalarda ailece arabayla gittiğimiz İncirli'deki Ömür Lokantası'nda geleneksel Ömür ayrıntı eşliğinde yerdik.

Kırmızı yıldızlar içine saklanmış vişne likörlü kupon çikolatalar ise Beşiktaş'taki Ergun Pastanesi'nin vitrinini o yıllarda süsleyen en güzel mamulüydü. Alışveriş günleri koşturmaca ile dışarıda geçen uzun saatlerin ardından eve dönüşlerimiz sonrası babaannem kendisine yorgunluk kahvesi bana da sıcak süt yapar; yanına da o çok sevdiğim likörlü çikolatalardan koymayı hiç ihmal etmezdi. Barbaros Bulvarı'na tepeden bakan balkondaki koltuğuna yaslanır, okumaktan hiç bıkmadığı Hayat ve Ses dergilerini yanına alır ve radyoyu açar, "Yurttan Sesler Korosu"nun neşeli tınılarıyla bambaşka bir keyfe dalardı.

Hayata merhaba dediğim 1962 yılı öncesi Paris'te uzunca bir süre askeri ataşelik yapan ve İhsan Hilmi Alantar'ın kardeşi olan dedemin çocukluk yıllarımdaki hobilerinden biri de balık tutmaktı. Büyükdere'de bulunan Kocataş'tan su ve gazoz almak bahanesiyle araba ile Sarıyer'e kadar gidilir, dönüşte İstinye'de bulunan tarihi Zeynel Muhallebisi'nde dondurmaları muhallebisi yeme molası verilir, ardından Emirgan'ın en güzel manzaralı bir kaldırımına araba park edilir, olta takımları çıkarılıp balık tutmaya koyulunurdu. Bugün gülerek anımsadığım kadarı ile kovayı tuttuğu balıkların dolduran dedem, her başını denize çevirişinde onları yeniden özgürlüğüne kavuşturmayı kendine görev edinen küçük torununu bir türlü iş başında yakalamayı beceremezdi.

Geçmiş güzel günlerin tadını kokusunu hâlâ hissederek yaşıyor olmak elbette harika bir duygudur; ancak hiçbir şey bugünden daha değerli değildir. Dünü tekrar yaşayamayız; yarına ise ulaşamayız. Dünün bizlere kazandırdığı engin tecrübeleri, deneyimleri, sunduğu fırsatları bir bütün olarak değerlendirip, bugün için yol gösterici bir rehber olarak göz önüne alırsak, gelecekte olmayı hedeflediğimiz yere o kadar kolay ve çabuk ulaşırız.

Bize sunulmuş eşsiz bir armağan olan yaşam yolculuğumuza ruhen ve bedenen eşlik eden ve edecek olan herkese çok şey borçluyuz...

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar
Türkiye’de Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Alanında Öncü Bir İsim

Çağatay Üstün¹, Seçil Özçiftçiz²

¹ Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İzmir

² İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İzmir

“Tıp tarihinin ilgi alanına giren konular arasında tıbbın klinik alanlarının tarihçeleri ve bu bölümlerde hizmet vermiş hekimlerin biyografileri de vardır. Özellikle Cumhuriyet sonrası döneme denk gelen periyotta 1933 Üniversite Reformuyla birlikte gerçekleştirilen yeni akademik düzene uyum sağlayan ve yararlı çalışmalar vermeyi sürdüren hekimlerin varlığı önemlidir. Bu makalede Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde İstanbul Darülfünunu’nun bir şubesi olan tıp fakültesini bitiren Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’ın kısa yaşam öyküsüne ve ülkemizde bilinen genel ismiyle Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları alanında bebek ve çocuklarda beslenme, süt çocuğu hastalıkları ve az rastlanan çocuk hastalıklarına ait konularda yaptığı çalışmalarına değineceğiz. Burada belirtmek gerekir ki, mütareke yıllarında ülkemizdeki farklı sağlık kurumlarında çalışmış Dr. Alantar İstiklâl Savaşına da katılmış, bu sebepten ötürü İstiklâl Madalyası almaya hak kazanmıştır. Kendisini rahmetle ve saygıyla anıyoruz.

Kısa Yaşam Öyküsü

Memur Halil Hilmi Bey’in oğlu olan Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar 1888 yılında İstanbul’da doğdu. İlk, orta ve lise (Vefa Lisesi) tahsillerini İstanbul’da yaptıktan sonra 1911 yılında İstanbul Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’den birincilikle diploma almıştır. Mezuniyetinden sonra tıp fakültesi Organik Kimya asistanlığına tayin oldu. Daha sonra iç hastalıkları kliniğinde de çalıştı. Balkan Harbine yükümlü Askeri Tabip Yüzbaşı rütbesiyle katıldı. 1913’te tıp fakültesinin açtığı yarışmayı kazanarak çocuk hastalıkları alanında ihtisasını yapmak üzere Paris’e gitti. Burada bir yıl kaldıktan sonra Birinci Dünya Savaşı başında memlekete dönerek yükümlü Askeri Tabip Yüzbaşı ve sonraları Kızılay Cemiyeti hekimi sıfatı ile Gelibolu, Konya ve Kudüs’te görevini yerine getirdi. Dr. İhsan Hilmi Alantar uzmanlığını geliştirmek ve tecrübesini artırmak için 1916 yılında Berlin’e giderek Prof. Dr. Adalbert Czerny (Wojciech Czerny)’nin çocuk kliniğinde beş yıl çalıştı. Mütareke yıllarında yeniden memlekete dönerek önce Kızılay Sıhî İmdat Reisi ve Baştabibi olarak Anadolu’ya geçti. Ardından Ankara ve Kayseri hastanelerinde uzman olarak görev yaptı. 1921 yılında ülkemizin ilk Çocuk Dispanseri’nin açılmasına katkıda bulundu. 1922 yılında İstanbul Çocuk Hastanesi Çocuk Müttehassıslığı’na (uzmanlığına) ve 1924’de tıp fakültesi Püerikültür (Kişisel ve Sosyal Çocuk Sağlığı Bilgisi) muallimliğine (öğretmenliğine) tayin edildi.

Darülfünunda Püerikültür dersinin verilmesini üstlendi. İstanbul Üniversitesi Kurulunca, 1933 yılında Üniversite Reformu'ndan sonra Çocuk Hastalıkları ve Bakımı Kliniği Ordinaryüs Profesörlüğü'ne seçildi.

Dr. İhsan Hilmi Alantar, Çocuk Hastanesi Mütihazası ve Fakülte Kliniği Profesörlüğü görevindeyken birçok asistan yetiştirdi. Bu hekimler memleketin her tarafına dağılarak ondan öğrendiklerini uyguladılar. Dr. Alantar, kendi uzmanlık alanına ait önemli eserler bıraktı. 1925 yılında Validelere Nasihat (27 numaralı broşür-umumi nasihat, beslenmeye dair, temizliğe dair nasihatler, terbiyeye dair nasihatler), 1926 yılında Çocuk Bakımı, 1931 yılında pediatri alanında Türkiye'deki ilk Türkçe ve Latin harfleriyle yazılmış kitap olma özelliğini taşıyan Püerikültür (ikinci basım 1938-Dördüncü basım 1949), 1933 yılında Prof. Dr. H. Kleinschmidt ile beraber Çocuk Hastalıklarında Tedavi, 1935 yılında Çocuk Hastalıkları Bilgisi (ikinci basım 1943, Dördüncü basım 1947), 1939 yılında Türk Çocuklarında Antropometrik Ölçüler (VII. Ulusal Türk Tıp Kurultayı Birinci Türk Çocuk Hekimliği Kongresinde tebliğ olarak sunulmuştur-1938), 1941 yılında Çocuklarda Biyolojik Bilgiler - Birinci cilt, 1945 yılında aynı kitabın İkinci cildi, 1942 yılında Çocuk Büyütme Yolu, 1943 yılında Çocuk Hastalıkları Bilgisi, 1944 yılında Püerikültür ve Sağlam Okul Gençliği isimli kitapları yazdı. 1938 yılında La formation du personnel medico-chirurgical adlı Fransızca bir eser daha ortaya çıkardı. Bunlara ek olarak tıbbi mecmualarda birçok orijinal vakaları ve araştırma çalışmaları yayımlandı. Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar Avrupa'da düzenlenen çocuk kongrelerine katılarak inceleme ve araştırma yapmak üzere altı kez yurtdışına bilimsel seyahatlere çıktı. 1957 yılında emekliye ayrıldı. 1959 yılında vefat etti.

Dr. Alantar, İstiklâl Harbine de katılmış ve İstiklâl Madalyası almaya hak kazanmıştır.1-6 Türkiye'de bilimsel pediatriinin kurulması ve yerinin pekişmesi Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar sayesinde başlamıştır. Şişli Çocuk Hastanesi'ndeki az sayıdaki yatak kapasitesi ve imkânsızlıklara rağmen Alman ekolünün bütün yeniliklerini pediatri alanına uygulamış, o yıllara özgü yapılmış otopsi incelemeleriyle, yıllık morbidite ve mortalite istatistikleriyle, kendi hastalarından hazırladığı ders materyalleri ve arşivleriyle bilimsel pediatriye öncülük etmiştir. Telif ve tercüme alanında 11 kitabı, 25'i yabancı dilde olmak üzere 100'ü aşkın yayını bulunmaktadır. Onun bu çalışmalarının devamını Prof. Dr. Şevket Salih Soysal ve Prof. Dr. Sezai Bedreddin Tümay'ın getirdiği bilinmektedir.7,8

Ülkemizde 1928 yılında ilk kez neonatolojinin (yeni doğan bilimi) temelleri Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın "yeni doğanın fizyolojisinin ve hastalıklarının farklı olduğuna" ilişkin fikrinden hareketle ortaya atılmıştır. Türk Tıp Tarihi bibliyografyası içinde yer alan ona ait çalışmalar şunlardır: 1. Üniversite çocuk kliniği nasıl olmalıdır? Tıp Dünyası 8(2): 1935 2. PEDIATRISCHE VERHALTNISSE IN DER TÜRKEI KINDERARTZLICHEPRAXIS, v. 7, heft 9, 1939 3. Prof. Antoine Bernard Marfan. İst. Tıp Fak. Mecm. 5(20): 2622-2623, 1942 4. Prof. Kadri Raşit Anday. İst. Tıp Fak. Mecm. 12: 47- 49, 1949.

Onun hatırasına istinaden halen İstanbul'da Beşiktaş Belediyesi'ne bağlı Konaklar Mahallesi'ndeki bir sokağın ismi İhsan Hilmi Alantar olarak isimlendirilmiş durumdadır. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı arşivinde bulunan ona ait kitapların kapak resimlerini tıp tarihi literatürüne katkı sağlamak için paylaşıyoruz (Resim 1-7). Kendisini rahmetle ve saygıyla anıyoruz.

Kaynaklar:

1. Erden F, Türk Hekimleri Biyografisi, Çituri Biraderler Basımevi, 1948, 14-15.
2. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/18930/E%C4%9Fitim%20Sunum.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Son erişim tarihi: 09.11.2021)
3. Yakıncı C, Şapcıoğlu M. Ülkemizde Türkçe Latin harfleriyle yazılmış çocuk hastalıkları kitapları incelemesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, Ocak-Haziran 2021; 64: 1-4.
4. Taneli B. Türkiye'de pediatri eğitimi ve uzmanlık, The Journal of Pediatric Research 2015; 2: 114-117.
5. VII. Ulusal Türk Tıp Kurultayı-Birinci Türk Çocuk Hekimliği Kongresi, 18 İkteşrin 1938 Ankara Nümune Hastanesi Konferans Salonu Zabıtları, Ekspres Basımevi, 1939, 31-59.
6. <https://sislietfaleah.saglik.gov.tr/TR,59250/cocuk-sagligive-hastaliklari-klinigi.html#tarihce> (Son erişim tarihi: 08.11.2021)
7. Unat EK. Dünya'da ve Türkiye'de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları:4, İstanbul 1988, 359.
8. Kâhya E, Erdemir AD. Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000 Ankara, 388-389.
9. Şenses MÖ. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitelerinde Yaşam Sonu Kararlarına İlişkin Hekim ve Hemşire Tutumları (Doktora Tezi), T.C. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli 2009, 5.
10. Özaydın Z. Türk Tıp Tarihi Bibliyografyası, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul Aralık 2012, 78.
11. <https://besiktas.bel.tr/sayfa/1394/harita-isleri> (Son erişim tarihi: 08.11.2021) Nobel Medicus Portreler", <https://www.nobelmedicus.com/en/article/751>

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Örneklerle

Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –1

İlk Kültür Bakanımız Talât Halman'ın yeğeni arkadaşım-kardeşim Sema Al her makâlemi, kitabımı okur. Genleri ile Notre Dame de Sion ve gazetecilik eğitimi karmasıyla duygularını kaleme alır. “Mimar Sinan” konulu makalemi de okuduktan sonra yine görüş bildirdi: “Bir de tıp dünyasında Hulusi Behçet var ki “Behçet Hastalığı” ile anılır. O da önemli bir marka. Yazmalısın. Annemin kolejden bir arkadaşının babası ve gerçekten dünyada zor teşhis edilen bir rahatsızlığı ayırt ederek dünya tıp literatürüne “Behçet Disease” diye geçen çok değerli bir tıp adamımız. Belki de adıyla hastalığı anılan nadir ilim adamlarımızdan biri.” dedi. Sema'nın aklına hemen neden Hulusi Behçet gelmişti? Güzel soru.

İlk çalışma hayatıma başladığım, UNESCO Atatürk Yılı'nda ilk iş seyahatimizi gerçekleştirdiğim ve kendisinden “yönetimin püf noktaları”nı kavradığım, 1980 İhtilali gibi sancılı dönemde İstanbul Üniversitesi rektörlüğü yapmış, Florence Nightingale Hastanesi'nin kurucusu Prof. Dr. Cemi Demiroğlu'nun hocası kimdir dersiniz. Sema'nın babası Prof. Dr. Fahir M. Göksel'dir. Her iki değerli hocamız da TUSAD (Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği) kurucu üyelerindedir. “Solunum” ne kadar önemli değil mi her can için? “Bir nefes can ile canân arası” başlığıyla kaleme aldığım yazımdaki gibi derin duyguları içerir.

İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Bölümü sayfasında Prof. Dr. Fahir M. Göksel Hoca için şöyle yazıyor:

“1918'de İstanbul'da doğdu. 1936'da Saint Benoit Lisesi'ni bitirdi. 1942'de İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 1949'da Farmakoloji Enstitüsü ve Tedavi Kliniği'nde ihtisasını tamamladı. 1953'te doçent, 1964'te profesör oldu. Fransızca ve İngilizce bilir. Solunum fonksiyonları ve akciğer hastalıkları ile ilgili bilimsel çalışmaları vardır. Evlidir, iki kızı vardır. Paramedikal merakları fotoğrafçılık ve müziktir.”

Upuzun yaşam içindeki bilim ve aile hayatının 6 satıra sığmayacağı bilinir. Değerli Fahir Göksel hocamızla kızını tanıyalım isterim. “Profesör babalar ve kızları” olgusunda; ben de babamdan nice bilgi birikimi, prensip, okuma alışkanlığı edinmiştim. Kulağım botanik ile dolmuştu. Sema'nın kulağı da tıp ile. Sadece bilim değildi uğraşları. Nice meslek dışı uğraşları vardı her birinin. Ve aslında tevazu göstererek – gerçi doğrusu da bu olabilir – başardıklarını kendileri anlatmaz, işin uzmanlarınca takdir edilmesinden memnun olurlardı. Amaçları; üstlendikleri vazifeyi başarmak ve faydalı olmaktı. Sema, zaman zaman bana tatlı sürpriz yapar. “Talât dayım gibi sihirli kalem senin elinde.” der. Bazen “Bereketli bir hafta olsun sihirli kalemler arkadaşım.” diye yazar. Bazen sevgili edebiyat hocasını, Nimet Leyla Başak'ı yad eder. Özellikle kar yağdığında. Bazen “Limonda şeker oranı düşüktür, abartmadan yiyebilesek keşke.” diyerek ruhumu limonluklara uçurur. Bazen “Sana günün çorbası yerine günün iki filmi öneriyorum. Birinde Juliette Binoche, diğeri Sienna Miller oynuyor.” diye ufkumu açar.

“Günün filmi Inception, Leonardo di Caprio, rüyalara bakış açın değişir.” der. “Sinema Prens’in 100. sayfasındayım. Hep aynı yerlerde aynı görüntülere bakmışız. Neredeyse aynı hislerle yaşamışız. Sen kelimelerin prensesi, ben kül kedisi olmuşuz.” diye not dūřer. “Müřfik Kenter’in sesinde zaten etkileyici olan konu katlanarak etkisini artırmış.” diyerek görüş bildirir. W. A. Mozart “Rondo Alla Turka” paylaştığımda “Dame de Sion’da okurken, karne alırken sahneye çıkma müziğimizdi. Teřekkür ederim.” der. “Mükemmel bir yazı. Markalařmak için küçük zarif Rengigüller yetiştirmen lazım. Minik hanımlara ders vermen. Tüm birikimlerini aktarmalısın.” diye görüşünü bildirir. Sema’nın halası Prof. Dr. Emine Atabek. Hocası Prof. Dr. Süheyl Ünver Hoca imiř. Bu detayları “Millî Tıp Kongresi” ve “Tıbbi Deontoloji” dergi görsellerini paylaştığımda öğrendim. “İnsanlar bilgilendikçe mütevazı olurlar.” görüşü hayatımın her evresinde karşıma çıkıyor ve mutlu oluyorum.

Prof. Dr. Emine Atabek kimdi? İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakóltesi Tıp Tarihi sayfasında şöyle yazılmış:

“1914’de İstanbul’da doğdu. 1932’de Notre Dame de Sion’dan mezun oldu. 1939’da İstanbul Tıp Fakóltesi’ni bitirdi. İhtisasını 1963’de tamamladı ve 1968 de doçent oldu. Fransızca ve İngilizce bilir. Psikiyatri tarihçesi ve Rönesans ve tıp üzerinde çalışmaları vardır. Ayrıca, “Tıp, Tabib Olmayandan Ne Öğrendi?” ve “Orta Çağ Tababeti” adlı kitapları basılmıştır. Evlidir, bir oğlu vardır. Meslek dışı uğraşları resim, tarih ve müziktir.”

Meslek dışı uğraşlar, her zaman ilgimi çekmiştir. Pekî Prof. Dr. Hulusi Behçet kimdi?

“Hulusi Behçet, 20 şubat 1889 tarihinde İstanbul’da doğmuştur. Tıp öğrenimini 1910 senesinde tamamlamış ve 1914 Temmuzuna kadar Gülhane Dermatoloji Kliniğinde Eşref Ruşen, Talat Çamlı ve bakteriyolog Reşat Rıza hocaların yanında asistan olarak çalışmıştır.” ile başlıyor. “En büyük Türk dermatoloğunun anlatmaya çalıştığım yaşam öyküsünden de anlaşıldığı üzere, Hulusi Behçet, Behçet hastalığının tanımlanmasından önce de Hulusi Behçet’ti. Kendisini saygıyla anıyoruz.” diye sonlandırıyor Prof. Dr. Yalçın Tüzün. Anlaşılan o ki; bu makâlemde konu ve konuk ettiğim değerli bilim insanlarımız hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Cumhuriyet Dönemi’ni yaşamış tıpkı teyzezâdem, Atatürk’ün halazâdesi Prof. Dr. Vefik Vassaf gibi. Savaşlar, sürgünler, rejim değişikliklerine şâhit olmuşlar. Bu bakış açısından da değerlendirmemizde yarar görmekteyim. Bilginin umman olduğunu bilen değerli insanlardı. Prensipli, kurallı, çalışkan, vazifeşinas. Mevlevîlik felsefesi ile örtüşüyordu bilim, ilim – irfan sahibi, edep – adap formasyonları. Bilinçle, bilgiyle, kültür donanımı ile erişilecek en yüksek mevkide sevgiyle, saygıyla “hiç”liği idrak etmektir gerçek yaşamın felsefesi.

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Örneklerle

Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız – 2

En büyük Türk dermatoloğu Ord. Prof. Dr. Hulûsi Behçet ve Nekroloji Yazarlığı

“Bütün dünya yeni bir hastalıkla yüzleştiğini en sonunda kabul etmek zorunda kalır. 1947’de Zürih Tıp Fakültesi’nden Prof. Mischner’in Uluslararası Cenevre Tıp Kongresi’nde yaptığı bir öneriyle, Dr. Behçet’in bu buluşu “Morbus Behçet” olarak adlandırılır. Böylece daha başlangıçta Behçet Sendromu, Trisyptom Behçet, Morbus Behçet adlandırmalar ortaya çıkar.”

Bir Türk olarak gurur duyuyorum. Saygın hocalarını kaleme alan akademisyenler, hocalarının önemli bir özelliğini de vurguluyorlar. Ortak özellik: Alçakgönüllü olmaları. Vurgulanması gereken önemli bir ayrıntı bence.

“Hulûsi Behçet adını ilk kez ne zaman duymuştum?” diye düşündüm. Behçet Hastalığı’nı duymuştum ama şahit olmamıştım. Hastalığın üzücü boyutunu uzun yıllar Fransız La Paix’de vasilliğini gönülden yaptığım genç hanımda yaşamıştım. Çok stresli, baskı altında kaldığı ilk gençlik yıllarında yaralar çıktığı söylenmişti ama gerçekte saptanmış bir sebebe de bağlanamıyordu. Ondan öncesinde Şark çıbanını biliyordum.

“Savaştan sonraki Cumhuriyet’in ilk on yılında, kalkınma hamlesi umudunda ve azminde olsa da özellikle Urfa’da trahom ile mücadele edilmektedir. Ailenin fertlerinde de “Şark çıbanı” kaçınılmazdır. Küçük Faik, trahomdan etkilenen, burnunun ucu yok olmuş amcalara pek üzülür. “Tirnik” kelimesi dağarcığına giriverir, hüzünle ve biraz da korkuyla küçücük yüreğine. Hele kör kalanlara daha da çok üzülürler.” Gibi nice yönleriyle “Rengigül” kitabımda uzun uzun Urfa’yı anlatmıştım. Savaş ve sürgün kadar salgın hastalıklar da insan hayatını etkileyen hüzünlerdir. Ruhun ve beden etkileri nice.

“Behçet, vefatından 27 yıl sonra 1975’te, TÜBİTAK Bilim ve Hizmet Ödülü, 1982’de ise Eczacıbaşı Bilimsel Araştırma Ödülü ile onurlandırıldı. Behçet’in adına pul ve gümüş para da basıldı.” diye yazmış Prof. Dr. Yalçın Tüzün, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Dermatoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi. Ne güzel bir detay! TÜBİTAK. Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık’a da 1973 yılında TÜBİTAK tarafından “50. Yıl Cumhuriyet Ödülü” verilmişti. Şimdi Yalçın Tüzün hocanın kaleminden, Hulûsi Behçet’in akademik yönünü tanıyalım. “Akademik yönü” diyorum. Zîrâ her insanın mesleği haricinde kendini dinlendirdiği, ruhunu beslediği nice yeteneğine paralel uğraşları da olduğunu gözlemlemekteyim.

“Hulûsi Behçet, 20 Şubat 1889 tarihinde İstanbul’da doğmuştur. Tıp öğrenimini 1910 senesinde tamamlamış ve 1914 Temmuz’una kadar Gülhane Dermatoloji Kliniği’nde Eşref Ruşen, Talat Çamlı ve bakteriyolog Reşat Rıza hocaların yanında asistan olarak çalışmıştır.

1914 Temmuz’unda Kırklareli Askeri Hastanesi başhekim muavinliğine tayin edilmiş ve daha sonra 1918’e kadar Edirne Askeri Hastanesi’nde dermatoloji uzmanı olarak çalışmıştır.

1918 Ağustos’unda evvela Budapeşte’de, sonra Berlin’de Charité Hastanesi’nde çalışmış ve 1919 Ekim’inde yurda dönmüştür.”

Burada büyükçe bir parantez açmakta fayda görüyorum. Osmanlı topraklarının içinde bulunduğu durumu irdelemenizi rica ediyorum. 19 Mayıs 1919’u! Vatan mücadelesini! Hem savaş hem salgın hastalıkları!

Nitekim “Hulûsi Behçet ve Behçet Hastalığının Tıp Literatürüne Giriş Süreci” doktora tezinde Dr. Gülay Satar; “Hulûsi Behçet’in doğum yılı 1889, Fransız ihtilalinin 100. yıl dönümüdür. Osmanlı İmparatorluğu’nda Padişah II. Abdülhamid hükûm sürmektedir. Aynı yıl İstanbul’da bulunan askerî tıbbiyeli beş öğrencinin kurduğu bir çeşit fikir kulübü olan İttihâd-ı Osmanî Cemiyeti, gelecekte iktidara geçecek İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin çekirdeğini oluşturmuştur. Bu dönem eğitim alanında reform sayılabilecek, öğretmen ve öğrenci sayısı, lise düzeyindeki okul sayısında artış gibi gelişmeler olsa da dönemin gerçek ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Aynı dönemde demir yolu uzunluğunda önemli artışlar olmuş, hacılara kolaylık olsun diye Osmanlı tarafından yapılan Şam – Hicaz demir yolu yapımı da aynı yıllara rastlamıştır.” diye yazmıştır. Satır araları şöyle: “Profesör Doktor Hulûsi Behçet’in vurgulanmaya değer önemli bir özelliği, öğrencilerine tıbbin sosyokültürel ve tarihsel boyutlarını görmeyi sağlayan geniş bir bakış açısı kazandırmaya çalışmasıdır.

Nekroloji Yazarlığı: Edebiyat Hulûsi Behçet’in özellikle ilgilendiği bir alandır. Yazar kimliğini, editörü olduğu Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Arşivi’nde, yerli ve yabancı meslektaşları ardından yazdığı, onların tıba yaptıkları katkıları ayrıntılı olarak ortaya koyduğu ve kendi değerliliğini yansıttığı içtenlikli ve dokunaklı nekrolojiler ile açıkça ortaya koymuştur. Hulûsi Behçet’in hem kendi eğitimine-yetişmesine hem de Türk dermatolojisinin de ilerlemesine önemli katkısı olan ve kaybindan derin acı duyduğu hocası Hamdi Suad Aknar’ın ardından yazdığı yazı, bu alandaki çalışmalarının en başarılı örneklerinden biridir: Hamdi Hoca çok çalışkandı. Çalışkanlığı tevazu ile birlikte giderdi. Hiç alayış, gösteriş sevmeydi. Memnuniyetlerini kendine mahsus gülümsemelerle ancak ifade ederdi. İzzeti nefesine düşkündü. Büyüklere hürmet eder, çalışanları takdirle severdi ve sevmesi samimi ve hakiki idi.”

Yalçın Tüzün Hoca ile devam edelim: “Hulûsi Behçet, bir müddet serbest çalıştıktan sonra 1923’te Hasköy Zührevi Hastalıklar Hastanesi Başhekimliğine tayin edilmiş, 6 ay kadar burada çalıştıktan sonra Guraba Hastanesi dermatoloji uzmanlığına nakledilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan ve soyadı kanunu kabul edildikten sonra, Cumhuriyet’in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün arkadaşlarından olan babası Ahmet Behçet’in, parlak ve çok zeki anlamına gelen ve adı olan Behçet’i soyadı olarak almıştır.

1933 senesinde Üniversite Reformu'nda Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği'ne profesör seçilmiştir. Hulûsi Behçet, Türk akademisinde profesör unvanını alan ilk kişidir.

Hulûsi Behçet dermatolojide birçok konuyu ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. 1920 yılından itibaren çeşitli dernek toplantılarında ve bazı yazılarında deri layşmanyazında (şark çıbanı) çivi belirtisi bulunduğu bahsetmeye başlamıştır. O dönemin önde gelen deri hastalıkları uzmanlarından biri olan Dr. Abimelek, Hulûsi Behçet'in çivi belirtisi tanımını şöyle nakletmektedir: "Önce bir nodül ortaya çıkar. Bu nodül ülserleşirse üzerinde bir krut gelişir. Bu krut altına sıkı bir şekilde yapışık olup, kaldırılması güçtür. Kaldırıldığı zaman zemininde aynen diskoid lupus eritematozusta olduğu gibi kruta dik olarak çıkan veya kopan, her biri yaklaşık olarak 2 mm çapında çivi şeklindeki uzantılar görülür. Çivi belirtisi klinik tablonun patognomonik bulgularıdır ve histolojik tabloya da yansır." Bu dönemde deri layşmanyazında Kyrle ve Reenstierna histolojik çalışmalar yapmışlarsa da Hulûsi Behçet'in ısrarla üzerinde durduğu çivi belirtisinden bahsetmemişlerdir. Bunun dışında, yine o yıllarda, ülkemizdeki arpa uyuzları konusunda çok sayıda yazı yazmıştır. Hattâ yurdumuza ait parazitlerin tür ve cinslerini de saptamıştır. Karadeniz kıyılarında arpa çuvallarını taşıyan hamalların arpa uyuzuna yakalanmamak veya tedavi amacıyla sık sık denize girdikleri şeklindeki gözlemini sonraki yıllarda yazdığı ders kitabında belirtmiştir."

İlginç bir konu: "arpa uyuzu"! Hububat ile ilgili araştırmalarımda ülkemizde en çok "arpa uyuzu" görüldüğünü öğrendim. "Eski Türkçe Tıp Yazmalarında Cilt Hastalıkları Tedavisi" konusunda Dr. Mahmut Tokaç bilgileri şöyle aktarıyor:

"14-16. yüzyıllarda yazılmış Türkçe tıp yazmalarında (Yâdigâr-ı İbn-i Şerif, Tervihü'l-Ervah, Edviye-i Müfredde, Müntehab-ı Şifa, Haza'inü's-Sa'adat, Menafi'u'n-Nas, Cerrahiyetü'l-Haniyye, Müfredat-ı İbn-i Baytar Tercümesi, Mücerreb-name, Tuhfe-i Muradî, Tuhfe-i Mübarizî, Kitab-ı Kamilü's-Sınaa fi'ilmü't-Tıbb, Kemaliye, Kitabü'l-Müntehab fi't-Tıbb), "kurdeşen", "giciyik", "uyuz", "temriye", "konak" gibi kaşıntılı cilt hastalıkları için önerilen tedavi yöntemlerinden özetler"de uyuz ile ilgili şunları yazmış: Müntehab-ı-Şifa'ya göre, uyuzu gideren tecrübe edilmiş bir merhem: mürdeseng yumuşak dövülüp elenir, havana konulur, üzerine zeytinyağı konarak mürdeseng hallolana kadar ezilir, azar azar sirke damlatılarak karıştırılır, sirke tamamen yedirildikten sonra tekrar sirke konur, aynı şekilde halledilir. Hacet vaktinde (gerektiğinde) hamamdan sonra bu merhem uyuzla sürülürse faydalı olur. Her gün 20 dirhem şehterec suyu, 14 dirhem hıyarşenber içi ile ezilip 5 dirhem bademyağı katılıp içirilirse şifa bulunur. Haza'inü's-Sa'adat'ın hamamlardan bahseden sekizinci bâbında, kaplıcada yıkanmanın "giciyik" ve "uyuz"a iyi geldiği belirtilir. Badrenbuya (oğul otu, melisa, tatranbu) ıssı ve kurudur, uyuzla yarar. Gülyağı, soğuk su ve çok az sirke ile karıştırılıp sürülürse giciyik ve uyuz giderir."

Ziraat ve tıp eş zamanlı bir çalışma içinde olduklarında; hastalıklar ile mücadelede daha etkin olabilir ve ekonomiye katkı sağlar diye düşünürüm. Başkaca sinerji yaratabilecek bilimler gibi. Bir ilginç konu daha karşımıza çıkıyor: "İncir dermatiti".

“1930’da davetli olarak Kopenhag’da yapılan dermatoloji kongresine katılan Hulûsi Behçet, yine 1930’lu yıllarda incir dermatitleri üzerinde durmaya başlamıştır. Senelerce ham incir dermatiti üzerine çalışmak ve yazı yazmak suretiyle bu dermatozun Balkanlar’da ve nihayet Fransa ve Amerika’da tanınmasını sağlamıştır. İstanbul’da ilkbahar ve yaz aylarında incir ve incir yaprakları ile ilgilenen şahıslarda, sonbaharda ise incir ürünleriyle ilgilenen kişilerde meydana gelen, biri diğerinden farklı iki klinik tabloyu senelerce gözlemiştir. Birçok klinik tabloyla karışabileceği için incir dermatitlerini, ülkemizde tanınması için önce 1933 yılında “Pratik Doktor” adlı dergide yayınlamıştır. Daha sonra çeşitli olguları dermatoloji derneği toplantılarında sunmuş, en sonunda da Fransız Dermatoloji Derneği Bülteninde yayınlamıştır.”

Ve Yıl 1936. “Morbus Behçet”e Doğru:

“Behçet hocayı zamanın en önemli dermatoloji dergilerinden biri olan “Dermatologische Wochenschrift”in yazı kurulunda görüyoruz. Aynı yıl Medizinische Welt’in yazı kuruluna da seçilmiştir. Bu önemli görevlere bilgisi ve güvenilirliği sayesinde geldiği herhalde tartışılmaz. Hulûsi Behçet, 21, 7 ve 3 yıl takip ettiği üç hastada ağız ve genital bölgede aftöz belirtiler, gözde de çeşitli bulgular bulunduğunu gözler ve bunun yeni bir hastalık olduğuna inanır. 1937’de bu görüşlerini “Dermatologische Wochenschrift” de yazar ve aynı yıl Paris’te Dermatoloji toplantısında sunar. Bu toplantıda hastalığın etyolojisinde, dental bir enfeksiyonun da neden olabileceğini bildirir. 1938’de bu konuyla ilgili daha detaylı bir yazıyı yine aynı dergide yayınlamıştır. Aynı yıl Dr. Niyazi Gözcü ve Prof. Frank benzer semptomları içeren iki olgu daha yayınlamışlardır. Arkasından Avrupa’dan yeni bildirimler de gelir.

Böylece Avrupalı doktorlar yeni bir hastalığın varlığına karar verirler. Oftalmologlar Behçet hastalığını kabul etmeye başlarlar, ancak dermatologlar bu yeni hastalığı ısrarla inkâr ederler. Bu tablonun pemfigus, ulkus vulva akutum, dermatomiyozit, Neumann’ın aftozisi, eritema eksudativum multiforme ve benzerlerinin semptomları olduğunda üstelerler. Bu olaylar sürerken dünyanın diğer yörelerinden bazı yeni olgular daha bildirilir. Bu yayınların sonucunda bütün dünya yeni bir hastalıkla yüzleştiğini en sonunda kabul etmek zorunda kalır.

1947’de Zürih Tıp Fakültesi’nden Prof. Mischner’in Uluslararası Cenevre Tıp Kongresi’nde yaptığı bir öneriyle, Dr. Behçet’in bu buluşu “Morbus Behçet” olarak adlandırılır. Böylece daha başlangıçta Behçet Sendromu, Trisymptom Behçet, Morbus Behçet adlandırmalar ortaya çıkar. Bu hastalığın tıp literatürüne geçmesine katkısı olanlar arasında Niyazi Gözcü, Iggescheimer, Murad Rahmi, İrfan Başar, Naci Bengisu, Marchionini, Braun, Obendorfer, Weekers, Reginster, Franchescetti, Jensen Tage, Sulzberger ve Wise gibi isimleri unutmamak gerekir. Onun araştırma, yazma ve tartışmaya olan merakı entelektüel bir karakter olmasını sağlamıştır. Uzmanlığın ilk yıllarından başlayarak birçok ulusal ve uluslararası kongrelere orijinal makaleleriyle katılmış, ülkemizde ve yurtdışında birçok makalesi de yayınlanmıştır.

Ünlü Alman Patoloğu Prof. Schwartz, onu ülkesi haricinde her yerde bilinen birisi olarak tasvir ederken, onu asla Türkiye’de bulamazsınız çünkü araştırmalarını yurtdışında sunar demiştir. Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniği Arşivi adındaki dergiyi ölüm tarihine kadar yayınlamıştır. Bu dergi 1934’ten 1947’ye kadar Türkiye’deki Dermatoloji organı görevini sürdürmüştür.

En büyük Türk dermatoloğunun anlatmaya çalıştığım yaşam öyküsünden de anlaşıldığı üzere, Hulûsi Behçet, Behçet hastalığının tanımlanmasından önce de Hulûsi Behçet’ti. Kendisini saygıyla anıyoruz.”

Ord. Prof. Dr. Hulûsi Behçet hocamızı rahmet ve minnetle anıyorum. Dr. Gülay Satar’ın (Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı) doktora tezi “Hulûsi Behçet ve Behçet Hastalığının Tıp Literatürüne Giriş Süreci”nin satır araları ile makalemi noktalıyorum:

“Mesleğini küçük yaşta seçmiş, belli ki istemediği bir yaşam biçimine hiçbir zaman zorlanmamış, uzun süren savaş ve yokluk yıllarına rağmen, muhtemelen ailesinin varlıklı olması dolayısıyla yoksulluk ve yoksunluk çekmemiş, bir ömür boyu bilgi ve bilim üretmekten ve bunu paylaşmaktan başka bir kaygısı olmamıştır. Bu bağlamda, zengin ve entelektüel bir ortamda yetişen Charles Darwin’i anımsatmaktadır.”

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Örneklerle

Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız –3

“Uluslararası Balkan Flora ve Vejetasyonu Sorunları Sempozyumu”nda Prof. Dr. Asuman Baytop, Prof. Dr. Hüsnü Demiriz, Prof. Dr. Faik Yaltırık, Prof. Dr. Hayrettin Kayacık (Babamın hocası) fotoğrafını sevgili arkadaşım Prof. Dr. Mete Demiriz armağan etmişti bana, sempozyumun orijinal damgası ile birlikte. Zira bu sempozyumda görev almıştım. “Botanik ve Turizm” konusu raporlarımdan biridir ve yakın bir zamanda yayına hazırlanmak üzere bekliyor.

Bu makalede Asuman (Baytop) teyzenin kaleminden babası Dr. M. Kâmil Bey'i aktarmak isterim. O dönemi de tadımlık soluyarak tabii. “Bir Hastane Hekimi Dr. M. Kâmil Berk (1878-1958), Mesleki Faaliyeti ve Bilimsel Yayınları” makalesinde nice çarpıcı detay var ömründe ama ben ülkemizin en güzel markası Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile olandan başlamayı tercih ettim.

“Dr. M. Kâmil, Atatürk'ün Dolmabahçe'deki son hastalığı sırasında, 15 Ekim 1938'den itibaren Atatürk'ün vefatına kadar (10 Kasım 1938) onu tedavi eden hekimlerden biri olmuştur. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in (Tıp tarihi profesörü, 1898-1986) isteği üzerine, Atatürk'ün tedavisinde kullanılan enjektör ve son koma esnasında ona zerkedilen son serum glikoze tübü, onun tarafından Prof. Ünver'in Kürsüsü'ne hediye edilmiştir. Bu iki âlet halen İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı'nın müzesindedir. Keza, Dr. M. Kâmil'in, Atatürk'ün hastalığı ile ilgili olarak Prof. Ünver'e verdiği kendi el yazısı ile yazılı 20 Mayıs 1956 tarihli mektubu da aynı anabilim dalının arşivinde saklıdır. Bu mektup, “A. Terzioğlu tarafından iki dergide yayımlanmıştır (bkz. Kaynaklar).”

“Kadırga'daki Mekteb-i Tıbbîye-i Mülkiye'ye girdi ve buradan 1902'de 24 yaşında iken mezun oldu. Bilgisini artırmak için Avrupa'ya gitmek istedi. Gereken parayı kazanmak amacıyla, Kasım 1904'ten itibaren üç buçuk yıl Niğde'de belediye hekimliği yaptı. Sonra, Dr. Neşet Ömer (İrdelp) ve Dr. Rafael Asseo ile birlikte Fransa'ya gitti. Paris'te iki buçuk yıl kaldı. Orada, cerrahi ve nisai dışında tıbbın birçok şubesinde bilgisini artırdı. İstanbul'a dönüşünde, Ağustos 1910'da Yenibahçe (Vakıf) Gureba Hastanesi'nde Seririyat Laboratuvarı kimyagerliğine ve 1912'de laboratuvar şefliğine tayin edildi. Mart 1914'te Cerrahpaşa Hastanesi sertabibi oldu. Mart 1919'dan itibaren kısa bir süre Gureba Hastanesi'nde dahiliye mütehassıslığı yaptı. Eylül 1919'da Şişli Etfal Hastanesi dahiliye ve çocuk hastalıkları mütehassıslığına ve 1920'de Dahiliye Seririyatı müdürlüğüne (şefliğine) getirildi. 1922-1925 arasında üç yıl aynı hastanenin sertabibi oldu. Ocak 1932'de emekliye ayrıldı.”

Mesleki yaşamındaki satır aralarında yine önemsedğim bir detay var. 1919 Kurtuluş Savaşı'nın 100. Yılı'nda Doç. Dr. Ercan Yavuz “Kurtuluş Savaşı, Savaşta Atatürk, Savaşın Sonuçları” makalesinde şöyle ifade etmiş; “Kurtuluş Savaşı'nı 19 Mayıs 1919 tarihiyle başlatmak genellikle bir gelenek olmuştur.

Kurtuluş Savaşı'na bu tarihte başlamanın birkaç geçerli gerekçesi olmakla birlikte, daha çok duygusaldır. Osmanlı İmparatorluğu toprakları sömürgeci-emperyalist Avrupa devletleri tarafından paylaşılmak istenince ve yer işgallere başlayınca 19 Mayıs 1919'dan önce, silahlı ve silahsız, tek ve toplu halde direnmeler başladı.”, “Kurtuluş Savaşı yıllarında (1918-1923) ortaya çıkan iç ayaklanmaların önemini belirtmek için zaman zaman ayaklanmaları bastırmakla görevli birliklerin, cephelerde savaşan birliklerden çok olduğunu söylemek yeterlidir kanısındayız. Ayaklanmalar hemen yurdun her yerinde ortaya çıkmıştır ve bu konunun Türk Devrim Tarihi içinde özel bir önemi vardır.”

Ülkenin içinde bulunduğu durumu kısaca irdelediğimizde Dr. M. Kâmil'in: “Eylül 1919'da Şişli Etfal Hastanesi dahiliye ve çocuk hastalıkları mütehassıslığına ve 1920'de Dahiliye Seririyatı müdürlüğüne (şefliğine) getirildi. 1922-1925 arasında üç yıl aynı hastanenin sertabibi oldu.” diye üç satırla aktarılan meslekî yaşamının zorluklarını açıkça görebiliriz. Şimdi yine değişik bir bakış açısına çevirelim sahne ışıklarını: Şişli Etfal Hastanesi bahçesindeki büstüne. Yukarıda “Tıp ve Savaş” konusunu tadımlık irdelerken, aşağıda “Tıp ve Sanat” konusunu irdелейelim: “Hastane bahçesinde onun bir büstü vardır. Büstün açılışı, 1.2.1960 günü zamanın Sağlık Bakanı Dr. Lütfi Kırdar (1889-1961) tarafından yapılmıştır. Büst, başhekim Dr. Ragıp Güran'ın (1903-1958) teşebbüsü, Dr. M. Kâmil'in evlatlarının ve bazı hekimlerin katkılarıyla gerçekleştirilmiş ve Güzel Sanatlar Akademisi müdürü heykeltıraş Nijad Sirel (1898-1958) tarafından yapılmış olup onun son eseridir.

Aynı hastanenin bahçesinde üç başka hekimin daha birer büstü bulunmaktadır. Dr. Kadri Raşit Anday (1874-1949), **Dr. İhsan Hilmi Alantar (1888-1962)** ve Dr. Hazım Bumin (1905-1976). İlk adı Hamidiye Etfal Hastanesi olan bu hastane, devrin en mükemmel hastanesi idi. Bugün onun yerinde, yeni bina ve tesisleri ile önceleri Şişli Etfal Hastanesi, daha sonraları Şişli Çocuk Hastanesi adını taşımış olan bugünkü Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, kısaca Şişli Etfal Hastanesi hizmet vermektedir. Saat Kulesi dışında, hastanenin tarihi binalarından hiçbiri muhafaza edilmemiştir. Hastaneyi tarihi resimleriyle tanıtan bir kitap (Hamidiye Etfal Hastanesi, İstanbul 2010), kuruluşunun 111. yılında Prof. Dr. Nuran Yıldırım'ın yazarlığı ve başhekim Prof. Dr. Suat Turgut'un editörlüğünde yayımlanmıştır.”

Güzel Sanatlar Akademisi müdürü heykeltıraş Nijad Sirel (1898-1958) hocayı “Cumhuriyet Dönemine Işık Tutan İki Heykeltıraş; Mahir Tomruk ve Ali Nijat Sirel” makalesiyle Öğr. Gör. Derya Uzun Aydın'ın kaleminden anlamaya çalışalım:

“Heykel denilince akla “anıt” eserler de gelmektedir. Genel olarak anıt anlayışının, Cumhuriyet dönemi ile başladığı düşünülmektedir. Aslında Cumhuriyet dönemi öncesinde daha Osmanlı zamanında – birçok anıt denemesine tanık olunmaktadır. İstanbul – Hava Şehitleri Anıtı = Tayyare Abidesi, Özgürlük Anıtı (Hürriyet Abidesi) bunlardan birkaç örnektir. (İnal, 2005, s.112-3. Kaya, 2006, s.145-156). Osmanlı'da gerçekleştirilen ilk anıt uygulaması olarak Hürriyet Abidesi (Abide-i Hürriyet Anıtı) kabul edilmektedir.

Anıtın açılış tarihi 24 Temmuz 1911’i işaret eder. Yapıt, 31 Mart gerici hareketleri esnasında (13 Nisan 1909) şehit düşenler adına yapılmıştır. (Erkmen, 2008, s.108-117, Cezar, 1986, s.83-85). Genel olarak bu ilk anıtlar figürsüz olup, birer sütunu andırır biçimde yapılmışlardır. İlk figürlü anıt örneği olarak “Sarayburnu Atatürk Heykeli” ismine rastlanmakla birlikte, Sivas-Hafik ilçesinde yapılmış olan Osman Gazi Büstü’nün aslında ilk figürlü anıt örneği olduğunu kaynaklar kanıtlamaktadır. (R.1). (Yeşilkaya, 2002, s.147-153, Alsaç ve Alsaç, 1993, s.71). 1917 yılında Urfa’da bir Atatürk anıtı yapıldığı ve bu anıtın ilk anıt olduğu da söylenmektedir. Anıt sonradan, bugünkü yeri olan ‘Diyarbakır-Mardin-Gaziantep yolu kavşağına taşındı’ denmekle birlikte, şimdiki akıbeti hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. (Çelebi, 2002, s.2-3).”

“Cumhuriyet devri ve Atatürk sayesinde anıt ve heykel anlayışına daha fazla önem verilmeye başlandığı, bilinen bir gerçektir. Gazi her dem güzel sanatların tüm dallarını önemsemiş ve halkını bu konuda teşvik etmiştir. Onun sanata verdiği değer, her daim söylemlerinden de anlaşılmaktadır;

“...şunu da önemle tevarüz ettirmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekasını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür”. (Elibal, 1973, s.39).

Anıtlar, Gazi Mustafa Kemal, Cumhuriyet gibi konulara değinmekle birlikte, Türk tarihinde önemli rol oynayan kişiler ve olayları da konu edinmektedir. (Berk, Gezer, 1973, s.57, Tansuğ, 2008, s.209). Cumhuriyet devrinde Atatürk heykelleri yapılırken salt amaç, bir liderin heykelini yapmak değildir. Bu gayeden daha öte amaç, yaşanan zaferi ebedileştirmek ve yeni ideolojiyi benimsetmektir. (Gezer, 1981, s.40-39). Tüm bunlara rağmen bilinen bir gerçek varsa o da henüz Türk toplumunda çok büyük boyutlarda anıt eser yapacak ne teknik uzmanlara ne de gerekli araç-gereçlere ya da atölyelere sahip olunamadığı gerçeğidir. Bu durum da anıt heykel çalışacak Türk sanatçıların yetişmesi gecikmiştir. Bu sebeple de uzun dönem küçük boyutta eser üreten sanatçılarımız olmuştur. Neticede de özellikle Cumhuriyet’in ilk devirlerinden itibaren yabancı heykeltıraşlar ilk anıtlarımızı yapmak durumunda kalmışlardır. Bu durum, sürekli eleştiriye maruz kalmıştır. (Tansuğ, 2008, s. 204, Şenyapılı, 2003, s.95). Ayrıca, toplumun bilinçsizliği ve heykel dökümünün yurtta gerçekleştirilmesinde geç kalınması da yaşanan sorunlar arasındadır. (Özsegin, 1986, s.91-2).

Heykel sanatının tam olarak oluşamadığı bir süreçte, heykel dökümünden söz etmek de mümkün olamamaktadır. Bu doğrultuda, yabancı sanatçılar dahi yaptıkları çalışmalarının bronz dökümlerini kendi ülkelerinde gerçekleştirirler. Döküm için önemli gelişme 1930’lu yıllarda yaşanır. Kenan Yontuç 1937 yılında, bir Macar ustasını yurda getirtir. Bu kişinin adı; “Fidzek Karoly’dur. Fidzek, Tünel başındaki Narmanlı yurdunda bir Dökümhane kurar. Ve beraberinde çalışmak üzere yanına da çıraklar alır. Bu kişiler ilk dökümcülerimiz olarak tarihe geçerler. Döküm sanatçılarımız “Orhan Yurdağül, İzak Amon ve Hayrettin Kocaer”dir. Bu kişiler, Fidzek tarafından usta olarak yetiştirilmeye çalışılırlar.

Bir de “Yusuf Akpınar” isimli bir ustadan söz edilmektedir. Hayrettin Kocaeli’nin atelyesini sonradan Ferit Özşen (İstanbul Journal of Social Sciences (2013) Spring: 3 4) devralacaktır. Özşen, ilk kez “mum yok etme tekniği ile döküm uygulaması”nı başlatan isim olur. (Özdemir, 1997, s.2008, İnal, 2005, s.112-123). İlk Cumhuriyet kuşağı, artık Cumhuriyeti ve yeni ideolojiyi yansıtmayı düşünmekte, ancak birbirlerini tekrarlayan ve yaratıcılıktan uzak anlayıştan da uzak kalmaya çalışmaktadır. Genel anlamda figürlü çalışmalara ağırlık veren sanatçılar, 1950 ve sonralarında ağırlığı soyut eserlere vermişlerdir. Bu dönem sanatçılara iki önemli isim öncülük eder; Mahir Tomruk ve Nijat Sirel.

Mahir Tomruk ve Nijat Sirel, Türk heykel sanatının önemli iki ismidir. Bu iki isim, Cumhuriyet dönemi heykel sanatı adına ilk öncü isimler olarak tanınmaktadır. Aynı zamanda, Cumhuriyet Türkiye’sinin ilk Türk heykeltıraşlarını yetiştiren öncüler olmaları da unutulmamalıdır. (Renda, 2002, s.138-145, Giray, 1999, s.491-95). Sirel genel itibarıyla, ifadesel ve dışavuran yönü, yumuşak ve kimi zaman ayrıntıcı tavrıyla dikkat çeker. Doğaya bağlı ve gelenekçidir. (Köksal, 1983, s.32-5). Özellikle önemli isimleri biçimlendirdiği büst çalışmaları ile tanınan sanatçı, Cumhuriyet döneminin ilk anıt heykellerini yapan isimlerden olması ile de ayrı bir öneme sahiptir. (Elibal, 1973, s.228). Sanatçı bu bağlamda, “Şair Abdülhak Hamit Büstü, Mithat Paşa Büstü, Şair Ahmet Haşim Büstü, Ressam Avni Lifij Büstü” gibi çalışmalar yapmakla birlikte, Bursa, İzmit ve Çanakkale’de yaptığı Atatürk anıtlarıyla da anılmaktadır. (Berk, 1937, s.27-8, Tansuğ, 2008, s.210).

Yervant Oskan Efendi hocalığında başlamış olan Sanayi-i Nefise Mektebi’nin iki değerli heykeltıraşı “Mahir Tomruk ve Nijat Sirel”, özellikle Cumhuriyet Türkiye’si heykel sanatına önderlik etmiş olmalarıyla tanınmaktadır. Özellikle “Anıt heykel kavramı”, Nijat Sirel’de önem kazanmış ve Cumhuriyet dönemi ile hız kazanmıştır. Okulda Cumhuriyet dönemi öncesi heykeltıraşlarımız, Klasik anlayışlar altında heykeli keşfetme çabası içinde olurlar. Bu ilk dönemlerde; Natüralizmin etkisi, ayrıntıcılık ve çoğunluk küçük boyutta ve alçı malzemeden büst çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu durum, eserlerin kalıcılığını olumsuz etkilemektedir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, bu evrelerde malzemelerin kısıtlı olması, teknik yetersizlikler ve en önemlisi de toplumun bilinçsizliği heykel sanatındaki sorunların başında gelmektedir. Ayrıca, heykel dökümünün başlamasında geç kalınması da yaşanan sorunlar arasındadır. Sirel ve Tomruk, bu anlayış çerçevesi içinde yetiştikleri ortamdan daha sonra sıyrılacaklar ve çağdaş heykel sanatının gelişmesine önayak olacaklardır. Böylelikle heykel sanatı, modern ve yaratıcılığı ilk sıraya koyan bir anlayışla ilerleyecektir.”

“Tıp ve Savaş”, “Tıp ve Sanat” bakış açımız sonrasında; “Kadirşinaslık” ve “Ülke Ekonomisi: Yerli İlaç Sanayii” boyutu ile Dr. M. Kâmil Berk ve çağdaşlarının ruhunu şad edelim.

“Dr. M. Kâmil, meslektaşlarına çok saygılı, muhtaçlara daima yardımcı bir hekim olmuş, yardımını gördüğü her kimseden de akraba, hoca, meslektaş, arkadaş, daima minnetle bahsetmiştir.

İlk başkanı Dr. Asaf Derviş Paşa olan “İstanbul Muhadenet ve Teavün Cemiyeti”nin (Türk Hekimleri Dostluk ve Yardımlaşma Cemiyeti) 1335 / 1919’da kuruluşunda öncülük yapmış ve 1920’de seçilen ilk idare heyetinde, 1921 ve 1922 yıllarında bu heyette üye olarak görev almıştır. Bu cemiyetin kuruluşu hakkında Poliklinik adlı dergide (c.7, sayı 76, 1939, s.112-113) onun bir yazısı vardır. Dr. M. Kâmil’in bir çocuk hastalıkları mütehassısı sıfatıyla ikinci bir tıp derneğinin kuruluşunda da emeği vardır: 2 Mayıs 1930’da kurulmuştur ve ilk adı ‘Çocuk Hekimleri Encümeni’dir. Encümen, 1931’de, Dr. Kadri Raşit Anday, Dr. Mehmet Kâmil Berk, Dr. Ali Şükrü Şavlı, **Dr. İhsan Hilmi Alantar**, Dr. Niyazi Ali Özsoy’dan müteşekkil beş kişilik bir idare kurulu ile bilimsel çalışmalarına başlamıştır. Burada Dr. K. R. Anday reis, Dr. M. Kâmil Berk, ikinci reistir. Encümen, daha sonra ‘Türk Pediatri Kurumu’ adını almıştır. Dr. M. Kâmil’in bir hizmeti de eczacılık alanında, yerli ilaç imalini ve yerli ilaç kullanılmasını teşvik ediştir. O yerli ilaç sanayii ile yakından ilgilenmiş, “mevcut yerli ilaçların henüz kâfi derecede çeşitli ve mebzul olmamasına rağmen, müteşebbis ve bilgili eczacıların gayretleriyle bu sanayinin süratle ilerleyeceğine” inanmış, Türk eczacılarını bu konuda desteklemiştir. 1929 ve 1931 tarihli iki makalesi, yerli ilaç imaline ve kullanımına ümit ve güvenle baktığını, genç eczacıları destekleyerek onları bu alanda çalışmaya davet ettiğini ifade etmektedir. 1926’dan itibaren tertiplemediği her formülü eczacılara vererek onların hazır ilaç halinde imal edilmesine yardımcı olmuştur.”

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'ın Çağdaşlarından Örneklerle

Uluslararası Türk Bilim İnsanlarımız – 4

Teyzezâdem, Atatürk'ün halazâdesi Prof. Dr. Vefik Vassaf'ı, Türk hekimlerine çok önem veren Gazi Mustafa Kemal'i saygıyla anıyorum. Prof. Dr. Vefik Vassaf, değerli bir bilim insanı olmasının yanında “insan”lığı ile de örnek olmuş, maddi durumu mahdut hastalardan tek kuruş ücret almadan tedavi etmiştir. Mikrobiyoloji Dergisi, 1967 yılında kadirşinaslıkla hocalarından bahsetmişler. Emegi geçenlere, bizlere başsağlığı dileyenlere teşekkür ederim.

“Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Enstitüsü Direktörü iken 13/7/1963 tarihinde yaş haddi dolayısıyla emekliye ayrılmış bulunan, yurdumuzdaki birçok doktor, mikrobiyolog, Doçent ve Profesör'ün hocası, fevkalâde insan, Prof. Dr. Vefik Vassaf Akan, 24 Nisan 1967 Pazartesi günü vefat ederek, kendisini sevenleri büyük bir üzüntü içinde bırakmıştır. Vefik Vassaf Akan, 1893 yılında Söke'de doğmuştur. Denizli Defterdarlığı'ndan emekli Ali Vassaf Bey'in oğludur. İlk ve orta tahsilini Aydın, İzmir ve Selânik okullarında bitirdikten sonra, Askerî Tıbbiye Okulu'na girmiş, 1917 yılında bu okuldan mezun olmuştur. Daha okulda iken, kendi isteği ile Birinci Cihan Harbi'nde ve Balkan Harbi'nde Erzurum Askerî Hastanesi ile Kulp ve Hınıs'ta bir süre ordu hizmetinde çalışmıştır. Mezuniyetinden sonra Guraba Hastanesi'nde merhûm Dr. Reşat Rıza Bey'in yanında bir süre asistanlık yapmış; daha sonra Halep Başmenzil Hıfzıssıhha Müşavir Muavini olarak Prof. Zihnanı ile birlikte çalışmıştır.

İstiklâl Savaşı'nda, Dumlupınar, Banaz ve Afyon Harpleri'ne tabur hekimi olarak fiilen iştirak etmiş; kurtuluştan sonra bir yıl kadar Aydın Memleket Hastanesi'nde Dahiliye Mütihazası ve Laboratuvar Şefi olarak bulunmuştur. 1925 yılında kendi hesabına Hamburg Hıfzıssıhha Müessesesi'nde ve Tropikal Hastalıklar Enstitüsü'nde çalışarak diploma aldıktan sonra, Berlin'de Robert Koch Enstitüsü'ndeki kursları ve Virchow Hastanesi'nde İntaniye kurslarını bitirmiştir. Ayrıca Frankfurt'ta Ehlich Enstitüsü'nde, Aşı, Serum ve Seroloji Bölümleri'nde 6 ay, Paris ve Prag'daki çeşitli enstitülerde de bir yıl kadar çalışmıştır. Yurdumuza döndükten sonra, çeşitli bölgelerde kızıl, çiçek, veba, menenjit ve layşmanyazis mücadelesinde görev almış; iki yıl İstanbul Bakteriyojihaneye Müdürlüğü'nü yaptıktan sonra, Refik Saydam M. H. Enstitüsü'nde çeşitli şube müdürlüklerinde, Enstitü Müdür Muavinliği ve Hıfzıssıhha Okulu Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Daha sonra, İstanbul Tıp Fakültesi Bakteriyojoloji – Salgınlar Bilgisi – Parazitoloji Doçentliği'ne tayin edilmiştir. Çeşitli okullarda uzun yıllar hocalık yapan; yurdumuzda ilk modern Mikrobiyoloji Kitabı'nı, Ord. Prof. Braun ile birlikte yazmış olan; çeşitli telif ve çeviri yayınları bulunan Prof. Akan, İstiklâl Madalyası ile de taltif edilmiş bulunmaktaydı. 1948 yılından beri A. Ü. Tıp Fakültesi'nde öğretim görevlisi ve 1950 yılından beri Mikrobiyoloji Profesörü olarak çalışmış bulunan, bu arada eşsiz kişiliği, ilmî müsamahası ve târif edilmez efendiliğiyle kendisini istisnâsız herkese sevdirmiş olan Sayın Hoca'mızın kaybını bildirmekle, Bültenimiz derin bir üzüntü duymaktadır. Yetiştirdiği binlerce bilim adamının kendi hâtırasını yaşatacaklarından teselli bularak, kendisine Tanrı'dan rahmet, ailesine, yakınlarına ve Türk Bilim Âlemi'ne başsağlığı dileriz.”

Memleket Hastanesi. Fotoğraf: Metin Gürer Arşivi. II. Abdülhamid'in yaptırdığı hastane

Atatürk'ün halazâdesi öz anneannem Bedia Atam'ın ebediyete intikâl ettiği, teyzezâdesi Dr. Vefik Vassaf'ın hizmet ettiği, II. Abdülhamid'in yaptırdığı hastane ne yazık ki bugüne gelememiş. Ancak anıları ile Rengigül Hanım'ın e-kitabı "Rengigül"de yer almakta. Millî Mücadele'nin yaşandığı Afyon'un o haliyle kalmasını, açık bir müze olmasını çok arzu ederdim. Eminim uluslararası tarih turizmine, "dark tourism"e de tipik bir örnek olurdu. Fotoğraf arşivi için değerli hukukçumuz Metin Gürer'e ve 15 Aralık 2009, Kocatepe Gazetesi'nde yayınlanan "Memleket Hastanesi" makalesi için değerli tarihçimiz Hasan Özpınar'a teşekkür ederim.

"Memleket Hastanesi: Bu yazımızın konusu; yapıldığı zamanlardaki adıyla Gureba daha sonra Hamidiye Etfal ve en sonunda Memleket Hastanesi olarak adlandırdığımız şehrimizin bilinen ilk hastanesi. 1800'lerin sonlarında gerek Balkanlar'ın gerekse Girit Adası'nın Osmanlı hâkimiyetinden çıkmasıyla Evladı Fatihan dediğimiz, buralarda yaşayan Türkler için de sıkıntılı günler başlamıştı. Baskılara dayanamayan soydaşlarımız çareyi elbette ki anavatan Türkiye'ye sığınmakta bulmuştu. İlk olarak 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nde elden çıkan bugünkü Bosna Hersek'ten göçmenler ülkemize gelmiştir. Muhacir olarak adlandırdığımız bu insanlar devlet tarafından çeşitli illere yerleştirilmişler, Afyonkarahisar da o illerden birisi olmuştur.

Rumeli olarak tâbir edilen Bosna Muhacirleri'nin yerleştirildiği yer bugün Mecidiye olarak bilinen semtimizdir. İlimize yerleştirilen muhacirlerin önemli bir kısmı da 1897 yılında elimizden çıkan Girit Adası'ndan gelenlerdir.

Bunun yanı sıra diğer Balkan ülkelerinden gelenler de vardır. Bu muhacirlere şehrin Taşlıdere denilen mevkiinde araziler verilmiş, zamanla burada oluşan mahalleye de devrin Padişahı Sultan II. Abdülhamid'e izâfeten "Hamidiye" adı verilmiştir.

1905 yılına gelindiğinde şehrin sağlık ihtiyaçları göz önüne alınarak bu mevkiye bir hastane yapılmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in lütufları, Mutasarrıf Neşet Bey'in ve halkın gayretleriyle şehrin tam çıkış noktasına yapılan bina 2 katlı, kargir, son dönem Osmanlı mimarisinin güzel örneklerinden biridir.

Yapıldığı yıllarda yukarıda bahsettiğimiz gibi "Hamidiye Etfal Hastanesi" olarak adlandırılan bina 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ve Sultan Abdülhamid'in tahttan uzaklaştırılması ile "Gureba Hastanesi" olarak anılmaya başlanmıştır. İlk başhekimi ve dâhiliyecisi de Operatör Bursalı Emin Bey (Erkul) ve kardeşi Hacı Faik Bey'dir. Hastane, Kurtuluş Savaşı yıllarına kadar Hususi Muhasebe yani Özel İdare Bütçesi'nden idare edilir. Kızılay Arşivleri'nde rastladığımız 21.10.1916 tarihli ve Savaş Tutsakları Merkezi Komitesi tarafından Afyonkarahisar'da Damas Hastanesi'ne gönderilen bir mektupta Reginald Fandington adlı askerin Damas Hastanesi'nde olup olmadığı ve sağlık durumu hakkında bilgi talep edilmektedir. Adı geçen kişi, o yıllarda Afyonkarahisar'da esir olarak bulunan Fransız uyruklu bir askerdir. Fakat şehrimizde Damas adında bir hastane olup olmadığına dair başka bir belgeye rastlayamadık.

Millî Mücadele yıllarında Hastane Hilâl-i Ahmer'in (Kızılay) kontrolündedir. 10 Mart 1919 tarihli Karahisar-ı Sahip Hastanesi Baştabibi Abdurrahman imzalı bir mektupta Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nden acilen yetişmiş hastabakıcı ve hemşire istenmektedir. İşgal günlerinde Memleket Hastanesi olarak bilinen binanın yanı sıra Afyon Lisesi Binası da hastane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Fakat burası Türkler için değil yaralanan, hastalanan işgalci Yunan askerlerinin tedavilerinin yapıldığı bir hastanedir. Arşivimizde bulunan, yıllar sonra ortaya çıkardığımız ve sergilediğimiz Afyonkarahisar'ın işgal günlerine ait bir kartpostalda lise binasının çatısına çizilmiş Kızılhaç işareti o günlerden kalan bir belgedir. Biz dönelim Memleket Hastanesi'ne. Yıllar geçer Memleket Hastanesi hizmete devam eder, fakat şehrin artan nüfusuna artık cevap verememektedir. 1930'lu yılların sonuna gelindiğinde yeni bir hastane yapılması gündeme gelir. Şehrin gelişme istikâmeti de dikkate alınarak Cirit Kayalığı'nın eteklerindeki eski Yahudi Mezarlığı olan arazi yeni hastane yapımı için uygun bulunur. 30 Nisan 1938 tarihinde törenle başlayan inşaat, ödenek yetersizliği sebebiyle uzun yıllar sürer. Büyük bir kısmı halkın bağışlarıyla tamamlanan bina 1945 yılı sonunda bitirilir.

9 Ocak 1946 tarihinde yaklaşık 40 yıl hizmet veren Memleket Hastanesi boşaltılarak eşyalar yeni Devlet Hastanesi'ne nakledilir. Taşındıktan sonra 5 yıl kadar boş kalan eski Memleket Hastanesi binası ara sıra gündeme gelir. 1949 yılında Sağlık Bakanlığı'nın binayı tamir ettirerek Verem Hastanesi olarak açması gündeme gelse de ne yazık ki bu teşebbüs gerçekleşmez. Uzun süre boş kalan bina 1950'li yıllarda yıkılırken, girişte en üst cephede yer alan kitabesi taşçı ustası Nuri Efendi tarafından Afyonkarahisar Müzesi'ne verilir.

Bugün Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilen kitabede şöyle yazmaktadır:

Nigahı iltifat-ı Hazreti Abdülhamid Handır
İden ihya fuyuzatıyla kalb-i her derde hevahi
Yapıldı sayesinde hastane intizam üzre
Mutayyep kıldı muhtacını hoşnut etti Allah
Buna etti delâlet bir gayyur-u sahib-i himmet
Cenab-ı mir neş'et bend-i has-ı Şahenşah
Edip teşvik ehli hayru yersi hüsnü suretle
Hammiyetkar olan emsaline gösterdi şehrahi
Teşekkürle yazılsın tak-ı bab-ı tam tarihi
Şahenşeh-ı cihanın lütfu yaptı bu şifagahı
Hicri 1323 Rumi 1321

Arazi önce Bayındır Bakanlığı'nın depo, atölye ve garajı olur daha sonra Köy Hizmetleri Makine İkmal Binası olarak kullanılır. 2000'li yıllara gelindiğinde Köy Hizmetleri'nin kapatılmasıyla arazi Özel İdare tarafından devralındı. Sonrasında merkezi yerde olması sebebiyle lüks konutlar yapılması gündeme gelmiş olsa da sonunda alanın eğitim kampüsü olarak değerlendirilmesi kabul edildi ve İbrahim Evren Kız Meslek Lisesi, Dumlupınar İlkokulu gibi okullar yapıldı." Hasan Özpınar

*

"Millî târih memleket malıdır. Saklamak, söylememek hıyanet olur ve adam yetişmesine mâni olur." Tarihçi Ahmet Tevhid", "Millî Mücadelede Hilâl-i Ahmer", İsmail Hacıfettahoğlu, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve Millî Mücadele...

*

"Millî Mücadele Döneminde Tıbbiyeliler ve Tabipler: Millî Mücadele dönemi tarihi incelenirken üzerinde durulması ve söz edilmesi gereken şahsiyetler arasında Tıbbiyeliler ve tabipler de bulunmaktadır. Bu dönemde ilk akla gelmesi gereken ise Sivas Kongresi'ne İstanbul Tıp Fakültesi öğrencileri adına katılan 3. sınıf öğrencisi 18 yaşındaki Savaştepe/Balıkesirli Hikmet Efendi olur. Bu kongreye katılması kararlaştırılan ikinci öğrenci Yusuf Ziya Efendi ise parasızlıktan Sivas'a gidemeyecektir. Ayrıca 1919 senesinde Tıbbiye öğrencisi olan **Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay ve Ord. Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan** da bu doktorlar arasında bulunmaktadır.

16 Mart 1920 günü İstanbul'un işgaliyle beraber Tıbbiye öğrencileri Hikmet Boran, Yusuf Balkan, Nurettin Osman (Otmar Savcı), Rüsuhi Düzelci, Denizlili Salih, Zileli Abdullah Mahzar Ataay da İzmit, Mudanya, Bandırma, İnebolu ve Samsun'dan celep, işçi, tayfa, tüccar gibi saklanarak Anadolu'ya geçerlerken yanlarında da sıhhiye depolarından kaçırabildikleri malzemeleri getirirler.

Aynı şekilde Gülhane'den Kars'a giden doktorlar arasında da Şükrü Yusuf Sarıbaş, Süleyman Fehmi Ayberk, Nüzhet Veysi Atav, Kadri Yetkin, Nemci Şar, Abdurrahman Kaman, İsmail Akgündüz, İnebolu'ya giden doktorlar arasında da bakteriyolog Hafız Sabri, Fazıl Esin, Nuri Rüştü (Pasiner), Cemil Rodos (Şenerler), Hazma Vahit (Göğem), Abdülkadir Dirim, Dr. Ali Bey, Dr. Ali Rıza Bey, Muhtar Davas da bulunmaktadır.

Ayrıca Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından oluşturulan Sıhhi İmdat heyetleri çerçevesinde Anadolu'ya ilk geçen gruplarda: Dr. Bnb. Mustafa Feridun Bey, Dr. Burhanettin Onat, Dr. Celal Ramazonoğlu, Dr. Vasfi Bey, Dr. Cevat Refik, **Dr. Vefik Vassaf (Akan)**, Dr. İhsan Arif Derman, Dr. Bnb. Şefik, Dr. Yzb. Raik (Taşkasap), Dr. Reşit Galip, Dr. Lütfi Kırdar, Dr. Kazım Nuri (İçgören), Dr. Albay Şevket Enver Tonguç, Dr. Mazlum Boysan, Dr. Sırrı Hasan Alıçlı, Dr. Naim Gürcan, Dr. Asaf Zühtü de bulunmaktadır.

Millî Mücadele çerçevesinde orduda görev yapmakta olan tabip subaylar ise 612 muvazzaf, 240 yükümlü (mükellef), 62 yükümlü olmayan ve 43 emekli veya istifa etmiş olmak üzere toplam 957 tabip, 148 muvazzaf, 57 yükümlü (mükellef) ve 19 yükümlü olmayan olmak üzere toplam 224 eczacı ve 26 diş hekimi şeklindedir. Sakarya Muharebesi öncesinde orduda 660 tabip, 146 eczacı ve 14 diş hekimi olmak üzere toplam 820 iken bu sayı Sakarya Muharebesi sonrasında 297 tabip, 78 eczacı ve 12 diş hekimi olmak üzere 387 olur. Bu mukayese Sakarya Muharebesi'nin gerçek manada tam bir ölüm kalım mücadelesi olduğunun da çok açık bir göstergesidir.

1920 yılının son 7 ayından başlamak üzere 1922 senesi sonuna kadar geçen sürede bulaşıcı hastalıklara yakalanan askerlerin sayısı ise 49.665 olup bu askerlerden 3.229'u hayatlarını kaybetmişlerdir. Bütün Millî Mücadele boyunca hastalık sebebiyle hastanelerde ölenlerin sayısı 147 subay ve 22.543 er, askerlik daireleri bölgelerinde hastaneler dışında ölenler 118 subay ve 2.838 er, birliklerde çeşitli nedenlerle hastane dışında ölenler ise 688 er olarak belirlenmiştir. Aynı dönemde kıtalardaki hastanelerde 18.122 asker ve 98 subay hayatını kaybederken hasta sayısına göre ölenlerin oranı ise % 6.52 olur. Burada unutulmaması gereken bir nokta ise bu sayılara sıtmaya yakalanan hasta sayısının eklenmemiş olduğudur.”, **“Her Gün Atatürk'le Beraber”* sayfasına teşekkür ederim.

Kurtuluş'a – Cumhuriyet'e Doğru

“1919 senesinde Tıbbiye öğrencisi olan Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay ve Ord. Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan da bu doktorlar arasında bulunmaktadır.”

“Millî Mücadele yıllarında Hastane Hilâl-i Ahmer'in (Kızılay) kontrolündedir. 10 Mart 1919 tarihli Karahisar-ı Sahip Hastanesi Baştabibi Abdurrahman imzalı bir mektupta Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nden acilen yetişmiş hastabakıcı ve hemşire istenmektedir.”

“Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından oluşturulan Sıhhi İmdat heyetleri çerçevesinde Anadolu'ya ilk geçen gruplarda Dr. Vefik Vassaf (Akan) da bulunmaktadır.”

Makalemin satır araları neler anlatıyor!

Gazi Mustafa Kemal de Dr. Vefik Vassaf da gönülden ülkesine hizmet etmiş, örnek olmuşlar. Bundan güzel, onur verici ne olabilir ki!

Ve... Büyük Çerkez Sürgünü'nde; Rengigül Hanım ana babasını, 1909'da Adliye Nâzırı Mustafa Nâzım Paşa'sını kaybetmişti. Şeceredeki Bedri dedem Afyon'da, Sami dedem Trablusgarp'ta esir düşmüştü. Münire anneannem Arabistan'da şehit düşen babasını tanımamıştı. Dayısı Kuvâ-yi Millîye komutanlarından Yarbay Arif Bey, çadırında mavzer kurşunuyla vurulmuştu. Babam, dedesini Çanakkale'de şehit vermişti. Eyüp dedem babasız büyümüştü. Kayınpederim Çanakkale'de dayısını ve amcasını şehit vermiş, Çapakçur'da amcasını kaybetmişti. Rus İşgâli'nde Aliye Hanım Trabzon'dan, Rabia Hanım Erzurum'dan sürülmüştü... Ve niceleri... Hayatları kayıptı. Çoğunun mezarı bile yoktu. Ya sağ kalanların ruhları! Ama neşelenmek gerekti. Neşe ile sevgi ile el ele büyümek, büyütme gerekti...

19 Mayıs 2019'un yüzüncü yılını kutladık. Ruhları şad olsun diye!

“II. Abdülhamid'in sekiz aylık kızı Hatice Sultan'ın hastalanması üzerine çocuk sağlığı ve hastalıkları üzerinde isim yapmış ve Almanya'dan yeni gelmiş olan bahriye hekimlerinden Dr. İbrahim Bey saraya çağrılır. Dr. İbrahim Bey Hatice Sultan'a kuşpalazı yani difteri teşhisi koyar, ancak hastalık ilerlemiş ve tedavi edilemez duruma gelmiştir. Dr. İbrahim Bey Hatice Sultan'ın hayatından ümidini kesmiş olduğunu ifade eder ve Hatice Sultan aynı gün vefat eder. Hatice Sultan'ın ölümüne çok üzülen ve “Benim çocuğum kurtulamadı. ¹⁷SEP Kim bilir fakir fukaranın çocukları nasıl bakılıyor. Hiç olmazsa bir hastane yaptırılmalı da benim gibi birçok babaların kalbi yanmasın“ diyen II. Abdülhamid, kızının ölümünden dört gün sonra onun anısına, eğitimini Almanya'da bitirip dönen Dr. İbrahim Bey'in önerisi ile bir çocuk hastanesi yaptırmaya ve bu hastanenin yönetimini de Dr. İbrahim Bey'e vermeye karar verir.

20. yüzyılın başlarında çocuk hastalıkları henüz ayrı bir ihtisas şubesi olarak belirlenmemiştir. Hastanenin kurucusu olan başhekim İbrahim Bey de Almanya'da çocuk hastalıkları servislerinde ve bakteriyoloji laboratuvarlarında çalışarak buralardan sertifikalarını almış biridir ve yine onun önerisi ile kendisinin de bir süre bulunduğu ve hastanenin yapımı gündeme geldiğinde pavyon tipi çocuk hastanelerinin dünyadaki en güzel örneklerinden biri olan Berlin'deki "Kaiser und Kaiserin Friedrich Kinderkrankenhaus" (İmparator ve İmparatoriçe Friedrich'in Çocuk Hastanesi) hastanesinin planları esas alınarak 2 Haziran 1898 günü ülkemizin ilk çocuk hastanesinin inşasına başlanır. Pavyon sisteminde inşa edilen hastanede; merkez bina, bakteriyoloji ve kimya laboratuvarı, muayenehane (poliklinik) dairesi, beş pavyon, mutfak ve çamaşırhane ile etüv ve kalorifer dairesi olmak üzere on bina vardır.

Hastane yapımına başlanmasından bir sene sonra, 5 Haziran 1899'da kuruluş adıyla Hamidiye Etfal Hastane-i Âlisi olarak, ülkemizin ilk çocuk hastanesi hizmete girer. Ülkemizin bu ilk çocuk hastanesinin inşaatına evlat acısı nedeniyle başlandığı için hastanenin mutlu bir olayla hizmete girmesi tercih edilmiş ve çocuk hastanesinin açılışı şehzade Abdürrahim Efendi'nin sünnet düğünü ile yapılmıştır. Pazartesi günü başlayan ve bir hafta devam eden sünnet düğününde, zengin fakir ayırt etmeden o gün için başvuranların hiçbiri reddedilmemiş ve 671 çocuğun sünneti ve sünnet düğünü gerçekleştirilmiştir. Hastanenin sünnetle açılması bir geleneğin de başlangıcı olmuş ve II. Meşrutiyet'e kadar her cülus gününden itibaren ilk üç günde başvuranlar sünnet edilmiştir. Bunun sonucunda 1899'dan 1907 yılına kadar sekiz senede, her yıl II. Abdülhamid'in tahta çıktığı 31 Ağustos günü başlayan sünnet düğünlerinde toplam 7.833 çocuk sünnet edilmiştir.

Bir hafta devam eden şehzade Abdürrahim Efendi'nin sünnet düğününün ardından, kuruluşunda önemli payı bulunan ve henüz inşaat tamamlanmadan sertabipliğe yani başhekimliğe tayin edilen Miralay Dr. İbrahim Bey'in yönetiminde o zamanki adıyla Hamidiye Etfal Hastane-i Âlisi din ve ırk ayrımı gözetmeksizin 0-16 yaş dilimindeki çocuklarla kadınlara kapılarını açar. Daha sonraları erişkin hastalarda hastaneye kabul edilmeye başlanmakla birlikte 16 yaş üstü erişkin hastalar ancak padişahın özel izniyle hastaneye alınır. Kadın ve çocuklar ücretsiz tedavi edilmekte ve ilaçları da hastaneden verilmektedir. Yıllık istatistikî veriler Sultan'a sunulmakta ve hastanenin Avrupa standartlarında olduğunu simgeleyen Türkçe-Fransızca dillerindeki bu yıllık istatistikî verileri dünyanın belli başlı kütüphanelerine ve tıp otoritelerine gönderilmektedir.

Hasta çocuklar için en iyi hastaneyi kurmanın tek başına yeterli olmayacağı düşünülerek çocukların bakımı için Almanya'dan hemşireler getirilir ve bu hemşireler 1900-1905 yılları arasında hastanede çalışırlar. Hastanede çalışacak hekimlerin de Alman ekolünden olmalarına özen gösterilir. Başhekim Dr. İbrahim Bey de 1895 yılına kadar Almanya'da, Friedrich Schultze, Dittmar Finkler, Walter Kruse, Adolph Baginsky gibi ünlü hekimlerin kliniklerinde ve Robert Koch Enfeksiyon Hastalıkları Enstitüsü'nde bakteriyoloji alanında bilgi ve beceri kazanmıştır.

Berlin ve Bonn'daki enstitülerde çocuk hastalıkları ve bakteriyoloji ile uğraşırken "basilius minitimus" türünden Influenza ve Friedlander (Klebsiella) mikroplarına benzer basiller keşfetmiş ve adı Almanya'nın en meşhur bakteriyoloji kitaplarına geçmiştir. Ölen kızının anısına

bir hayrat yaptırmayı amaçlayan II. Abdülhamid'in özel ilgisiyle kısa sürede gelişip büyüyen ülkemizin bu ilk kaloriferli hastanesinde, görevlendirilenlerin çoğu da Almanya, Paris, Viyana'da tıp eğitimi veya ihtisas yapmış, birkaçı da Gülhane'de ihtisas yapmış kadrolu veya fahri olarak çalışan dönemin seçkin hekimleridir. Hastane, yurt dışından gelen ziyaretçilerin hayranlığını ve takdirini kazanmakta ve o günün şartları içinde bu alt yapısı ve kadrosu ile İstanbul'un sağlık hizmetini önemli ölçüde karşılamaktadır.

Sultan'ın isteği ile Kızıl, Kuşpalazı serumlarıyla Çiçek aşısı laboratuvarı 1900 yılında hastanede kurulur ve aşı üretilmeye başlanır. Çocukların yemekleri zamanının en yetenekli aşçıları tarafından hazırlanır, yemekler için kullanılan erzakın kalitesi kimyahanede tetkik edilir. II. Abdülhamid'in isteği üzerine hasta çocukların halis süt içmeleri için hastanenin 50 m kuzeyinde inekler için bir ahır yapılır. Temiz içme suyu temini için hastane içine çeşme de yaptırılır. 1900'lerin başında Avrupa'da bile pek çok hastanede kullanılmayan hasta dosya sistemi ilk kez ülkemizin ilk çocuk hastanesi olan Hamidiye Etfal Hastanesi'nde uygulanmaya başlanır. Hattâ stetoskopunun öncüsü kabul edilen ve Başhekim İbrahim Bey tarafından Almanya'dan getirilen fonendoskopun ülkemizde ilk kullanıldığı yerdir bu çocuk hastanesi. Ayrıca yine Avrupa'nın en ünlü fabrikalarından getirilen pek çok tıbbi araç gereç de ülkemizde yine ilk olarak bu çocuk hastanesinde kullanılmıştır.

II. Abdülhamid'in 1904 yılında hastanede uzman hekim yetiştirilmesini emretmesini takiben, Tıbbiye-i Şahane ve Gülhane Seririyat Mektebi'nin ardından Hamidiye Etfal Hastanesi ülkemizde ihtisas veren ilk hastane olur.

Babası Sultan Abdülmecid ve annesi Tirimüjgân Kadın veremden öldüğü için bulaşıcı hastalıklara özellikle de vereme karşı çok hassas olan II. Abdülhamid, verem hastalığına yakalanan çocukların tedavisi için Hamidiye Etfal Hastanesi'nde son sistemde mükemmel bir sanatoryum yapılmasını emretmiş ve bunun üzerine 24 yataklı bir sanatoryum yapılması kararlaştırılmıştır. Sanatoryumun Padişahın cülus günü olan 31 Ağustos 1906 günü yapılan açılış töreninde ülkemizin ilk çocuk sanatoryumu Hamidiye Etfal Hastanesi'nde hizmet vermeye başlamıştır.

Kliniğimizin 1908-1919 ve 1926-1948 yılları arasında kalan bölümleri ile ilgili olarak istenilen düzeyde detaylı bilgilere sahip değiliz. Ancak Temmuz 1909'de II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra Dr. İbrahim Paşa ile birlikte tüm hekim kadrosu görevden uzaklaştırılmış, hastane İstanbul Belediye'sine devredilererek yeni bir sağlık kadrosu oluşturulmuştur. Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve mütareke yıllarında mevcut olanakları ile hastane halkın hizmetine devam etmiştir.

Hastane 1922 yılında "**Şişli Çocuk Hastanesi**" adını almış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın yönetiminde bir devlet hastanesi haline gelmiştir. Uzun yıllar hastanede dahiliye uzmanı olarak çalışırken çocuk hastalıkları mütehasısı olarak hastaneye ilk atanan kişi ise daha sonra klinik şefi de olan **Dr. İhsan Hilmi Alantar**'dır. 18 Nisan 1923 tarihinde Tıp Fakültesi Çocuk Hastalıkları Kürsüsü'ne ek olarak kurulan "Puerikültür Kürsüsü" yani "Çocuk Bakım Bilgisi Kürsüsü" yine

Şişli Etfal Hastanesi'nde, İhsan Hilmi Bey'in (Alantar) yönetiminde çalışmaya başlamıştır. Hastanede çocuklar için o zamanın şartları göz önüne alındığında yine öncü bir çalışmanın yapılmış ve 1922-1926 yılları arasında anneleri aydınlatıcı seri broşürler yayınlanmıştır. "Validelere Nasihat" (Kader Matbaası 1341/1925) başlıklı 27 numaralı broşürde 64 madde halinde annelere "umumi nasihat, beslenmeye dair, temizliğe dair nasihatler, terbiyeye dair nasihatler" verildiği görülmektedir.

1933 yılında Atatürk'ün gerçekleştirdiği üniversite reformunda Haydarpaşa'daki Tıp Fakültesi Klinikleri İstanbul Avrupa yakasına nakledilirken bu kliniklerden iki tanesi Şişli Çocuk Hastanesi'ne yerleştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar başkanlığında Çocuk Kliniği'ne 40 yatak olarak ve diğeri ise Prof. Dr. Akif Şakir Şakar başkanlığında Çocuk Cerrahisi Kliniği ve Ortopedi Kliniği'ne toplam 10 yatak olarak yerleştirilmiştir. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Kliniği'nin 1950 yılına kadar eğitim ve öğretim faaliyetleri Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi'nde yürütülmüştür. Bu süre zarfında hastanede **Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar**, Prof. Dr. Sezai Bedrettin Tümay, Prof. Dr. Şevket Salih Soysal, Doç. Dr. Metine Bilger, başasistan Cihat Tahsin Gürson gibi **ülkemiz Cumhuriyet dönemi Çocuk Hekimliği tarihinde yer edinmiş değerli isimler görev almışlardır**. 1938 yılında hastane İstanbul Çocuk Hastanesi adıyla toplam 180 yatakla yine pavyonlarda hizmet vermiştir. 150 ücretsiz yatak çocuklara diğeri 30 yatak ise ücretli olup erişkin hastalara ayrılmıştır.

Pera Palas Oteli sahiplerinden Misbah Muhayyeş'in vasiyeti üzerine varislerinden Cemil Muhayyeş, hastaneye bir çocuk pavyonu yaptırmak istemiş. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın onay vermesinden sonra yapılan bina 13 Şubat 1967 tarihinde hizmete girmiştir. Bunu takiben o zaman hizmet vermekte olan Çocuk Klinikleri 1967 yılında inşa edilen Misbah Muhayyeş Pavyonu'na taşınmıştır. Bu binanın bodrum katında mama mutfağı ve çamaşırhane, zemin katta 16 yataklı enfeksiyon hastalıkları servisi ve septik ve aseptik bölümleri olan prematüre servisi, 1 ve 2. katta 6 yataklı koğuşlar halinde atmışar yataklı hasta üniteleri, kat laboratuvarları mevcuttur. Bu binanın bütün sıhhi tesisleri hibe olarak İngiltere'den getirilmiştir. Çocuk klinikleri dört çocuk kliniği olarak hizmet verirken 1980 yılında 4. çocuk kliniği (Çocuk Enfeksiyon) 20 Ekim 1968'de temeli atılan ve günümüzde de halen kullanılan merkez binanın 1. katına taşınmış ve orada Çocuk Enfeksiyon kliniği olarak hizmet vermiştir. Ağustos 2018'de Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi Çocuk Klinikleri Sarıyer Çayırbaşı'nda bulunan Sarıyer ek hizmet binasında hizmet vermeye başlamıştır. Sarıyer Çayırbaşı ek hizmet binasında yatılı çocuk servisleri olarak; Çocuk Enfeksiyon, Genel Pediatri, Çocuk Hematoloji Onkoloji, Çocuk Yoğun Bakım, Çocuk Acil servislerinde toplam Şubat 2019 itibarıyla; 98 yatak için 129 hemşire, 23 veri giriş elemanı, 29 personel ile 24 saat kesintisiz sağlık hizmeti verilmektedir.

Ayrıca 11 genel pediatri uzmanı, 16 yandal uzmanı ve 61 Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları asistanı ile sağlık hizmetlerinin en üst seviyede tutulmasına çalışılmaktadır. Sağlıkta 2018-2019 yılları arasında yapılan yapılanma süreciyle birlikte Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi Çocuk Kliniği'nin İstanbul'daki etki alanı ve sorumluluğu halen genel pediatri poliklinik hizmeti verilmeye devam edilen; Çayırbaşı binası, Şişli Hamidiye Etfal binası ve Bomonti binası polikliniklerine Gümüşsuyu binası ile Sarıyer İsmail Hakkı Akgün binasının da eklenmesi ile daha da artmıştır. Çocuk kliniğinde günümüze kadar görev yapan klinik şefi ve şef yardımcıları tarafından pek çok asistan

yetiştirilmiştir. Kuruluşundan günümüze kliniğimizde şef ve şef yardımcısı olarak çalışan hekimlerin isimleri şunlardır:

Dr. İbrahim (Paşa), **Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar**, Dr. Raif Yesari Bilgisev, Dr. Ahmet Akkoyunlu, Dr. Mahmut Kenan Aker, Dr. Adil Zeytinoğlu, Dr. Ali Rıza Bıyıklıoğlu, Dr. Necdet Özlem, Dr. Arslan Ergun, Dr. Zeki Erdoğan, Dr. Arif Kayaalp, Dr. Nevin Bozbora, Dr. Aysu Say, Dr. Turan Akkurt, Dr. Ayten Çağatay, Dr. Ahmet Alver, Dr. Yasemin Akın, Dr. Nimet Kayaalp, Dr. Tülay Olgun, Dr. Mehmet Yüksel Eşen, Doç. Dr. Feyzullah Çetinkaya, Prof. Dr. Asiye Nuhoglu, Dr. Ulviye Nimet Biyal, Dr. Fatma Mualla Uluçlu, Dr. Hatice Bedia Kutluay, Dr. Hatice Cennet Erenus, Dr. Mualla Umur Hasan, Dr. Hikmet Ergenç, Dr. Cahit Benderli, Dr. Mazhar Sadık Aksoy.”, “Sağlık Bilimleri Üniversitesi Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği Tarihçe”

Şayet bu makalelerimi yazmamış olsaydım Oya Banu Yurdabak Hanım ile onca yıl tanışmamıza rağmen yolumuz Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ile kesişmeyecekti.

“İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Tarihine Kısa Bir Bakış”

“Değişik perspektiflerden bakıldığında İstanbul’a; 1909, 31 Mart Vak’ası sonrasında Selânik’e sürgün edilen II. Abdülhamid ile birlikte Zonaro dahil, neredeyse tüm kadrolar değişse de plânlanan işler durmamış. Prof. Dr. Arslan Terzioğlu’nun “İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Tarihine Kısa Bir Bakış” raporu:

“Maliye Nâzırı Cavit Bey, Mekteb-i Tıbbiye-i Askerîyye’nin tahsisatını, 1325 (1909) yılı bütçe müzakerelerinde belli etmeden Tıp Fakültesi’ninkine geçiriverince, Askerî Tıbbiye Mektebi, mâli bakımdan ortadan kalkarak Tıp Fakültesi’ne katılmıştır. Kadro meseleleri hâledilmemesine rağmen, 23 Ağustos 1325 (5 Eylül 1909) da komisyon, karşısındaki kliniklerle birlikte Haydarpaşa’daki Mektep binasının Dârülfünun-u Osmanî Tıp Fakültesi’ne verilmesini, bunların içindeki araç ve gerecin Maarif Nezâreti’ne devredilmesini, askerî tıp talebesinin mektep içinde kendilerine ayrılan bölümde kalmalarını, karara bağlamıştır.”, “İlk toplantısını 15 Eylül 1909’da Maarif-i Umûmiye Nezâreti’nde yapan, bu Fakültenin ilân edilen kadrodaki Muallimler Heyeti, Cerrahi Kliniği Muallimi Cemil Bey’i oybirliği ile Fakülte Reisliği’ne (yani dekanlığa) seçmiştir. Böylece tesis edilen Haydarpaşa’daki Dârülfünun-u Osmanî Tıp Fakültesi, Fransa’daki Lyon Tıp Fakültesi’nin Nizamnamesi’ne göre organize edilerek 1933’te Atatürk’ün gerçekleştirdiği Üniversite Reformu’na kadar kısa bir süre Türk tıbbına hizmet etmiştir. I. Dünya Savaşı ile hemen hemen bütün öğretim kadrosu askere alınan fakülte açılmamış, 1500 yataklı Askerî İhtiyat Hastanesi’ne dönüştürülmüş, 1916 yılında öğretime başlayarak kısa devrelerle ordunun hekim ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Bazı gerekçelerle geçici olarak 1917’de Cağaloğlu’ndaki eski Türk Tabipler Birliği binasına taşınan okulun son sınıf öğrencileri 1925 yılından itibaren, İstanbul hastanelerinde staj yapmaya başlamışlardır. 1922 yılından sonra başlayan yenilikler arasında; Cumhuriyet’in ilanından hemen önce tıp fakültesine kız öğrencilerin kabul edilmesi vardır. 1924-1925 öğrenim yılında F.K.B. sınıfı açılmıştır. Atatürk devrinde, o zamanın Millî Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip’in gayretleri ile 31 Mayıs 1933’te çıkarılan 2252 sayılı kanunla Üniversite Reformu gerçekleşme safhasına girerek, aynı yılın 31 Temmuz’unda Darü’l-Fünûn lağvedilip, yerine 18 Kasım 1933’te İstanbul Üniversitesi tesis edildi. Böylece Üniversite içinde İstanbul Tıp Fakültesi de yeniden teşekkül etti.”

“I. Dünya Savaşı’nda tıp fakültesi mensupları, askere alınmış.” Bu bir cümlede ne hayatlar ne hayâller yatıyor! Rengigül kitabı, s. 319/994

“İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin Henüz Kurulmadığı Dönem.”

Lâleli'de Foto Üniversal ve İstanbul Tıp Fakültesi - Saffet Ural

Halk dilinde “Çapa” diye bilinen İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi; Ord. Prof. Dr. Ziyâ Öktem, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli, Ord. Prof. Dr. Kemal Atay, Ord. Prof. Dr. Cevdet Çubukçu, Ord. Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in dönemi. 1949 yılında, Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam, “UNESCO Türkiye Millî Komisyonu” başkanıdır. Millî Kütüphane'deki ilk toplantıdan anlaşılır; tek kadın üyenin Halide Edib olduğudur.

İstanbul Tıp Fakültesi'ne, Prof. Dr. Kant isminde önemli bir bilim adamı ziyârete gelir. Genç bir asistan, Saffet Bey'i fotoğraf çekmek için fakülteye davet eder. Birlikte taksiyle giderler. Gün ışığında fotoğraf hiç çekmemiş. Gün ışığı çok kuvvetli diye tahmin ediyor. Dr. Kant'ı, ortalarına alırlar. Büyük, geniş merdivenlere üst bir sıra, alt bir sıra dizilirler. 150-200 doktor.

Fotoğraf o kadar yeni bir olgu ki çekim için hazırlanırlar ve uzun süre beklerler. Vizörden sığmıyor. Ayarı, neti vermek bir mesele. Atölyede 500'lük lâmbalarda çekiyor ama güneş ışığı daha kuvvetli olması lâzım diye düşünerek, iyice kısıkta “şak” diye çeker. Bahçeden merdivenlere doğru, iki poz çektikten sonra, reveransını verir. Reverans “tamamdır” demektir. Açık havada ilk çekimi. İki şase, güneş ışığı ile vaziyeti kurtarır.

“Atölyede çekilen makine ile değil de Leica ile ne güzel çekilirdi, o değerli doktorlar! Bilmiyoruz. Acemiyiz.” diye hâlâ hayıflanıp Saffet Ural'ın, Afyon'daki stajlarından sonraki ilk deneyimidir, Dr. Kant. “ Rengigül e-kitabı, s. 591/994

Şişli Etfal – II. Adbülhamid ve Yenilikleri

“Orta okulda, lisede bir korsan olarak bize öğretilen Barbaros Hayreddin gide gide bir kahraman olmaya başladı bende.” Ord. Prof. Dr. Anna Masala

Türkolog, Türk dostu, merhume dostum, büyüğüm Ord. Prof. Dr. Anna Masala ile başlıyor köşe yazım. Yine onunla bitecek.

“Şunu da söyleyeyim özellikle: Bir Akdeniz bölgesi insanı olarak, okullarda bize öğretilen eski düşmanlarımızı da anlamak, bilmek istedim. Ama nasıl bir ders almış oldum bu çalışmalardan? Bir insan bilgili ise, bir insan arif ise, kendi tarihî düşmanını tanıyınca onu sevmeye başlıyor. Öyle oldu bende de. Orta okulda, lisede bir korsan olarak bize öğretilen Barbaros Hayreddin gide gide bir kahraman olmaya başladı bende.” Anna Masala.“, Vehbi Vakkasoğlu, “Anna Masala Gerçeği” Rengigül e-kitabı s. 304/994

Sevgili Anna'nın Roma Üniversitesi'ndeki konferans konusu: "Osmanlı İmparatorluğu'na Hayran Olan Biri, Mustafa Kemal Atatürk'e Nasıl Âşık Oldu?" idi. Talât Halman, kültür elçimiz olarak New York'tan katılmıştı. Tebliğinin konusu; "Türk Kültürünün Devamlılığında Görülen Özellikler"di. Roma günlerimiz gibi Anna ile Pera günlerimiz oldu. İtalyan Kültür de oradaydı. Pera Palas da!

"Mimarı, Neorönesans akımını benimseyen R. D'Aranco. Ressamı Zonaro. Makastarı Botter."

Ne kadar romantik bir satır! Kimi betimliyor acaba? Yoksa Pera'da yaşayan bir Levanten mi? Hayır. Validesinin adı kırlangıcı çağrıştırıyor! II. Abdülhamid!

Ailemizin 150 yılını kapsayan Rengigül e-kitabında II. Abdülhamid 106 yerinde geçiyor. Özet satır araları ile II. Abdülhamid'i aktarmaya çalışacağım:

II. Abdülhamid'in, 1876 – 1909 tarihleri arasındaki hukûmdarlığı sırasında, her ne kadar Osmanlı İmparatorluğu, siyasî ve ekonomik olarak zor dönemini geçirmekte, kelime sansürleri, serhafiye hikâyeleri dahi bilinmekte ise de batı ile etkileşim gözlerden kaçmaz. Sultan II. Abdülhamid'in özellikle şehirciliğe, bahçelere merakı, Saray'a yakın camîada bilinmektedir. Ayrıca; Galata, Sirkeci rıhtımları, demiryolları, limanlar, su, kanalizasyon ile yolların düzenlenmesi, sokakların aydınlatılma alt yapıları, toplu taşımacılık, hastane, eğitimde sanat ve mühendislik okulları gibi batı benzeri yapılanmanın adımları atılmaktadır.

Yaşam içinde Yenilikler!

Sultan II. Abdülhamid, zarif işçiliği ile sanat eserleri yaratacak kadar usta bir marangozdur. Atölyesinde en ince detayına kadar ustalığı ile örnek alınacak, eşsiz nitelenebilecek ağaç işleri ile uğraşırken de dinlendiği bilinir. (Bildiğim kadarıyla enfes bir örneği, İstanbul Üniversitesi Merkez Bina Mavi Salon'un yan duvarında durmaktaydı. Hayranlıkla seyrederdim.) Aynı hafiye kitapları okurken, fotoğraf çekerken, tiyatro seyrederken, opera dinlerken dinlendiği ve ilham aldığı gibi.

Rengigül Hanım'ın eşi Sarı Hacı Alizâde Ahmet Efendi Sultan V. Mehmed Reşad gibi Mevlevî'dir. Abdülaziz gibi ava, Sultan Abdülhamid gibi fotoğrafa meraklıdır.

"Art nouveau" izleri taşıyan, en kıymetli bitki ve ağaçların bulunduğu, kıvrımlı göletinde kayıkların gezindiği bir mekân, yıllar sonra "Yıldız Parkı" diye adlanan, ikâmet ettiği Yıldız Sarayı, gönlünün de yıldızıdır. II. Abdülhamid'in gönlünün yıldızı ise, bu mekânda yaşayan hanımların kıyafetlerini tahmin etmek pek de zor değil. Boy aynaları, merdiven tirabzanları ile... Tiyatro ve opera... Opera deyince "Rigoletto", Shakespeare hayranı, Verdi karşımıza çıkıvermez mi? Aslında karşımıza çıkan Victor Hugo'nun "The King's Fool"udur. Mimarı, Neorönesans akımını benimseyen R. D'Aranco. Ressamı Zonaro. Makastarı Botter.

İlk beyaz gelinlik giyen Sultan Abdülhamid'in kızı, Naime Sultan olmuş. 1898 yılında, Avrupa'dan etkilenmiş diye bilinir. Rengigül Hanım'ın gelinliğini kim dizayn etmişse, çok merak ediyorum.

Şahsi Bütçe

Yabancı basında yer bulan 1902 yangınından sonra; 1908 yılında, Mevlevîhâne yenilenmiş hâliyle dualarla, vekil vükelâ, devlet protokolü ile açılır. Abdülhamid Han, yardımlarını esirgemez ve “Şahsî bütçesi”nden katkı ile onurlandırır.

Pozitif Bilim

“Atay, Batı'ya dair ilk değerlendirmelerini ortaya koymaya başladığı günden itibaren Batı medeniyetinin temelini akıl, bilim ve ilerleme olarak değerlendirir. Ona göre Batı'nın gücünün kaynağı bizzat bu değerlerdir. Bu kavramların tamamı Aydınlanma felsefesinin ürünüydü. II. Abdülhamid dönemindeki okullarda eğitim gören öğrenciler, ders programları gereği 19. yüzyıl pozitif ilimlerin Batı'nın esas güç kaynağını oluşturduğunu öğreniyorlardı. Böylece Batı'yı, Batı'da geliştiren Pozitif bilimle bir tutan, bir kuşak yetişti. Bu kuşak, Batı'yı aynı zamanda güçlü olmaya prim veren bir uygarlık olarak görmeye başladı.” Funda Selçuk Şirin, “İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Bir Aydın: Falih Rıfkı Atay”

Türkçe

Türkçe ile ilgili; Fahri Maden'in “II. Abdülhamid Dönemi” kitabından(s.14,15); “... Abdülhamid, Mithat Paşa'yı çağırmış ve aynen şu ifadeyi kullanmıştır: “Bilmelidirler Paşa! Kur'ân-ı Kerim'i Arapça tilavet etmekten nasıl vazgeçmezsem, devletimin toprakları üzerinde Türkçe konuşulmasından da öyle vazgeçmem! Türk dilinden başkasını da kabul edemem. Böyle bir maddenin yer almayacağı Anayasa'yı bana getirmeyiniz.” “İşte Sait Paşa'nın da çalışmalarıyla Kanûn-ı Esâsi'nin 18 ve 57. maddelerinde Türkçenin resmî dil olduğu iki kez tasrih edildi. 18. madde, “Devletin resmî dili Türkçedir ve Osmanlı fertlerinden her biri devlet hizmetlerinde istihdam olunmak için resmî dili bilmesi şarttır.” Şeklindeydi 19. madde de bunu destekler mahiyetindeydi”.

Hastane, Şişli Etfâl (Çocuk) Hastanesi'ydi

II. Abdülhamid sevgili küçücük kızı Hatice Sultan'ı, bebekken kaybedince, çok üzülmüş. Bir Padişah, kızını yaşatamamış! Kızının anısına bir hastane yaptırmış ve hekimlerin yetişmesine, eğitimine önem vermiş. Hastaneyi ve hekimleri yakından takip etmiş, desteğini esirgememiş. Hastanenin kuruluşu II. Abdülhamid'in 16 Şubat 1898 tarihli iradesiyle başladı. Çocukların kabul edileceği bu hastane son tıbbi gelişmelere uygun olup, kâgır olarak inşa edilecek, her tarafı bahçe ve çam ağaçlarıyla çevrili olacaktı. Bu irâde üzerine Dr. İbrahim Bey, o sırada dünyanın önde gelen çocuk hastanelerinden biri olan Kaiser und Kaiserin Friedrich Kinderkrankenhaus'un plânlarını padişaha arz etti.

Bakteriolojihâne-i Şahane

“Tifo, çiçek, kuduz, tetanoz... Kırılıyor insanlar hastalıktan! Sabun bile yok... Sular ne derece temiz?” diye dillerde.

Sâdece Osmanlı topraklarının insanları da değil. Hem savaş ve sürgünler hem salgın hastalıklar! “Pasteur” ve “Aşı” lâfları ise bir umut. II. Abdülhamid “Bakteriolojihâne-i Şahane”yi kurduruyor.

Yıllar sonra teyzezâdem, Atatürk’ün halazâdesi İstiklâl Madalyası ile de taltif edilmiş olan Prof. Dr. Vefik Vassaf kızıl, çiçek, veba, menenjit ve layşmanyazis mücadelesinde görev almış İstanbul Bakteriolojihane Müdürlüğü’nü yaptıktan sonra, Refik Saydam M. H. Enstitüsü’nde çeşitli şube müdürlüklerinde, Enstitü Müdür Muavinliği ve Hıfzıssıhha Okulu Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Daha sonra, İstanbul Tıp Fakültesi Bakterioloji – Salgınlar Bilgisi – Parazitoloji Doçentliği’ne tayin edilmiştir. Çeşitli okullarda uzun yıllar hocalık yapan; yurdumuzda ilk modern Mikrobiyoloji Kitabı’nı, Ord. Prof. Braun ile birlikte yazmış değerli bir profesördür.

Hapishanelerin ıslâh edilmesi

“1898’de ıslâh çalışmaları çerçevesinde, ilk defa hücre tipi kaloriferli ve tam donanımlı bir hapishane projesi II. Abdülhamid Dönemi’nde hazırlatıldı ve yer olarak da Yedikule belirlendi. Ancak dört yüz hücreyi kapsayan bu pahalı proje, devletin içinde bulunduğu ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle hayata geçirilemedi. Hapishanelerin ıslâh edilmesi için XX. yüzyılın başlarında da çaba harcandı.

31 Mart Vak’ası

31 Mart Vak’ası benzeri bir patlak, beklenilmeyen bir hâdise olmasa da Nâzım Paşa’nın vurulması bir sürprizdir. Hem de çiçeği burnunda Adliye Nâzirliği görevindeyken. Nâzım Paşa’nın II. Abdülhamid’e yazdığı rapor bilim insanlarınca satır satır incelenmeli görüşündeyim. Değişik perspektiflerden bakıldığında İstanbul’a; 1909, 31 Mart Vak’ası sonrasında Selânik’e sürgün edilen II. Abdülhamid ile birlikte Zonaro dahil, neredeyse tüm kadrolar değişse de plânlanan işler durmamış. Prof. Dr. Arslan Terzioğlu’nun “İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Tıp Fakültesi Tarihine Kısa Bir Bakış” raporu.

Patent – Mucitlik – İcatlar

Patent konusuna önem veriyorum. Ahilik ile başlıyor ki kitabımda kendi ailemle ilgili yaşanmışlıkları detaylı yazdım.

“Ülkemiz, sınai mülkiyet hakları alanında ilk düzenleme yapan ülkelerden biridir. Ülkemizde sınai mülkiyete ilişkin ilk düzenlemeler, başlangıcı 13 ve 14. yüzyıllara dayanan “ahilik müessesesi” içinde yer almaktadır. Ahilik sistemi, batıdaki lonca sisteminden farklı olarak buluşa dayanmakta, böylece yenilikçilik teşvik edilmektedir.

Ahilik sistemine göre esnaf birliği kurmak için yeni bir ürün geliştirmek ya da teknolojide bir yenilik ortaya koymak gerekmektedir. Günümüzde patentlerde olduğu gibi geliştirilen yenilik için bir tekel hakkı verilmekteydi. Yeni tekniği geliştiren ve uygulayan esnaf birliğinin başına “Pir” denilmekteydi. “Pir’e” verilen fikri hak, sadece sınırlı bir bölgede geçerliydi ve yeni ustalar yetiştirmesi şartıyla verildi. Farklı bir bölgede o ürünü veya tekniği kullanmak ise mümkündü. Ülkemizde sınaî mülkiyet alanındaki Avrupa ile benzer hukuki düzenlemeler, 1870’li yıllara kadar uzanmaktadır. 1871 tarihli “Eşya-i Ticariyeye Mahsus Alamet-i Farikalara Dair Nizamname” ve 1879 tarihli “İhtira Beratı Kanunu” marka ve patent konularında ülkemizdeki yasal korumanın temelini teşkil etmektedir. Bu düzenlemeler ile Türkiye, sınaî mülkiyet haklarında koruma sağlayan ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da sınaî mülkiyet haklarının korunmasına önem verilmiş ve “Sınaî Mülkiyetin Korunması için Uluslararası Bir Birlik Oluşturulması Hakkındaki Paris Sözleşmesi”ne 1925 yılında katılım sağlanmıştır. 1965 yılında 551 sayılı “Marka Kanunu”nun yürürlüğe girmesi ve 1976 yılında “Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Kuruluş Anlaşması”na katılım, Türkiye’de sınaî mülkiyet hakları koruması alanındaki önemli adımlar arasında yer almıştır. 24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, idari ve mali özerkliğe sahip Türk Patent Enstitüsü’nün (TPE) kurulması, sınaî mülkiyet hakları alanında bir dönüm noktası olmuştur. 544 Sayılı KHK’nın günümüz koşullarına uyumlu hale getirilmesi ve kanunlaştırılması amacıyla 19 Kasım 2003 tarihinde “5000 Sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. 22 Aralık 2016 tarih ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile Kurumun adı, “Türk Patent ve Marka Kurumu”, kısa adı ise “TÜRKPATENT” olarak değiştirilmiştir.”
<https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/commonContent/History>

İhtira Beratı Kanunu

“Sultan II. Abdülhamid döneminde (1876-1909) yerli ve yabancı mucitlerin icatlarına İhtira Beratı Kanunu’nun (1880) kabulüyle bazı imtiyazlar verilmiştir. Alanında uzmanlaşmış kişiler yanında hevesli, yenilikçi amatörler de bu kanunun sağladığı imtiyazlardan yararlanmak istemiştir. Müderris Mehmed şakir Efendi bu amatör ruhlu mucitlerden biridir. Mehmed şakir Efendi, askeri ders kitaplarının birinde, torpidoların kullanımıyla ilgili teknik bir soruna rastlamış, bu sorundan yola çıkarak torpidoların derin denizlerde kullanılması ve konuldukları yerden emniyetli bir şekilde kaldırılmaları için “derin deniz torpidosu” ve “deniz haydutları” adını verdiği icatları geliştirmiştir. Bu çalışmada, Mehmed şakir Efendi’nin söz konusu icatları tanıtılacak ve değerlendirecektir.”
<https://dergipark.org.tr/iuoba/article/460305>

Prof. Dr. İlber Ortaylı, II. Abdülhamid’in “Zirai Reformu”ndan bahseder. Diplomat gibi nice özelliğini bilim insanı olarak değerlendirir.

Türk Mûsikîsi ve Tıp

“Bildiğiniz gibi son yıllarda, başta Almanya'daki birkaç tıp fakültesi olmak üzere, özellikle Türk Mûsikîsi çerçevesindeki makâmîlar ve usûllerle birlikte, makâmîlarımızın matematiksel seyirleri nedeniyle “insan bedeni üzerindeki etkileri” üzerine akademik çalışmalar yapılmaktadır. Almanya'da gittikçe yaygınlaşan bir yardımcı terapi yöntemi olarak, tıp çevrelerince uygulama merkezleri açılır duruma gelmiştir. “Mûsikî'nin Psikolojik ve Fiziksel Etkileşimi” üzerinde Ankara'da akademik çevrelerle de ciddî çalışmalar yapan bir ekip vardır. Hatırlayacağınız gibi; tansiyonu düşük ve neşesini yitirenlere Kürdilihicazkâr makâmî, uyku problemleri, huzursuzluk ve yüksek tansiyona karşı Sabâ makâmîmızın etkileri gibi ciddî çalışmalar, Gevher Nesibe Sultan'a kadar uzanan tarihî bir süzgeç rafinerisinde de uzun yıllar denenmiş ve bu konuda bilimsel makaleler yazılmıştır. Mûsikîmızdaki 400'ü aşkın makâmîn, matematiksel ses formülasyonlarını düşünecek olursak, araştırmacılar için oldukça geniş bir alanın karşımıza çıktığı da ayrı bir konudur. Genellikle Hüseyinî ve Nihâvend üflediğimde, Mordoğan'da hepimizin dikkatini çekecek kadar etraftaki insanlarla birlikte, duyulabilecek mesafe içerisindeki civarda bulunan atlar, köpekler, tavuklar, hindiler (tüm doğa paydaşlarının) de serbest olanlarının toplanıp geldiklerini, bir şekilde gelemeyenlerin de buldukları yerlerde çöküp dinlediklerini görüyor ve çok şahit oluyoruz. Neylerden çıkan tarçın ve karanfil kokularıyla sarıldığını koklamak "Duyamayan kokusuna gelsin. Göremeyen sesine gelsin. Yeter ki gelsin." derler ya!.. İşte böyle etkilidir.” Erbil Erbigе, Mordoğan, 2014” Rengigül e-kitabı, s. 936/994

Şişli Etfal Hastanesi ve Dr. Cihat Tahsin Gürson'un Bir Çocuğun Hayatındaki Önemi

“28 Haziran 1957, 12.30. Nişantaşı Amerikan Hastanesi'nde, 15 dakikada doğmuşum. O zamanki adı ile Amiral Bristol Hastahanesi.

Güler Yaltırık'ın ifadeleriyle doğum: “İlk aklıma gelen; Amerikalı hemşireler. Amerikan sisteminde kurulmuş “nurse”ler yâni hemşireler okulu vardı. Oradaki hemşireler hepimize bakıyordu. Dr. Ayhan Tunak, bizim doktorumuzdu. Genç, dinamik, akıllı bir hocaydı. Çok da güzel doğurttu. Dört aylık hamile iken gitmeye başladım. Eşinin ailesi Çerkez idi. Güzellik kraliçesi Keriman Halis'in annesi, kayınvâlidesiydi. Tavsiye üzerine doktorumuz olmuştu. “Biz, Amerikan Hastanesi'nde doğurmak istiyoruz.” dedik. Doktor Ayhan Bey, “Bak kilo alıyorsun. Sakın kilo alma. Sonra çok zor doğum olur. Mesuliyet de almam ben.” dedi. Gözümü de korkuttu. “Yürüyeceksin. Sabah akşam yürüyeceksin. Süt içeceksin. Ekmek fazla yemeyeceksin. Yoğurt, süt, et ama ekmeğe, makarnaya ağırlık vermeyeceksin. Hamur işi, börek, çörek yemeyeceksin. Albümin olur, sende de çocukta da her türlü risk olur.” dedi. Biz de onun dediğini harfiyen yaptık... Amerikan Hastanesi o zaman da tertemiz, güzel. Yemekler muntazam. Kahvaltılar muntazam geliyor. Ben ama baygın uyuyorum. “Açın gözünüzü, yemeğinizi yiyin. Süt vereceksiniz. Çocuğunuzu doyuracaksınız.” diyor hemşireler. Amerikan sisteminde yetişmiş Türk hemşireler, kolejli genç hanımlar.

Sabah gâyet güzel kahvaltı, süt, öğle yemeği, akşamüstü çay ve yanında bir şeyler, akşam yemeği. Değil aç kalmak, yiyemiyorsun. Yanında kim varsa, onlar da yiyor. Canın istemiyor ki fazla. Üç gün kaldık. Dördüncü gün çıktık. Haydar deden en son gün geldi, annem daha evvel gelmişti. Babaannen götürdü beni doğuma, baban yok. İstanbul dışında, hangi ormanda, kim bilir? Ekskürsiyon'da. Gâyet normaldi doğum, Allah'a şükür. Sen de 2.800 gr. idin. Doktorun dediğine göre, kolay bir doğumdu ama ilk doğumdu ne de olsa. Çok sancı çekmedim. Çok yürüdüğüm ve sağlıklı beslendiğim için belki.“

Üç yıl sonra bir sabah erkenden, elim kulağıma gitti. Kulağımda bir ağrı. Sanki ben kulağımın içindeyim. Kulağım patlayacakmış gibiydi. Hemen annemle babamın yanına gittim. Kalktılar. Sonra, tek hatırladığım annemin kucağında, bir hastane bahçesinden aşağı doğru yürüdüğümüz. Annemin yüzünü nasıl unuturum! Hüngür hüngür ağlıyordu! Bir hastane odası, demir bir yatak ve hareket edemiyordum. Koşan, oynayan, kahkahalar atan süslü kız çocuğu, hareket edemiyordu. “*Sanıklar getirildiler, bağlı olmayarak yerlerine alındılar...*”ı başından sonuna bir radyo spikeri gibi hatâsız okuyan ve Haydarpaşa Garı'nda herkesin radyo nerede çalıyor diye gülüşüp, başımı okşadığı ben, hiçbir yerimi kıpırdatamıyordum. Başımda annem, anneannem, babaannem, babam, dedelerim ve tüm akrabalarımın sesini duyuyordum. “*O tayafa döndür beniii, bu tayafa döndür beniiii...*” diyerek döndürüldüğümde onları görebiliyordum. Üzüntülerini, konuşmalarını hatırlıyorum: “*Ne olacak bu kız?*”

Her taraf hasta çocuk kaynıyordu. Pek çok minicik çocuk, bebek, meleklere karışıyordu. Bahriye anneannem, Afyon'dan hemen gelmişti. Hasta diğer çocukların ailelerine maddî ve mânevî yardımda bulunuyordu. Bana ne olmuştu? Hiçbir şey bilmiyordum. Doktorlar gelip, gidiyordu. Beyaz önlükler içinde büyükler, taş duvarlar, kocaman yüksek tavan, demir karyola. Pencere ve pencereden süzülen ışık. Günler geçiyordu... Üzüntüleri artıyordu... On gün sonra! Bir an, yeşil bir ışık süzmesi, pencerenin üzerinden tavandan aşağı hızla indi. Anlatmak istediğim, daha doğrusu yaşadığım ve hiç unutamayacağım şu: Yüksekçe olan hastane penceresinden, yukarıdan bana doğru incecik bir yeşil ışık, sanki “Kalk!” komutu veriyor. Yatakta “O tarafa döndür beni. Bu tarafa döndür beni” diyen ben, yatağın demirini tutup, aşağı atlayıp, adımlar atıyorum. Adımlarım seri değil, düşmemek için dengede durmaya çalışmak gibi. Annemin şaşkın, sevinçli bakışlarını ve sarılışını unutamam. Sonra da ağlayışını. Bir mucize yaşanmıştı.

Sonradan öğrendiğim ise şuydu: Kulağım ağrıdığına doktora götürmüşler, birkaç defa. Yüksek ateş, antibiyotik vermiş doktor. Ne çare ki orta kulak iltihabı içeri akmış! “Yüksek dozda B vitamini, balık yağı ve dualar ile kurtuldun sen.” Derdi annemle anneannem. Yürüyordum, hareket ediyordum. Ne büyük bir lûtuftu, bu mucize! Ancak, ne var ki maraz bırakmıştı. Sağ kulaktan akan iltihap, sağ boynumun hareket kabiliyetini sınırlamıştı. Uzun bir süreç başlayacaktı. Boyun egzersizleri, yüzme, vitamin, doktor kontrolleri. Fizik tedavi... Yüzme. Haydar Sarıali dedem kocaman bir metal varil getirtti eve. İçine ılık su dolduruldu... Barfiks yapar gibi su masajı yaptırıldılar... Her gün... Annem, hemen her gün boynumu badem yağı, zeytinyağı ile ovdu. Her parmağından ettiği dua boynumu iyileştirecek umudu ile... Gözyaşı damlaları, bazen badem yağına karıştı, biliyorum.

Miniciktim ve minicik boyunluğum vardı. Alt ve üstü kahverengi deri, ortası şeffaf bir boyunluk. Ne kadar sıkılıyordum bu boyunlukla! Terletiyordu üstelik. Bir de her gören “Ne oldu?” diye sormuyor muydu Türkiye’de? 6 yaşımda İskoçya’da ise çok rahatlamıştım. Kimse sormuyordu “Ne oldu?” diye. Boyunluğumu da çıkarttırmışlardı Edinburgh’taki doktorlar. Edinburgh bana ilaç gibi geldi! Birkaç yıl sonra, İstanbul’da bir yazlık aldık, Heybeli’den sonra ve deniz sefaları başladı... Ben katıla katıla gülmeye, bıcı bıcı konuşmaya, espriler yapmaya, yazmaya, çizmeye, sinema ve tiyatrolara gitmeye, kedilerle oynamaya ve büyüklerimden masallar dinlemeye devam ettim. O masalların aslında gerçek olduklarını “Sanki Yedim Camii”nin gerçekte var olduğunu anladığımda, tebessüm ettim. Okumayı çok sevdim. Çalışmanın tadına vardım. Doğru bildiklerimi, dosdoğru aktarabilme cesaretini de Edinburgh’ta öğrendim!.. Azim ve pozitif düşünce ile dünyada başarılmayacak hiçbir şey yoktur.” Rengigül e-kitabı satır aralarından.

“Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar” kitabı gerçekte bir tesadüf değil, Mevlevî büyüklerimin “Niyaz Zinciri” dedikleri gibidir. Ve bir vefa borcu olarak gelecek kuşaklara aktarılmak üzere gönülden bir vazife idi benim için. Nur içinde yatsınlar.

Bu değerli tıp bilimine adanmış kıymetli doktorlarımız ve ekipleri olmasaydı ben bugünlere gelemeyecek, okuyamayacak, çalışamayacak ve üretemeyecektim. Kıymetli Alantar Ailesi ve siz değerli okurlarımızla buluşamayacaktım.

Bilime ve İnsanlığa Adanmış Hayatlar

İnsan, hayat amacına hizmet ederken olabileceğinin en iyisi olmaya programlanmıştır. Bunu bilmesi gücüne güç; mutluluğunu mutluluk katar. “Kişi, hizmet edeceği bir davaya veya seveceği bir insana kendini adayarak ne kadar kendini unutursa, o kadar çok insan olur ve kendini de o kadar çok gerçekleştirir” diyor Victor Frankl.

İşte bu benzetmede olduğu gibi, hayatlarını bir amaca veya kendilerinden başka bir insana ya da insanlığa adayanlar her türlü üzüntü, keder ve zorluğa karşı koyabilmektedirler. Onlar, hayatlarının anlamından ve amacından güç alarak, daha çok çalışır, ellerinden gelenin daha fazlasını yapar ve daha başarılı olurlar. Şüphesiz hayattan aldıkları haz ve mutlulukları da katlanarak artar.

Yaşamakta oldukları dönemin bilinmeyi çok; zorlu ve çetin şartlarında dahi insanlık adına, vazifeye atılmak için içinde buldukları yetersiz olanak ve koşulları hiçe sayarak, klişelere meydan okuyarak, korkusuzca risk alan, bilinmeyi keşfetme ve yeniden düşünme hevesini körükleyen binlerce İhsan Hilmi Alantar’ -hiç kuşkusuz- gelecek kuşakların önlerinde saygı ve minnetle eğildiği sessiz rehberleri olmuşlardır ve olmaya devam edeceklerdir.

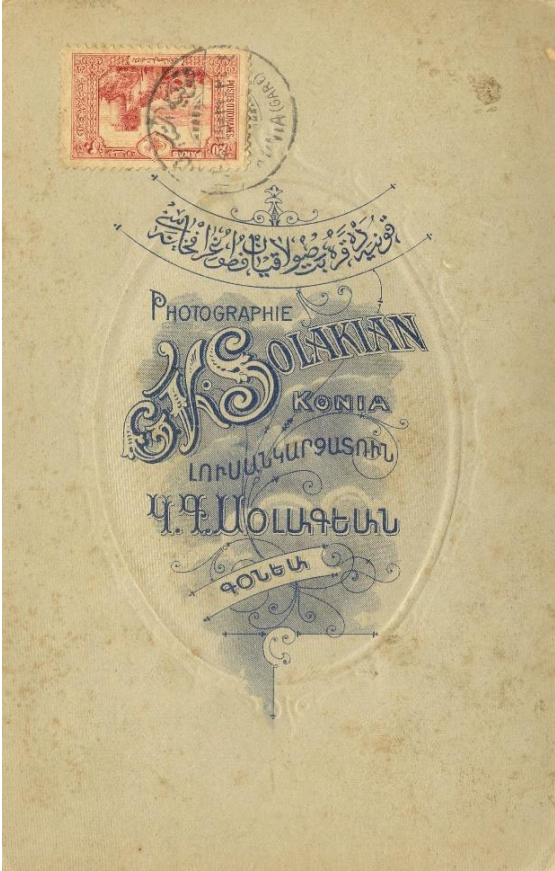
Nobel Edebiyat ödülü sahibi ünlü Fransız yazar Andre Gide, yazma isteği ve yaşam iç güdüsü kuvvetli herhangi bir insanın da sarf edebileceği o meşhur söylemini dillendirdiğinde - “Yazmak zamanın ve ölümün elinden bir şeyler kurtarmaktır” derken gerçek ölümü ve yok oluşu “unutulmak” olarak düşünmüş; tüm zamanlar içerisinde insanın fiziki varlığından çok isminin sürdürülebilir olmasının önemini vurgulamıştır.

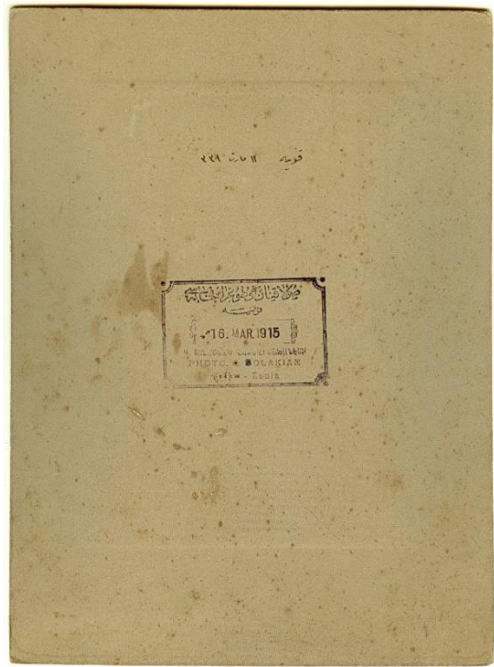
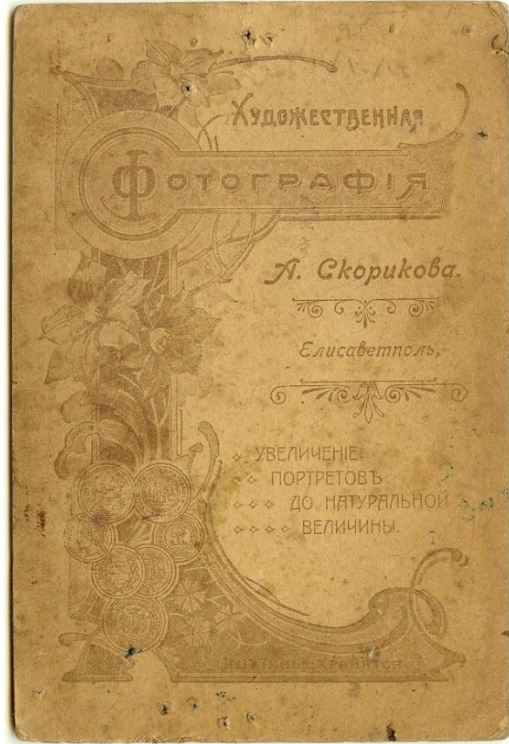
Doğduğum yıl hayata veda eden büyük amcam Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar ve genç yaşta aramızdan ayrılan, hekimliğinin yanı sıra yüreği insan ve yurt sevgisiyle dolu, romantik aktivist, şair, yazar ve edebiyatçı değerli dostum Dr. Ali Özyurt’un aziz hatıralarına saygı, minnet ve şükranla.

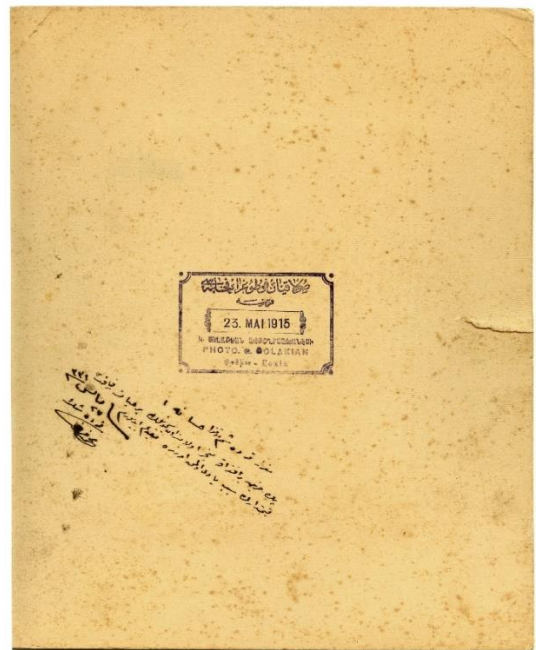
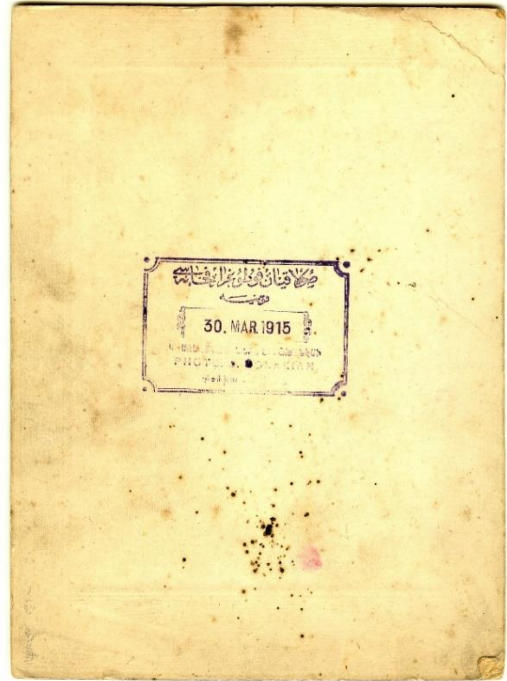
Oya Banu Yurdabak

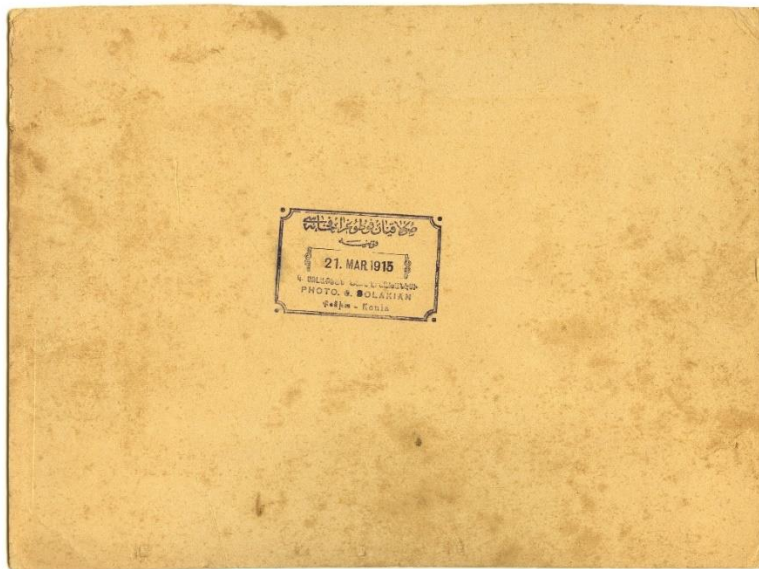
Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar'ın Fotoğraf, Tıp ve Savaş Tarihi Açısından Kıymetli Fotoğraf Arşivi

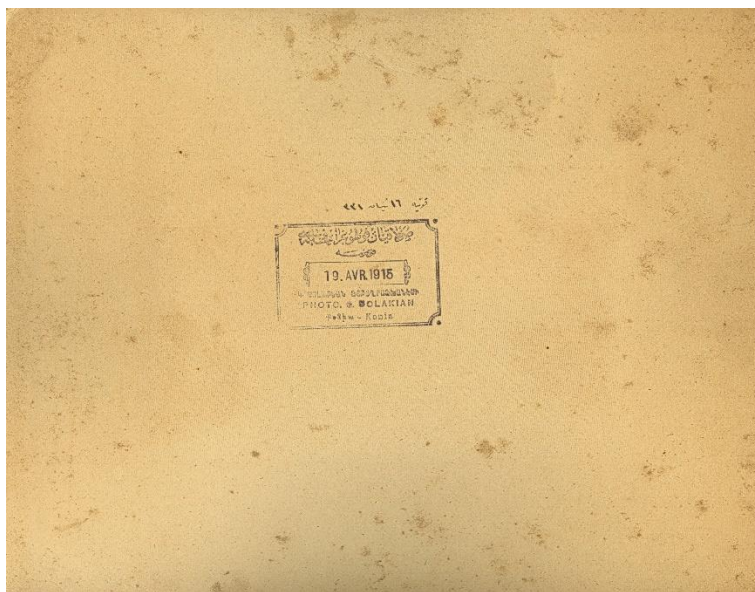

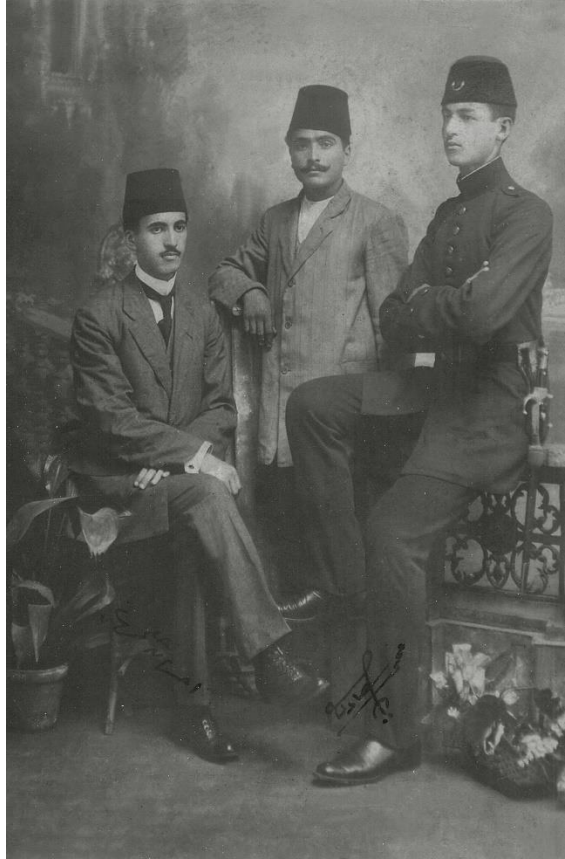

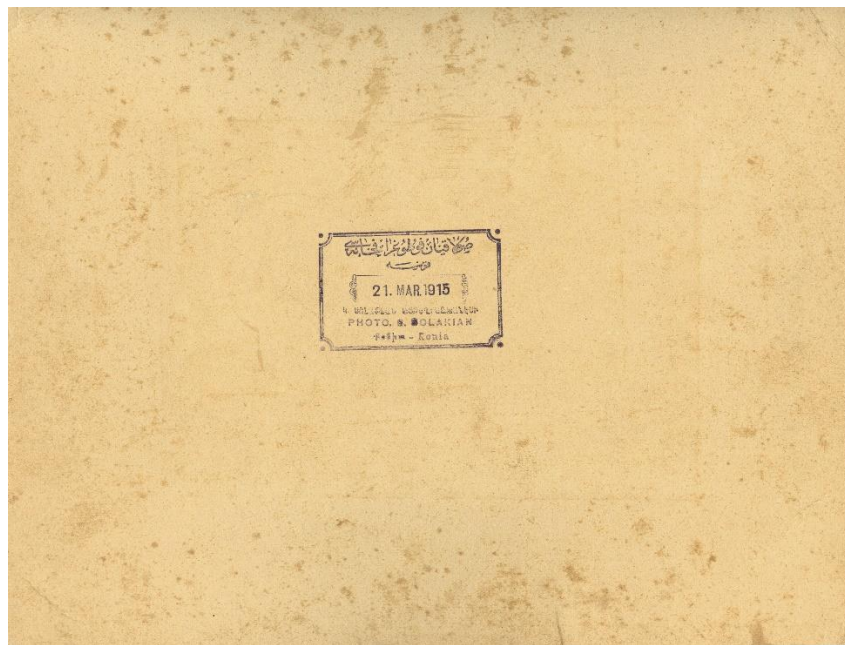

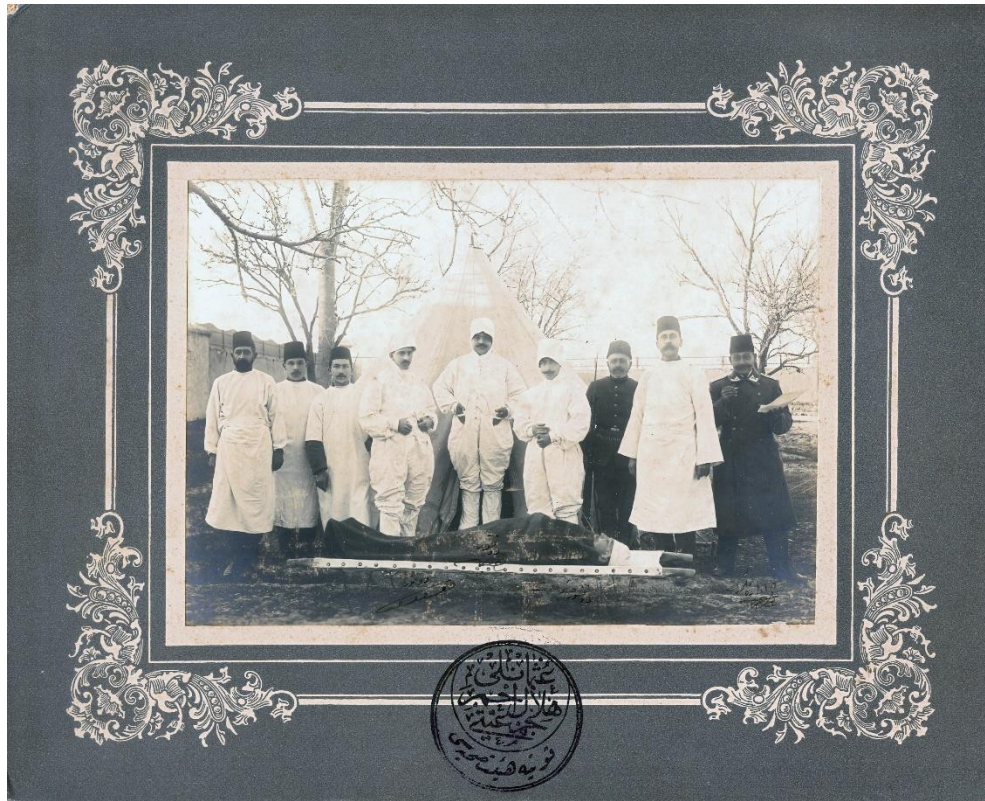

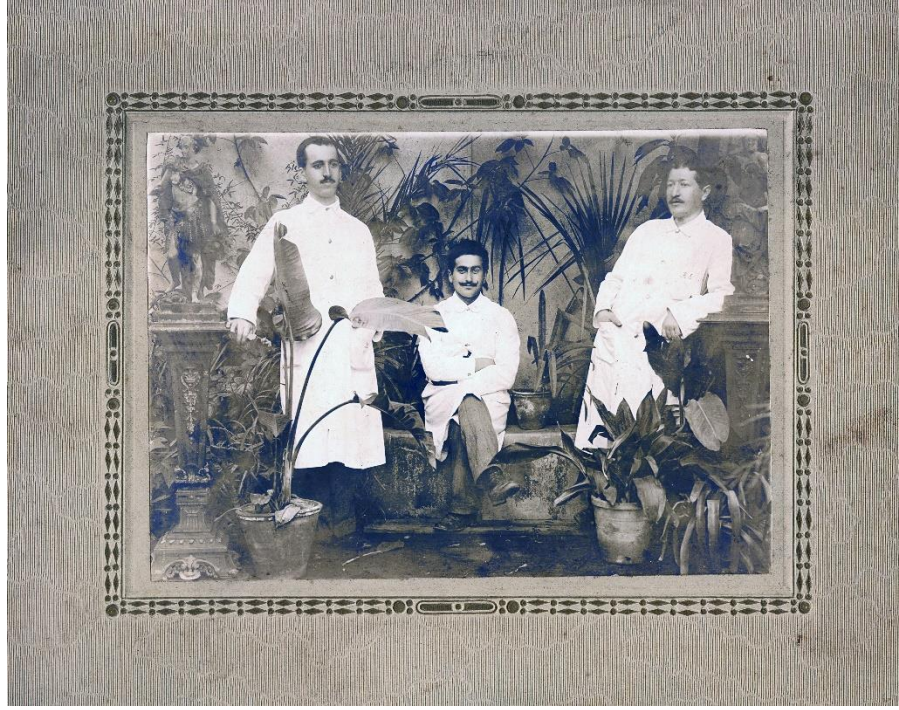

1914

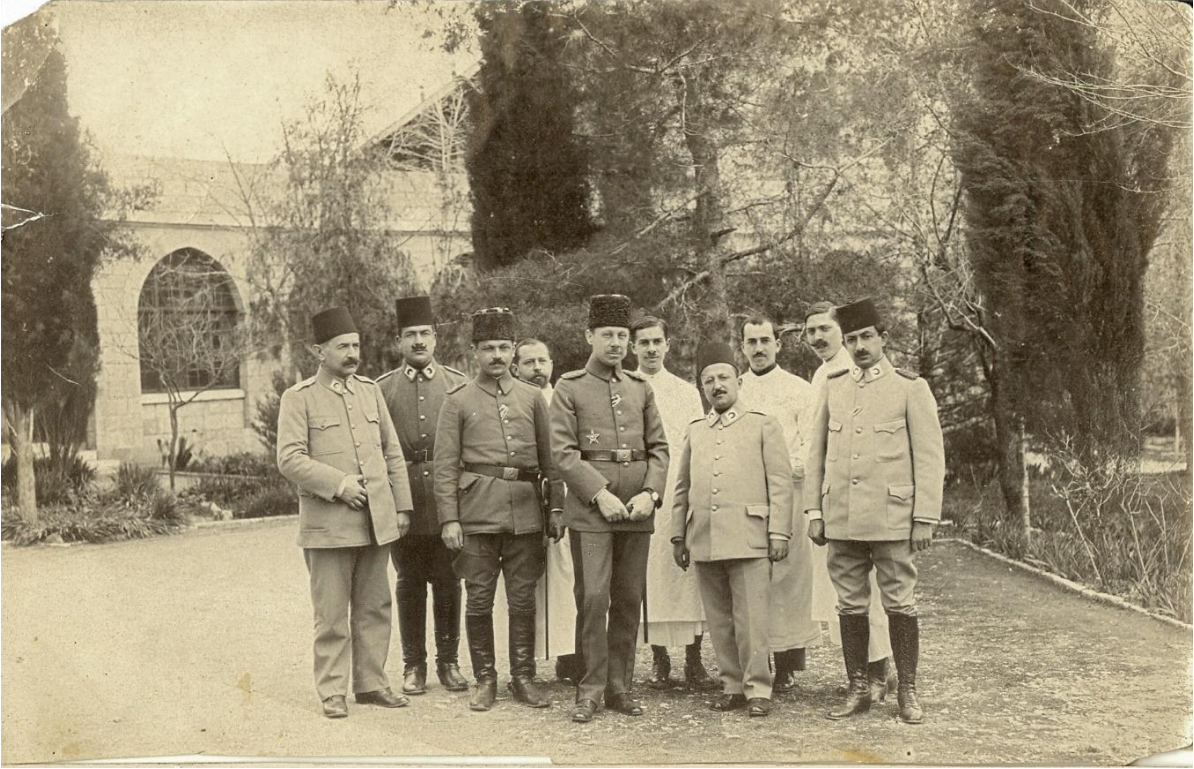

Fotoğraf Arkası: 21.03.1915, Foto Solaihan Konya

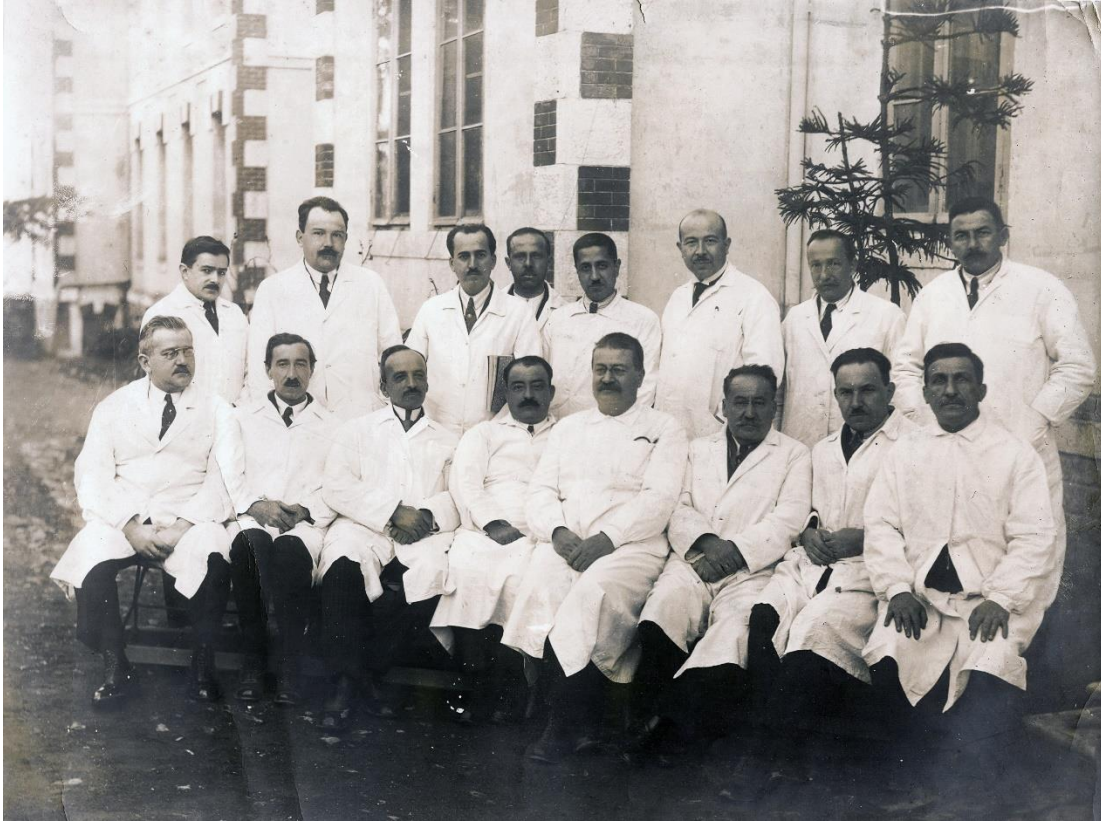

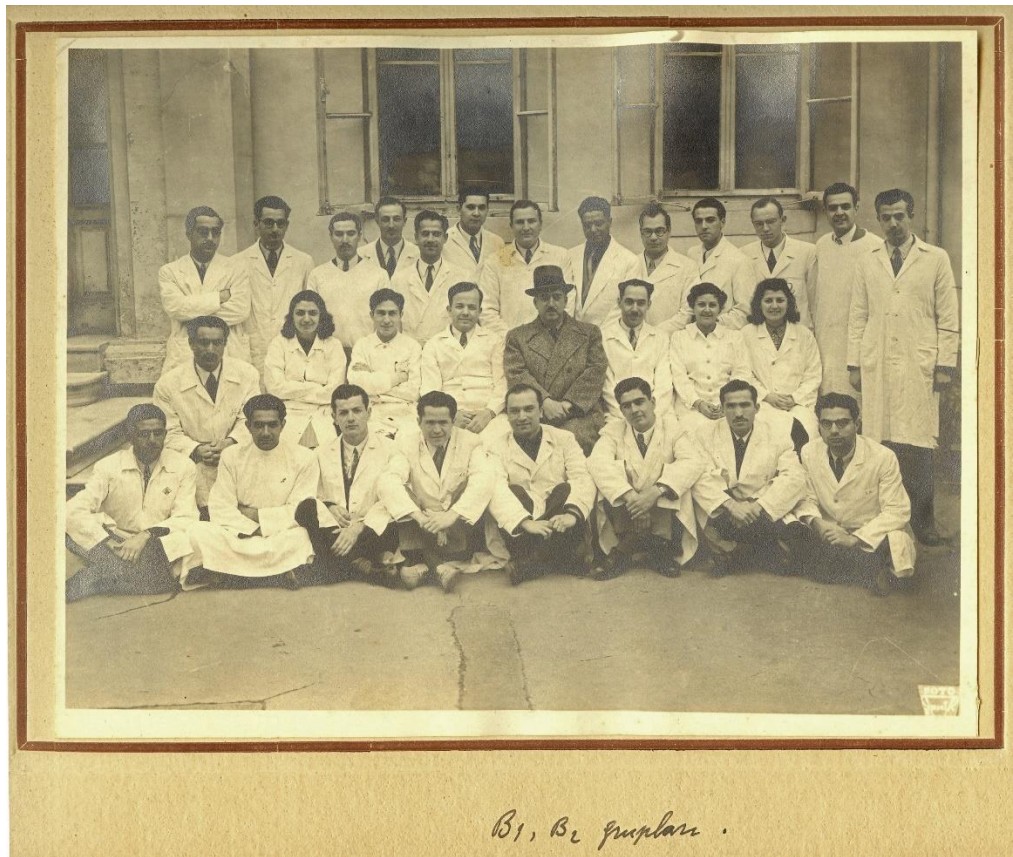
21.02.1935

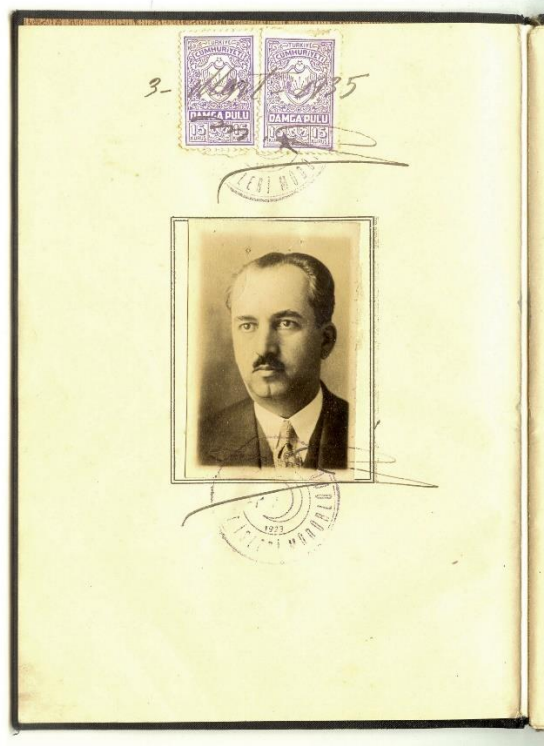
Fotoğraf arkası: Cevat'ın vefatı Haziran 928. Şefik Hidayet'in vefatı 10 Şubat 929

B₁, B₂ grupları .

SİCİL No	
552	
Adı ve sanı Alantar	
Ahmet İhsan Hilmi	
Babasının adı ve mesleği	
Halil	
Anasının adı	
Ayşe	
Doğduğu yer ve tevellüdü	
İstanbul 1304/1306 1888	
Mezhebi	
İslâm	
Milliyeti	
Türk	

VESİKASININ		
CİNSİ	№	TARİHİ
Nüfus tezkeresi sureti.		22/10/329

OKUDUĞU MEKTEPLER	VESİKASININ		
	CİNSİ	№	TARİHİ
Darülfünun Tıp Fakültesinin 327 senesi mezudur. birinci sınıf emrası etfal mütehassısıdır.	Diploma	1293	30/4/327
MAARİF VEKÂLETİ Kali haydas mütehassıs	İhtisas vesikası	100 745	19/9/931

6

7

BULUNDUĞU		
MEMURİYETİ	AYLIĞI	BASLADIĞI TARİH
Tıp Fakültesi kimyayı Uzvi Asistanlığı	500	1911 1/5/327
" " Seririyatı Dahiliye Asistanlığı	500	1911 1/1/327
Mükellef Tabip yüzbaşılığı	700	1917 10/10/328
Tıp fakültesi Seririyatı Dahiliye Asistanlığı	500	1913 28/5/329
Mükellef Tabip Yüzbaşılığı	1050	1914 2/9/330
Ankara Gurebba Hastahanesi Dahiliye Mütchassisliği	2000	1921 25/2/337
" " " " " "	2500	1921 1/3/337
Kayseri Hastahanesi Dahiliye Mütchassisliği	1500	1921 15/10/337
" " " " " "	1750	1922 16/6/338
" " " " " "	2000	1923 1/3/339

10

MEMURİYETLER				
AYRILDIĞI TARİH	SEBEPLER	VESİKASININ		
		CINSİ	№	TARİHİ
31/12/327	Naklen	Tıp Fakültesi vesikası		1923 5/5/329
9/10/328	Asker olmuştur.	" "	" "	" "
17/5/329	Terhis edilmiştir.	terhis vesikası.		1923 26/5/329
15/12/329	Berayı tahsil Avrupa'ya gitmiştir.	Tıp fakültesi vesikası sureti.		5/5/329
18/2/330	Hilali Ahmer emrine terk edilmiştir.	" "	1625	2/9/330 18/2/330
28/2/337	maaşına zam	mazbata	1697	18/3/341
18/8/337	Naklen	" "	" "	" "
15/6/338	Maaşı artmıştır.	" "	58	19/4/339
28/2/339	" "	" "	" "	" "
18/4/339	Naklen	" "	" "	" "

11

BULUNDUĞU		
MEMURİYETİ	AYLIĞI	BASLADIĞI TARİH
İstanbul Çocuk hastahanesi çocuk mütchassisliği	2500	1923 1/5/339
" " " " " "	4000	1923 1/11/339
İstanbul Çocuk Hastahanesi çocuk mütchassisliği	5000	1925 1/7/341
" " " " " "	5500	1/9/929
ilâve Darülfünun Tıp Fakültesi Paeriktur muallimliği	3500	1925 19/8/341

12

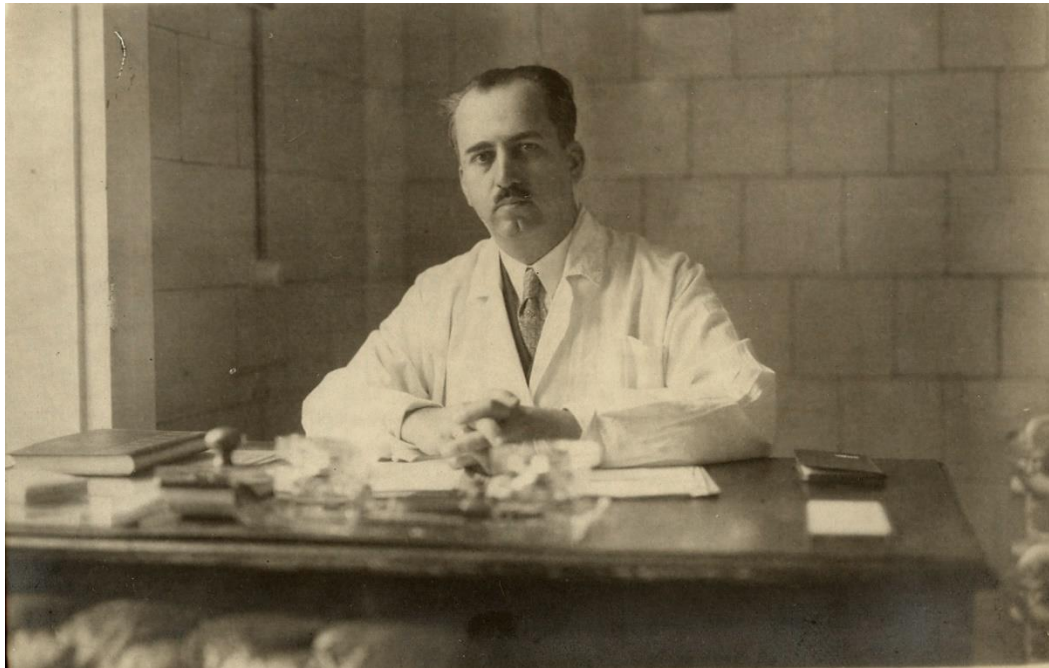
MEMURİYETLER				
AYRILDIĞI TARİH	SEBEPLERİ	VESİKASININ		
		CINSİ	№	TARİHİ
31/10/339	maaşına zam	mazbata	58	19/4/339
30/6/341	" "	İstanbul Vilâyeti tahriratı.	2618 5853 1027	
31/8/929	" "	" "	" "	" "
30/11/933	Naklen	kararname	30	8/11/933
31/5/928	Mumailayhin Paeriktur muallim tayini tasdik-i tiran 19/8/341 T. vazifeye mübaşeret eylediği ve elyevm işbu vazifede müstahdem olan mumailayhin 4000 kuruş maaşla Etfal hastahanesi Etfal Mütchassisliği olması sebebiyle Fakültece aidat kat edilmemekte olduğu Tıp Fakültesi Riyasetinin 8/5/927 tarih ve 276 numaralı tezkere-i cevabiyesinde bildirilmiş olmakla tezyil kılındı.	" "	" "	" "

13

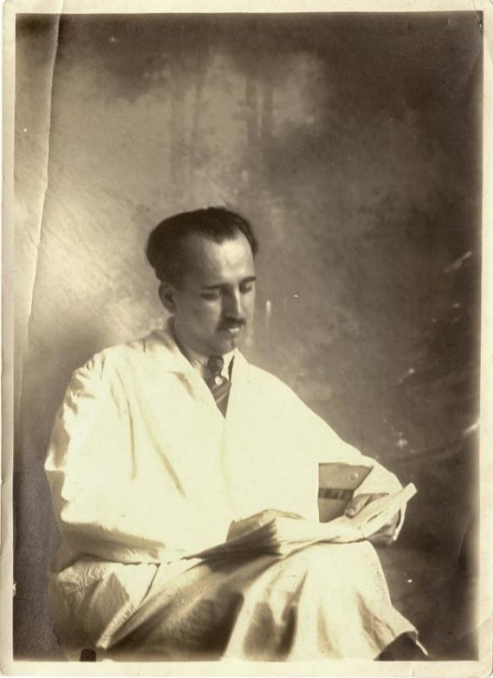

1931 Kışı

İsmet İnönü Paşa en ön, ortada

Fotoğraf arkası: 1938, Galata Köprüsü

Üsteki fotoğraf “Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar’ın İstanbul Çocuk Hastanesi’ne Tayininin 25’inci Yıl Dönümü Münasebeti ile Yapılan Tören”den. Törenden sonra, törendeki konuşmalar, elimizdeki kaynak kitapta toplanmış ve basılmış. İstanbul Üniversitesi’nde kıymetli hocalara yapılan kadirşinas bir âdettir, yaşayarak biliyorum.

Alttaki fotoğraf İstanbul Üniversitesi Merkez Bina, Beyazıd. Büyük bahçe içerisinde tarihi kıymeti olan bir yapıdır. Ana giriş kapısının iki yanında yuvarlak iki yapı daha vardır. Biri Senato toplantılarının olduğu binadır, diğeri de hocalar ve konuklarının yemek yediği lokantadır. Upuzun ağaçlıklı yoldan Merkez Bina’ya varılır. Kıymetli hocalarımız bu avludan uğurlanır törenle ve duygulu konuşmalar yapılır. İş hayatımın başlangıç (1980-1984) yıllarında, İ.Ü. Rektörlüğü Halkla İlişkiler Tanıtım ve Dokümantasyon Müdür Yardımcısı ve İ.Ü. Bülteni Yazı İşleri Müdürü iken, bu avlunun yanındaki basamaklardan geçer, büyük iki salondan oluşan ofisime giderdim. Rektör o zaman Prof. Dr. Cem’i Demiroğlu idi. Mavi Salon’da da Fahri Doktora gibi önemli toplantılar yapılır, ardından şık kokteyller ile davetliler ağırlanırdı.

Alantar Hoca’mızı da bu avludan uğurlamışlar. Ancak bu törende kimler nasıl duygular dile getirdi bilemiyoruz. Bu fotoğraf, bence çok nadir bir fotoğraf. Arşivdeki tüm fotoğraf ve belgeler tıp, savaş, üniversite ve fotoğraf tarihi açısından çok kıymetli. Fotoğrafın arkası da çok anlamlı. Kim yazdı Fransızca onu bilemiyoruz, ama vefat edenin ardından okunan dizeler olduğuna göre yazan ya Fransız ya da Fransız kültürü ile yetişmiş bir zatı muhterem.

J'ai cueilli ce brin de bruyère
L'automne est mort, souviens-toi
Nous ne nous verrons plus sur la terre
Odeur du temps brin de bruyère
Et souviens-toi que je t'attends
Apollinaire

9. Mart. 1962

L'Adieu

J'ai cueilli ce brin de bruyère
L'automne est morte souviens-t'en
Nous ne nous verrons plus sur terre
Odeur du temps brin de bruyère
Et souviens-toi que je t'attends
Apollinaire - 9 Mart 1962

Guillaume Apollinaire, *Alkoller*, 1913.
“L'Adieu” bir veda, ama sonbaharın da öldüğü, “bir daha birbirimizi bu dünyada göremeyeceğiz”, “seni beklediğimi unutma” şeklinde bir veda, bir ağıt. Zamansal ve mekânsal sınırların olmadığı dizeler.

Gerek fotoğrafın nadirliği gerek fotoğraf arkasındaki dizeler ile kıymetli bir koleksiyon parçası.

Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar'ın Arşivinden Aile Fotoğrafları

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar Arşivinden Bazı Belgeler

Kayıbettiğimiz Değerler – 15 Mart 1962, Perşembe, Cumhuriyet Gazetesi

Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar

Yazan: Doç. Dr. Cihat Tahsin Gürsoy

Yeni yeni işler

Kayıbettiğimiz Değerler

Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar

Yazan: Doçent Dr. Cihat Tahsin Gürsoy

Yıldızın yeni bu vergi er-
leni her günün, her
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-

Yeni yeni işler

Yıldızın yeni bu vergi er-
leni her günün, her
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-

Yeni yeni işler

Yıldızın yeni bu vergi er-
leni her günün, her
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-
falan kanayan bir dillerdir. Bu-

Birkaç gün önce toprağa verdiğimiz “hocaların hocası” Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar ile çocuk hekimliği en büyük uzvunu, Türk tababeti ise mümtaz bir simasını kaybettik. Batının yeniliklerini, tıp sahasında, yurdumuza getirmiş ve bu yolda çağırır açmış üstatlar grubunun son halkalarından biri de İhsan Hilmi Alantar idi.

İhsan Hilmi Alantar, hekim olarak yüksek bir değer, hoca olarak bir şahika ve bütün bu vasıflarının üzerinde, ismini Türk ilim hayatında ebediyete kadar devam ettirecek bir devrimci idi. Yurdumuzda çocuk hekimliği, onun şahsında hüviyet almış ve vücut bulmuştur.

1888’de mütevazı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen İhsan Hilmi daha mektep hayatında kazandığı başarılarla temayüz etmiş ve 1911’de Tıp Fakültesini birincilikle bitirmişti. O yıl Balkan Harbi çıktı; genç hekim bu savaşa katılan gönüllü Türk doktorları arasındadır. Bu harpten sonra İhsan Hilmi’yi Fevzi Paşa’nın iç hastalıkları kliniğinde kariyer hayatına başlamış görüyoruz.

İhsan hayatında bekanın sembolü olan çocuk nedense yüz yıllar boyunca tıp bakımından ihmal edilmiş ve diğer tıp ihtisas şubeleri arasında “çocuk hastalıkları” ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında bugün andığımız modern mânâsında kurulmaya başlamıştı.

Yine o devirde çocuk hekimliğinin en kuvvetli mümessilleri Fransa’da bulunuyordu. Memleketimizde bu şubenin tesisi için açılan ir müsabaka imtihanını İhsan Hilmi kazanıyor ve Türk çocuklarının mesut istikbali âdeta bu müsabaka imtihanı ile çiziliyordu. 1913’de başlayan Birinci Dünya Savaşı yüzünden yurda döndü. Yine yüzbaşı üniforması altında Tekirdağ, Gelibolu ve Sinâ cephelerinde vatan hizmeti... Yaratılıştan müstesna bir şahsiyete sahip olan kimseler her yer ve şartta temayüz ederler. Gerçekten İhsan Hilmi de parlak zekâsı ve yılmak bilmeyen azim ve çalışkanlığı ile büyüklerin dikkatini çekiyor ve tahsilini tamamlamak üzere 1916 senesinde Almanya’ya gönderiliyor. Bu devrede çocuk hekimliği Almanya’da dünya ölçüsünde şöhretlerin elindedir ve Hocamız bu şöhretlerin en yükseği bulunan A. Czerny’nin yanında çalışmak fırsatını buluyor.

Razi, Sinâ, Şaban Şifahi gibi Türk tıp üstatları, zamanların ölçüsü içinde çocuk hastalıklarına yer vermişlerdir. Nafiz ve Besim Ömer paşalar, çocuk hastalıklarının önemini takdir etmiş ve kendi sahaları olmadığı halde, büyük bir verimlilikle, halka ve hekimlere hitap etmişlerdir. Kadri Raşit Paşa ilk çocuk hastalıkları hocası olarak ders okutmuştur. Fakat bütün bu şükranla anılacak çalışmalar, modern çocuk hekimliğinin yurdumuzda kurulmasında ancak hazırlayıcı bir değer taşımaktadır. Türkiye’de çocuk hekimliği ve sağlığı, şubesinin banisi, hiç şüphesiz, İhsan Hilmi Alantar’dır.

İhsan Hilmi Alantar’ı değişik yönlerden ele almak uygun olur. Hekim olarak Hocamız, bugün Avrupa’da bile ancak birkaç kudretli örneği hayatta kalmış büyük “Klinisyenler” grubundan idi. Biz talebeleri, onun sanki altıncı bir his ile hastayı görüşüne ve hastalığı sezişine hayrandık. Hazakatının en açık delili bugün yaşı kırka yaklaşmış bir neslin kendilerinin ve çocuklarının, onun şifa verici elinden faydalanmış olmaları ve şahsına duyulan minnet hisleridir.

Hoca olarak, üniversite hayatı iftihar verici olaylarla doludur. Başına getirdiği kliniği yoktan var etmiş ve onun en hurda teferruatı ile meşgul olarak bilgisinin ve zekâsının rehberliği ile bir şekil vermiştir. Başında bulunduğu müessesede sadece tedaris ile yetinmemiş kurduğu müessesenin ilmî kudretini ve itibarını yabancı ülkelere de, çalışması ie kabul ettirmişti. Mübalâğasız olarak, yabancı dillerde yayınları ile ön plânda yer alan hocaların başında bulunduğunu söyleyebiliriz. Bugün Türkiye’de mevcut çocuk hekimlerinin yüzde 80’i onun ve talebelerinin yetiştirdiği doktorlardır.

Her iyi hekim ve hocanın vasıflarını teşkil etmesi gereken bu hasletler, İhsan Hilmi Alantar’ın asıl büyüklüğünü veren unsurlar değildir. İhsan Hilmi Alantar, Türk çocuk hekimliğinde yaptığı inkılâp daha doğru bir tabirle onun bânisi olmakla tıp tarihimizin ölmez kişileri arasında yer almıştır.

İhsan Hilmi Alantar’ın hangi şartlar altında işe başladığını belirtmesi bakımından Hâkimiyeti Milliye gazetesinin 21 Mart 1337 tarihli nüshasında neşrolunan ilân şayanı dikkattir.

Çocuk Hastalıkları Muayenehanesi

Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinden:

Memleketin terakkisi insanların sıhhatte ve zinde olmasına merbut olduğunu bilmeyen yoktur. Bir milletin zinde olabilmesi için efradının çocukluk hengâmında iyi bakılmış bulunması, hıfzıssıhhaya muvafık bir surette beslenmiş bulunması şarttır. Malûmdur ki bir milletin tealisine beşikten başlanır. Eğri bacaklı, koca kafalı, kurbağa karınlı çocukları olmayan milletler en yüksek en yüksek saadete namzettirler. Bu içtimai ve fennî hakikati nazarı itibara alan Sıhhiye Vekâleti bir “Çocuk Hastalıkları Muayenehanesi” açmıştır. Burada her müracaat eden meccanen muayene olunacak ve icap edenlere keza meccanen ilaç verilecektir. Muayenehanenin tabibi, uzun seneler Fransa ve Almanya’da çocuk hastalıklarını tetebbu ederek bu kere Ankara’ya gelmiş olan Dr. İhsan Hilmi Bey’dir. Münasip bir daire bulununcaya kadar şimdilik belediye eczanesinde, her gün öğleden sonra alaturka saat 8-10’a kadar müracaat edenleri kabul edecektir. Halkımızın fırsattan istifade ile nevzatlarının sıhhatlerini temine rağbet etmeleri tavsiye olunur.

“Çocuğu Allah verir, Allah alır” tevekkül sözünün değışmez bir kanaat gibi yerleştığı bir cemiyette Alantar, çocuk sağılığını korumada koyduğu sağılam temellerle, çocuk ölümüne karşı cihat ilan etmişti. Çocuk beslenmesinde getirdığı yenilikler, geniş halk kütleleri arasında değıl, hattâ hekim arkadaşları arasında bile münakaşa mevzuu oluyordu. O mücadele günlerinin tatlı bir hatırası olarak “5 aylık çocuğuna sebze çorbası verdiği bir hekim arkadaşının evinde uğradığı mukavemeti ve çekişmeleri zevkle anlatılırdı. İhsan Hilmi Alantar, yıllarca okullar için yazdığı kitaplar, broşürler, günlük gazetelerdeki yüzlerce makaleleri ile çocukları hastalıktan koruma için alınacak tedbirleri anlattı, çalıştığı hastahane polikliniklerinde genç bir asistan gibi her sınıftan halka fikirlerini şevkle yaymaya çalıştı.

Hocalarına karşı kadirbilirlik hissi onda bir tabiat halinde idi. Feyiz aldığı hiçbir insanı unutmamış ve onu daima minnetle anmıştır. Bilhassa hocası Czerny’ye hayranlığı, kendisini tanıyanlar arasında bir nükte mevzuu olacak kadar içine işlemiştir. “Hocam Czerny diyor ki” denilince bütün tıp mensupları kimden bahsonulduğunu kolayca anlarlar.

59 yaşında kaderin ilk acı darbesini yedi ve hastalandı. Hastalığından sonra da o bitmez tükenmez enerjisi, öğrenme ve öğretme arzusu ile işine devam etti. Fakat başlayan hastalık bir türlü durdurulamıyordu. Nihayet bu kristal zekâ, uzun bir hastalık devresinden sonra, ebediyete intikal etti.

Ord. Prof. İhsan Hilmi Alantar’ın bir hoca olarak başardığı eser, kurduğu klinik ve yetiştirdiği yüzleri geçen talebeleri ile ölçülebilir. Çocuk sağılığında vardığı başarı ise Türk çocuk hekimliğinin bugün aldığı seviyede görünmektedir. Büyük işler başarmış ve bir devir yaratmış bu ünlü hekimin ruhu, sıhhatli bir çocuk neslinin varlığı ile daima şad olacaktır.

Nur içinde yat aziz Hocam.

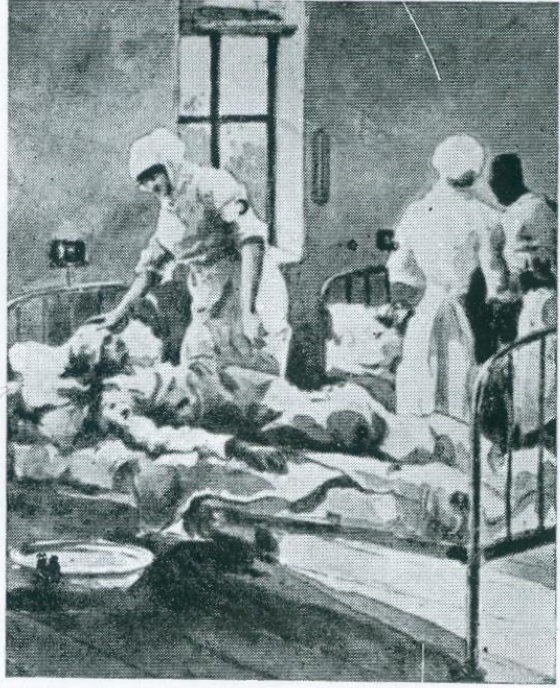
Türk tıp tarihi kurumu müessisleri
tıp tarihçilerimiz

Patolojik anatomi piyes müzesi

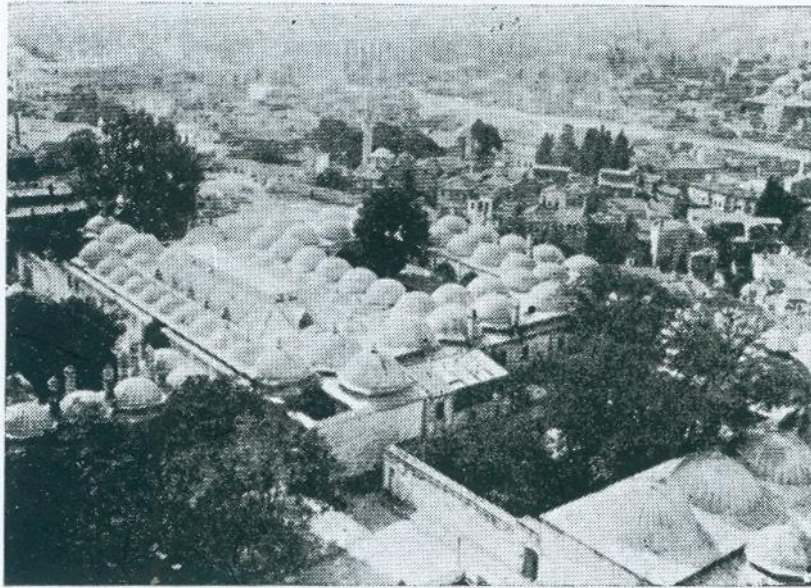
Umumî harpte kızılây

Umumi harpte kızılây

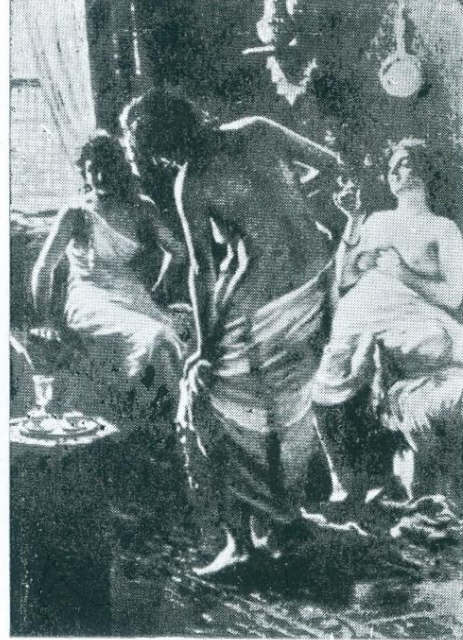
1717 de Türklerin iek aşıtı tatbikatını
Avrupaya bildiren Lady Montagu

Süleymaniye darŖifası

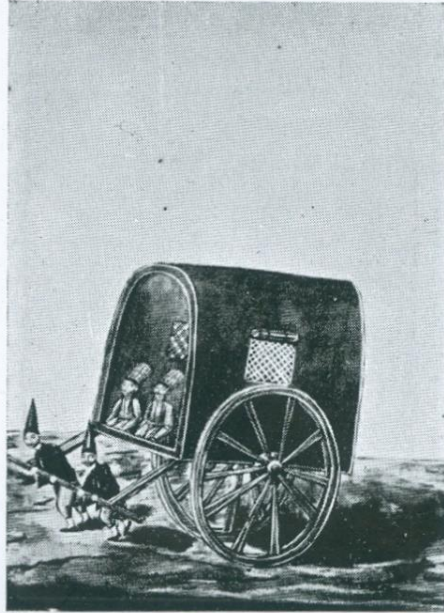
Temizliğin timsali Türkün hamamı

Hamamda yıkanmadan sonra kurulanma
ve istirahat

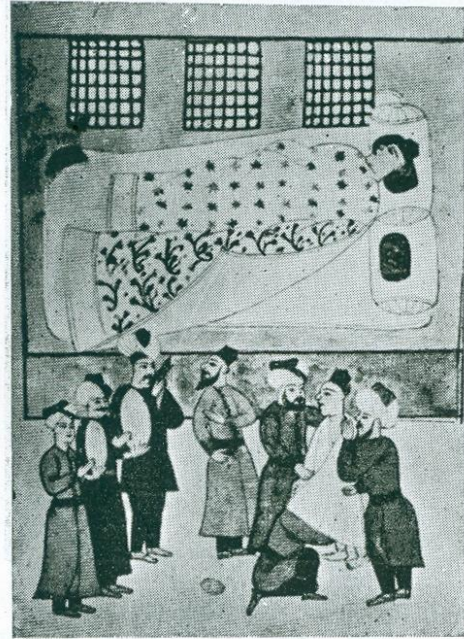
İlk defa dünyada iki Türk tıbbiyelisi tarafından harp yaralısına Röntgen tatbikatında kullanılan âlet (1897)

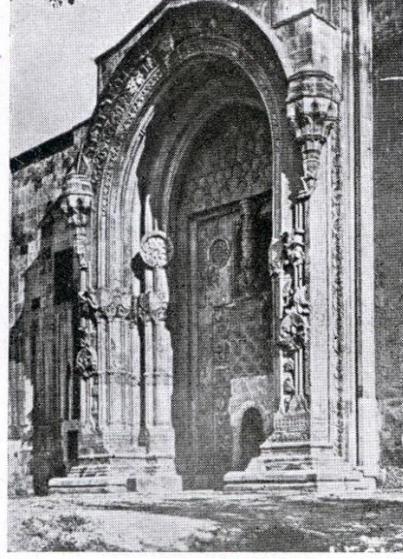
XVI ıncı asırda hasta nakliye arabası

Eskiden gıda maddelerini tağşişeden esnafa
yapılan dayak cezası

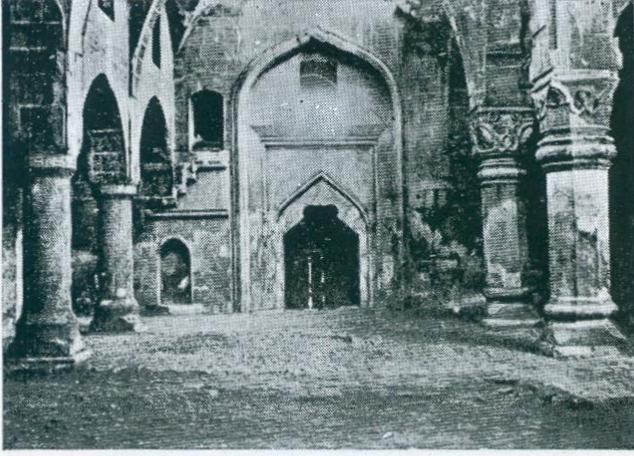
XVIII inci asırda sünnet

1228 de Divrigide açılan Turan Melik hastanesi kapısı

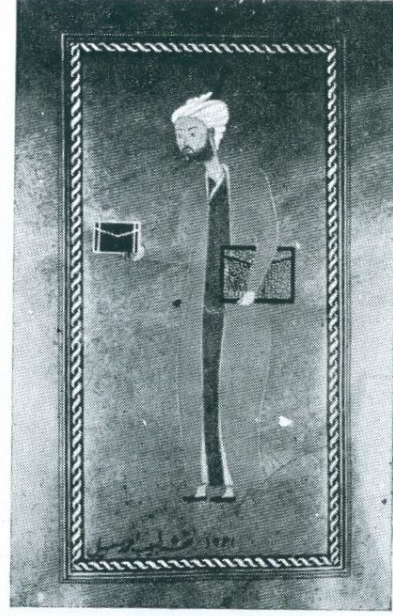
Kahirede Seyfettin Kalavun darü'sşifası (1284)

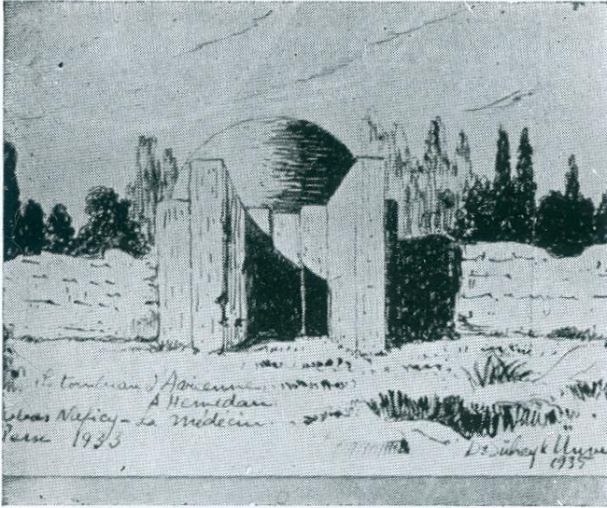
Divriği darü'sşifası avlusu (1228)

1555de açılan Süleymaniye tıp mektebi ve hastanesi (Dr. A. S. ÜNVER)

İbni Sina'nın bilâhare resmini yaptığı
söylenen Behzat (Dr. A. S. Ünver'den)

Hemedanda İbni Sina türbesi

Kaynakça

Çocuk Kliniğinde Çalışma - Tarihçe - Durum - Özellik - İstatistik - Görüşler - Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar'a Armağan, 1948

Osmanlı'dan Bugüne Karahisar Maden Suyu, Taşpınar Dergisi, 2012, Sayı: 9

Türkiye'de Pediatri Tarihine Kısa Bir Bakış, Prof. Dr. Olcay Neyzi

Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar Türkiye'de Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Alanında Öncü Bir İsim, Çağatay Üstün, Seçil Özçiftçi

İstiklâl Savaşı'nın Malî Kahramanı: Hasan Fehmi Ataç, Sevim Dabağ, 2019

Bir Zamanlar Nişantaşı'nda, Hıfzı Topuz, 2017

İstanbul Üniversitesi 1938 Senesi Mezunları, Yıllık, 1938

İstanbul Üniversitesi 1940-41 Senesi Mezunları, Yıllık, 1936/1937 ve 1940/1941

Tıp Yolunda Yılbaşı, 125. Yıl, Dergi, 14 Mart 1951, Dr. Acar İsbaha

Bir Patolojik Anatomi Dersi, Patalog

RE Books Arts Arşivi ilgili makale ve yazılar

Sözlü Görüşmeler

Meral Bahçetepe'nin Anıları

Attila Atlı'nın Anıları

Nazan Sirman'ın Anıları